

Programmabegroting 2027

Maastricht, september '26

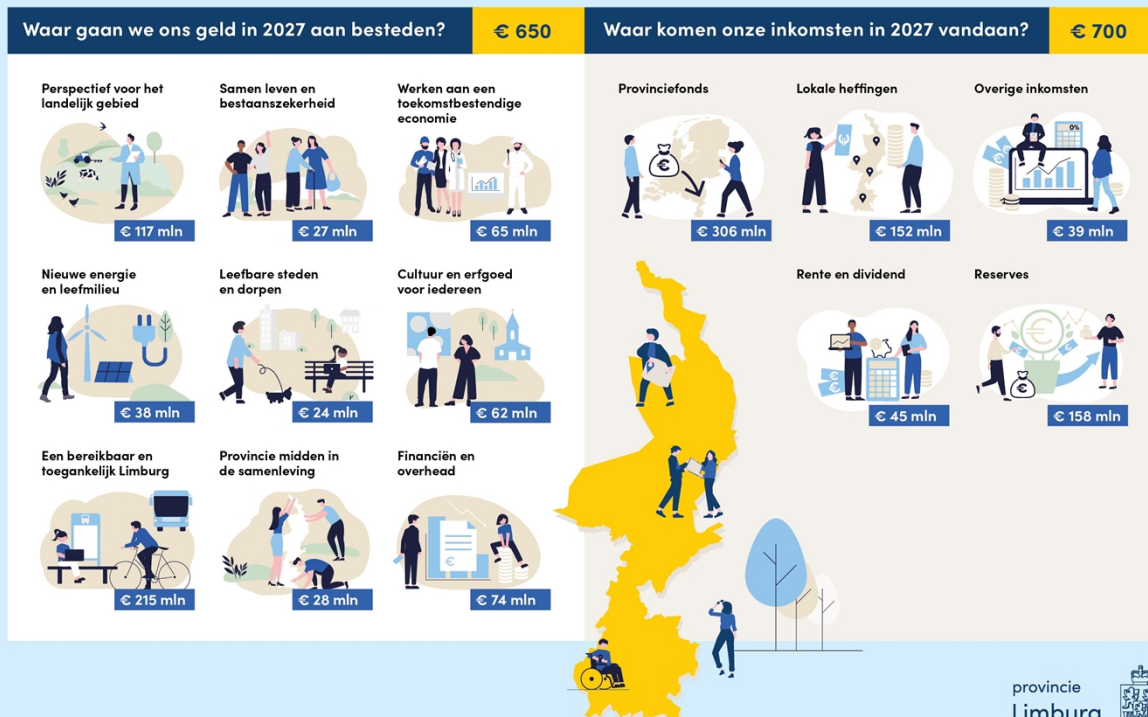
Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	4
Begroting in één oogopslag	5
Strategisch perspectief	8
Inleiding	8
Financieel kader	9
1. Perspectief voor het landelijk gebied	17
2. Samen leven en bestaanszekerheid	38
3. Werken aan een toekomstbestendige economie	46
4. Nieuwe energie en leefmilieu	66
5. Leefbare steden en dorpen	85
6. Cultuur en erfgoed voor iedereen	99
7. Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	106
8. Provincie midden in de samenleving	115
9. Financiën en overhead	127
Verplichte paragrafen	131
1. § Lokale heffingen	131
2. § Weerstandsvermogen en risicobeheersing	134
3. § Onderhoud kapitaalgoederen	144
4. § Financiering	147
5. § Bedrijfsvoering	158
6. § Verbonden partijen	163
7. § Grondbeleid	166
8. § Openbaarheid	175
9. § Duurzaamheid	176
Financiële begroting	182
Financieel perspectief	182
Balansinformatie	184
Begroting en meerjarenraming	194
Financiële grondslagen	223
Incidentele baten en lasten	229
Structurele baten en lasten	242
Uitvoeringsinformatie met behulp van taakvelden	252
BBV-indicatoren	256
BBV- indicatoren	256
Lijst met afkortingen	268
Afkortingen	268

Begroting in één oogopslag

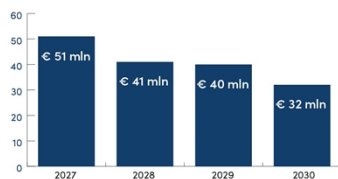
Begroting 2027 in één oogopslag

Programmabegroting 2027

Begroting 2027 in één oogopslag

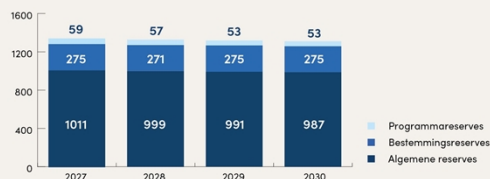
Begrotingsresultaat 2027-2030

Begroting en meerjarenraming

- Sluitende begroting en meerjarenraming
- Structureel financieel evenwicht
- Beperkte begrotingsruimte

Prognose stand van de reserves

Eigen vermogen

- Surplus weerstandsvermogen € 982 mln.
- Onbenutte belastingcapaciteit € 90 mln.
- Nog solide maar afnemende eigen vermogen

De programmareserves worden ingezet als intensiveringsmiddelen in periode 2027-2030.

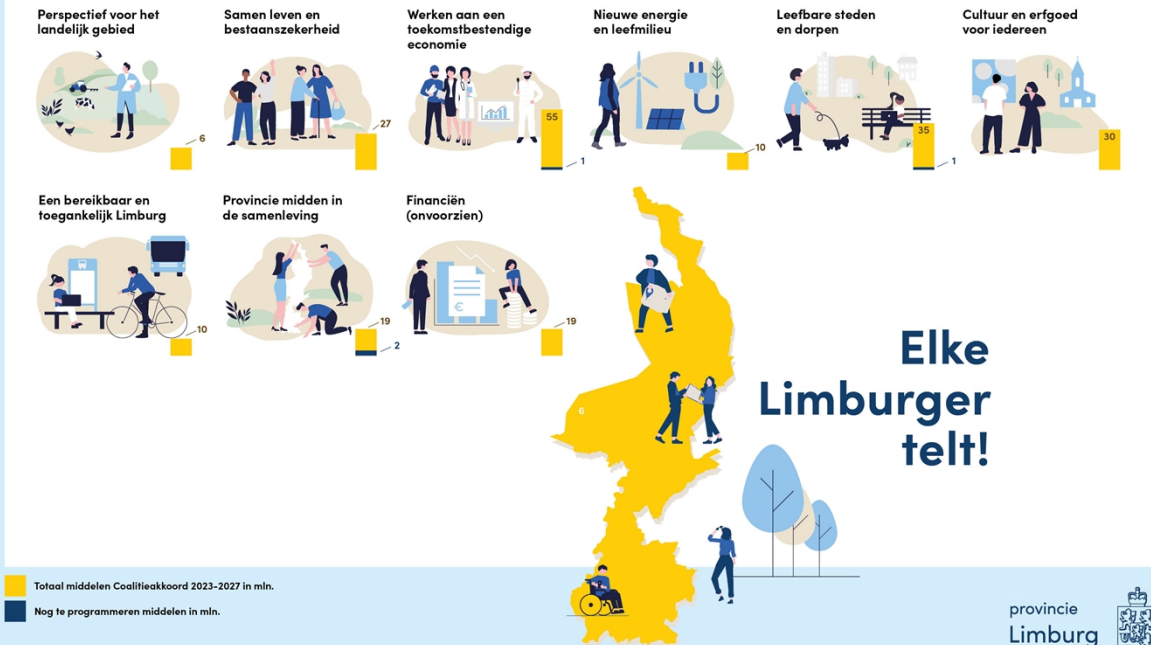
provincie
Limburg

Begroting 2027 in één oogopslag (wijzigingen volgen)

Intensiveringsmiddelen

Coalitieakkoord 2023-2027

Strategisch perspectief

Inleiding

Afronding en bestendiging

De voorliggende Programmabegroting 2027 is de laatste begroting van deze Statenperiode. In maart 2027 vinden de provinciale Statenverkiezingen plaats en draagt het huidige college het stokje over. Deze begroting staat allereerst in het teken van afronding en bestendiging.

Op tal van terreinen doet de Provincie ertoe. Of het nou gaat om de woonopgave met Limburg Centraal, innovaties, talentontwikkeling en merkversterking via Brightlands, werken aan een toekomstperspectief voor De Peel, platteland en de Limburgse wijken en dorpen of het op de kaart zetten van de Limburgse taal. In 2027 worden de laatste resultaten van het coalitieakkoord 'Elke Limburger telt!' geoogst. En na al het voorbereidingswerk, zal op Europees niveau eind 2027 een definitieve locatiekeuze gemaakt worden voor de Einstein Telescope.

In deze periode van afronding en bestendiging zijn we in deze begroting terughoudend met het formuleren van nieuwe, autonome ambities en prioriteiten. De beschikbare middelen én uitvoeringskracht zijn immers hard nodig voor het realiseren van de huidige afspraken met uw Staten. Om te zorgen dat huidig beleid voortvarend kan worden uitgevoerd, zijn wel nog enkele belangrijke financiële keuzes nodig. In deze Programmabegroting zijn voorstellen opgenomen voor onder meer de langjarige borging van de samenwerking met TEFAF en de projecten Kansrijke Start en Gezonde Basisschool van de Toekomst (Motie 3329 Berghorst) en de Brightlands Startup League voor de komende jaren.

Limburg staat niet stil

Tegelijkertijd staan de grote opgaven voor Limburg niet stil. Er zijn majeure nieuwe beleidsvoornemens van het Rijk en de EU die ook in 2027 veel aandacht vragen van de Provincie. Het maatregelenpakket voor landbouw, natuur en stikstof ([Kamerbrief 26 juni 2026](#)) dicht een grote rol toe aan de provincies. Het nationale herstelplan voor de Europese Natuurherstelverordening zal invloed hebben op ons werkpakket. Met de Wet versterking regie Volkshuisvesting kregen de provincies er een nieuwe wettelijke taak bij op het woondossier. In 2027 wordt het eerste provinciaal Volkshuisvestingsprogramma opgesteld. Voorbereidingen waar we in 2027 volop mee aan de slag gaan.

Vanuit onze provinciale kerntaken worden er daarnaast komend jaar ook belangrijke voorbereidingen getroffen. In december 2031 eindigt de bestaande OV-concessie. Dit lijkt ver weg, maar is eerder morgen dan overmorgen. Daarom werken we in 2027 aan de voorbereidingen voor het Programma van Eisen voor de nieuwe concessie. Ondertussen wordt er ook gewerkt aan een nieuw provinciaal Waterprogramma 2028-2033, een nieuwe versie van het provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (pMIEK 3.0) en een hernieuwde regeling voor onze culturele infrastructuur 2029-2032. De besluitvorming over deze nieuwe grote opgaven is natuurlijk aan de nieuwe Staten.

Een fors werkpakket

Alles bij elkaar genomen ligt er voor de Provincie in 2027 een fors werkpakket. Daarmee blijft de druk op de uitvoeringskracht van de Provincie, maar ook van onze maatschappelijke partners, onverminderd hoog zoals wij ook eerder aangaven in de [Kaderbrief 2027](#). Met de herijking van het provinciefonds zien we ook dat er de komende jaren minder middelen beschikbaar zullen zijn. Voor zowel dit provinciebestuur als een volgend provinciebestuur is focus en realisme bij nieuwe beleidswensen dan ook van groot belang. We

zijn scherp op waar we als Provincie Limburg van zijn en we weten wat we voor de Limburgers kunnen betekenen.

Financieel perspectief

Een positief begrotingsresultaat

Voor 2027 verwachten wij een positief resultaat van € 50,34 mln. Het hoge resultaat wordt mede verklaard door een aantal structurele meevallers, zoals renteopbrengsten en een herberekening van de opcenten Motorrijtuigenbelasting. De begroting wijkt hierbij niet veel af van de geprognosticeerde stand uit de Najaarsnota 2026.

Op basis van de begroting 2027 kan worden geconcludeerd dat de Provincie Limburg een gezonde financiële positie heeft: een begroting en meerjarenraming die structureel sluitend zijn, een solide vermogenspositie van € 1,5 mld. en een groot weerstandsvermogen ten opzichte van een relatief laag risicoprofiel. De onbenutte belastingcapaciteit bedraagt voor 2027 € 89,8 mln.

In onze begroting is een voorschot genomen op het nieuwe verdeelmodel, volgend uit het proces van herijking provinciefonds. Het structurele nadelige effect bedraagt € 19 mln. per jaar en dit zorgt zeker voor de nieuwe Statenperiode voor minder financiële ruimte. Ondanks deze structurele tegenvaller blijft de financiële positie solide.

Financieel kader

Financiële begroting na de Najaarsrapportage 2026

Bij het opstellen van de Programmabegroting 2027 zijn de in de Kaderbrief 2027 opgenomen uitgangspunten voor de begroting 2027 als vertrekpunt genomen.

In onze begroting 2027 en verder hebben wij rekening gehouden met de meerjarige effecten van de Najaarsrapportage 2026 en de separate Statenvoorstellen welke op moment van publicatie nog niet zijn vastgesteld. Dit betreft de Statenvoorstellen:

- Aanvraag extra middelen Maasprojecten Lob van Gennep en Oeffelt (BW12-2026);
- Aanvraag extra krediet N280 Leudal (BW15-2026).

Indien er afwijkende besluitvorming rondom deze voorstellen plaatsvindt, zal de begroting hierop worden aangepast.

Verder is in onze begroting rekening gehouden met:

- Aanvullende reguliere middelen om de beleidskaders uit te voeren (binnen de financiële kaders van de programmareserves);
- Indexatie van de budgetten conform de Meicirculaire 2026;
- Actualisatie van de formatieplanning en doorverdeling van de personele lasten. Hierin zijn ook bijstellingen n.a.v. de nieuwe CAO 2026-2028 provincies opgenomen;
- Autonome ontwikkelingen, zoals rente, dividenden en de algemene uitkering provinciefonds;
- Overige bijstellingen om ramingen actueel te houden.

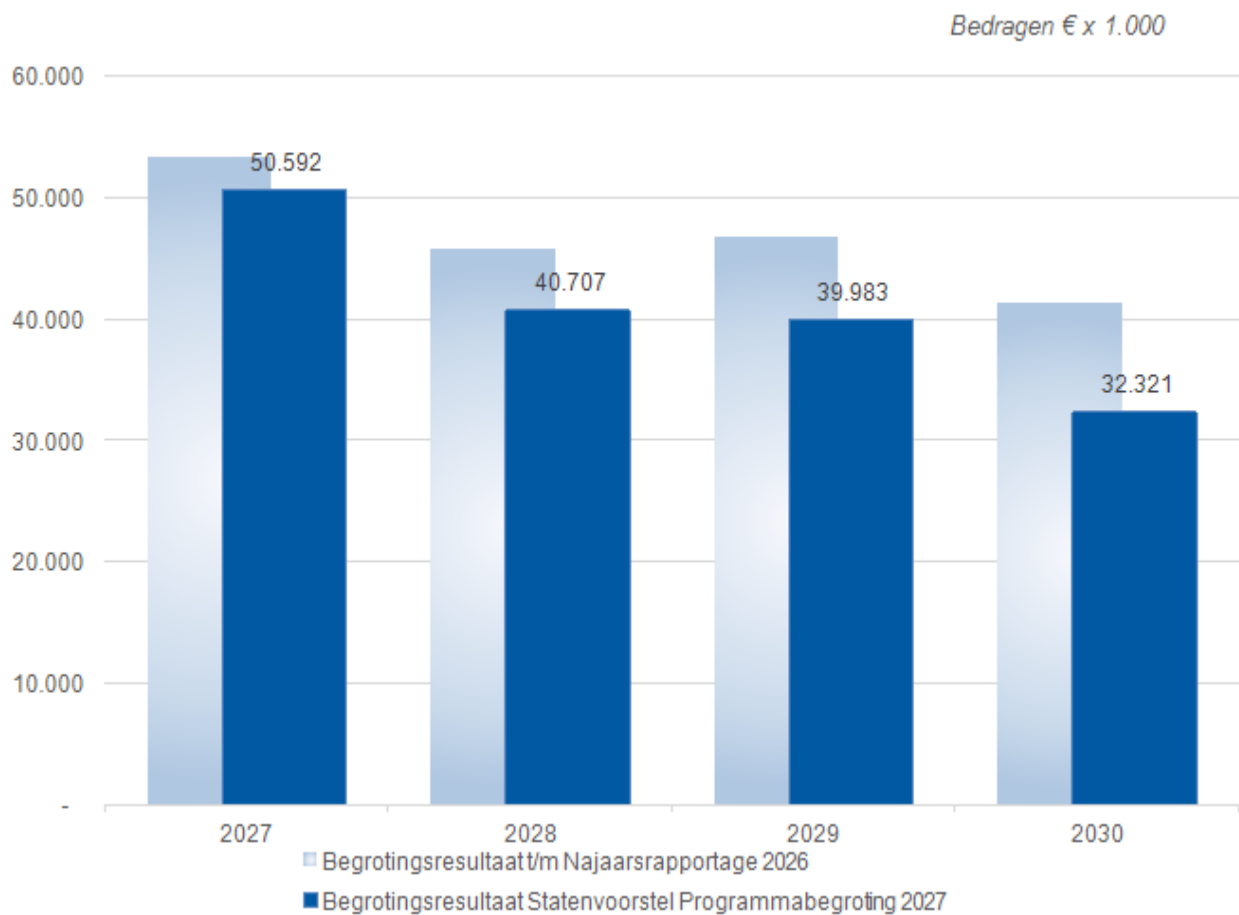
Hieronder zijn in een samenvattend overzicht alle wijzigingen van de begroting 2027 weergegeven. Verderop in dit hoofdstuk worden de afzonderlijke bijstellingen van de ramingen nader toegelicht, waarbij voor elke post een meerjarig overzicht van de bijbehorende besluiten/ bijstellingen en de dekking wordt gegeven.

x € 1.000

Hoe is de begroting 2027 opgebouwd?	Uitgaven	Inkomsten	Saldo
Meerjarenraming 2027 o.b.v. Najaarsrapportage 2026	637.338	690.991	53.653
Bijstelling van de ramingen begroting 2027:	Lasten	Baten	
Nieuwe eigen middelen - bestaand	9.048	0	
Nieuw derden	614	614	
Autonome ontwikkelingen	2.668	699	
Totaal lasten, baten en saldo	12.330	1.313	-11.017
	Toevoegingen	Aanwendungen	
Mutaties reserves	0	7.956	7.956
Resultaateffect Programmabegroting 2027			-3.061
Programmabegroting 2027	649.668	700.260	50.592

Ontwikkeling van het begrotingsresultaat

Uit zowel de tabel als onderstaande grafiek blijkt een daling van het begrotingsresultaat 2027 ten opzichte van de Najaarsrapportage 2026 van € 53,65 mln. naar € 50,59 mln. In onderstaande grafiek is de meerjarige ontwikkeling van het begrotingsresultaat gepresenteerd:

Het begrotingsresultaat 2027-2030 laat vanaf 2028 een dalende lijn t.o.v. de Najaarsrapportage 2026 zien. Dit is het gevolg van inzet van het begrotingsresultaat voor diverse nieuwe voorstellen en autonome ontwikkelingen.

Hieronder zijn alle mutaties ná de Najaarsrapportage 2026 met betrekking tot de jaarresultaten 2027-2030 weergegeven. Meer toelichting op de mutaties is terug te vinden bij het betreffende programma (zie code in de kolom Product).

€ x
1.000

	Product	Begroting	Meerjarenraming			
			2027	2028	2029	2030
Begrotingsresultaat na Najaarsrapportage 2026		53.653	46.074	46.992	40.894	
Beslispunten inzet begrotingsresultaatStatenvoorstel Najaarsrapportage 2026						
2a. GS 19-5-2026 Project jagers in het Groen	1.1.1	-53	-53			
2b. GS 15-9-2026 Inzet externe specialistische kennis van ecologie en hydrologie	1.1.1	-40	-40	-40	-40	
2c. GS 25-8-2026 Uitvoering motie 3311 Alleen ga je sneller samen kom je verder	1.1.2	-450	-550	-550	-750	
2d. GS 14-4-2026 Financiering grenspark Maas-Swalm-Nette	1.1.3	-74	-96	-99	-102	
2e. GS 15-9-2026 Continuering Tefaf	3.1.1	-250	-550	-550	-550	
2f. GS 11-8-2026 Motie 3329 Berghorst c.s. inzake Structureel financieren wat je structureel doet	2.1.1		-800	-800	-800	
2g. GS 11-8-2026 Expo Real 2027	5.1.2	-130				
2h.GS 14-4-2026 Vervanging Dynamische Reis Informatie Systemen (DRIS)	7.2.1	-59	-59	-59	-59	
2i. GS 7-7-2026 Structurele verhoging Bevrijdingsfestival Limburg	8.2.4	-35	-35	-35	-35	
Subtotaal beslispunten Statenvoorstel		-1.092	-2.184	-2.134	-2.337	
Overige bijstellingen begrotingsresultaat						
Overdracht voorziening APPA naar ABP	8.2.1		800	800	800	
GS 5-5-2026 Ontwerpbegroting 2027 en meerjarenraming 2028-2030 ODNML	9.2.4	-113	-138	-163	-171	
Bijstelling stelpost prijsstijgingen 2028-2031	9.2.5	-2.163	-3.986	-4.954	-5.645	
Herberekening opcentenheffing motorrijtuigenbelasting	9.2.1	307	140	-559	-1.221	
Subtotaal overige bijstellingen begrotingsresultaat		-1.969	-3.184	-4.876	-6.237	
Begrotingsresultaat Programmabegroting 2027		50.592	40.707	39.983	32.321	

Inzetten van aanvullende reguliere middelen

Voor het budgetrecht van de Provinciale Staten is de inzet van nieuwe middelen belangrijk.

Het jaar 2027 staat in het teken van de verdere uitvoering van de beleidskaders en de reeds met uw Staten gemaakte afspraken. Met het einde van de Statenperiode in zicht, zijn wij terughoudend met het formuleren van nieuwe ambities. De focus ligt op het realiseren van de doelstellingen zoals opgenomen in onze beleidskaders. In onderstaande tabel wordt per programma weergegeven voor welke doelen wij voorstellen middelen in te zetten, zodat het vastgestelde beleid voortvarend kan worden uitgevoerd.

In de meeste gevallen maken wij hierbij gebruik van onze programmareserves, zoals weergegeven in de kolom 'Dekking'. PR staat hierbij voor programmareserve. Maar het kan ook gaan om andere bestemmingsreserves die voor het betreffende doel worden ingezet. Daarnaast kan het voorkomen dat, op basis van nieuwe ontwikkelingen — soms onvoorzien, soms onvermijdbaar — een andere dekkingsbron wordt voorgesteld door het college. In de betreffende programma's en producten is onder de variabele 'Geld' ook een inhoudelijke toelichting gegeven.

Ná de Najaarsrapportage 2026, waarin de programmaramingen zijn geautoriseerd door PS, heeft het college van GS met de volgende voorstellen voor aanvullende middelen ingestemd:

€ x
1.000

Programma	Nieuwe eigen middelen bestaand	Dekking	Product	Begroting 2027	Meerjarenraming			
					2028	2029	2030	
1. Perspectief voor het landelijk gebied	GS 15-9-2026 Inzet externe specialistische kennis van ecologie en hydrologie	Begrotingsresultaat	1.1.1	40	40	40	40	
	GS 14-4-2026 Project Jagers in het groen (SSWL)	Begrotingsresultaat	1.1.1	53	53			
	GS 14-4-2026 Financiering grenspark Maas-Swalm-Nette	Begrotingsresultaat	1.1.3	74	96	99	102	
	GS 25-8-2026 Uitvoering motie 3311 Alleen ga je sneller samen kom je verder	Begrotingsresultaat	1.1.2	450	550	550	750	
Totaal programma 1				617	739	689	892	
2.Samen leven en bestaanszekerheid	GS 7-7-2026 Vrijmaken Programareserve Sociale Agenda 2027	PR Sociale agenda	2.1.1	1.867				
	GS 11-8-2026 Motie 3329 Berghorst c.s. inzake Structureel financieren wat je structureel doet	Begrotingsresultaat	2.1.1		800	800	800	
Totaal programma 2				1.867	800	800	800	
3.Werken aan een toekomstbestendige economie	GS 15-9-2026 Continuering Tefaf	Begrotingsresultaat	3.1.1	250	550	550	550	
	GS 7-7-2026 Vrijmaken middelen Economie & Innovatie	PR Economie	3.1.1	895				
		PR Economie	3.2.1	1.500				
	GS 30-6-2026 Brightlands Startup Laeague 2027-2030	PR Brightlands	3.2.2	750	750	750	750	
	GS 30-6-2026 Brightlands Communicatie - meerjarenplan 2027-2029	PR Brightlands	3.2.2	500	500	500		
	GS 7-7-2026 Vrijmaken middelen Economie & Innovatie	PR Economie	3.2.2	100				
Totaal programma 3	GS 7-7-2026 Begroting 2027 - Landbouw	PR Landbouw	3.5.1	369				
				4.364	1.800	1.800	1.300	
5.Leefbare steden en dorpen	GS 7-7-2026 Vrijmaken Procesmiddelen Leefbaarheidsaanpak 2027	PR Leefbaarheid	5.1.1	224				
	GS 11-8-2026 Expo Real 2027	Begrotingsresultaat	5.1.2	130				
	GS 7-7-2026 Werkplan 2027 Novex de Peel	PR Onvoorzien	5.1.3	317				

Programmabegroting 2027

€ x
1.000

Totaal programma 5				670			
7.Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	GS 7-7-2026 Vrijmaken Programareserve Bereikbaarheid 2027	PR Bereikbaarheid	7.1.1	1.412			
	GS 14-4-2026 Vervanging Dynamische Reis Informatie Systemen (DRIS)	Begrotingsresultaat	7.2.1	59	59	59	59
Totaal programma 7				1.471	59	59	59
8.Provincie midden in de samenleving	GS 7-7-2026 Structurele verhoging Bevrijdingsfestival Limburg	Begrotingsresultaat	8.2.4	35	35	35	35
Totaal programma 8				35	35	35	35
9.Financiën en overhead	GS 31-3-2026 Motie 3263 Bloi c.s. "Wat van Limburgse bodem komt, schenken we met trots"	PR Landbouw	9.1.1	23	23	23	
Totaal programma 9				23	23	23	
Totaal voorstellen				9.048	3.456	3.406	3.087

Aanvullende specifieke uitkeringen

In het kader van de Woondeal zetten wij in 2027 € 0,61 mln. in van de ontvangen specifieke uitkering. Voor meer informatie verwijzen wij naar Programma 5 'Leefbare steden en dorpen'.

€ x 1.000

Programma	Voorstellen aanvullende nieuwe middelen derden (lasten)	Dekking	Product	Begroting 2027
5.Leefbare steden en dorpen	GS 7-7-2026 Budget SPUK 3 Woondeal - Begroting 2027	SPUK	5.1.2	614
Totaal programma 5				614
Totaal voorstellen				614

Autonome ontwikkelingen: effect op de lasten en de baten

Onder 'autonome ontwikkelingen' verstaan wij externe ontwikkelingen waarop de Provincie geen of slechts beperkte invloed heeft. Deze kunnen zowel de baten als de lasten treffen.

In de begroting nemen de lasten toe door de jaarlijkse indexering, die in de meeste gevallen plaatsvindt volgens de Meicirculaire 2026 van het Provinciefonds. Voor een beperkt aantal budgetten wordt een afwijkende indexering toegepast, bijvoorbeeld vanwege contractuele afspraken.

De geïndexeerde lasten worden grotendeels gedekt vanuit de stelpost voor loon- en prijsstijgingen en aanvullend daarop vanuit de algemene middelen (begrotingsresultaat). Daarnaast houden wij, als onderdeel van het financieel beleid, rekening met een aparte stelpost voor toekomstige loonontwikkelingen. Per saldo kosten deze indexeringen € 2,67 mln. Daarnaast stijgen onze inkomsten op basis van de gehanteerde indexaties met bijna € 0,7 mln.

Doorwerking Najaarsrapportage 2026

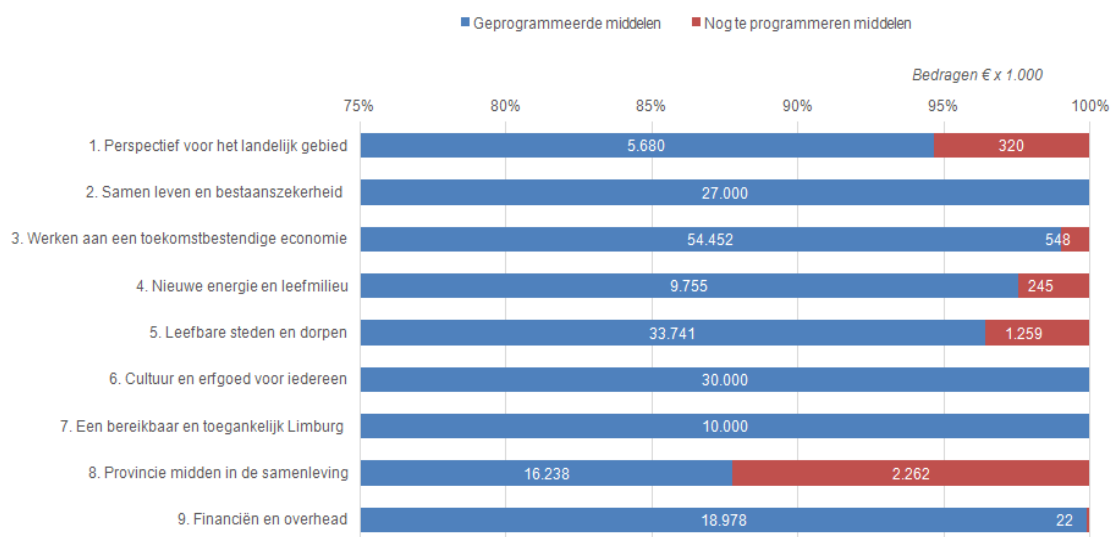
In de ontwerp Najaarsrapportage 2026 zijn meerjarige besluiten opgenomen die een meerjarige financiële consequentie hebben, zoals faseringen, maar ook nieuwe initiatieven zoals expliciet opgenomen in het betreffende Statenvoorstel. Deze zorgen voor een aanvullende last in de begroting 2027 van € 77,79 mln.

Financiële voortgang beleidskaders: de begrote inzet geeft de voortgang aan

In het coalitieakkoord 'Elke Limburger telt' is € 206,90 mln. gereserveerd voor het realiseren van de beleidsdoelen in de periode 2023-2027. De inzet van de programmareserves is direct verbonden aan de uitvoering van de beleidskaders, zoals vastgesteld door PS. Op basis van besluitvorming is dit bedrag gestegen tot € 210,50 mln.

De inzet van de programmareserves geeft een indicatie van de financiële voortgang op de beleidskaders. Onderstaande grafiek toont de voorlopige (daadwerkelijk en begrote) inzet van programmareserves zowel procentueel als in bedragen. Ten aanzien van deze grafiek merken wij het volgende op:

- Het totaal van de programmareserves 2023-2027 in onderstaande grafiek bedraagt € 210,50 mln.;
- In de begroting is de programmering als volgt verdeeld: € 103,41 mln. in 2026, € 49,72 mln. in 2027 en in totaal € 6,79 mln. voor de periode 2028-2030;
- Op dit moment resteert er nog bijna € 4,66 mln. in de programmareserves, oftewel 2% nog te programmeren middelen beschikbaar;
- De verwachting voor de programmareserve Provincie midden in de samenleving is dat deze nagenoeg volledig ingezet zal worden voor de uitvoering van de Regio Deals.

1. Perspectief voor het landelijk gebied

Perspectief voor het landelijk gebied

Het Beleidskader Perspectief voor het landelijk gebied (PS, 24 mei 2024) en de hierbij behorende doelenboom vormen deze coalitieperiode het kompas voor onze inzet. Aan de doelenboom hebben we de voorwaarde verbonden dat het realiseren van doelen haalbaar en betaalbaar moet zijn; wijzigingen zijn aan de orde als beleid van de nieuwe regering hiertoe aanleiding geeft.

Blijvende prioriteit is nodig voor de grote uitdagingen waar het landelijk gebied van Limburg voor staat. De in gang gezette transitie vraagt de komende jaren majeure inzet van middelen en instrumenten om de landbouw te verduurzamen en toekomstperspectief te bieden, de natuur en de waterkwaliteit te verbeteren, stikstof- en broeikasgasemissies terug te dringen en verdroging en wateroverlast tegen te gaan.

Het Rijk kwam op 26 juni 2026 met een uitgebreid maatregelenpakket voor landbouw, natuur en stikstof. Het is duidelijk dat dit stevige pakket grote impact heeft, met name op agrarische ondernemers in Limburg, maar ook op het werkpakket van Provincie Limburg en op onze aanpak in het Limburgs Offensief Stikstof (LOS). Bij de uitwerking van het pakket wordt een grote rol toegedicht aan de provincies, onder meer bij de definitieve selectie, het vastleggen en het stellen van regels t.b.v. de zonering en als gebiedsregisseur bij een groot deel van de gebiedsprocessen. In het tweede deel van 2026 zal zowel een verdiepende analyse van de impact van het pakket op Limburg, alsook de gezamenlijke uitwerking van de maatregelen de nodige tijd en aandacht vragen en richting geven aan de werkzaamheden in 2027.

Onze ambitie om aan de slag te gaan met de uitdagingen en de door ons gestelde opgaven in het landelijk gebied is onverminderd. We gaan door met het uitvoering geven aan de opgaven met de beschikbare rijksmiddelen en eigen middelen. De reguliere wettelijke taken voeren wij conform plan uit. Tevens geven wij invulling aan de door PS aangenomen moties. Met het Rijk worden nieuwe afspraken voorbereid over de financiering van het natuurbeleid na 2027. Waar tussentijds nieuwe taken bij de Provincie worden belegd, zoals recent voor natuurbrandpreventie, is beschikbaarheid van bijbehorende rijksmiddelen het uitgangspunt.

Blijvend zetten wij ons in voor de leefbaarheid van het landelijk gebied en het behoud van het unieke Limburgse landschap. Daarnaast geven wij uitvoering aan het Aanvalsplan Waterkwaliteit, het plan Bodemvitalisering Limburg, participeren wij in hoogwaterbeschermingsprojecten en stimuleren wij initiatieven op het gebied van natuur en landschap die het bereiken van de hierbij gestelde doelen ondersteunen. Met dit alles willen wij bijdragen aan perspectief voor het landelijk gebied, voldoen aan (inter)nationale verplichtingen en weer houdbare vergunningen verlenen voor nieuwe (economische) ontwikkelingen in Limburg. Via het programma WRL (Waterveiligheid en Ruimte Limburg) werkt de Provincie samen met het Waterschap Limburg en de Limburgse gemeenten aan een klimaatrobuust watersysteem dat bestand is tegen weersextremen. Door middel van aanpassingen in het watersysteem en in de ruimtelijke ordening is het mogelijk om de kans op overstromingen, zoals we die in de zomer van 2021 hebben ervaren, te verkleinen.

Perspectief en verduurzaming van de landbouw en aandacht voor voedselzekerheid krijgt onder meer invulling via de Blijversaanpak, die centraal staat bij de ontwikkeling van de landbouw in het landelijk gebied. Dit is in deze begroting opgenomen in Programma 3 Werken aan een toekomstbestendige economie. Wij zetten in op agrarisch natuurbeheer, de legalisatie van de PAS-melders en op een extra impuls in natuur-, landschap- en waterherstel.

Onze beleidskaders

Het Beleidskader [Perspectief voor het Landelijk gebied](#) is op 24 mei 2024 door Provinciale Staten vastgesteld. Met dit kader worden de doelen en ambities uit hoofdstuk 1 'Perspectief voor het landelijk gebied' van het coalitieakkoord 2023-2027 'Elke Limburger telt' uitgevoerd.

Daarnaast zijn diverse beleidskaders, programma's en uitvoeringsplannen opgesteld die samen richting geven aan de ambities uit het coalitieakkoord;

- [Provinciale omgevingsvisie](#)
- [Provinciale omgevingsverordening](#)
- [Provinciaal Waterprogramma 2022-2027](#)
- [Natuurprogramma 2023-2030](#)
- [Limburgse aanpak bossen](#)
- [Plan van aanpak invasieve exoten](#)
- [Programma Landschap 2023-2026](#)
- [Plan Bodemvitalisering Limburg \(Gezond fundament; Een vitale Limburgse bodem door organisch stofbeheer\)](#)

Wat willen we bereiken?

1.1. Natuur en landschap

Ten aanzien van Natuur en Landschap streven wij deze statenperiode de volgende doelstellingen na:

- We hebben de kwaliteit van het Limburgse landschap versterkt, en daarmee ook de leefbaarheid van het landelijk gebied zowel voor de mens als de natuur.
- In 2027 is de bescherming van en de staat van instandhouding ten gunste van biotopen en leefgebieden van dieren en planten verbeterd.
- In 2027 is uitstoot van broeikasgassen en ammoniak door de landbouw in Limburg verminderd.

Wat merkt de Limburger ervan?

Aan de hand van indicatoren maken wij zichtbaar of we op koers liggen met het behalen van onze doelstellingen voor deze Statenperiode. Hierbij is de Provincie natuurlijk ook afhankelijk van partners en andere autonome ontwikkelingen. De indicatoren worden in het najaar geactualiseerd middels de P&C beleidsmonitor voor Limburg najaar 2026.

Wat gaan we daarvoor doen?

1.1.1. Natuur, biodiversiteit en fauna

Omschrijving

Onze inspanningen zijn erop gericht de biodiversiteit in Limburg in stand te houden en waar mogelijk te versterken. Vanuit onze wettelijke taken en gemaakte afspraken, zetten we in op behoud en herstel van habitattypen en leefgebieden van planten en dieren.

Naar verwachting zal in toekomstige Rijksplannen inzichtelijk worden hoeveel middelen beschikbaar komen om te werken aan de herstelopgave natuur en de stikstofopgave. Daarnaast zijn vanuit de SPUK Natuur 2 financiële middelen beschikbaar voor Limburg. Binnen de beschikbare middelen wordt doorgewerkt aan de wettelijke opgaven en doelstellingen van het coalitieakkoord op het gebied van natuur en stikstof. Maatregelen voor natuurherstel worden uitgevoerd, gebruik makend van onder meer de eigen provinciale middelen en van de Specifieke uitkeringen voor natuur. Naast de doorontwikkeling van onze gebiedsgerichte aanpak richten we ook (beleids)instrumenten in om te komen tot een geborgde daling van de stikstofemissie.

De Provincie Limburg staat voor het realiseren en beheren van een robuust Natuurnetwerk Limburg (NNL) van goede kwaliteit. Conform het beleidskader is in 2027 ter completering van het Natuurnetwerk Limburg NNL (Natuurpact 2013) 1.270 ha natuur ingericht – waarvoor op 990 ha nog functieverandering nodig is. Onze versterkte inzet is erop gericht om hieraan, binnen de gestelde randvoorwaarden, zoveel als mogelijk invulling te geven. Het beheer van de Limburgse natuurgebieden wordt kwalitatief en kwantitatief versterkt en wij verlenen subsidies die nodig zijn voor afwaardering, inrichting, natuurherstel en (agrarisch) natuurbeheer. Ook wordt ingezet op het verwerven van gronden om te ruilen of gebiedsprocessen te faciliteren.

In 2026 is gewerkt aan actuele beheerplannen voor de Limburgse Natura2000-gebieden en aan de evaluatie van de beheerplannen waarvan de looptijd is verstreken. Limburg heeft met 24 Natura2000 gebieden een bovengemiddeld grote opgave; Natura2000 maatregelen worden met de begrote provinciale middelen uitgevoerd. De doelen uit de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR) buiten N2000 gebieden worden geconcretiseerd en ecologische verbindingzones geïnventariseerd. Wij ondersteunen initiatieven die bijdragen aan VHR doelbereik, vergroting van het areaal en revitalisering van de Limburgse bossen. Mits hiertoe voldoende middelen door het Rijk beschikbaar gesteld zijn, is in 2027 met initiatieven van onderop een betekenisvolle bijdrage geleverd aan de groene opgaven 30% VHR en vergroting van het areaal en revitalisering van bossen. Wij ondersteunen bedreigde diersoorten actief en passief (c.q. reagerend op maatschappelijke initiatieven) en zorgen voor behoud van beschermde natuurwaarden. Hiertoe worden subsidies en opdrachten verleend.

Als bevoegd gezag, op grond van de Omgevingswet, verleent de Provincie Limburg ontheffingen en vergunningen, monitort, houdt toezicht en handhaaft waar nodig. Instrumenten worden ontwikkeld die adequate uitvoering mogelijk maken.

Het goed samenleven van mens en natuur wordt verbeterd door versterking van het faunabeheer. Wij verlenen subsidies en opdrachten voor preventieve maatregelen om schade te voorkomen en voor het verwijderen van exoten. Tevens wordt het inzicht in de staat van instandhouding van de natuur verbeterd, zodat beschikbare middelen voor natuur effectief worden ingezet (natuurmonitoring).

Door participatie in (inter)nationaal beleidsoverleg worden de Limburgse belangen behartigd.

Kansen om natuurdoelen (natuurinclusief) te realiseren in verbinding met opgaven in andere sectoren worden benut. Dit betreft onder meer de natuurinclusieve isolatie van gebouwen met het oog op vleermuizen en vogels. Om te komen tot een natuurinclusieve samenleving wordt ingezet op een natuurlijke aanpak van maatschappelijke opgaven, zodat ook vanuit andere opgaven wordt bijgedragen aan de realisatie van natuurdoelen. Zo stimuleren we meervoudig doelbereik van de financiële middelen die voor deze opgaven beschikbaar zijn. Kansen dienen zich aan op het gebied van leefbaarheid (leefbaarheidsfonds), klimaat en energie (pré-soortenmanagementplannen genoemd in het coalitieakkoord 'Elke Limburger telt'), de woonopgave, natuurinclusieve landbouw, landschapsontwikkeling en de programmatische aanpak van de opgaven in het landelijk gebied.

De aanvullende intensiveringsmiddelen (€ 2,00 mln.) die door Provinciale Staten ter beschikking zijn gesteld, worden benut voor het ondersteunen van initiatieven en projecten op het gebied van natuur en landschap die maatschappelijk draagvlak hebben en die invulling geven aan de in het beleidskader vastgestelde doelstellingen.

Rol Provincie: *bevoegd gezag, subsidiënt, partner, toetser, procesmanager, ondersteuner*

Kwaliteit

In 2027 zijn we volop bezig met de uitwerking van beleidsvoornemens op stikstofbeleid en natuurherstel en -beheer naar aanleiding van de beleidsvoornemens die de Taskforce Landbouw, Natuur en Stikstof op 26 juni 2026 presenteerde. Onderwerpen als zonering en de onderbouwing van additionaliteit vragen nadrukkelijke aandacht.

Daarnaast continueren we onze wettelijke taken gericht op het ontwikkelen en uitvoeren van natuurbeleid. Het areaal Natuurnetwerk wordt uitgebreid en er wordt gewerkt aan herstel, inrichting en beheer van deze natuur. Beheerplannen en natuurdoelanalyses worden opgesteld. In het verlengde hiervan worden onderzoeken uitgevoerd naar de benodigde aanvullende herstelmaatregelen en voeren we natuurmonitoring uit.

De balans tussen mensen en de natuur wordt verbeterd door de provinciale taken op het gebied van faunabeheer uit te voeren. Dat gebeurt onder meer door subsidies te geven en opdrachten uit te voeren, bij bepaalde gevallen van schade door wilde dieren. De Faunabeheerplannen 2020-2026 dienen geactualiseerd te worden en onderliggende vergunningen afgegeven. Dit heeft op onderdelen vertraging opgelopen waardoor we in 2027 een inhaalslag moeten doen. Ook worden maatregelen getroffen om oplopende kosten inzake tegemoetkoming faunaschade te beperken. Onder andere steken we tijd in preventie, voorlichting en gebiedsgesprekken tussen jagers en boeren; hiertoe is een veldmedewerker aangetrokken die plaatselijk kan vaststellen welke preventie en bestrijding passend is.

De bestrijding van invasieve exoten krijgt aandacht via het Landelijk Aanvalsplan Exoten en de daarbij behorende rijksmiddelen. De beheersopgave voor de Aziatische hoornaar wordt steeds meer uitgevoerd samen met gemeenten en terreineigenaren; een ontwikkeling die in 2026 in gang is gezet. Het in 2026 vastgestelde Wasbeerbeleid 2027-2030 wordt in 2027 in uitvoering gebracht.

In september 2026 was het eerste concept herstelplan in het kader van de Europese Natuurherstelverordening van het Rijk gereed. Op basis van feedback van de EU én inbreng van de provincies via een extra consultatieronde voor mede-overheden in mei 2027 wordt dit concept plan uitgewerkt tot een definitief plan per september 2027.

Samen met het Rijk en de andere 11 provincies werken we ook in 2027 door aan verbetering van de natuurmonitoring en natuurinclusief bouwen.

De bossenmakelaar heeft in 2026 15 kansrijke locaties in beeld gebracht waar grondeigenaren nadenken over een andere invulling van hun grond en waar bos een passende invulling kan zijn. Hiervoor is een subsidieregeling voor de aanleg van nieuw bos met bijbehorend uitvoeringsproces uitgewerkt. Daarnaast zijn voorbereidingen getroffen voor de inzet van de decentralisatie uitkering voor bosrevitalisering. In 2027 verschuift de nadruk naar de uitvoering van beide regelingen én het begeleiden van initiatiefnemers naar concrete bosrealisaties.

Vanuit de extra middelen voor Natuur en Landschap worden projecten en initiatieven ondersteund en opgezet die maatschappelijk draagvlak hebben. Met jagers, burgers, gemeenten, terreinbeheerende

organisaties werken we aan meer vergroening, natuur en biodiversiteit buiten N2000-gebieden, en binnen dorpen en steden. Het laatste restant van de verkregen extra middelen van € 2,00 mln., is eind 2026 toegekend aan capaciteit voor de actualisatie van Faunabeheerplannen (€ 0,09 mn.). In oktober 2026 is de Limburgse Toolbox Biodiversiteit geïntroduceerd voor Limburgse gemeenten; dit wordt ondersteund met een kennisplatform en enkele informerende bijeenkomsten die gedurende 2027 zullen plaatsvinden.

Tijd

Leidend voor de provinciale inzet zijn de doelstellingen zoals deze zijn geformuleerd in de doelenboom bij het beleidskader Perspectief voor het Landelijk Gebied:

- In 2027 is ter completering van het Natuurnetwerk Limburg NNL (Natuurpact 2013) 1.270 ha natuur ingericht – waarvoor op 990 ha nog functieverandering nodig is.
- Mits hiertoe voldoende middelen door het Rijk beschikbaar gesteld zijn, hebben we in 2027 met initiatieven van onderop een betekenisvolle bijdrage geleverd aan de groene opgaven 30% VHR en vergroting areaal en revitalisering bossen.
- Het beheer van de Limburgse gebieden is kwalitatief en kwantitatief versterkt.
- Limburg heeft met 24 Natura2000-gebieden een bovengemiddeld grote opgave; Natura2000 maatregelen zijn uitgevoerd.
- Kansen zijn benut om natuurdoelen (natuurinclusief) te realiseren in verbinding met opgaven in andere sectoren, waaronder de natuurinclusieve isolatie van gebouwen met het oog op vleermuizen en vogels.
- Het goed samenleven van mens en natuur is verbeterd door de versterking van het faunabeheer.
- We verbeteren het inzicht in de staat van instandhouding van de natuur, zodat middelen effectief kunnen worden ingezet.
- We hebben in 2027 een deel van de emissiereductie van 3 KtonNH₃/jr en 0,3Mton CO₂ eq/jr teruggebracht, met name door generiek rijksbeleid en de piekbelastersaanpak. De aanvullende aanpak door de Provincie heeft geleid tot vermindering van lokale deposities op N2000-gebieden en tot daling van de emissie van broeikasgassen.

De beoogde resultaten voor 2027 dragen hieraan bij. De voortgang op deze doelen is te vinden in de P&C Beleidsmonitor.

Eind 2024 is geconstateerd dat de voortgang met betrekking tot de eerste doelstelling ('ontwikkelopgave') nog onvoldoende was. Hierop is begin 2025 een pakket aan maatregelen gedefinieerd en deze zijn in uitvoering. Deze inspanningen lopen in 2027 door.

Eind 2024 is geconstateerd dat de voortgang van de emissiereductie nog onvoldoende was. Vanaf 2025 is daarom, waar mogelijk, provinciaal bijgestuurd via het Limburgs Offensief Stikstof (LOS) en door middel van lobby richting het IPO en het Rijk. De ministeriële Taskforce Landbouw, Stikstof en Natuur heeft op 26 juni 2026 een pakket gepresenteerd dat momenteel met mede-overheden verder uitgewerkt wordt.

Geld

Het budget voor product 1.1.1. Natuur, biodiversiteit en fauna bedraagt € 46,03 mln. Dit bestaat uit € 40,61 aan reguliere middelen en € 5,42 aan personeelskosten. De reguliere middelen worden vooral ingezet voor de continuering van wettelijke taken op het gebied van natuur, natuurbescherming en natuurmonitoring, aanpak van exoten, Natura2000 maatregelen, soortenbescherming, exploitatiesubsidies en organisatiekosten.

Nieuwe middelen

Voor de uitvoering van het Beleidskader 'Perspectief voor het landelijk gebied' en de wettelijke taken voor natuur, biodiversiteit en fauna zijn in deze begroting voor 2027 de volgende aanvullende lasten opgenomen:

- € 0,04 mln. structureel voor Passieve Soortenbescherming (voorkomen dat het slechter gaat met beschermde planten en dieren in reactie op maatschappelijke initiatieven). Dit bedrag is nodig voor het invullen van kennislagunes die door het verloop/pensionering van personeel zijn ontstaan. Er is een toenemend aantal burgervragen en juridische procedures worden gemakkelijker opgestart. Om ons hiertegen te bewapenen zijn middelen nodig om extern advies in te winnen. (GS-besluit 19-05-2026).
- € 0,10 mln. voor de jaren 2027 en 2028 respectievelijk € 0,05 mln. per jaar voor het project 'Jagers in het Groen' van de Stichting Servicebureau Wildbeheereenheden. (GS-besluit 14-04-2026).

Deze bedragen worden gedekt uit het begrotingsresultaat 2027.

1.1.2. Limburgs programma Landelijk Gebied

Omschrijving

We werken aan een toekomstbestendig landelijk gebied, door de balans te herstellen tussen de draagkracht van natuur, bodem en water en anderzijds het economisch gebruik ervan. Het Limburgs Offensief Stikstof (LOS) is een belangrijke stap naar een geborgde aanpak voor stikstofreductie en natuurherstel. Deze koers wordt ook in 2027 voortgezet, waarbij financiële middelen en instrumenten van de Provincie in samenhang worden ingezet. Nauwere samenwerkingen met gebiedspartners, ondernemers, terreineigenaren en belangenorganisaties vormen de basis voor de uitvoering. De ontwikkelingen en maatregelen zullen in regionale en lokale samenhang met elkaar worden opgepakt. We pakken de regie op gebiedsprocessen en -projecten en intensiveren de uitvoering. Op deze wijze ambiëren we ontwikkelingen (vergunningverlening) weer mogelijk te gaan maken met perspectief voor ondernemers, door de natuur te beschermen en te herstellen.

Het Rijk heeft in juni 2026 op nationaal niveau een stevig pakket van maatregelen vastgesteld. Het gaat daarbij om emissiereductie, ondersteuning van transitie van landbouwbedrijven, zonering rondom kwetsbare gebieden, natuurherstel en vergunningverlening. Daartoe wordt onder andere wet- en regelgeving aangepast. Dit Rijkspakket versterkt daarmee ook onze aanpak.

Voor de uitvoering van de gebiedsgerichte opgaven stelt het Rijk aanvullende randvoorwaarden in de vorm van langjarige middelen en instrumenten beschikbaar. Een toekomstbestendig landelijk gebied is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van Rijk, provincie en regionale partners. Het doelbereik in het LOS is daarbij leidend.

We richten ons op drie resultaten uit het beleidskader Perspectief voor het landelijk gebied en daaraan gekoppeld drie actielijnen die uitvoering gaan geven aan een integrale aanpak in het landelijk gebied.

- In 2027 hebben we groene opgaven, lokale stikstofmaatregelen en lokale hydrologische maatregelen zoveel mogelijk gestapeld laten landen in bestaande zones van de POVI, waaronder vooral de groenblauwe mantel. Hierdoor is het ruimtebeslag beperkt.
- Maatregelen zijn afgestemd met de waterveiligheidsopgave uit het WRL.
- De zonering is zoveel mogelijk via de gebiedsprocessen nader uitgewerkt in het LOS (voorheen LPLG) en definitief verankerd in een herziening van de POVI en de omgevingsverordening.

Met het LOS nemen we onze eigen verantwoordelijkheid. In 2027 gaan we verder met de in gang gezette uitvoering van generieke maatregelen, zoals regelingen en SPUK's. Daarnaast vertalen we in 2027 onderdelen uit het Programma LOS (waarin aangegeven is dat wij regie voeren op een geborgde aanpak) naar regels in de (volgende) aanpassing van de Omgevingsverordening Limburg in 2027. Dit doen we onder meer op basis van onderzoeken en gebaseerd op adviezen van onder andere de Ecologische Autoriteit als ook de Landsadvocaat welk de basis zijn van een geborgd samenhangend pakket van maatregelen. Hiermee is de basis gelegd om de vergunningverlening weer van het slot te halen.

Tevens gaan we buiten verder met de gebiedsgerichte aanpak. Naast een basisinzet voor alle Natura2000-gebieden, vindt extra inzet plaats op de 4 focusgebieden. We zijn gestart met beschikbare middelen uit SPUK's om versnelling aan te brengen, ook in de realisatie van de ontwikkelopgave. Conform motie 3311 'Alleen ga je sneller, samen kom je verder' maken we een doorkijk naar een (gebiedsgerichte) aanpak in andere gebieden. Ten behoeve van de verdere uitwerking van de gebiedsaanpak zijn structurele middelen nodig. De inzet van boeren in gebiedsprocessen, de inhoudelijke en procesmatige ondersteuning en het in beeld brengen van de sociaal maatschappelijke impact vragen (langjarig) om inzet van financiële middelen.

De uitvoering van het Natuurprogramma loopt door, waaronder de realisatie van het natuurnetwerk in Limburg (de Ontwikkelopgave), het Landschapsprogramma en het Programma Water.

De activiteiten richten zich op de realisatie van opgaves in het landelijk gebied. Het gaat dan om natuurherstelmaatregelen (zowel uitbreiding van hectares als ook kwalitatieve maatregelen in de vorm van inrichting en (cyclisch) beheer en uitvoering van de bossenstrategie), het herstel van het hydrologische systeem om te kunnen voldoen aan KRW-normen en het terugdringen van de stikstof-uitstoot.

Rol Provincie: *subsidiënt, partner, toetser, procesmanager*

Kwaliteit

In 2027 wordt via het LOS:

1. Verder uitvoering gegeven aan diverse generieke rijksregelingen die we zoveel als mogelijk richten op de focusgebieden in het kader van het LOS (onder andere Regeling specifieke uitkering Programma Natuur en Maatregel gebiedsgerichte beëindiging veehouderijlocaties);
2. Regie gevoerd en gebiedsprocessen en -projecten in de 4 focusgebieden gefaciliteerd;
3. Een doorkijk gemaakt naar de aanpak in de overige N2000-gebieden
4. Beleidsinstrumentarium ontwikkeld (stikstof, buitenland en vergunningen);
5. Een monitoringsplan geïmplementeerd en ingericht;
6. Fondsen geworven.

Ad 1. Via de toegekende rijksmiddelen geven we uitvoering aan rijksregelingen (o.a. Regeling Maatregel Gebiedsgerichte Beëindiging (MGB), Regeling Provinciale Maatregelen Landelijk Gebied). Deze regelingen zijn met name gericht op stikstofreductie via het leveren van maatwerk. Dit kan de komende jaren leiden tot een aantal vrijwillige bedrijfsbeëindigingen. De daarmee ontstane stikstofruimte kan mogelijk deels ingezet worden voor de legalisatie van PAS-melders. Daarnaast zetten we in op herstel van de natuur via de SPUK Natuur 2 zowel binnen als buiten Natuur Netwerk Nederland (NNN).

Ad 2 en 3. In gebiedsprocessen en projecten brengen we in de 4 focusgebieden van het LOS (De Peel, Maasduinen, Sarsven en de Banen en Geuldal/ Mergelland) diverse partijen samen om via een integrale afweging te komen tot doelrealisatie. We faciliteren de processen met beschikbare capaciteit, middelen (o.a. de verwachte NOVEX-middelen) en instrumenten. We komen met een aanpak voor de overige N2000-gebieden.

Ad 4. We ontwikkelen 'stikstof'-beleid en nieuwe instrumenten en zullen dit, waar nodig, ook extern laten toetsen. Tevens worden onze contacten met de buurlanden geïntensiveerd ten aanzien van bijvoorbeeld hun stikstofbeleid, vergunningverlening en monitoring. Daarnaast maken we een plan van aanpak ten aanzien van vergunningverlening van zowel liggende als nieuwe aanvragen.

Ad 5. Het monitoren van de resultaten van het LOS (en aan de hand van de monitoringsresultaten eventueel bijsturen) is een wezenlijk onderdeel om van een geborgde aanpak te kunnen spreken. In 2027 zal deze monitoring verder georganiseerd en geïmplementeerd worden.

Ad 6. We zetten in op samenwerkingsafspraken met het Rijk en benutten kansen om zoveel als mogelijk middelen uit de kamerbrief van 27 juni 2026 en eventuele regelingen naar Limburg te halen en in projecten weg te zetten om de aangescherpte doelstellingen, genoemd in de kamerbrief, te realiseren.

Op 26 juni 2026 is bij de behandeling van de voorjaarsrapportage 2026 de motie 3311 'Alleen ga je sneller, samen kom je verder' ingediend. Via een separaat statenvoorstel wordt dit in de PS vergadering van 13 november 2026 voorgelegd.

Tijd

De transitie van het landelijk gebied is een langlopend proces dat loopt tot en met 2035.

De meest urgente doelen en opgaven zijn:

- Het voorkomen van verslechtering en het bevorderen van de gunstige staat van instandhouding van de natuur in N2000-gebieden (wettelijke verplichting);
- Het realiseren van de ontwikkelopgave natuur (2027);
- De kwaliteits- en kwantiteitsdoelen voor grond- en oppervlaktewater (2027) behalen.
- Eind 2024 is geconstateerd dat de voortgang in de 'ontwikkelopgave' nog onvoldoende was. Het vervolgens gedefinieerde pakket aan maatregelen is in uitvoering en loopt in 2027 door.

Geld

Het budget voor product 1.1.2. Limburgs programma Landelijk gebied bedraagt € 37,11 mln. Dit bestaat uit € 34,17 aan reguliere middelen en € 2,94 mln. aan personeelskosten. De reguliere middelen worden vooral ingezet voor natuurherstel, stikstofreductie, verduurzaming water- en bodembeheer, Natura2000 beheermaatregelen en gebiedsgerichte samenwerking en ondersteuning.

1.1.3. Landschap

Omschrijving

In 2027 blijven we ons in het landelijk gebied inzetten op het versterken van de landschappelijke (kern)kwaliteiten en de leefbaarheid. We richten ons op de vijf resultaten uit het beleidskader Perspectief voor het landelijk gebied en de daaraan gekoppelde vier actielijnen die uitvoering gaan geven aan de verbetering van het landschap:

- De groenblauwe dooradering neemt in 2027 toe door de vrijwillige aanleg van groen-blauwe elementen in het buitengebied, zoals heggen, hagen, bomen en poelen, ondersteund met passende subsidieregelingen (zoals het GLB-NSP, ANLb, de subsidieregeling landschapselementen en de Propositie Heuvelland). Tevens leggen we elementen aan op gronden in Provinciaal eigendom. Daarmee dragen we niet alleen bij aan meer groenblauwe dooradering, maar ook aan biodiversiteit, waterveiligheid, en het verdienvermogen van agrariërs (doelstapeling).
- Door de uitvoering van onder meer LOS, WRL en het Hoogwaterveiligheidsprogramma Maasvallei is de kwaliteit van het landschap verbeterd.
We werken mee aan de uitvoering van bovenstaande programma's.
- In 2027 is het Steunpunt Landschapsbeheer Limburg een centrale speler in de ondersteuning van vrijwillige landschapsinitiatieven. Tevens is het aantal inwoners (vrijwilligers, agrariërs, etc.) dat betrokken is bij beheer, onderhoud en kennisdeling over het landschap substantieel vergroot. We ondersteunen initiatieven en organisaties die gericht zijn op educatie over natuur en landschap, voor zowel kinderen als voor volwassenen. Ook via de nationale parken en Grensparken ondersteunen we initiatieven die gericht zijn op educatie over natuur en landschap. Vanuit het Europees programma LEADER (onderdeel van het GLB-NSP) stimuleren wij voor Zuid-Limburg en Weerterland initiatieven - van lokale gemeenschappen - die bijdragen aan het verbeteren van de leefbaarheid op het platteland en de leefomgeving. Daarbij spelen natuur, landschap en cultuurhistorie een belangrijke rol.
- De nationale parken en (grens)parken in Limburg hebben in verbinding met hun omgeving een aantoonbare substantiële bijdrage geleverd aan de bescherming, ontwikkeling en beleving van Limburgse natuur en landschap.
De nationale parken de Groote Peel, Nationaal Park de Maasduinen en Nationaal Park de Meinweg werken met de omliggende gebieden en relevante gebiedspartners aan een transitie. Voorts bevorderen we de samenwerking ten behoeve van natuur, landschap en vrijetijdseconomie voor de grensoverschrijdende parken.

Kwaliteit

De initiatieven voor de groenblauwe dooradering (GBDA) van het landschap worden ondersteund door:

- Het stimuleren van de aanleg en het beheer van groenblauwe dooradering middels de Nadere subsidieregels landschapselementen;
- In 2025 zijn we gestart met het Landschapselementenregister, waarmee een actueler en gedetailleerder inzicht wordt verkregen in de aanwezigheid van groenblauwe dooradering en landschapselementen in Limburg. De gegevens worden elk half jaar bijgewerkt met de meest recente data voor een betrouwbaar monitoringsproces. De ligging van graften wordt in 2027 nader onderzocht en toegevoegd aan het register;
- Verder zal een impuls worden gegeven aan de groenblauwe dooradering door middel van de middelen voor agrarisch natuurbeheer.

We ondersteunen het project Zoem Zone Limburg van de Natuur en Milieufederatie Limburg t.b.v. bestuivende insecten. We onderzoeken op welke wijze bestaande/ toekomstige instrumenten voor grondeigenaren passend zijn om in te zetten om het leefgebied voor bestuivers te versterken.

Het landschap en de ruimtelijke kwaliteit wordt versterkt via de grote programma's en via onderstaande initiatieven:

- Het Steunpunt Landschapsbeheer ontvangt jaarlijks een structurele exploitatiesubsidie. Financiering vindt plaats vanuit de middelen voor landschapsbeheer. Hierdoor wordt vormgegeven aan de uitvoeringskracht van het landschapsbeheer, met de inzet en facilitering van vrijwilligers.
- We ondersteunen initiatieven en organisaties die zich richten op natuureducatie en landschapsbeleving voor zowel kinderen als volwassenen. De Natuur- en Milieufederatie Limburg, het Limburgs Landschap, het Natuurhistorisch Genootschap en IVN ontvangen hiervoor een exploitatiesubsidie.
- Via het Europees programma LEADER (onderdeel van het GLB-NSP) stimuleren we voor Zuid-Limburg en Weerterland initiatieven - van lokale gemeenschappen - die bijdragen aan het verbeteren van de leefbaarheid op het platteland en de leefomgeving. Daarbij spelen natuur, landschap en cultuurhistorie een belangrijke rol. Aanvragen voor projecten voor beide gebieden kunnen worden ingediend tot en met 2027, tenzij budgetten eerder zijn uitgeput.

Nationale Parken en Grensparken worden ondersteund:

Het Rijk heeft € 0,19 mln. per jaar voor de periode 2027-2030 beschikbaar gesteld voor de nationale parken De Groote Peel, De Meinweg en De Maasduinen. Tevens hebben we per nationaal park € 0,10 mln. cofinanciering per jaar gereserveerd voor dezelfde periode (DOC-00859287). We voeren momenteel gesprekken met de nationale parken ter voorbereiding op de subsidiebeschikkingen voor de periode 2027-2030. Voorts bevorderen we de samenwerking ten behoeve van natuur, landschap en vrijetijdseconomie voor de grensparken. Financiering voor het (Grens)park KempenBroek voor de periode 2027 en verder wordt nog nader onderzocht. Voor het Drielandenpark en het Rivierpark Maasvallei kent onze financiële ondersteuning een tijdspad tot en met 2027 en voor het Grenzeloos Bocageland tot en met 2029. De financiële ondersteuning voor Maas-Swalm-Nette heeft een tijdspad tot en met 2030.

Tijd

De transitie van het landelijk gebied is een proces dat loopt tot en met 2035. Vanuit de nationale en provinciale opgaven en tijdstermijnen rond natuur, water, landbouw en landschap worden in synergie met de grote programma's zoals het LOS en WRL de Limburgse landschappelijke (kern)kwaliteiten versterkt. De samenwerking en cofinanciering van de nationale parken en grensparken voeren we conform planning uit. Maar ook de ondersteuning aan Steunpunt Landschapsbeheer en initiatieven voor GBDA voeren we conform planning uit. Wij ondersteunen het EU-programma LEADER (Zuid-Limburg en Weerterland). Voor wat betreft het budget voor landschapsbeheer voeren we inventarisaties uit op onze eigen natuurpercelen, met prioriteit voor de natuurcompensatiepercelen. Voor deze laatste categorie is separaat budget beschikbaar. De verwachting is dat deze inventarisaties in 2027 zijn afgerond en dat daarna de maatregelen uitgevoerd kunnen worden.

Geld

Het budget voor product 1.1.3. Landschap bedraagt € 5,49 mln. Dit bestaat uit € 4,13 aan reguliere middelen en € 1,36 aan personeelskosten. De middelen worden ingezet voor landschapsbeheer, de ondersteuning van nationale parken en grensparken, ondersteuning voor natuurbrandpreventie en voor het uitvoeren van achterstallig beheer en onderhoud provinciale gronden.

Nieuwe middelen

Voor de uitvoering van het Beleidskader 'Perspectief voor het landelijk gebied' zijn in deze begroting voor 2027 de volgende aanvullende lasten opgenomen:

- € 0,37 mln. voor de jaren 2027-2030 voor de financiering van de exploitatie van Grenspark Maas-Swalm-Nette. Waarvan € 0,07 mln. is geraamd voor 2027. De rest van de middelen zijn verdeeld over de jaren 2028 t/m 2030. Dekking van deze middelen komt ten laste van het begrotingsresultaat 2027-2030.

Wat willen we bereiken?

1.3. Water

Voor het thema Water is het streven in deze coalitieperiode gericht op het realiseren van een duurzaam, robuust en ecologisch gezond watersysteem, dat beter kan omgaan met wateroverlast en droogte en dat voorziet in voldoende water van verbeterde kwaliteit.

De Provincie Limburg wil aantoonbare stappen blijven zetten om de waterkwaliteit in Limburg te verbeteren en de doelen van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) dichterbij te brengen. We willen zorgen voor voldoende bronnen voor ons drinkwater nu en in de toekomst en willen de gevolgen van droogte in Limburg terugdringen door veerkrachtige watersystemen te ontwikkelen. Het is ons streven om de waterveiligheid van het gehele Limburgse watersysteem te verbeteren en de kans op overstromingen van huizen en bedrijven zo klein mogelijk te maken.

In het kader van hoogwaterveiligheid werken we met het Rijk en het Waterschap samen om ervoor te zorgen dat uiterlijk in 2050 alle primaire keringen langs de Maas aan de wettelijke norm voldoen van de Waterwet. Hoewel de waterveiligheidsopgave van de Maas de verantwoordelijkheid is van het Rijk en het Waterschap, participeren wij als Provincie, naast de gemeenten, in veel gevallen ook in deze hoogwaterbeschermingsprojecten met als doel om de ruimtelijke kwaliteit in de projectgebieden te verbeteren. Ons werk is erop gericht dat de Limburgse Maasvallei een aantrekkelijk woon-, werk-, recreatie- en leefgebied is en blijft, mét een toekomstbestendige bescherming tegen hoogwater.

In het programma 'Samen naar een waterrobuust Limburg' resteert van de Provinciale bijdrage van € 50 mln. nog € 10 mln. die nog niet is toebedeeld aan een van beide programma's HWBP (1.3.2.) of WRL (1.3.4.). In de Voorjaarsrapportage 2026 werd verwezen naar een mogelijke financiële deelname in de toekomstige integrale aanpak Maas-Roer (omgeving Roermond). De intentie om bij te dragen zal nader worden onderzocht. In de eerste helft van 2027 kan hier naar verwachting een besluit over worden genomen.

Het hoogwaterproject Ruimte voor de Maas bij Oeffelt heeft afgelopen jaar vertraging opgelopen en bij het project Lob van Gennep speelt een voorfinancieringsopgave. Dit heeft geleid tot een vraag voor extra middelen aan alle projectpartners om respectievelijk de vertragingskosten te kunnen dekken (Oeffelt) en de rentelasten te kunnen financieren (Lob van Gennep). Op 28 augustus 2026 is het betreffende statenvoorstel in de commissie Leefomgeving behandeld en op 25 september zal de behandeling in de Provinciale Statenvergadering plaatsvinden.

Om het bovenstaande te bereiken streven we deze collegeperiode ten aanzien van Water de volgende doelstellingen na:

- In 2027 is er een duurzamer, robuuster en ecologisch gezonder watersysteem dat beter kan omgaan met wateroverlast en droogte en dat voorziet in voldoende water en verbeterde kwaliteit.
- In 2027 zijn diverse dijkverbeteringsprojecten inclusief ruimtelijke opgaven in uitvoering.

Wat merkt de Limburger ervan?

Aan de hand van indicatoren maken wij zichtbaar of we op koers liggen met het behalen van onze doelstellingen voor deze Statenperiode. Hierbij is de Provincie natuurlijk ook afhankelijk van partners en andere autonome ontwikkelingen. De indicatoren worden in het najaar geactualiseerd middels de P&C beleidsmonitor voor Limburg najaar 2026.

Wat gaan we daarvoor doen?

1.3.1. Waterbeheer en waterkwaliteit regionaal systeem

Omschrijving

We dragen zorg voor een meer duurzaam en robuust en ecologisch gezond watersysteem, dat kan omgaan met droogte en wateroverlast en dat voorziet in voldoende water en verbeterde waterkwaliteit. Daarvoor geeft de Provincie Limburg samen met het Waterschap Limburg invulling en uitvoering aan het Provinciaal Waterprogramma 2022-2027 en houdt in het ruimtelijk beleid rekening met water en bodem.

Kwaliteit

We verbeteren de waterkwaliteit in onze beken en het grondwater om te voorzien in schoon en voldoende water voor natuur, landbouw, industrie en drinkwater, waarmee binnen onze bevoegdheden, uitvoering wordt gegeven aan de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW). De KRW vraagt om uiterlijk in 2027 maatregelen te nemen om aan de waterkwaliteitsdoelen van deze richtlijn te voldoen. Maatregelen om de waterkwaliteit te verbeteren zoals de herinrichting van beken, het realiseren van vistrappen, de verbetering van rioolwaterzuiveringsinstallaties en het verminderen van riooloverstorten worden door het waterschap en de gemeenten voortgezet teneinde deze maatregelen in 2027 genomen te hebben.

De huidige inzet leidt niet overal tot het beoogde doelbereik. Met name rijksmaatregelen voor nutriënten, gewasbeschermingsmiddelen en chemische stoffen zullen eind 2027 nog onvoldoende effect hebben. Ook zal de belasting uit onze buurlanden dan nog te hoog zijn. De Provincie zet daarom in op het leveren van een maximale bijdrage om het bereiken van de doelen dichterbij te brengen. Daarvoor is uitwerking gegeven aan het 'Aanvalsplan waterkwaliteit'. Dit aanvalsplan richt zich op die onderdelen waar wij als Provincie het verschil kunnen maken of waar we vanuit onze positie een relevante bijdrage kunnen leveren.

We zorgen voor een goede en actuele bescherming van ons grondwater ten behoeve van het drinkwater en het industriewater voor menselijke consumptie (conserven, frisdrank, bier etc.). Daartoe werken we aan betere bescherming van het grondwater voor drinkwater via omgevingsvisie en omgevingsverordening.

We dragen bij aan een toekomstbestendige drinkwatervoorziening door voldoende bronnen beschikbaar te stellen voor de drinkwaterbereiding.

We zetten in op goede hydrologische omstandigheden voor onze grondwaterafhankelijke Natura2000 gebieden die kwetsbaar zijn voor verdroging. Daartoe voeren we onderzoeken uit naar te nemen maatregelen en ondersteunen we maatregelen om verdroging tegen te gaan. De KRW vraagt van ons om in 2027 hydrologische maatregelen (kwantitatief en kwalitatief) te hebben genomen om de 17 grondwaterafhankelijke Natura2000 gebieden in goede hydrologische toestand te brengen.

We willen zorgen voor voldoende water voor de functies in Limburg die water nodig hebben (landbouw, natuur, industrie, drinkwater, beken, scheepvaart etc.). Onze ambitie is om het waterverbruik in 2050 met 20% te verminderen en het grondwaterpeil te verhogen met 10-50 cm. We hebben met betrokken partijen uit de Bestuurlijke Klimaatadaptatietafel Limburg (BKaL) in 2026 een convenant Voldoende zoetwater afgesloten, waarin partijen afspreken om meer water vast te houden en minder water te gebruiken. Het doel is de maatregelen uit het convenant 'Voldoende zoetwater' in een uitvoeringsprogramma op te nemen en de uitvoering in 2027 te starten.

De Provincie Limburg wil een goede en actuele bescherming van onze inwoners tegen wateroverlast en overstroming. Daartoe wordt met het Waterschap Limburg, het Rijk en de Limburgse gemeenten samengewerkt aan een betere waterveiligheid voor de Limburgers via het programma Waterveiligheid en Ruimte Limburg (WRL). WRL staat onder product 1.3.4. van dit begrotingsprogramma.

Met onze partners in de Euregio worden afspraken gemaakt over inrichting en beheer van het watersysteem. In 2027 zijn in samenspraak met betrokken overheden in binnen- en buitenland normen voor wateroverlast in het regionale watersysteem geactualiseerd.

Tijd

In 2027 geven we invulling aan de doelstellingen uit het Provinciaal Waterprogramma op het gebied van waterkwantiteit en waterkwaliteit, zoals in ons coalitieprogramma is opgenomen.

Het huidige Provinciaal Waterprogramma (PWP) heeft een looptijd van 2022 tot 2027. Het waterprogramma is een verplicht programma onder de omgevingswet. In 2027 werken we aan een nieuw Provinciaal Waterprogramma voor de periode 2028-2033, in afstemming met onze waterpartners. We nemen daarin het nieuwe Europese en rijksbeleid mee, zoals de Natuurherstelverordening, de stikstofaanpak en het Nationaal Waterprogramma. In het vierde kwartaal van 2027 wordt dit programma door Gedeputeerde Staten vastgesteld.

Waterkwaliteit

In 2027 geven we verder uitvoering aan het aanvalsplan waterkwaliteit. De ingehuurde projectleiders zullen in 2027 vijf gemeenten ondersteunen bij de aanpak van riooloverstorten. Samen met onze binnenlandse en buitenlandse partners wordt gewerkt aan het in beeld brengen van de onttrekkingen en de gevolgen voor de Roerdalslenk met het doel hier in 2027 afspraken over te maken. Het overleg met onze buurlanden wordt in 2027 voortgezet, met als doel om de grensoverschrijdende verontreinigingen te verminderen. Samen met de LLTB en de WML geven we in 2027 invulling aan het Project Waterwinst, waarmee agrariërs werken aan het voldoen aan de grond- en drinkwaternorm voor nitraat en aan het verminderen van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. De aanpak richt zich op grondwaterbeschermingsgebieden en op het gebied van de Propositie Heuvelland.

Voor KRW-doelen die niet tijdig haalbaar zijn, zullen Gedeputeerde Staten einde 2027 in het Provinciaal waterprogramma 2028-2033 besluiten nemen over de toepassing van de uitzonderingsbepalingen van de KRW (waaronder doelverlaging of -vertraging), die deel gaan uitmaken van de landelijke Stroomgebiedbeheerplannen. Maatregelen die niet tijdig zijn uitgevoerd gelden als opgave voor de periode 2028-2033.

Naar aanleiding van de kamerbrief "Weer ruimte voor boer, natuur en bouw: maatregelpakket voor land bouw, natuur en stikstof" zullen we samen met het Rijk, het waterschap, de gemeenten en de omgeving invulling geven aan de aanpak voor de kwetsbare watergebieden in Limburg (beekdalen en Grondwaterbeschermingsgebieden) en aan de zonering van de wateropgaven in de overgangsgebieden rond de kwetsbare Natura2000-gebieden.

We voeren in 2027 in en rond ca. 10 Natura2000-gebieden hydrologische onderzoeken uit om maatregelen te bepalen die kunnen leiden tot een duurzame staat van instandhouding van deze gebieden. Daarnaast onderzoeken wij, samen met het waterschap en de terreineigenaren meerjarig de afspoeling van gewasbeschermingsmiddelen en de uitspoeling van nutriënten bij een aantal natuurgebieden en beken. Hiermee geven we invulling aan motie 3212 'Efficiënte maatregelen natuurherstel'. Tevens onderzoeken we het voorkomen van een breed palet aan stoffen in ons grondwater via het uitvoeren van een brede screening van onze grondwatermonitoringspunten.

Waterkwantiteit

Onze inzet is om met onze partners de waterbeschikbaarheid in Limburg te vergroten. Hierdoor kan Limburg beter omgaan met droogte. Samen met onze partners van de Bestuurlijke Klimaatadaptatietafel Limburg (BKaL) hebben we in 2026 een convenant ondertekend om meer water vast te houden en om minder water te gebruiken. In 2027 starten we het uitvoeren van maatregelen uit het uitvoeringsprogramma 'Voldoende Zoetwater', dat bij dit convenant behoort. In het vierde kwartaal van 2026 hebben Gedeputeerde Staten een voorstel aangeboden aan PS tot verhoging van de Grondwaterheffingsverordening voor 2027. De voorgestelde verhoging zal worden ingezet voor dit uitvoeringsprogramma 'Voldoende zoetwater'.

Samen met partners uit de regio geven we uitvoering aan de subsidieregeling Deltaprogramma Hoge Zandgronden (DHZ). Met behulp van deze regeling nemen partijen maatregelen om verdroging te voorkomen en de waterbeschikbaarheid te vergroten. De huidige subsidieregeling DHZ fase 2 loopt door tot eind 2027. We werken in 2027 aan de voorbereiding van de DHZ subsidieregeling fase 3. We verwachten hiervoor in het eerste kwartaal 2027 een bestuursovereenkomst met het Rijk en de regionale partners te kunnen sluiten op Zuid Nederlands niveau.

Wij werken samen met het waterschap en het Rijk aan de uitvoering van de aanbevelingen van de Beleidstafel Wateroverlast en Hoogwater. Daarbij werken wij met name aan een risicogerichte benadering van de normering voor wateroverlast. Het proces en zo mogelijk de eerste resultaten zullen een plek krijgen in het nieuwe provinciale waterprogramma.

Het Waterschap Limburg werkt via het programma 'Water in Balans' aan het oplossen van wateroverlastknelpunten die volgen uit de periodieke watersysteemanalyses van het waterschap.

Via het samenwerkingsverband Waterveiligheid en Ruimte Limburg (WRL) werken we aan een waterveilig Limburg (zie 1.3.4.).

Drinkwater

We geven in 2027 invulling aan het programma Limburgs drinkwater waarmee we de drinkwatervoorziening in Limburg ook op de langere termijn (na 2030 met zicht op 2050) borgen, rekening houdend met een toenemende vraag.

We werken in 2027 aan de afronding van het proces om te komen tot nieuwe geactualiseerde en uitgebreide grondwaterbeschermingsgebieden in Noord- en Midden Limburg en gaan deze opnemen in een herziening van de omgevingsverordening. We maken een start met de aanpassing van de grondwaterbeschermingsgebieden in Zuid Limburg.

We werken in 2027 aan de nadere keuze voor een nieuw drinkwaterwinningsgebied in Zuid Limburg binnen de in de POVI en Omgevingsverordening aangegeven zoekgebieden. Deze keuze wordt in een herziening van de Omgevingsverordening opgenomen.

Klimaatadaptatie

Voor klimaatadaptatie geven we in 2027 verder invulling aan de strategie en communicatie van Waterklaar onder het Bestuurlijk Regionaal Overleg Limburg (BROL). Daarbij wordt ook het aspect waterkwaliteit meegenomen. Waterklaar is een project om inwoners van Limburg bekend te maken met het belang van alles rondom water in hun leefomgeving. Naast inwoners worden activiteiten vanuit Waterklaar in 2027 uitgebreid naar scholengemeenschappen en bedrijven.

Geld

Het budget voor product 1.3.1. Waterbeheer en waterbeheer regionaal systeem bedraagt € 16,64 mln. Dit bestaat uit € 15,01 mln. aan reguliere middelen en € 1,63 mln. aan personeelskosten. De reguliere middelen worden vooral ingezet voor de subsidieregeling DHZ, het aanvalsplan waterkwaliteit, oppervlaktewater, waterwinst, nitraatresidumetingen, grondwaterbeheer, monitoring en meetnetten en het Provinciaal Waterprogramma 2022-2027.

1.3.2. Waterveiligheid Maas

Omschrijving

Het beleid van de Provincie Limburg voor waterveiligheid langs de Maas is neergelegd in de Provinciale Omgevingsvisie en de uitwerking hiervan in het Provinciaal Waterprogramma 2022-2027. De Provincie acteert hierin als middenbestuur en gebiedsregisseur. Veel van de verantwoordelijkheden inzake het waterveiligheidsbeleid liggen niet bij de Provincie, maar bij het Waterschap en het Rijk.

In 2027 wordt verder gewerkt aan de hoogwaterprojecten waar de Provincie Limburg mede in participeert, waaronder verschillende dijkverbeteringsprojecten met een brede gebiedsontwikkeling (zoals o.a. Lob van Gennep, Arcen en Well) en de MIRT-verkenningen Vierwaarden en Zuidelijk Maasdal.

De projecten worden hoofdzakelijk getrokken door het Waterschap Limburg. Een gedeelte bevindt zich in 2027 in de realisatiefase of gaan hier naar over (Groene Rivier Well, Arcen, Verlaging Dam Lateraalkanaal, Willem Alexanderhaven Roermond, Thorn-Wessem, Lob van Gennep (o.v.v. voorfinanciering) en Baarlo-Hout-Blerick). Project Vierwaarden bevindt zich naar verwachting in 2027 in de planuitwerkingsfase en Zuidelijk Maasdal werkt verder in de verkenningsfase.

De eindoplevering van het grootschalige rivierverruimings- en natuurontwikkelingsproject Grensmaas staat definitief gepland voor 31 december 2027. De hoogwaterbescherming is al lang conform de doelstelling gerealiseerd (2017), waardoor de focus nu ligt op de afronding van de grindwinning, afbouw van de installaties en natuurinrichting zoals afgesproken.

De Provincie Limburg blijft participeren in het Programmabureau Delta Maas en is een werkbudget beschikbaar voor de regionale afstemming in de Maasvallei. Ook dragen we bij aan het programma Ruimte voor de Rivier 2.0 (voorheen Integraal Riviermanagement (IRM)) via het Deltaprogramma Maas.

Kwaliteit

Als partner in hoogwaterveiligheidsprojecten werken we door aan het versterken van de ruimtelijke kwaliteit in deze gebieden, waar vaak een complexe waterveiligheidsopgave integraal wordt opgepakt met gebiedsontwikkeling. De Provincie zet zoveel mogelijk in op rivierverruiming. In geval van dijkverbeteringen pleiten we voor maatwerk en innovatieve oplossingen, zodat de negatieve impact van keringen op de omgevingskwaliteit zo beperkt mogelijk wordt gehouden. Voor alle hoogwaterveiligheidsprojecten geldt dat de Provincie geen trekkende rol heeft.

In 2026 worden naar verwachting besluiten genomen over twee beleidskeuzes binnen het programma Ruimte voor de Rivier 2.0 (RvdR 2.0), de beleidskeuze rivierbodemplugging en sedimenthuishouding en de beleidskeuze afvoercapaciteit en ruimtelijke maatregelen, zodat in 2027 gestart kan worden met het uitvoeringsprogramma rivierbodembeheer en bodemmaatregelen.

Tijd

De afgelopen jaren is in een aantal hoogwaterprojecten met een bredere gebiedsontwikkeling de nodige voortgang geboekt. Dit is gelukt ondanks de veelheid en complexiteit van de opgaven, alle belangen van verschillende partners die een rol spelen en de brede publieksparticipatie die hierbij wordt opgepakt. Deze voortgang is nodig om uiteindelijk te komen tot een hoogwaterveilige Maasvallei met een goede ruimtelijke kwaliteit. De complexiteit van de hoogwaterprojecten leidt ertoe dat niet altijd de voortgang kan worden geboekt die wenselijk is.

Het Maasproject Zuidelijk Maasdal bevindt zich momenteel in de verkenningfase en loopt conform planning. De projecten Lob van Gennep en Oeffelt hebben in 2025 en 2026 vertraging opgelopen, waardoor de uitvoering later van start gaat. Het project Verlaging Dam Lateraalkanaal gaat over naar realisatie in het vierde kwartaal van 2027. Project Arcen is eind 2025 in uitvoering gegaan en continueert de uitvoering in 2027. In 2027 koerst het project Baarlo-Hout-Blerick op een start van de eerste fase van de uitvoeringswerkzaamheden. De uitvoering van het project Ruimte voor de Maas bij Oeffelt gaat halverwege 2027 van start met voorbereidende werkzaamheden t.a.v. de uitvoering. De uitvoeringsfase van de dijkversterking van de primaire kering bij de Willem-Alexanderhaven is naar verwachting in het najaar van 2027 voltooid. Verder zal het project Grensmaas, sinds 2007 in uitvoering, afgerond worden. In 2027 staat de goedkeuring van het projectbesluit Lob van Gennep op de planning.

Geld

Het budget voor product 1.3.2. Waterveiligheid Maas bedraagt € 9,81 mln. Dit bestaat uit € 8,32 mln. aan reguliere middelen, € 1,18 mln. aan personeelskosten en € 0,31 mln. aan kapitaallasten. De reguliere middelen worden ingezet voor een bijdrage aan de uitvoering van de systeemmaatregel Baarlo, de cofinanciering van de dam van het Lateraalkanaal, extra middelen voor de LOB van Gennep en Oeffelt.

Nieuwe middelen

Voor de uitvoering van het Beleidskader 'Perspectief voor het landelijk gebied' zijn in deze begroting voor 2027 de volgende aanvullende lasten opgenomen:

- Via een apart Statenvoorstel worden Provinciale Staten in de vergadering van 25 september 2026 gevraagd extra middelen beschikbaar te stellen voor het project Lob van Gennep en Oeffelt. Het betreft een totaalbedrag van € 5,38 mln., bestaande uit € 3,90 mln. voor Lob van Gennep en € 1,48 mln voor Oeffelt.

1.3.3. Bodemvitalisering

Omschrijving

De ambitie is om de bodemvitaliteit in Limburg te verbeteren. Bodemvitalisering is een langdurig proces dat vraagt om een structurele en cyclische aanpak voor duurzaam resultaat. In samenwerking met gemeenten, het Waterschap Limburg en de HAS green academy in Venlo is een uitvoeringsplan 'Gezond fundament! Een vitale Limburgse bodem door organisch stofbeheer' opgesteld. Dit plan is onderdeel van het beleidskader 'Perspectief voor het Landelijk Gebied'. Het doel is om in 2027 beter inzicht te hebben in de kwaliteit van de Limburgse bodem, en via pilotprojecten, het organisch stofgehalte in de bodem te verhogen en kennis over effectieve maatregelen te vergroten.

Het project, dat sinds het najaar 2024 in uitvoering is, richt zich op drie sporen.

Kwaliteit

- Spoor 1: De kwantiteit, kwaliteit en gebruikswaarde van de (vrijkomende) groene reststromen nabij de pilotlocaties zijn in beeld gebracht en worden geactualiseerd. Daarnaast is een nulmeting uitgevoerd van de actuele staat van de bodem op de pilotlocaties.
- Spoor 2: Op basis van de nulmeting wordt advies gegeven over de te nemen maatregelen op de pilotlocaties. Dit advies vormt de grondslag voor de interventie, waarbij groene reststromen worden toegepast. Na uitvoering van de maatregelen wordt het effect beoordeeld met een vervolgmeting. Op grond van deze resultaten volgt, indien nodig, een aangepast advies en worden eventuele vervolgstappen bepaald. Dit is een cyclisch proces.
- Spoor 3: De resultaten en opgedane kennis uit spoor 1 en 2 zijn geborgd. In 2027 worden deze op een toegankelijke manier gedeeld met stakeholders en belanghebbenden.

Tijd

Het verbeteren van bodemvitaliteit vraagt om een lange adem en overstijgt één bestuursperiode. De uitvoering van het plan verloopt cyclisch.

Geld

Het budget voor product 1.3.3. Bodemvitalisering bedraagt € 0,49 mln. Dit bestaat uit € 0,39 mln. aan reguliere middelen en € 0,10 mln. aan personeelskosten. De reguliere middelen worden ingezet om uitvoering te geven aan het 'aanvalsplan bodemvitaliteit'.

1.3.4. Waterveiligheid en Ruimte Limburg (WRL)

Omschrijving

WRL heeft als primaire doelstelling:

'Limburg samen beter voorbereiden en beschermen tegen de gevolgen van extreme regen'

De Bestuurscommissie WRL overziet de totale waterveiligheidsopgave voor Limburg, sturend op samenhang, inzet van middelen, communicatie, en internationale samenwerking. Besluitvorming rond de inzet van programmamiddelen en de prioritering van opgaven valt binnen haar bevoegdheid.

WRL is een samenwerking van de Provincie Limburg, het Waterschap Limburg, het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en de Limburgse gemeenten. WRL stelt ieder half jaar een eigen voortgangsrapportage op, die ter informatie aan alle WRL partners wordt verstrekt. Binnen de Provincie Limburg is afgesproken dat deze voortgangsrapportage een terugkerend bespreekpunt is in de commissie LEO.

Rol Provincie: *Host organisatie van het WRL programma*

Rol Bestuurscommissie WRL: *Heeft bevoegdheden van GS overgedragen gekregen zoals vastgelegd in het instellingsbesluit*

Kwaliteit

In 2027 wordt de verkenningsfase om te komen tot een voorkeursvariant voor maatregelen tegen wateroverlast (van bron tot monding) in de 4 werkgebieden (Maastricht-heuvelland, Parkstad-Westelijke Mijnstreek, Midden-Limburg, Noord-Limburg) voortgezet.

In 2027 wordt de subsidieregeling voor het toepassen van 'no-regret' maatregelen (kansenregeling) voortgezet om projecten die binnen twee jaar duidelijk resultaat laten zien bij het aanpakken van wateroverlast financieel te ondersteunen. Zo helpt de regeling goede ideeën sneller uit te voeren, zolang ze passen bij de locatie en geen nieuwe problemen elders veroorzaken.

<https://www.limburg.nl/actueel/nieuws/nieuwsberichten-onderwerpen/water/wrl-kansenregeling-subsidie-maatregelen/>.

Tijd

Het komen tot voorkeursvarianten voor maatregelen tegen wateroverlast van bron tot monding in de verschillende werkgebieden is voor het werkgebied Maastricht-Heuvelland voorzien voor eind 2027. De andere drie werkgebieden volgen eind 2028. De uitwerking en realisatie van de maatregelen volgt in de jaren daarna. Het programma WRL kent een looptijd tot en met eind 2037.

Geld

Het huidige budget voor het uitvoeringsprogramma Waterveiligheid en Ruimte Limburg bedraagt € 300 miljoen (SPUK E102) plus een bijdrage van € 20 mln. van de Provincie Limburg. De SPUK middelen worden gefaseerd door het Rijk uitbetaald, de Provincie Limburg fungeert hierbij als kassier / beheerder. De bestuurscommissie WRL is verantwoordelijk voor de besteding en verdeling van deze financiële middelen.

De SPUK middelen worden ingezet voor:

1. Pijler 1 Fysieke maatregelen (wateroverlast voorkomen): Het uitvoeren van verkenningen binnen de vier werkgebieden van WRL, samen met alle partners. Kansenregeling voor korte termijn maatregelen tegen wateroverlast.
2. Pijler 2 Water en bodem sturend (schade beperken): het beperken van schade door in de ruimtelijke ordening en in het type landgebruik beter rekening te houden met water.
3. Pijler 3 Waterbewustzijn en waterweerbaarheid (iedereen voorbereiden): WaterhoogteWijzer / early warning / risk factory noord en zuid / buurtgerichte aanpak en meer.

Voor de uitvoering van het Beleidskader 'Perspectief voor landelijk gebied', product 1.3.4 programma WRL heeft de bestuurscommissie WRL woensdag 24 juni 2026 de begroting 2027 goedgekeurd. De totale begrote kosten voor het WRL uitvoeringsprogramma in 2027 zijn € 19,85 mln.

In de begroting is vooralsnog € 1,53 mln. opgenomen, omdat de huidige SPUK Beekdalen zijrivieren Maas Limburg nog niet is omgezet in een langjarige SPUK met begrotingsgrondslag. Dit bestaat uit € 0,25 mln. aan reguliere middelen en € 1,28 mln. aan personeelskosten. Het verzoek tot omzetting van de specifieke uitkering met ingang van 1 januari 2027 is in behandeling bij het ministerie van I&W. Na omzetting zal de begroting hierop worden bijgesteld.

Wat mag het kosten?

Voor de uitvoering van de jaarplannen binnen dit programma bedragen de totale lasten € 117,11 mln.

Om het Beleidskader 'Perspectief voor het landelijk gebied' uit te voeren, heeft het college van GS ingestemd met de inzet van aanvullende middelen uit het begrotingsresultaat voor:

- Passieve Soorten, € 0,04 mln., structureel, conform het GS-besluit van 19 mei 2026;
- Jagers in het Groen, € 0,10 mln. voor de periode van 2 jaar (€ 0,05 mln. per jaar), conform het GS-besluit van 14 april 2026;
- Grenspark Maas-Swalm-Nette, € 0,37 mln. voor de periode 2027–2030 waarvan € 0,07 mln. is geraamd voor 2027 en het restant van € 0,30 mln. over de jaren verdeeld, conform het GS-besluit van 14 april 2026.

Voor meer uitleg hierover verwijzen wij naar producten van dit programma, onderdeel Geld.

Het tekort op de begroting van € 94,32 mln. wordt gedekt uit de algemene middelen (programma 9: Financiën en overhead).

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Primitieve begroting 2027
Lasten	
1 Perspectief voor het landelijk gebied	
1.1 Natuur en landschap	
1.1.1 Natuur, biodiversiteit en fauna	46.027
1.1.2 Limburgs programma Landelijk Gebied	37.113
1.1.3 Landschap	5.491
Totaal 1.1 Natuur en landschap	88.631
1.3 Water	
1.3.1 Waterbeheer en waterkwaliteit regionaal systeem	16.644
1.3.2 Waterveiligheid Maas	9.811
1.3.3 Bodemvitalisering	495
1.3.4 Waterveiligheid en Ruimte Limburg (WRL)	1.533
Totaal 1.3 Water	28.484
Totaal 1 Perspectief voor het landelijk gebied	117.114
Totaal Lasten	117.114

Programmagegroting 2027

Exploitatie	Primitieve begroting 2027
Baten	
1 Perspectief voor het landelijk gebied	
1.1 Natuur en landschap	
1.1.1 Natuur, biodiversiteit en fauna	8.420
1.1.2 Limburgs programma Landelijk Gebied	1.859
1.1.3 Landschap	854
Totaal 1.1 Natuur en landschap	11.132
1.3 Water	
1.3.1 Waterbeheer en waterkwaliteit regionaal systeem	6.953
1.3.4 Waterveiligheid en Ruimte Limburg (WRL)	0
Totaal 1.3 Water	6.953
Totaal 1 Perspectief voor het landelijk gebied	18.086
Totaal Baten	18.086
Saldo van baten en lasten	-99.029
Stortingen in reserves	
1 Perspectief voor het landelijk gebied	
1.1 Natuur en landschap	
1.1.1 Natuur, biodiversiteit en fauna	0
Totaal 1.1 Natuur en landschap	0
Totaal 1 Perspectief voor het landelijk gebied	0
Totaal Stortingen in reserves	0
Onttrekkingen aan reserves	
1 Perspectief voor het landelijk gebied	
1.1 Natuur en landschap	
1.1.1 Natuur, biodiversiteit en fauna	847
1.1.2 Limburgs programma Landelijk Gebied	1.489
1.1.3 Landschap	182
Totaal 1.1 Natuur en landschap	2.519
1.3 Water	
1.3.1 Waterbeheer en waterkwaliteit regionaal systeem	1.798
1.3.2 Waterveiligheid Maas	0
1.3.3 Bodemvitalisering	390
Totaal 1.3 Water	2.188
Totaal 1 Perspectief voor het landelijk gebied	4.707
Totaal Onttrekkingen aan reserves	4.707
Saldo mutatie reserves	4.707
Resultaat	-94.322

Verbonden partijen inzake Perspectief voor het landelijk gebied

Door de uitvoering van de Regeling Beëindiging Veehouderijtakken (RBV) en de Ruimte voor Ruimte (RvR) via RVR C.V. en de verbonden partijen Provincie Limburg Commandiet B.V. en RVR Beheer B.V., is inmiddels een ruimtelijke kwaliteitsverbetering van het Limburgse landelijk gebied gerealiseerd. Naar verwachting zal de terugverdienopgave door genoemde verbonden partijen in 2027 zijn gerealiseerd, hun activiteiten zijn thans in afbouw.

De Waterleiding Maatschappij Limburg (WML) beheert het leidingennetwerk en de drinkwatervoorziening in Limburg.

2. Samen leven en bestaanszekerheid

Samen leven en bestaanszekerheid

In 2027 zetten we de laatste stappen in de uitvoering van de acties uit het beleidskader en de nadere uitwerking die daaruit is voortgekomen (bijv. actie- en aanvalsplannen). Sommige in de doelenboom opgenomen resultaten zijn al gerealiseerd of worden dit jaar nog gerealiseerd. Voor andere resultaten verwachten we dat de inzet in 2027 leidt tot het behalen van het beoogde resultaat. We verwachten dan ook dat we aan de hand van het indicatorenplan op langere termijn positieve effecten binnen onze doelstellingen gaan zien. Kanttekening daarbij is dat de onderliggende maatschappelijke problematiek binnen dit programma divers en hardnekkig is en het bereiken van vooruitgang een lange adem vraagt. Bovendien zijn we voor het behalen van de door ons gewenste resultaten en doelstellingen afhankelijk van de samenwerking met een groot en divers aantal maatschappelijke partners. Onze invloed als Provincie is binnen de maatschappelijke opgaves van dit programma beperkt, maar zeker niet onbelangrijk.

Ons beleidskader

Het [Beleidskader Samen leven en bestaanszekerheid 2024-2027](#) is op 5 april 2024 door Provinciale Staten vastgesteld. Met dit kader worden de doelen en ambities uit hoofdstuk 2 'Samenleven en bestaanszekerheid' van het coalitieakkoord 2023-2027 'Elke Limburger telt!' uitgevoerd.

Wat willen we bereiken?

2.1. Sociale agenda

Ten aanzien van de Sociale agenda streven we deze collegeperiode de volgende doelstellingen na:

- In 2027 zijn er minder laaggeletterden, laagdigivaardigen en mensen in armoede dan in 2023.
- In 2027 participeren er meer jongeren op de arbeidsmarkt dan in 2023.
- In 2027 zijn er meer jongeren die voldoende bewegen en gezond eten dan in 2023.
- In 2027 zijn er relatief meer bewust gekozen zwangerschappen dan in 2023.
- In 2027 worden kinderen uit een kwetsbare thuissituatie eerder herkend, erkend en ondersteund door hun netwerk.
- In 2027 voelen bewoners in geselecteerde wijken/buurten zich meer thuis dan in 2023.
- In 2027 is er in de geselecteerde wijken/buurten meer buurtcontact dan in 2023.
- In 2027 zijn er meer vrijwilligers- en bewoners-initiatieven dan in 2023.

Wat merkt de Limburger ervan?

Aan de hand van indicatoren maken wij zichtbaar of we op koers liggen met het behalen van onze doelstellingen voor deze Statenperiode. Hierbij is de Provincie natuurlijk ook afhankelijk van partners en andere autonome ontwikkelingen. De indicatoren worden in het najaar geactualiseerd middels de P&C beleidsmonitor voor Limburg najaar 2026.

Wat gaan we daarvoor doen?

2.1.1. Sociale Agenda

Omschrijving

In Limburg moet iedereen mee kunnen (blijven) doen: praktisch en theoretisch geschoold, jong en oud, met en zonder migratieachtergrond. We willen een samenleving waarin iedereen veilig kan opgroeien, gezond kan leven en elkaar kan ontmoeten. Dat is nu voor te veel Limburgers niet vanzelfsprekend en dat kunnen we als Provincie niet zomaar accepteren. De afgelopen jaren hebben we vanuit de Sociale Agenda goede lessen geleerd en samen met maatschappelijke partners mooie resultaten bereikt. Daar bouwen we de komende jaren op voort. We continueren bewezen effectieve aanpakken en versterken, met focus, op structurele verankering. We koersen daarbij waar mogelijk op structurele financiering vanuit de Rijksoverheid. De inzet van onze brede sociale basisinfrastructuur heeft binnen deze thematische aanpak een centrale rol.

Rol Provincie: *ondersteuner, subsidiënt, financier, partner, verbinder*

Kwaliteit

- Door onze ondersteuning van [de maatschappelijke organisaties](#) zijn zij als onderdeel van de brede sociale basisinfrastructuur ook in 2027 in staat een belangrijke bijdrage te leveren aan de doelstellingen van ons beleidskader. Via hun werkplannen zetten zij bijvoorbeeld in op het bevorderen van lees- en taalvaardigheid, het tegengaan van armoede en het stimuleren van de participatie van kwetsbare doelgroepen, waardoor sociale cohesie en gemeenschapszin toeneemt.
- We verwachten dat het bereik van [Jeugdfonds Sport en Cultuur](#) in 2027 verder groeit richting 10.000 kinderen uit gezinnen met een kleine beurs. Door ondersteuning van het Jeugdfonds Sport en Cultuur kunnen zij in aanraking komen met sport en cultuur. Onze subsidiebijdrage aan deze begrotingsinstelling wordt, op grond van [het actieplan armoede](#) ook in 2027 verdubbeld om hen in staat te stellen meer Limburgse kinderen te bereiken.
- Middels de [subsidieregeling Armoede en laaggeletterdheid 2025-2027](#) verwachten we in 2027 minimaal tien projecten/initiatieven te ondersteunen die zich op armoedebestrijding en/of het tegengaan van laaggeletterdheid richten. Ook verwachten we dat er in 2027 een derde door ons ondersteunde schuldenaanpak in uitvoering komt.
- In het beleidskader staat opgenomen dat we vijf projecten, gericht op de doelgroep NEET- (Not in Education, Employment, or Training) en VSV-jongeren (Vroegtijdig Schoolverlaters) ondersteunen. In 2027 is er van deze vijf projecten nog één project in uitvoering (Maatwerktrajecten Zuid-Limburg, looptijd tot 31 december 2027). De vier andere projecten zijn reeds afgerond.
- Als onderdeel van de uitvoering van [motie 3216 Jenneskens c.s.](#) vindt tijdens de Nationale Voorleesdagen in januari 2027 de Voorleesmarathon Limburg plaats. Het doel is om 110 uur onafgebroken voor te lezen, waarmee het Friese record uit 2025 wordt verbroken.
- Mede door subsidieverlening eerder deze coalitieperiode zijn in beide Limburgse GGD-regio's Kansrijke Start-programma's ook in 2027 in uitvoering. Door deze programma's en de bewezen effectieve interventies daarbinnen worden toekomstige en nieuwe ouders beter begeleid richting ouderschap en neemt het aantal onbewust gekozen zwangerschappen af.
- Door subsidieverleningen in 2026 wordt [Keigezond](#) in 2027 verder uitgerold door heel Limburg. Zo krijgen meer kinderen met overgewicht of obesitas, en hun gezinnen passende hulp en begeleiding. De aanpak richt zich op een gezondere leefstijl en een omgeving die gezond opgroeien makkelijker maakt.

- In 2027 verwachten we het doel van 45 [Gezonde Basisscholen van de Toekomst](#) in Limburg te behalen. Hierdoor krijgen ca. 10.000 kinderen een bewezen effectief integraal onderwijsaanbod rond gezonde voeding en meer beweging. Onderzoek toont aan dat de gezondheid én leerprestaties van deze kinderen verbetert en dat ook het pestgedrag op scholen afneemt. Financiële ondersteuning vanuit de Rijksoverheid voor deze scholen is voor het behalen van dit doel essentieel. We continueren dan ook onze lobby op dit doel.
- Door de organisatie van de ambassadeursbijeenkomsten en de jaarlijkse conferentie voor (aanstaande) professionals die met jonge kinderen/gezinnen werken, ondersteunen we ook in 2027 de [Beweging Limburg tegen Kindermishandeling](#).
- In 2027 vervolgen we de uitvoering van [het Actieplan Vrijwilligers](#), onder meer door het communicatietraject rond vrijwillige inzet te continueren. Ook verwachten we dit jaar het derde Limburgse vrijwilligersontbijt te organiseren.
- In 2027 worden via [het Limburg Samen Sterk-fonds](#) minimaal 6 projecten (waaronder vrijwilligers- en burgerinitiatieven) ondersteund. Op die manier bevorderen we in samenwerking met het Oranje Fonds participatie, inclusie en sociale cohesie in Limburg.
- In 2027 continueren we de uitvoering van [de Integrale Aanpak Arbeidsmigratie Limburg 2025-2027 Waardig Werken en Wonen](#) conform [motie 3014 Berghorst c.s.](#). De uitvoering van [motie 3191 Berghorst c.s.](#) verwachten we in 2027, als opvolging van de verkenning uit 2026, te vervolgen met een pilotfase binnen het Talent Charter 2035.
- We verwachten in 2027 minimaal twee projecten te ondersteunen die als kansrijke vernieuwingen of experimenten gezien kunnen worden. Deze projecten dragen bij aan de maatschappelijke opgaven en doelstellingen uit het beleidskader Samen leven en bestaanszekerheid.

Tijd

Wij verwachten de hierboven vermelde resultaten in 2027 te gaan behalen.

Geld

Het budget voor product 2.1.1. Sociale Agenda bedraagt € 12,49 mln. Dit bestaat uit € 11,39 mln. aan reguliere middelen en € 1,10 mln. aan personeelskosten. De reguliere middelen worden ingezet voor:

- subsidies voor werkplannen (Burgerkracht Limburg, CUBISS Limburg (vanaf 2027 Delijn geheten), maatschappelijke organisaties);
- subsidies voor projecten in het kader van Armoede en laaggeletterdheid;
- bibliotheekwerk.

Nieuwe middelen

Voor de uitvoering van het Beleidskader Samen Leven en Bestaanszekerheid zijn in deze begroting voor 2027 de volgende lasten opgenomen om de onder 'Kwaliteit' genoemde resultaten te kunnen behalen:

- € 0,30 mln. voor Terugdringen armoede en laaggeletterdheid (GS 7-7-2026);
- € 0,40 mln. voor Jeugd die veilig, kansrijk en gezond opgroeit (GS 7-7-2026);
- € 0,70 mln. voor Vergroten van de sociale cohesie en gemeenschapszin (GS 7-7-2026);
- € 0,50 mln. voor Kansrijke vernieuwingen en experimenten (GS 7-7-2026).

Deze bedragen worden gedekt uit de Programmareserve Sociale Agenda.

Ter uitvoering van de Motie 3329 Berghorst c.s. 'Structureel financieren wat je structureel doet' wordt in de Meerjarenraming vanaf 2028 structureel een bedrag opgenomen van € 0,80 mln. voor de ondersteuning

van bewezen effectieve interventies, zoals Kansrijke Start en Gezonde Basisschool van de Toekomst (GS 11-8-2026). Dit bedrag wordt structureel gedekt uit het begrotingsresultaat.

Wat willen we bereiken?

2.2. Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen

Ten aanzien van krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen streven we deze collegeperiode de volgende doelstelling na:

- In 2027 zijn de Limburgse wijken, buurten en dorpen leefbaarder en veiliger geworden dan in 2023.

Wat merkt de Limburger ervan?

Aan de hand van indicatoren maken wij zichtbaar of we op koers liggen met het behalen van onze doelstellingen voor deze Statenperiode. Hierbij is de Provincie natuurlijk ook afhankelijk van partners en andere autonome ontwikkelingen. De indicatoren worden in het najaar geactualiseerd middels de P&C beleidsmonitor voor Limburg najaar 2026.

Wat gaan we daarvoor doen?

2.2.1. Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen

Omschrijving

De leefbaarheid van wijken, buurten en kernen in Limburg wordt deels bepaald door de fysieke kwaliteit van huizen, straten en voorzieningen. Minstens zo belangrijk is echter het “sociale weefsel” van deze gemeenschappen. In bepaalde gemeenschappen in Limburgse wijken en dorpen is de (sociale) problematiek dermate groot en complex dat thema's meerjarig en in samenhang moeten worden opgepakt. Denk hierbij aan thema's als veiligheid, gezondheid, leren, werken en wonen. Limburgse dorpen kennen op sociaal vlak ook uitdagingen, bijvoorbeeld ten aanzien van een steeds hogere druk op het voorzieningenniveau, met negatieve gevolgen op de sociale cohesie in deze kernen. Op basis van data is in kaart gebracht in welke wijken en dorpen de nood hoog is. Dat heeft vervolgens geleid tot gesprekken met stakeholders in deze gebieden. Als resultaat van dit proces zijn er acht samenwerkingsovereenkomsten getekend met maatschappelijke partners in de volgende acht gemeenten:

- Beesel: Reuver/Offenbeek;
- Heerlen: Heerlen - Noord;
- Kerkrade: Kerkrade - Oost;
- Maastricht: Pottenberg en Nazareth;
- Roermond: Donderberg;
- Sittard-Geleen: Geleen-Zuid;
- Vaals: Vallisveld;
- Venlo: Vastenavondkamp - Blerick.

Deze acht gebiedsgerichte aanpakken voeren we uiteraard niet alleen uit, maar samen met lokale allianties van partijen die bereid zijn om additioneel te investeren in deze gebieden (denk aan gemeenten, woningcorporaties, zorgverzekeraars, MUMC+, zorg- en welzijnsorganisaties, onderwijs en kennisinstellingen etc.). Als Provincie zien we onze rol als facilitator en als verbinder om samen met de stakeholders tot een gezamenlijke aanpak en uitvoering te komen. We investeren mee aan initiatieven die een bijdrage leveren aan de vijf doelen van het beleidskader. De geleerde lessen, werkzame interventies en knelpunten delen we in een lerend netwerk. Samen met onze Limburgse partners zetten we o.a. via de propositie 'Sociaal en Veerkrachtig' Limburg in op de lobby richting Den Haag en Brussel om tot een structurele aanpak te komen en delen kennis met gemeenten in Limburg die niet hierboven genoemd zijn.

Rol Provincie: *facilitator, subsidiënt, financier, verbinder, partner*

Kwaliteit

- In 2027 zijn [de gebiedsgerichte wijken- en dorpenaanpakken](#) in de acht geselecteerde gebieden in uitvoering. Deze aanpakken schalen steeds meer op, met verdere operationalisering van integrale uitvoeringsplannen/agenda's waarin sociale en fysieke opgaven in samenhang worden opgepakt. Tevens wordt de beweging van projectmatig naar programmatisch en gebiedsgericht werken versterkt.
- De Provincie treedt ook in deze uitvoeringsfase in de gebieden op als verbinder, programmapartner en facilitator, gericht op het versterken van samenhang, uitvoeringskracht en langjarige samenwerking tussen betrokken publieke en maatschappelijke partners.
- De gebiedsgerichte aanpak sluit aan op relevante Rijksprogramma's. In 2027 is het streven om de samenwerking met het Rijk verder te concretiseren, met als doel betere bundeling en afstemming van inzet en middelen van verschillende overheidslagen binnen de gezamenlijke gebiedsgerichte aanpak. De [propositie Sociaal en Veerkrachtig Limburg](#) geldt daarbij als gemeenschappelijk inhoudelijk kader, aan de hand waarvan we inzetten op meer commitment van het Rijk.
- Tegelijkertijd wordt richting het Rijk ingezet op structurele randvoorwaarden voor effectief gebiedsgericht werken, waaronder meerjarige financiering, ruimte in regelgeving voor integrale aanpakken en versterking van lokale en regionale uitvoeringskracht.
- De aanpak functioneert als lerend samenwerkingsmodel tussen Rijk, provincie, gemeenten en maatschappelijke partners, met minimaal drie bijeenkomsten van een lerend netwerk en minimaal twee bestuurlijke/strategische overleggen gericht op afstemming, kennisdeling, agendasetting en doorontwikkeling van de gebiedsgerichte inzet.

Tijd

- Wij verwachten de hierboven vermelde resultaten in 2027 te gaan halen.
- De uitvoeringsovereenkomsten van de acht gebiedsgerichte aanpakken hebben allen een meerjarige looptijd en lopen na 2027 dus nog door.

Geld

Het budget voor product 2.2.1. Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen bedraagt € 9,02 mln. Dit bestaat uit € 8,55 mln. aan reguliere middelen en € 0,47 mln. aan personeelskosten. De reguliere middelen worden ingezet voor de dorpsgerichte en gebiedsgerichte wijkenaanpak.

Wat willen we bereiken?

2.3. Sport en bewegen

Ten aanzien van Sport en Bewegen streven we deze collegeperiode de volgende doelstellingen na:

- In 2027 voldoen meer Limburgers aan de beweegrichtlijn dan in 2023.
- In 2027 worden er meer Limburgers bereikt door de sport-/beweegactiviteiten van de sociale basisinfrastructuur dan in 2023.

Wat merkt de Limburger ervan?

Aan de hand van indicatoren maken wij zichtbaar of we op koers liggen met het behalen van onze doelstellingen voor deze Statenperiode. Hierbij is de Provincie natuurlijk ook afhankelijk van partners en andere autonome ontwikkelingen. De indicatoren worden in het najaar geactualiseerd middels de P&C beleidsmonitor voor Limburg najaar 2026.

Wat gaan we daarvoor doen?

2.3.1. Sport en bewegen

Omschrijving

In onze provincie is het bevorderen van sport en bewegen van groot belang. We scoren immers niet goed bij allerlei indicatoren die onze gezondheid meten. Bovendien leiden sporten en sportevenementen tot nieuwe ontmoetingen en andere manieren van samenzijn. Dat is belangrijk voor de sociale cohesie. Daarom moet iedereen die wil sporten, kunnen sporten. We blijven focussen op versterken van verbinding en samenwerking, zowel binnen de sportsector als in samenhang met het sociaal domein. De inzet van onze brede sociale basisinfrastructuur heeft binnen deze thematische aanpak een centrale rol.

Rol Provincie: *subsidiënt, procesmanager, financier*

Kwaliteit

- Door onze ondersteuning aan [de sporttakplatforms](#) leveren zij als onderdeel van de brede sociale basisinfrastructuur ook in 2027 een belangrijke bijdrage aan de doelstellingen van ons beleidskader. Via hun werkplannen zetten zij bijvoorbeeld in op sport- en beweegstimulering, talentontwikkeling en evenementen. Zo zorgen zij er bijvoorbeeld voor dat meer Limburgers vaker gaan sporten en bewegen en leveren zij een bijdrage aan sociale cohesie in Limburgse wijken en kernen.
- In 2027 verwachten we minimaal 1.500 topsporters en talenten te ondersteunen in hun (top)sportcarrière via Coöperatie Limburg Sport. Deze organisatie geeft ook dit jaar uitvoering aan het Paralympisch Topsporttalentfonds.
- Via [de subsidieregeling Topsportevenementen 2025-2027](#) verwachten we in 2027 minimaal vier topsportevenementen met een activerend breedtesportprogramma te ondersteunen. Via deze programma's benutten we de kracht van topsport optimaal en stimuleren wij meer Limburgers om vaker te gaan sporten en bewegen.
- Via [de subsidieregeling bovenlokale evenementen 2025-2027](#) verwachten we in 2027 20 sportevenementen te ondersteunen. De organisatie van deze evenementen, die veelal op initiatief van vrijwilligers worden georganiseerd, is van belang voor het bevorderen van de beweegdeelname en sociale cohesie in Limburgse gemeenschappen.
- In 2027 zijn de drie regionale sport- en beweegakkoorden in Noord-, Midden- en Zuid-Limburg in uitvoering.

Tijd

- Wij verwachten de hierboven vermelde resultaten in 2027 te gaan behalen.
- De regionale sport- en beweegakkoorden hebben allen een meerjarige looptijd. 2027 is het tweede volledige uitvoeringsjaar binnen deze periode.

Geld

Het budget voor product 2.3.1. Sport en bewegen bedraagt € 5,26 mln. Dit bestaat uit € 4,68 mln. aan reguliere middelen en € 0,58 mln. aan personeelskosten. De reguliere middelen worden ingezet voor:

- Subsidieregeling Sporttakplatforms, € 2,88 mln.;
- Jeugdfonds Sport en Cultuur, € 0,13 mln.;
- Ondersteuningsstructuur Sport, € 1,42 mln.;
- topsportevenementen, € 0,25 mln.

Wat mag het kosten?

Voor de uitvoering van de jaarplannen binnen dit programma bedragen de totale lasten € 26,99 mln.

Om het Beleidskader 'Samen leven en bestaanszekerheid' uit te voeren, heeft het college van GS op 7 juli 2026 ingestemd met de inzet van aanvullende middelen uit de Programmareserve 'Sociale Agenda' in 2027 ter hoogte van € 7,59 mln. Deze middelen worden ingezet voor:

- Terugdringen armoede en laaggeletterdheid;
- Jeugd die veilig, kansrijk en gezond opgroeit;
- Vergroten van de sociale cohesie en gemeenschapszin;
- Kansrijke vernieuwingen en experimenten.

Voor meer uitleg hierover verwijzen wij naar de producten van dit programma, onderdeel Geld.

Het tekort op de begroting van € 15,68 mln. wordt gedekt uit de algemene middelen (programma 9: Financiën en overhead).

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Primitieve begroting 2027
Lasten	
2 Samen leven en bestaanszekerheid	
2.1 Sociale agenda	
2.1.1 Sociale agenda	12.712
Totaal 2.1 Sociale agenda	12.712
2.2 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen	
2.2.1 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen	9.016
Totaal 2.2 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen	9.016
2.3 Sport en bewegen	
2.3.1 Sport en bewegen	5.259

Exploitatie	Primitieve begroting 2027
Totaal 2.3 Sport en bewegen	5.259
Totaal 2 Samen leven en bestaanszekerheid	26.987
Totaal Lasten	26.987
Saldo van baten en lasten	-26.987
Onttrekkingen aan reserves	
2 Samen leven en bestaanszekerheid	
2.1 Sociale agenda	
2.1.1 Sociale agenda	2.517
Totaal 2.1 Sociale agenda	2.517
2.2 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen	
2.2.1 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen	8.542
Totaal 2.2 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen	8.542
2.3 Sport en bewegen	
2.3.1 Sport en bewegen	250
Totaal 2.3 Sport en bewegen	250
Totaal 2 Samen leven en bestaanszekerheid	11.309
Totaal Onttrekkingen aan reserves	11.309
Saldo mutatie reserves	11.309
Resultaat	-15.678

3. Werken aan een toekomstbestendige economie

Werken aan een toekomstbestendige economie

We werken aan de randvoorwaarden voor een veerkrachtige en wendbare regionale economie. Een economie die toekomstbestendig is en waarin slimme en duurzame innovaties snel tot ontwikkeling komen. Zodat de veranderingen die op ons afkomen niet alleen opgaven zijn, maar ook kansen bieden. Vanuit groene industrie politiek en het programma CEL4LIFe versterken we de circulaire economie in Limburg. De lijn voor de Brightlands campussen zetten we door. We werken mee aan een conventiebureau voor héél Limburg dat gebruik maakt van de Brightlands kansen en zo het zakelijk toerisme stimuleert. Ook andere toeristische bedrijvigheid ondersteunen we. We stimuleren de adoptie van innovaties in het mkb gekoppeld aan de maatschappelijke opgaven in alle sectoren en ondersteunen de inrichting van fondsen voor innovatieve mkb'ers. We werken er de komende jaren aan om aantrekkelijker te worden voor werknemers en bedrijven om zich hier te vestigen. Daar hoort een selectieve en pro-actieve acquisitie-aanpak bij. Tevens zetten we in het kader van de acquisitie steviger op het deelnemen aan en het stimuleren of organiseren van strategische netwerkevenementen. We maken ons sterk voor een juiste waardering van vakmanschap, het beroepsonderwijs en onze verwerkende industrie (van groot tot klein), met blijvend leren, ontwikkelen en samenwerken als uitgangspunten. We stimuleren een trinationale kennisinfrastructuur door het vormen van grensoverschrijdende consortia tussen onderwijsinstellingen. We gaan ons inzetten om de beschikbaarheid van voldoende en adequaat opgeleide arbeidskrachten te verbeteren wat een noodzakelijke randvoorwaarde is.

Via het 'Blijversbudget' gaat de Provincie gerichte innovatie en conceptuele ontwikkeling ondersteunen, die de bedrijvigheid op het platteland perspectief op een minder milieubelastend voortbestaan biedt. Daarmee vullen we de instrumentenkoffer om succesvol de transitie in de landbouw te maken.

We werken aan de kansen die onze (lands- en provincie)grenzen bieden. Samen met het Rijk delen we de ambitie om te komen tot een kandidatuur met de regeringen van België en Duitsland, om de Einstein Telescope in de Euregio Maas-Rijn, te realiseren. Die internationale ligging en grensoverschrijdende samenwerking zijn belangrijk voor onze nieuwe verdien capaciteit. We blijven inzetten op een aantal omvangrijke en langlopende projecten als verduurzaming Chemelot, Brightlands Future Fund en MAA.

Onze beleidskaders

Het Beleidskader [Werken aan een Toekomstbestendige Economie 2024-2027](#) is op 12 april 2024 door Provinciale Staten vastgesteld. Met dit kader worden de doelen en ambities uit hoofdstuk 3 'Werken aan een toekomstbestendige economie' van het coalitieakkoord 2023-2027 'Elke Limburger telt!' uitgevoerd.

Naast het beleidskader zijn door Provinciale Staten verschillende Statenvoorstellen vastgesteld die betrekking hebben op de doelen en ambities uit hoofdstuk 3:

- [2e Gewijzigd Statenvoorstel inzake Brightlands - visie en rol Provincie Limburg \(PS 24 juni 2022\)](#)
- [Gewijzigd Statenvoorstel Brightlands Campus Greenport Venlo - campus en vastgoed - visie en inzet tot 2030 \(PS 19 december 2022\)](#)
- [Statenvoorstel Campus Vastgoed Greenport Venlo inzet en visie tot 2030 \(PS 10 februari 2023\)](#)
- [Statenvoorstel inzake Uitwerking transitie Maastricht Aachen Airport \(PS 16 december 2022\)](#)
- [Gewijzigd Statenvoorstel inzake Brightlands Future Fund \(PS 20 maart 2026\)](#)

Voor een aantal majeure integrale ontwikkelingen zijn door Provinciale Staten afzonderlijke kaderstellende besluiten genomen die toezien op inzet en middelen: verduurzaming Chemelot, Brightlands, Brightlands Future Fund en MAA.

Wat willen we bereiken?

3.1. Vestigingsklimaat van morgen

- In 2027 zijn onze acquisitieresultaten verbeterd, kennen we het Limburgse bedrijfsleven beter en is het zakelijk toerisme gegroeid;
- In 2027 is de acquisitiesamenwerking met stakeholders in Limburg dusdanig versterkt dat nieuwe potentiële leads die kansrijk zijn voor Limburg, in gezamenlijkheid worden verkend;
- In 2027 zijn de (ruimtelijke) randvoorwaarden gecreëerd voor de beoogde versterking van het toekomstbestendig en kwalitatief hoogwaardig vestigingsklimaat in 2027.

Wat merkt de Limburger ervan?

Aan de hand van indicatoren maken wij zichtbaar of we op koers liggen met het behalen van onze doelstellingen voor deze Statenperiode. Hierbij is de Provincie natuurlijk ook afhankelijk van partners en andere autonome ontwikkelingen. De indicatoren worden in het najaar geactualiseerd middels de P&C beleidsmonitor voor Limburg najaar 2026.

Wat gaan we daarvoor doen?

3.1.1. Vestigingsklimaat van morgen

Omschrijving

Een goed vestigingsklimaat is belangrijk zowel voor ons bestaande bedrijfsleven als voor het verbinden van nieuwe economische spelers aan onze regionale economie. Het is onze ambitie om de acquisitiekracht van Limburg pro-actief te versterken, hier strategische netwerkevents voor in te zetten, om de behoeften van het bedrijfsleven in onze regio beter in beeld te hebben, om de kansen voor zakelijk toerisme verbonden aan innovatie beter te benutten en om de (ruimtelijke) randvoorwaarden van een toekomstbestendig en kwalitatief hoogwaardig vestigingsklimaat te verbeteren.

We richten ons op drie actielijnen:

- Strategische acquisitie en verankering;
- Toerisme: innovatie, infrastructuur en zakelijk toerisme;
- Internationale Economische samenwerking en diplomatie.

Rol Provincie: *aanjager, financier, ondersteuner, partner (aandeelhouder)*

Kwaliteit

- In 2027 leiden de acquisitieleads tot de vestiging van nieuwe bedrijven, waarmee de regionale economie in Limburg wordt versterkt door investeringen en innovatie.
- In 2027 is het zakelijk toerisme toegenomen door het binnenhalen van internationale meerdaagse congressen met een focus op wetenschap en innovatie.

- In 2027 is Limburg nationaal en internationaal gepositioneerd als innovatieve regio door de organisatie van en deelname aan platforms, activiteiten en evenementen met internationale uitstraling, waaronder de TEFAF.
- In 2027 werken we verder aan met het versterken van de ondernemersgerichte slagkracht voor economische opgaven binnen een economic board. Nadere uitwerking volgt in een separaat Statenvoorstel.
- In 2027 is met het CHILL Excellence Center op Aviation Valley, een publiek-private innovatiehub gerealiseerd waar bedrijven, onderwijsinstellingen en overheden samenwerken aan de ontwikkeling, prototyping, validatie en opschaling van nieuwe technologieën.
- In 2027 is een pilot toekomstbestendige bedrijventerreinen opgestart waarmee inzichtelijk wordt gemaakt hoe bestaande werklocaties versneld verduurzaamd en klimaatbestendig kunnen worden gemaakt.

Tijd

De activiteiten zijn doorlopend van aard en worden per ultimum 2027 gerealiseerd.

Geld

Het budget voor product 3.1.1. Vestigingsklimaat van morgen bedraagt € 4,70 mln. Dit bedrag bestaat uit € 3,13 mln. aan reguliere middelen en € 1,57 mln. aan personeelskosten. De reguliere middelen worden met name ingezet voor:

- partnership TEFAF € 0,30 mln.;
- CHILL Excellence Center € 0,73 mln.;
- Pilots toekomstbestendige bedrijventerreinen € 0,71 mln. (decentralisatie uitkering).

Nieuwe middelen

Voor de uitvoering van het Beleidskader 'Werken aan een Toekomstbestendige Economie 2024-2027' is in de Begroting 2027 € 0,90 mln. geraamd voor de actielijn strategische acquisitie en verankering. Deze lasten worden gedekt uit de programmareserve Economie (GS 7 juli 2026). De inzet draagt via acquisitieleads bij aan de vestiging van nieuwe bedrijven in Limburg.

Daarnaast wordt in 2027 € 0,25 mln. extra geraamd voor de voortzetting en versterking van de samenwerking rond TEFAF. Vanaf 2028 wordt hiervoor tot en met 2036 structureel € 0,55 mln. per jaar geraamd. De provinciale bijdrage aan MECC Maastricht bedraagt momenteel € 0,30 mln. per jaar. Met ingang van de nieuwe contractperiode tot en met 2036 is het voornemen deze bijdrage te verhogen naar € 0,55 mln. per jaar. Dekking vindt plaats uit het begrotingsresultaat (GS 10 maart 2026). Met deze overeenkomst wordt TEFAF opnieuw voor 10 jaar aan de regio gebonden. Daarmee wordt de strategische en economische betekenis van de beurs voor Limburg bestendig en versterkt.

3.1.3. Maastricht Aachen Airport

Omschrijving

Maastricht Aachen Airport (MAA) draagt bij aan zowel de Limburgse als aan de nationale economie. Daarnaast leidt het tot samenwerking tussen bedrijfsleven en onderwijs; bijvoorbeeld in het Aviation Competence Center.

MAA maakt deel uit van de nationale luchtinfrastructuur en is na Schiphol de enige Nederlandse luchthaven met een vrachtfunctie.

Op [16 december 2022](#) hebben Provinciale Staten kennisgenomen van het Businessplan 'Transitie naar een duurzame, omgevingsbewuste en toekomstbestendige luchthaven' van MAA BV en MAABI BV ter invulling van [Amendement 145 'Een omgevingsbewust en toekomstbestendig MAA'](#) en ingestemd met het verstrekken van een structurele bijdrage voor Niet Economische Diensten van Algemeen Belang (NEDAB) van € 5,50 mln. per jaar.

Het businessplan 2022 beschrijft de wijze waarop de luchthaven zal transformeren naar een duurzame, omgevingsbewuste en toekomstbestendige luchthaven met de daarbij behorende doelen en beoogde fasering en tijdsplan. Als aandeelhouder van de luchthaven bewaken we de kaders die Provinciale Staten bij de besluitvorming in 2022 hebben aangegeven en zien we erop toe dat de in het businessplan gestelde doelen worden behaald. Dit doen we via reguliere ambtelijke en bestuurlijke overleggen, maar ook via de jaarlijkse aandeelhoudersvergaderingen. Hierover rapporteren we twee keer per jaar aan Provinciale Staten door middel van de voortgangsrapportages in het kader van de 'Regeling Grote Projecten'. Daarnaast informeren we Provinciale Staten als actualiteiten daartoe aanleiding geven.

Rol Provincie: *partner (aandeelhouder), financier, procesmanager, bevoegd gezag*

Kwaliteit

- In 2027 ondersteunen we vanuit het Omgevingsfonds projecten die gericht zijn op het versterken van de leefbaarheid en de kwaliteit van de leefomgeving rond Maastricht Aachen Airport.
- In 2027 continueren we de inzet ten behoeve van het stimuleren van lijnverbindingen vanaf Maastricht Aachen Airport, gericht op het versterken van de bereikbaarheid van de regio en het zakelijk toerisme. De afroep van middelen uit het Route Development Fund is afhankelijk van de verdere ontwikkeling van de luchtverbindingen en de marktvraag.
- In de loop van 2027 kan naar verwachting het Provinciaal Inpassingsplan (PIP) Proefdraaien worden vastgesteld, nadat de vergunning op grond van de Wet natuurbescherming (Wnb) is verleend.
- Voor 2027 is de vaststelling van het Luchthavenbesluit voor Maastricht Aachen Airport voorzien. In het kader van een omgevingsbewuste en toekomstbestendige ontwikkeling van de luchthaven is daartoe een nieuw luchthavenbesluit vereist.
- In 2027 ondersteunen we het project Ontsluiting Maastricht Aachen Airport van de gemeente Beek en Maastricht Aachen Airport, gericht op de verbetering van de verkeersveiligheid en de optimalisering van de bereikbaarheid en doorstroming rondom de luchthaven. De aanbesteding van de vervolgfase vindt naar verwachting in 2027 plaats, waarna de werkzaamheden gefaseerd uitgevoerd worden.

Tijd

De bovengenoemde resultaten worden per ultimum 2027 gerealiseerd.

Geld

Het budget voor product 3.1.3. Maastricht Aachen Airport bedraagt € 14,96 mln. Dit bestaat uit € 14,39 mln. aan reguliere middelen, € 0,37 mln. aan personeelskosten en € 0,20 mln. aan kapitaallasten. De reguliere middelen worden met name ingezet voor:

- een bijdrage voor Niet economische diensten van algemeen belang (NEDAB) € 5,50 mln.;

- inhaal NEDAB [conform Statenbesluit van 16 december 2022](#) € 3,27 mln.;
- ontsluiting Maastricht Aachen Airport € 2,89 mln.;
- omgevingsfonds € 1,75 mln.;
- Route development fund € 0,60 mln.

Wat willen we bereiken?

3.2. Innovaties voor de maatschappelijke opgaven

- In 2027 is de innovatiekracht van het Limburgse het bedrijfsleven en het mkb verbeterd, waardoor ondernemers via maatschappelijk verantwoorde innovaties en ondernemerschap bijdragen aan een duurzaam, circulair, gezond en digitaal Limburg.
- In 2027 zijn er meer startende innovatieve ondernemers uit de ecosystemen, het onderwijs en acquisitie, gericht op de transities.
- In 2027 is er voor Limburg een dekkend financieringsinstrumentarium voor startende ondernemers.

Wat merkt de Limburger ervan?

Aan de hand van indicatoren maken wij zichtbaar of we op koers liggen met het behalen van onze doelstellingen voor deze Statenperiode. Hierbij is de Provincie natuurlijk ook afhankelijk van partners en andere autonome ontwikkelingen. De indicatoren worden in het najaar geactualiseerd middels de P&C beleidsmonitor voor Limburg najaar 2026.

Wat gaan we daarvoor doen?

3.2.1. Innovaties voor de maatschappelijke opgaven

Omschrijving

Het Limburgse mkb is de drager van het verdienvermogen van de regio. Met trots zien we dat het veel ondernemers lukt om de kansen die uit de transities ontstaan om te zetten in bedrijvigheid. Daarmee leveren zij hun bijdrage aan de maatschappelijke opgaven voor Limburg. Er zijn ook nog uitdagingen: het is van belang dat het bedrijfsleven en het mkb blijven innoveren.

Onze ambitie is dat de innovatiekracht van Limburg verbetert, zodat ondernemers in alle sectoren via slimme innovaties en ondernemerschap bijdragen aan een duurzaam, circulair, gezond en digitaal Limburg. Ook willen we dat er meer startende innovatieve ondernemers ontstaan vanuit de Brightlands-campussen, het onderwijs en via acquisitie. We dragen bij aan het realiseren van een regionaal financieringsinstrumentarium dat alle stadia van een startende onderneming kan ondersteunen.

Uitvoering verloopt via drie actielijnen:

- Innovatief bedrijfsleven;
- Innovatieve ecosystemen;
- Innovaties voor het brede mkb.

Rol Provincie: *aanjager, financier, ondersteuner, partner (aandeelhouder)*

Kwaliteit

- In 2027 blijven we bedrijven ondersteunen bij innovatieve grensoverschrijdende samenwerkingsprojecten in euregionaal verband onder meer via de mkb-innovatiestimulering regio en topsectoren (MIT) regeling.
- In 2027 worden via onze instrumenten ondernemingen gestimuleerd om (in samenwerking met kennisinstellingen) innovatieve projecten te starten op één of meer van de vijf maatschappelijke transitieën.
- In 2027 komt de subsidieregeling Economische Frontrunners tot uitvoering, om aanvullend aan de Limburg-brede verstedelijkingsstrategie van Limburg Centraal in te zetten op het verbeteren van het economisch profiel en de dynamiek in en rond de zes grote Limburgse steden en hun intercystations.
- In 2027 worden nieuwe start-ups en scale-ups ondersteund met inzet van fondsen en programma's in Limburg, om het innovatievermogen van de regio te vergroten.
- In 2027 onderhouden we nauw contact met het mkb en organiseren we diverse evenementen speciaal voor deze doelgroep om te netwerken en om relevante innovatie-ontwikkelingen onder de aandacht te brengen bij het brede mkb.
- In 2027 vinden nog twee openstellingen binnen de Sprint-subsidieregeling mkb 2026–2027 plaats. De regeling ondersteunt Limburgse mkb-ondernemingen bij het implementeren van bestaande oplossingen op het gebied van digitalisering, verduurzaming, circulariteit en arbeidsproductiviteit ([zie ook Mededeling portefeuillehouder inzake eerste openstelling Sprintsubsidie MKB van 26-5-2026](#)). Gezien het succes van deze regeling wordt gezien of een vervolgregeling wenselijk is.

Tijd

Deze activiteiten zijn continu doorlopend en worden per ultimum 2027 gerealiseerd.

Geld

Het budget voor product 3.2.1. Innovaties voor de maatschappelijke opgaven bedraagt € 13,32 mln. Dit bestaat uit € 11,60 mln. aan reguliere middelen en € 1,72 mln. uit personeelskosten. De reguliere middelen worden met name ingezet voor:

- exploitatie- en apparaatskosten LIOF € 2,87 mln.;
- technische bijstand Europese programma's €1,18 mln.;
- MIT-regeling € 1,00 mln.;
- subsidieregeling Sprint MKB 2026-2027 € 1,45 mln.;
- subsidieregeling Economische Frontrunners € 2,93 mln.

Nieuwe middelen

Voor de uitvoering van het Beleidskader 'Werken aan een Toekomstbestendige Economie 2024-2027' zijn in deze begroting 2027 de volgende lasten opgenomen:

- € 1,50 mln. ten behoeve van cofinanciering Nationale en Europese projecten, gedekt uit de programmareserve Economie (GS 7 juli 2026).

3.2.2 Brightlands

Omschrijving

Brightlands

De vier Brightlands-campusen vormen de basis en kern van Brightlands. We voeren de Staten-besluiten van 2022 en 2023 uit. We continueren onze inzet om het samenspel tussen de Brightlands-campusen te verbeteren. Samen met onze partners gaan we meer partijen binden aan Brightlands: mkb-bedrijven, kennisinstituten, mede-overheden en talenten. Enerzijds om het draagvlak onder de Brightlands-campusen en Brightlands breder te maken. Anderzijds is ons doel om de investeringen meer te laten renderen in de maatschappelijke omgeving via valorisatie en ondernemerschap. Via het office gaan we de gezamenlijke lobbykracht van de regio bundelen om meer impact te maken, waarbij we aansluiten bij de acht proposities. Verder gaan we het merk 'Brightlands' met meer focus positioneren ook op landelijk niveau. Nauwe samenwerking tussen het Brightlands office en de eigen lobbykracht van de Provincie is daar een onderdeel van.

Brightlands Chemelot Campus

De ontwikkeling van de Brightlands Chemelot Campus richt zich in de komende periode op de uitbreiding Noord, de realisatie en opening van de Brightlands Circular Space (voorzien in oktober 2026) en de verdere versterking van het kennislandschap. De Brightlands Circular Space moet ruimte bieden aan nieuwe bedrijvigheid en initiatieven op het gebied van circulariteit. Daarnaast wordt de samenwerking met de Universiteit Maastricht en TNO verder geïntensiveerd. De reeds gevestigde innovatiehub van Defensie is operationeel en biedt concrete kansen op het gebied van de ontwikkeling en productie van slimme materialen.

Naast circulaire plastics zijn batterij- en textielrecycling aangemerkt als belangrijke aandachtspunten, waarop ook de acquisitie gericht wordt.

De chemiesector staat echter onder druk, wat ook gevolgen heeft voor de campus. Dit uit zich onder meer in terughoudendheid bij investeringen, een afname of heroverweging van R&D-activiteiten en uitstel of heroverweging van vestigingsbesluiten. Daarom wordt onverminderd ingezet op het behoud van bestaande klanten en op gerichte acquisitie van nieuwe klanten en bedrijven.

Brightlands Campus Greenport Venlo

De Brightlands Campus Greenport Venlo is een campus, die zich richt op innovatie in de hoogwaardige tuinbouwketen voor gezondheid, duurzaamheid en bedrijvigheid. De komende periode bouwen we voort op een solide basis en richten we ons op de verdere ontwikkeling en groei van de campus en de toekomstgerichte doorontwikkeling van het vastgoed.

Brightlands Maastricht Health Campus

Vanuit de Brightlands Maastricht Health Campus wordt ingezet op het integraal ontwikkelen van de campusorganisatie (inclusief bedrijvigheid), een aantrekkelijk campusgebied en de benodigde kennisinfrastructuur. De focus ligt hierbij op medische- en engineering thema's en de versterking van de campus in zijn geheel, om zo innovatieve ideeën van wetenschappers, ondernemers en artsen naar de patiënt te kunnen blijven brengen, via de markt.

Brightlands Smart Services Campus

De Brightlands Smart Services Campus bevindt zich naar 2027 toe in een volgende fase van ontwikkeling, waarin de eerdere opbouwfase steeds verder overgaat in inhoudelijke verdieping, organisatorische professionalisering en een steviger economische positionering. De campus ontwikkelt zich door als innovatie-ecosysteem voor data, AI en digitale transformatie, met een groeiende focus op toepassing en talentontwikkeling. De centrale ambitie blijft het versterken van de campus als vestigings- en ontwikkellocatie voor innovatieve bedrijven, kennisinstellingen en publieke partners, met als doel meer

bedrijvigheid, hoogwaardige werkgelegenheid en maatschappelijke impact in Limburg. Daarbij wordt gewerkt aan verdere groei van de bezetting, optimalisatie van het ruimtegebruik en versterking van de campusfunctie in Heerlen en omgeving. De campus is daarmee niet langer uitsluitend aan te merken als opstartcampus, maar bevindt zich nog wel in een fase waarin verdere uitbouw van organisatie, exploitatie en ecosysteem nodig blijft om te komen tot een duurzaam en toekomstbestendig model.

Kwaliteit

Brightlands

In het Statenbesluit 'Brightlands - visie en rol Provincie Limburg' c.s. is vastgelegd wat de inzet van de Provincie gaat zijn in de periode tot 2030.

Meer in het bijzonder bundelt het Brightlands office de lobby en Public Affaires-inspanningen op een selectie van onderwerpen. Het merk 'Brightlands' is met meer focus landelijk gepositioneerd. Ook de inzet op Brightlands Communicatie op basis van een nieuw meerjarenplan richt zich, naast het voorzien in de basis-communicatie, ook op het versterken van het merk en de community-vorming tussen de campussen. In 2027 stimuleert en ondersteunt het startup versnellingsprogramma 'Brightlands Startup League' startende innovatieve ondernemers in de Brightlands community op basis van het meerjarenplan 2027-2030.

We stimuleren actief, ook als aandeelhouder, dwarsverbanden tussen Brightlands campussen onderling én met de relevante regionale programma's en daarmee de samenwerking tussen en het draagvlak onder de Brightlands campussen.

We rapporteren over de realisatie van de inhoudelijke doelen in de Brightlands Rapportage (in het kader van de Regeling Grote Projecten). Daarin zijn ook de beoogde resultaten benoemd. Via de Brightlands Rapportage worden de Staten jaarlijks geïnformeerd voor 1 juli.

Brightlands Chemelot Campus

Samen met de ministeries van Defensie en Economische Zaken en Klimaat, LIOF en de Brightlands Chemelot Campus zullen stappen worden gezet voor de verdere ontwikkeling van de innovatiehub van Defensie op het gebied van slimme materialen. Binnen het gerealiseerde Brightlands Circular Space zullen nieuwe technologieën worden getest en bedrijven worden aangetrokken. In samenwerking met UM en TNO zullen deze ontwikkelingen worden vormgegeven.

De ondersteuning van de kennisinfrastructuur ten behoeve van bedrijvigheid, onderzoek en ondernemerschap, wordt ook in 2027 voortgezet voor zover het rendement dat toelaat. Naar verwachting zullen de resultaten leiden tot een lagere uitkering.

Brightlands Campus Greenport Venlo

In 2027 wordt verder gewerkt aan de groei van de Brightlands Campus Greenport Venlo, zoals opgenomen in het Groeiplan BCGV 203X. Daarbij ligt de nadruk op het aantrekken van een derde aandeelhouder, het versterken van strategische samenwerkingen en de verdere ontwikkeling van studentenhuysvesting, evenals op het vergroten van de aantrekkelijkheid van de campus en het terrein.

Brightlands Maastricht Health Campus

De campusorganisatie zet verder in op de valorisatie van kennis en kunde van UM en MUMC+ tot ondernemerschap en werkgelegenheid. De fysieke ontwikkeling is hierbij ondersteunend. Het vinden van samenwerkingspartners en vervolgens het indienen van voorstellen richting programma's en fondsen van Rijk en EU is een van de belangrijkste activiteiten. De campusorganisatie gaat haar inzet op het gebied van het ondersteunen van ondernemerschap en start ups verder uitbouwen. Zij doet dit ook in samenwerking met en voor de andere campussen.

Brightlands Smart Services Campus

In 2027 werkt de campusorganisatie verder aan de ontwikkeling van de Brightlands Smart Services Campus, onder de positionering van Brightlands Data & AI Campus, conform het beleidsplan 2026–2030. Daarbij ligt de nadruk op de verdere uitbouw van het innovatie-ecosysteem voor data, AI en digitale transformatie, met bijzondere aandacht voor gezondheid, ondernemerschap, talentontwikkeling en samenwerking.

Daarnaast wordt ingezet op de doorontwikkeling van de campus als vestigings- en ontwikkelomgeving voor startups, scale-ups, kennispartners en andere data- en AI-gerelateerde bedrijvigheid. Ook blijft vanuit de aandeelhoudersrol aandacht bestaan voor versterking van het campusmodel, waaronder professionalisering van de organisatie, verbetering van governance en bestuurbaarheid, en een beheerste ontwikkeling van de exploitatie. Uitgangspunt blijft een stapsgewijze ontwikkeling met aandacht voor financiële duurzaamheid, publieke meerwaarde en aansluiting op regionale en provinciale beleidsdoelen.

Tijd

De Statenbesluiten hebben betrekking op de periode 2023-2030. De inzet van de Provincie is uitgezet voor dezelfde periode.

Geld

Het budget voor product 3.2.2. Brightlands bedraagt € 5,71 mln. Dit bestaat uit € 1,37 mln. aan reguliere middelen, € 1,11 mln. aan personeelskosten en € 3,23 mln. aan kapitaallasten. De reguliere middelen worden ingezet voor:

- procesmiddelen € 0,02 mln.

Nieuwe middelen

Voor de uitvoering van het Beleidskader 'Werken aan een Toekomstbestendige Economie 2024-2027' zijn in deze begroting 2027 € 1,35 mln. lasten opgenomen:

- € 0,75 mln. ten behoeve van Brightlands Startup League 2027-2030 (jaarlijks € 0,75 mln. voor de periode 2027-2029, totaal € 3 mln.). Dit bedrag wordt gedekt uit de programmareserve Brightlands (GS 30 juni 2026);
- € 0,5 mln. ten behoeve van het meerjarenplan Brightlands Communicatie 2027-2029 (jaarlijks € 0,50 mln. voor de periode 2027-2029, totaal € 1,5 mln.). Dit bedrag wordt gedekt uit de programmareserve Brightlands (GS 30 juni 2026);
- € 0,10 mln. ten behoeve procesmiddelen campussen. Dit bedrag wordt gedekt uit de programmareserve Economie (GS 7 juli 2026).

3.2.3 Einstein Telescope

Omschrijving

De Einstein Telescope wordt de meest geavanceerde zwaartekrachtgolvendetector ter wereld, en is als groot wetenschappelijk project één van de meest ambitieuze wetenschappelijke projecten in Europa. De Einstein Telescope zal een geheel nieuwe onderzoekswijze van het universum omvatten die antwoord gaat geven op fundamentele vragen over het heelal. De voor de Einstein Telescope benodigde technologie biedt een grote spin-off richting het (hightech) bedrijfsleven, werkgelegenheid en onderwijs in onze (Eu)regio. Provincie Limburg is als Nederlandse partner actief betrokken, en staat aan de lat voor

het ruimtelijke spoor binnen de provincie, financiële steun en de ondersteuning van de lobby voor het project.

Kwaliteit

- In 2027 zijn er definitieve afspraken gemaakt met België en Duitsland over de wijze waarop het consortium de samenwerking in de bidbook / haalbaarheidsfase en de daarop volgende bouwfase gaat uitvoeren. De oplevering van het Euregio Maas-Rijn (EMR) bidbook staat gepland voor december 2026.
- In 2027 ligt er een stevig R&D- en valorisatieprogramma waarbij een prominente rol is weggelegd voor de ET Pathfinder als laboratorium voor de Einstein Telescope sleuteltechnologieën.
- In 2027 zijn het mbo en hbo middels Einstein Academy aangesloten in zowel nationale als Euregio context om onderwijs in de meest brede zin aan te laten sluiten op de kennis en kunde die nodig is om de Einstein Telescope te ontwikkelen, te bouwen en te onderhouden.
- In 2027 ligt er een EMR bidbook en een plan om de ruimtelijke inpassing en aanleg uit te voeren.
- In 2027 wordt er samen met het Rijk een stevige Nationale en Euregio lobby gevoerd om de positie van de Euregio Maas-Rijn als vestigingsplek van de Einstein Telescope in ons voordeel te beslechten.
- In 2027 wordt een designstudie verder uitgevoerd en worden er voorbereidingen getroffen voor de bouw van het Einstein Telescope Low Frequency Centre (ET-LFC).
- In 2027 co-financiert Limburg diverse Europese projecten ten behoeve van het Einstein Telescope project.
- In 2027 is een strategische Euregio alliantie tot stand gebracht om de Euregio krachten op het thema kunstmatige intelligentie (AI) breder en beter te benutten.
- In 2027 is er een Euregio excelleentiecluster tussen vijf Euregio universiteiten opgericht, gericht op onderzoek en kennisuitwisseling voor zowel de bouw van de Einstein Telescope alsmede voor het bredere kennis- en innovatieniveau van de Euregio Maas-Rijn.

Tijd

De locatiekeuze voor de Einstein Telescope vindt plaats in Q3 2027.

Geld

Het budget voor product 3.2.3. Einstein Telescope bedraagt € 5,27 mln. Dit bestaat uit € 4,82 mln. aan reguliere middelen en € 0,45 mln. aan personeelskosten. De reguliere middelen worden met name ingezet voor:

- Einstein Telescope Low Frequency Centre € 1,82 mln.;
- cofinanciering Europese projecten € 1,70 mln.;
- strategische AI alliantie € 0,50 mln.;
- Euregio onderzoekscentrum (Hasselt) € 0,40 mln.;
- procesmiddelen Einstein Telescope € 0,40 mln.

Wat willen we bereiken?

3.3. Een gezonde arbeidsmarkt

- In 2027 is de flexibiliteit en robuustheid van de onderwijsinfrastructuur (mbo, hbo en wo) in Limburg versterkt en vergroot.

- In 2027 is er een Leven Lang Ontwikkelen-infrastructuur die de inwoners van Limburg in staat stelt om hun kennis en vaardigheden op peil te houden.
- In 2027 werken onderwijs, bedrijfsleven en overheid samen aan de kritische factor human capital bij het doen slagen van de transitie.

Wat merkt de Limburger ervan?

Aan de hand van indicatoren maken wij zichtbaar of we op koers liggen met het behalen van onze doelstellingen voor deze Statenperiode. Hierbij is de Provincie natuurlijk ook afhankelijk van partners en andere autonome ontwikkelingen. De indicatoren worden in het najaar geactualiseerd middels de P&C beleidsmonitor voor Limburg najaar 2026.

Wat gaan we daarvoor doen?

3.3.1. Een gezonde arbeidsmarkt

Omschrijving

Met de uitvoeringsagenda 'Een gezonde arbeidsmarkt' werken we aan een arbeidsmarkt waarin iedere (nieuwe) Limburger in staat is om een duurzame werkplek te vinden, mee te kunnen bewegen met veranderingen en zichzelf verder te ontwikkelen.

Hierbij richten we het arbeidsmarkt- en onderwijsbeleid op de sociaal maatschappelijke opgaven:

- Onderwijsopgave: een meer toekomstbestendig onderwijslandschap (mbo-hbo-wo) in Limburg dat de transitie ondersteunt (kennis als brandstof voor innovatie) en minder kwetsbaar is voor de rigiditeit van het nationale systeem en met aanhaking van bedrijfsleven. Een onderwijslandschap dat ook binnen de demografische realiteit van Limburg in staat is mensen op te leiden die goed blijven aansluiten op de behoeften in de regio.
- Kwalitatieve opgave: Het beter op peil houden van kennis en vaardigheden ('Leven Lang Ontwikkelen'), waarmee een bredere inzetbaarheid in een voortdurend veranderende arbeidsmarkt wordt bereikt. Blijven leren en ontwikkelen wordt gestimuleerd en is makkelijk toegankelijk, voor iedereen. Bedrijfsleven en onderwijs zijn hier samen voor verantwoordelijk.
- Kwantitatieve opgave: een betere balans tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. Een dynamiek waarin de vraag naar personeel onderdeel is van strategisch HR beleid.

We gaan met dit uitvoeringsprogramma bijdragen aan deze arbeidsmarktopgaven via drie actielijnen:

- Actielijn 1: Toekomstbestendige onderwijsinfrastructuur;
- Actielijn 2: Toekomstbestendige en wendbare beroepsbevolking;
- Actielijn 3: Vraag en aanbod in balans.

Voor de activiteiten in deze drie actielijnen is vooralsnog de inzet van € 10,0 mln. uit de programmareserve Arbeidsmarkt en Onderwijs voorzien.

Rol Provincie: *ondersteuner, subsidiënt, partner*

Kwaliteit

In 2027 worden de volgende resultaten beoogd:

- De Bestuurstafel Onderwijs is met alle hogeronderwijs- en beroepsonderwijsinstellingen minimaal twee keer bijeen geweest met als doel elkaar te informeren over strategische ontwikkelingen, en daar waar nodig gezamenlijk op in te spelen.
- Het thema trinationaal onderwijs is langjarig geborgd en versterkt. Dit komt tot uitdrukking in de voortzetting en verdieping van de samenwerking van betrokken onderwijsinstellingen in de grensregio via meerjarenagenda's.
- De Bestuurstafel Arbeidsmarkt is met alle relevante arbeidsmarktpartijen minimaal twee keer bijeen geweest met als doel een brede afstemming rondom arbeidsmarktontwikkelingen.
- De uitvoering van het Actieprogramma Talent Charter 2035 wordt voortgezet en daarmee verder gewerkt aan de aanpak van een aantal structurele opgaven op de Limburgse arbeidsmarkt: arbeidsparticipatie, arbeidsomvang, arbeidsmarktpositie en arbeidsproductiviteit.

Tijd

Uitvoering van de genoemde resultaten is per ultimum 2027 gerealiseerd.

Geld

Het budget voor product 3.3.1. Een gezonde arbeidsmarkt bedraagt € 2,69 mln. Dit bestaat uit € 1,91 mln. aan reguliere middelen en € 0,78 mln. aan personeelskosten. De reguliere middelen worden met name ingezet voor cofinanciering nationale en Europese projecten € 1,0 mln. waaronder de grensinformatiepunten, het actieprogramma Talent Charter € 0,72 mln. en procesmiddelen € 0,07 mln.

Wat willen we bereiken?

3.4. Verduurzaming en circulaire economie

- Tegen 2027 heeft de Limburgse economie een grotere mate van circulariteit bereikt door de implementatie van R-strategieën.
- In 2027 werken we met onderwijs, bedrijfsleven en overheid intensief samen om de circulaire transitie te versterken.
- In 2027 zijn de ruimtelijke, juridische, digitale en financiële randvoorwaarden zodanig ingericht dat kansrijke ontwikkelingen kunnen worden gerealiseerd.

Wat merkt de Limburger ervan?

Aan de hand van indicatoren maken wij zichtbaar of we op koers liggen met het behalen van onze doelstellingen voor deze Statenperiode. Hierbij is de Provincie natuurlijk ook afhankelijk van partners en andere autonome ontwikkelingen. De indicatoren worden in het najaar geactualiseerd middels de P&C beleidsmonitor voor Limburg najaar 2026.

Wat gaan we daarvoor doen?

3.4.1. Verduurzaming en circulaire economie

Omschrijving

Het bedrijfsleven wordt versterkt door een duurzame circulaire economie. Dit heeft gunstige consequenties voor de concurrentiepositie van Limburg. We blijven ons actief inzetten voor nationaal en Europees beleid dat de industrie zoals die van het grote industriecluster Chemelot versterkt, verduurzaamt en vergroent.

We zetten onze innovatie-instrumenten in en delen onze kennis en ervaring. Om versnelling, opschaling en impact te genereren is focus, via CEL4LIFE noodzakelijk.

Rol Provincie: *bevoegd gezag, financier, partner, toetser, procesmanager, ondersteuner, aanjager*

Kwaliteit

- In 2027 is ondersteuning geboden aan inspirerende Limburgse praktijkvoorbeelden voor de circulaire economie. Daarbij is aangesloten bij projecten met uitstraling vanwege hun impact op de circulaire economie en bij projecten die zowel bijdragen aan de circulaire economie als aan andere provinciale doelstellingen, zoals Limburg Centraal. Hiervoor is de subsidie Economische Frontrunners ingezet (zie ook product 3.2.1. Innovaties voor de maatschappelijke opgaven).
- In 2027 is de doorontwikkeling van vraaggerichte ketens voor vezelgewassen voor biobased bouwen door Building Balance Limburg gecontinueerd. De looptijd van het project loopt tot en met 2028.
- In 2027 is innovatie en toepassing ter versnelling van de transitie naar een circulaire economie in het mkb ondersteund via bestaande instrumenten, zoals de provinciale Sprintsubsidie MKB, de Brightlands-campusen, de One-Stop-Shop en investeringsfondsen, beide uitgevoerd door LIOF (zie 3.2.1. Innovaties voor de maatschappelijke opgaven).
- In 2027 zijn nationale en Europese financieringsprogramma's voor verduurzaming en circulaire economie maximaal benut (zie 3.2.1. product Innovaties voor de maatschappelijke opgaven).
- In 2027 is de specifieke uitkering (SPUK regeling) Verduurzamen Bedrijventerreinen 2024–2027 afgerond. Projecten zijn uitgevoerd gericht op veiligheid, organisatiegraad, vergroening, gedeeld energiegebruik, energyhubs en materiaalstromen ([zie ook mededeling portefeuillehouder inzake voortgang Programma Verduurzaming Bedrijventerreinen van 30-6-2026](#)).
- In 2027 is de verkenning naar de ruimtebehoefte en inpassingsmogelijkheden als gevolg van veranderende grondstofstromen afgerond.
- In 2027 is de uitvoering van het Europese CEL4LIFE-programma 2026–2031, gericht op het versterken van de uitvoeringskracht van de circulaire economie in Limburg, het Interreg-project Cross-Circular 2025–2028, gericht op een grensoverschrijdend circulair opleidingsprogramma en het grensoverschrijdende project CHEERS4EU 2024–2028, gericht op versnelling van de circulaire economie via hubs gecontinueerd.
- In 2027 is binnen de Vakmanschapsagenda 2030 mbo in de programmaliijn Leven Lang Ontwikkelen (LLO) de door het mbo ontwikkelde module circulaire economie als een van de eerste LLO-modules doorontwikkeld.
- In 2027 is een verkenning afgerond naar de financiële restwaarde van het provinciale infra-areaal, mede in relatie tot de circulaire economie en het behoud van waarde van materialen en assets.
- In 2027 is het circulaire ecosysteem in Limburg verder versterkt door regionale, nationale en Europese samenwerking, zodat circulariteit regionaal zichtbaar, uitvoerbaar en steeds meer de norm wordt.
- In 2027 is, conform het advies uit het onderzoek van de Zuidelijke Rekenkamer, de verbinding en samenhang gezocht met andere beleidskaders, zoals wonen, ruimte, milieu, klimaat, landbouw en landelijk gebied, om de uitvoering van de circulaire economie te versnellen in samenhang met bredere provinciale opgaven.

- In 2027 ondersteunen we Chemelot in de ambitie om competitief en in 2050 klimaatneutraal en circulair te zijn. Chemelot heeft het clusterplan Strategische Autonomie door Circulaire Chemie opgesteld. Het clusterplan schetst een integraal toekomstperspectief waarbij verbetering van het concurrentievermogen, verduurzaming en weerbaarheid hand in hand gaan. Ook in 2027 werken we, met het clusterplan als raamwerk, samen met de Chemelot-partijen en het Rijk om het plan verder te concretiseren. Daarmee kunnen we stappen zetten richting de gewenste private investeringen.
- Om de verduurzaming van de Provinciale organisatie te versnellen vindt in 2027 uitvoering en herijking plaats van het uitvoeringsplan duurzaamheid vanuit bedrijfsvoering (zie verplichte paragrafen 9 Duurzaamheid) en benut de Provincie Limburg haar eigen inkoop om vraag naar circulaire producten te versterken.

Tijd

Uiterlijk eind 2027 zijn de bovengenoemde resultaten gerealiseerd of in uitvoering. Fondsen van onder meer LIOF en Europese en nationale programma's lopen over meerdere coalitieperioden heen.

Geld

Het budget voor product 3.4.1. Verduurzaming en circulaire economie bedraagt € 2,36 mln. Dit bestaat uit € 1,56 mln. aan reguliere middelen en € 0,80 mln. aan personeelskosten. De reguliere middelen worden met name ingezet voor actielijn investeren in de Limburgse prioritaire bedrijfsketens/ecosystemen € 0,18 mln., uitvoeringsprogramma Circulaire Economie 2026-2031 (CEL4LIFE) € 0,10 mln. en kosten aankoop gronden Graetheide € 1,00. Dit laatste budget is onder andere gereserveerd voor de verdere fiscale afwikkeling en post onvoorzien.

Wat willen we bereiken?

3.5. Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg

In 2027 zijn er 120 agrarische koplopers en innovatoren ondersteund met het marktrijp maken van kansrijke innovaties en concepten ten behoeve van de transitie. We stellen een uitgebalanceerd pakket beschikbaar ten behoeve van de transitie in de landbouw. Hierbij besteden we minimaal de helft van het beschikbare budget aan oplossingen die duurzaam en diervriendelijk zijn.

Met de uitvoering van de communicatiestrategie informeren we Limburgse agrariërs actief over kennisdeling, informatievoorziening en regelingen. Ook ondersteunen we hiermee educatieve en kleinschalige initiatieven die de relatie tussen boer en burger versterken.

Tot slot werken we aan een platform waar partijen die betrokken zijn bij het perspectief van de blijvende ondernemer in Limburg met elkaar spreken over de strategie en aanpak om deze ondernemers te ondersteunen met het uitstippelen van de toekomstontwikkeling van hun bedrijf.

Wat merkt de Limburger ervan?

Aan de hand van indicatoren maken we zichtbaar of we op koers liggen met het behalen van onze doelstellingen voor deze Statenperiode. Hierbij is de Provincie natuurlijk ook afhankelijk van partners en andere autonome ontwikkelingen. De indicatoren worden in het najaar geactualiseerd middels de P&C beleidsmonitor voor Limburg najaar 2026.

Wat gaan we daarvoor doen?

3.5.1 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg

Omschrijving

We zijn trots op onze Limburgse land- en tuinbouw die behoort tot de top van de wereld. De sector heeft zich in de afgelopen decennia meermaals opnieuw uitgevonden en zal dit de komende jaren opnieuw moeten doen. De Limburgse agrarisch ondernemers zijn hierbij een essentieel onderdeel van de oplossing voor alle uitdagingen die landen in het landelijk gebied. Ondernemers die de komende jaren willen doorgaan met ondernemen, of daarmee willen starten, hebben hun blik op de toekomst gericht.

We richten ons op de doorontwikkeling van (bewezen) conceptuele ontwikkelingen en implementeerbare innovaties bij de koplopers en innovators van de sectoren. Daarnaast achten we het in het belang van de Limburgse agrariër dat hij maximaal gebruik kan maken van kennis en informatie die hem ondersteunt bij het maken van duurzame investeringsbeslissingen voor zijn bedrijf.

Binnen dit beleidskader streven we ernaar om de middelen die hieraan verbonden zijn zo veel mogelijk te laten landen op het boeren erf.

Dit doen we door middel van drie actielijnen:

1. Opgavegericht innoveren;
2. Strategisch verbinden;
3. De Limburgse land- en tuinbouw in beeld.

Rol Provincie: *bevoegd gezag, subsidiënt, partner, toetser, procesmanager, ondersteuner*

Kwaliteit

- In 2027 voeren we de regeling opgave gericht innoveren uit voor verduurzaming en innovatie op het boeren erf. Met deze regeling ondersteunen we landbouwers financieel bij productieve investeringen die bijdragen aan klimaat- en milieudoelen, met de focus op water, biodiversiteit, dierenwelzijn en precisielandbouw.
- In 2027 beoordelen we de in 2026 opengestelde Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB)-interventies Samenwerking Europees Innovatie Partnerschap (EIP) operationele groepen en Kennisverspreiding en informatie. Daarnaast stellen we in Q1/Q2 2027 de interventie Productieve investeringen open, die we eveneens in 2027 beoordelen.
- In 2027 is de doorontwikkeling van vraaggerichte ketens voor vezelgewassen voor biobased bouwen door Building Balance Limburg gecontinueerd. Dergelijke teelten hebben de potentie om een nieuwe economische drager voor de agrarische sector te worden, maar hiervoor is wel een betere ketenregie nodig.
- In 2027 begeleiden we showcasebedrijven rondom doelsturing, om kennis en expertise op te bouwen over techniek en jurisprudentie ten behoeve van doelvoorschriftenvergunningen.
- In 2027 geven we uitvoering aan [motie 3097 Wijnbouw \(2024-2027\)](#) door inzet op kennisontwikkeling, samenwerking en gerichte communicatie voor de Limburgse wijnbouwsector.
- In 2027 bouwen we, op basis van de ervaringen uit de proef-op-de-somfase in 2026, de handreiking en aanpak van de Blijversaanpak verder uit en bedden we deze verder in.
- In 2027 geven we verder uitvoering aan het stimuleringsplan Biologische Landbouw 2026–2030. Daarbij zetten we in op afzet en consumptie, ondersteuning van omschakelaars en biologische landbouwers, kennisontwikkeling, relevant onderzoek en samenwerking, met als doel het biologisch landbouwareaal in Limburg verder te laten groeien.
- In 2027 investeren we in het onderhouden van diverse relevante netwerken zoals het strategisch partnerschap van het Regionaal Voedselsysteem Limburg, Platform vitale veehouderij en rondom eiwittransitie.

- Tot slot voeren we in 2027 de communicatiecampagne rondom de 'Limburgse land- en tuinbouw in beeld' uit.

Tijd

- De regeling opgave gericht innoveren zal in Q1 2027 worden opengesteld.
- Het werkprogramma Building Balance is een programma dat zich uitstrekt over de jaren 2025-2028.
- Het traject rondom de showcasebedrijven zal worden uitgevoerd in 2027, de uitvoering zal enkele jaren in beslag nemen om te komen tot een uitgebreide set aan data en opbouw van kennis en expertise.
- De proef-op-de-somfase van de Blijversaanpak wordt vervolgd in 2027 waarna tevens een evaluatie plaatsvindt.
- Het strategisch partnerschap van het Regionaal Voedselsysteem heeft een looptijd van drie jaar (2025 tot en met 2027).
- De communicatiecampagne loopt tot en met Q2 2027.

Geld

Het budget voor product 3.5.1. Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw bedraagt € 7,08 mln. Dit bestaat uit € 6,38 mln. aan reguliere middelen en € 0,70 mln. aan personeelskosten. De reguliere middelen worden ingezet voor uitvoeringskosten GLB € 1,40 mln., cofinanciering GLB-interventies € 1,77 mln. en uitvoering van het beleidskader 'Werken aan een Toekomstbestendige Economie' onderdeel Een gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw € 3,21 mln.

Nieuwe middelen

Voor de uitvoering van het Beleidskader 'Werken aan een Toekomstbestendige Economie 2024-2027' zijn in deze begroting 2027 de volgende lasten opgenomen:

- € 0,37 mln. ten behoeve van het stimuleringsplan biologische landbouw 2026-2030. Dit bedrag wordt gedekt uit de programmareserve Landbouw (GS 7 juli 2026).

Wat mag het kosten?

Voor de uitvoering van de jaarplannen binnen dit programma bedragen de totale lasten € 64,65 mln. Deze omvatten zowel de kosten voor het programma zelf (€ 56,08 mln.) als de stortingen in de risicoreserve SIS (€ 3,51 mln.), Programmareserve Brightlands (€ 4,55 mln.) en de Programmareserve Onderwijs en Arbeidsmarkt (€ 0,51 mln.).

Om het Beleidskader 'Werken aan een Toekomstbestendige Economie' uit te voeren, heeft het college van GS op 10 maart 2026, 30 juni 2026 en 7 juli 2026 ingestemd met de inzet van aanvullende middelen ter hoogte van € 4,37 mln. Deze middelen worden ingezet voor:

- Programmering van de uitvoering 2027 van het beleidskader 'Werken aan een Toekomstbestendige Economie' € 2,87 mln., gedekt uit programmareserve Economie € 2,50 mln. en uit de programmareserve Landbouw € 0,37 mln.;
- Programmering van de uitvoering van [2e Gewijzigd Statenvoorstel inzake Brightlands - visie en rol Provincie Limburg \(PS 24 juni 2022\)](#) € 1,25 mln., gedekt uit de programmareserve Brightlands;
- Partnership TEFAF € 0,25 mln., gedekt uit het begrotingsresultaat.

Voor meer uitleg hierover verwijzen wij naar de producten van dit programma, onderdeel Geld.

Het tekort op de begroting van € 33,35 mln. wordt gedekt uit de algemene middelen (programma 9: Financiën en overhead).

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Primitieve begroting 2027
Lasten	
3 Werken aan de toekomstige economie	
3.1 Vestigingsklimaat van morgen	
3.1.1 Vestigingsklimaat van morgen	4.696
3.1.3 Maastricht Aachen Airport	14.957
Totaal 3.1 Vestigingsklimaat van morgen	19.653
3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	
3.2.1 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	13.317
3.2.2 Brightlands	5.707
3.2.3 Einstein Telescope	5.269
Totaal 3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	24.294
3.3 Een gezonde arbeidsmarkt	
3.3.1 Een gezonde arbeidsmarkt	2.694
Totaal 3.3 Een gezonde arbeidsmarkt	2.694
3.4 Verduurzaming en circulaire economie	
3.4.1 Verduurzaming en circulaire economie	2.360
Totaal 3.4 Verduurzaming en circulaire economie	2.360
3.5 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg	
3.5.1 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg	7.081

Exploitatie	Primitieve begroting 2027
Totaal 3.5 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg	7.081
Totaal 3 Werken aan de toekomstige economie	56.082
Totaal Lasten	56.082
Baten	
3 Werken aan de toekomstige economie	
3.1 Vestigingsklimaat van morgen	
3.1.1 Vestigingsklimaat van morgen	0
3.1.3 Maastricht Aachen Airport	4.113
Totaal 3.1 Vestigingsklimaat van morgen	4.113
3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	
3.2.2 Brightlands	2.080
Totaal 3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	2.080
3.3 Een gezonde arbeidsmarkt	
3.3.1 Een gezonde arbeidsmarkt	1.090
Totaal 3.3 Een gezonde arbeidsmarkt	1.090
3.4 Verduurzaming en circulaire economie	
3.4.1 Verduurzaming en circulaire economie	147
Totaal 3.4 Verduurzaming en circulaire economie	147
Totaal 3 Werken aan de toekomstige economie	7.430
Totaal Baten	7.430
Saldo van baten en lasten	-48.652
Stortingen in reserves	
3 Werken aan de toekomstige economie	
3.1 Vestigingsklimaat van morgen	
3.1.1 Vestigingsklimaat van morgen	0
3.1.3 Maastricht Aachen Airport	0
Totaal 3.1 Vestigingsklimaat van morgen	0
3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	
3.2.1 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	0
3.2.2 Brightlands	8.059
Totaal 3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	8.059
3.3 Een gezonde arbeidsmarkt	
3.3.1 Een gezonde arbeidsmarkt	509
Totaal 3.3 Een gezonde arbeidsmarkt	509
Totaal 3 Werken aan de toekomstige economie	8.568
Totaal Stortingen in reserves	8.568
Onttrekkingen aan reserves	
3 Werken aan de toekomstige economie	
3.1 Vestigingsklimaat van morgen	

Exploitatie	Primitieve begroting 2027
3.1.1 Vestigingsklimaat van morgen	1.963
3.1.3 Maastricht Aachen Airport	80
Totaal 3.1 Vestigingsklimaat van morgen	2.043
3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	
3.2.1 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	6.046
3.2.2 Brightlands	5.982
3.2.3 Einstein Telescope	4.420
Totaal 3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	16.448
3.3 Een gezonde arbeidsmarkt	
3.3.1 Een gezonde arbeidsmarkt	945
Totaal 3.3 Een gezonde arbeidsmarkt	945
3.4 Verduurzaming en circulaire economie	
3.4.1 Verduurzaming en circulaire economie	1.224
Totaal 3.4 Verduurzaming en circulaire economie	1.224
3.5 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg	
3.5.1 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg	3.212
Totaal 3.5 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg	3.212
Totaal 3 Werken aan de toekomstige economie	23.872
Totaal Onttrekkingen aan reserves	23.872
Saldo mutatie reserves	15.304
Resultaat	-33.348

Verbonden partijen inzake Werken aan een toekomstbestendige economie

Het Limburgs Instituut voor Ontwikkeling en Financiering (LIOF), MKB-Leningenfonds en Limburgs Business Development Fund (LBDF) vervullen gezamenlijk de financieringsfunctie gericht op stimulering van bedrijfsinvesteringen, start-ups en doorontwikkeling van het midden- en kleinbedrijf. Elk van deze verbonden partijen is gericht op een specifieke doelgroep met specifieke financieringsvraagstukken.

Voor de Brightlands campussen dienen de drie venture fondsen Chemelot Ventures, Brightlands Venture Partners (BVP) fonds IV en Brightlands Agrofood Fund (BAF) als financieringsinstrument voor start-ups en scale-ups.

Provincie Limburg Aviation Valley Commandiet (PLAC BV) en de daaraan gelieerde entiteiten richten zich specifiek op de ontwikkeling van het bedrijventerrein aangrenzend aan Maastricht Aachen Airport. N.V. HBLM (en de dochtervennootschappen MAABI B.V., MAA B.V) en N.V. ALTMAA dragen bij aan de logistieke en toeristische sectoren van de Limburgse economie.

Limburgse Herstructureringsmaatschappij Bedrijventerreinen (LHB) B.V. is in een afrondende fase en beheert de opwaardering van de Limburgse bedrijventerreinen.

De Brightlands Chemelot Campus entiteiten dragen bij aan de ontwikkeling van een campus met de focus op nieuwe, biobased materialen, (bio)circulaire duurzame chemische productie en biomedische innovaties door de investeringen in vastgoed en innovatie ontwikkelingen. Maastricht Health Campus B.V. zet zich in voor de ontwikkeling van een internationaal erkende valorisatiecampus in de sectoren Life Sciences en Health. De entiteiten van de Brightlands Campus Greenport Venlo focussen op duurzame technologische ontwikkelingen op het gebied van gezonde voeding, future farming en (bio)circulaire economie. De Brightlands Smart Service Campus entiteiten, Campus Management & Development (CMD) B.V. en Campus Huisvesting (CHV) B.V. focussen op data science en smart services, met als doel de ontwikkeling van een campus van Europees niveau met hoog innovatief vermogen en ondernemerschap.

4. Nieuwe energie en leefmilieu

Nieuwe energie en leefmilieu

Een Limburg dat vooruit wil, heeft energie nodig. Betrouwbare en schone energie. Steeds vaker opgewekt uit duurzame bronnen, zodat de uitstoot van broeikasgassen wordt tegengegaan. De overgang naar duurzame energie zal niet vanzelf gaan en zowel van onze huishoudens als de industrie veel vragen. We zullen samen moeten komen tot een verantwoord tempo, zodat de effecten van verandering voor iedereen te dragen zijn.

Bedrijven die gas willen vervangen door stroom, krijgen vaak te maken met lange wachttijden voor een zwaardere aansluiting op het elektriciteitsnet. Dit wordt veroorzaakt door de beperkte beschikbaarheid van materialen en het tekort aan vakmensen in de sector. Tegelijkertijd proberen overheden in de hele wereld de energielasten voor hun burgers te verlichten door miljarden te investeren. Veelal in combinatie met inspanningen om te verduurzamen, om te schakelen naar lokaal opgewekte energie, en om regio's weer concurrerend te maken. Dat is dan weer een voordeel van de huidige moeizame energiesituatie.

Het gevoel voor urgentie rond de zogeheten 'energietransitie' is door al deze factoren groter dan ooit. Ook in Limburg zijn we klaar om nieuwe wegen te bewandelen. Een kwestie van pionieren en ondernemen, experimenteren, vallen, opstaan en weer doorgaan. Daarbij heeft onze regio een aantal extra uitdagingen. Bijvoorbeeld door onze geografische ligging, ver van de Noordzee waar een steeds groter deel van de Nederlandse elektriciteit in windmolenparken wordt opgewekt. Hoe komt die schone energie voor ons beschikbaar? We hebben daarnaast de beschikking over slechts beperkte fysieke ruimte in onze provincie om aan energievoorzieningen te spenderen. De mogelijke komst van de Einstein Telescope is daarop ook van invloed. Limburg heeft relatief veel energie-intensieve industrie en een verouderde woningvoorraad, dus onze energieopgave is ook daarom relatief groot. Dit zijn geen effecten die nu ineens zijn ontstaan en daarom is er de afgelopen jaren al veel in gang gezet om de Limburgse energieopgave te lijf te gaan. Op basis van de ingezette koers willen we de komende periode ideeën en plannen die eerder zijn geformuleerd daadwerkelijk uitvoeren. Waar nodig scherpen we ze aan en maken we ze groter en robuuster. De kwaliteit van onze leefomgeving staat onder druk en dat heeft gevolgen voor ons allemaal, van de gezondheid van inwoners tot de aantrekkelijkheid van Limburg als plek om te wonen en te werken. De Provincie Limburg zet daarom stevig in op het verbeteren van het leefmilieu, met duidelijke kaders en een robuuste uitvoering. Niet alleen om risico's te beperken, maar ook om de leefbaarheid en veiligheid voor huidige en toekomstige generaties te waarborgen. Tegelijkertijd zijn er op nationaal en Europees niveau nog nooit zoveel financiële middelen beschikbaar geweest rond het vraagstuk van energie en een schoon leefmilieu. Daar gaat Limburg met nog meer gewicht op inspelen.

Nieuwe Energie

We werken aan een toekomstbestendig energiesysteem in en voor Limburg. Het energiesysteem omvat alle processen, structuren en componenten die betrokken zijn bij (a) het winnen/opwekken van energie, (b) het transport/opslag en (c) het gebruik van energie. De totale keten van energieproductie tot eindgebruik. Het omvat zowel traditionele energiebronnen, zoals fossiele brandstoffen, als hernieuwbare energiebronnen, zoals zonne-energie en windenergie.

In lijn met het beleidskader Nieuwe Energie en een Schoon Leefmilieu is de Energievisie 1.0 ontwikkeld, om meer duidelijkheid te krijgen over de stappen die we nu moeten zetten voor het gewenste energiesysteem van de toekomst. De Energievisie 1.0 benadrukt dat de tijdige uitvoering van de geplande energie-infrastructuur essentieel is voor de voortgang van ons energiesysteem en voor de ontwikkeling van Limburg. De keuzes en uitgangspunten uit deze visie worden opgenomen in de Provinciale Omgevingsvisie en de Energievisie als onderdeel van het traject Toekomstvisie 2050.

Nieuwe wetgeving en amendement 166 over de ontvlechting van Mijnwater uit LEF vormen aanleiding om toe te werken naar een integraal warmtebedrijf binnen Limburg. Overeenkomstig uw voorraadagenda ontvangt Provinciale Staten hiervoor eind 2026 een voorstel.

Ruimte en de energietransitie zijn nauw met elkaar verbonden. De ruimte in Limburg is schaars, terwijl het nieuwe energiesysteem juist om veel ruimte vraagt. Het is van belang dat nieuwe manieren van energie-opwek en de hiervoor benodigde energie-infrastructuur goed ruimtelijk wordt ingepast, waarbij veiligheid en gezondheid geborgd zijn, en dat bestaande en nieuwe energie-infrastructuur optimaal wordt benut om de aanleg van onnodig (lange) nieuwe aansluitingen te voorkomen. Hiervoor hebben we ook aandacht gevraagd middels het Ruimtelijk Voorstel van de Provincie aan het Kabinet.

Ook aan de specifieke ketens en onderdelen van het energiesysteem – de gebouwde omgeving, warmtetransitie, verduurzaming van de industrie en bedrijventerreinen, energie-infrastructuur en grootschalige opwek – draagt de Provincie bij.

Gezonde en veilige leefomgeving

Een gezonde en veilige leefomgeving is een thema dat veel inspanning vraagt en de komende periode meer prioriteit vergt. Hier is de rol van de Provincie als regulerende overheid nodig met het uitoefenen van het formele bevoegd gezag. Een overheid, die haar inwoners beschermt tegen ongeoorloofde en ongewenste risico's én werkt aan een beter leefmilieu. Met het beleidskader 'Nieuwe energie en een schoon leefmilieu' gaan we de komende jaren toewerken naar een robuuster beleid en uitvoering voor het Limburgse leefmilieu. Een gezond en veilig leefmilieu draagt immers bij aan de leefbaarheid in Limburg. Na het landelijke advies van de Commissie Van Aartsen en het daaruit voortvloeiende Nationale Interbestuurlijk Programma, het rapport van de Zuidelijke Rekenkamer over het Limburgse VTH-stelsel in het milieudomein en een in 2023 uitgevoerde verkenning naar concretiserend milieubeleid, neemt de Provincie sterker dan voorheen haar verantwoordelijkheid. We gaan van een minimalistische aanpak naar een robuuste uitvoering op basis van een realistisch en uitvoerbaar perspectief. Niet alleen omdat het moet, maar omdat wij als provinciale 'overheid' hier een zorgplicht voor dragen om het Limburgse leefmilieu te verbeteren.

Ons beleidskader

Het [Beleidskader Nieuwe energie en een schoon leefmilieu](#) is op 12 april 2024 door Provinciale Staten vastgesteld. Met dit kader worden de doelen en ambities uit hoofdstuk 4 'Nieuwe energie en een schoon leefmilieu' van het coalitieakkoord 2023-2027 'Elke Limburger telt!' uitgevoerd.

Wat willen we bereiken?

4.1. Nieuwe energie

Nieuwe energie

We streven deze collegeperiode de volgende doelstellingen na:

- In 2030 is het aandeel huishoudens met een laag inkomen en een woning van lage energetische kwaliteit gedaald van nu 6,6% naar 5%.
- In 2030 is op 70% van de geschikte daken kleinschalige opwek (<15 kWp) via gemiddeld 10 zonnepanelen op dak gerealiseerd, concreet moet dit leiden tot 1.300 MW Photovoltaic Vermogen, hierna te noemen PV-vermogen, in 2030.
- In 2030 bedraagt de CO₂-emissie reductie van de gebouwde omgeving 55% t.o.v. 1990.
- In 2030 bedraagt CO₂/N₂O-reductie van de industrie 55% t.o.v. 1990.

- De energie-infrastructuur is betrouwbaar, wordt efficiënt benut en voorziet beter in de transportcapaciteit voor invoeding en afname van elektriciteit.
- In 2030 is er 2,5 TWh duurzame opwek van energie gerealiseerd voor grootschalige installaties (>15 kWp) in Limburg.

Een Limburg dat vooruit wil, heeft een schoon en gezond leefmilieu nodig met een toekomstbestendige energievoorziening. De gevolgen van klimaatverandering zijn ingrijpend en zorgen ervoor dat onze huidige brede welvaart en bestaanszekerheid onder druk staan. Landelijk wordt daarom, via het Klimaatakkoord, ingezet op een klimaatneutrale samenleving in 2050. Dat betekent dat we nu al werken aan energiebesparing en omschakelen naar nieuwe bronnen en dragers van energie. Energie is een basisvoorziening voor mensen én bedrijven. De leveringszekerheid en betaalbaarheid van energie is belangrijk. Door internationale ontwikkelingen en geopolitieke onzekerheden steeg de prijs van energie de afgelopen tijd aanzienlijk. Het zijn basisvoorzieningen en randvoorwaarden die de overheid in brede zin moet garanderen en die niet (alleen) aan de markt overgelaten kunnen worden.

Vanuit de algemene verantwoordelijkheid ontwikkelt de Provincie daarom beleid en initiatieven op het gebied van '*Energie-infrastructuur & Ruimtelijke Inbedding en Verduurzaming Industrie en bedrijventerreinen*' (4.1.1.) en '*Verduurzaming Gebouwde omgeving & Warmte en Grootschalig opwek*' (4.1.2.).

Wat merkt de Limburger ervan?

Aan de hand van indicatoren maken wij zichtbaar of we op koers liggen met het behalen van onze doelstellingen voor deze Statenperiode. Hierbij is de Provincie natuurlijk ook afhankelijk van partners en andere autonome ontwikkelingen. De indicatoren worden in het najaar geactualiseerd middels de P&C beleidsmonitor voor Limburg najaar 2026.

Wat gaan we daarvoor doen?

4.1.1. Energie Infrastructuur & Ruimtelijke Inbedding en Verduurzaming Industrie en bedrijventerreinen

Omschrijving

Zoals hierboven aangegeven, werken we de komende periode aan een betrouwbaar en betaalbaar energiesysteem. De energie-infrastructuur moet efficiënt worden gebruikt en beter geschikt zijn voor het gevraagde transport van elektriciteit. Ook willen we dat de industrie 55% minder CO₂eq. uitstoot. Hieronder staan de resultaten die we hiervoor willen bereiken.

Rol Provincie: *ondersteuner, procesmanager, partner, subsidiënt, financier*

Kwaliteit

Energie Infrastructuur & Ruimtelijke Inbedding

In 2027 werken we aan de volgende beoogde resultaten:

- De uitvoering van de vastgestelde energievisie 1.0 wordt voortgezet, in samenhang met Toekomstvisie (TV)2050, de landelijke pilot Energiebeelden en het Nationaal Programma Energiesysteem, zodat provinciale keuzes voor energie-infrastructuur en ruimtelijke inbedding verder worden onderbouwd.

- Provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (pMIEK) 3.0 wordt vastgesteld en pMIEK 2.0 verder uitgevoerd, zodat samen met betrokken partners wordt gestuurd op een toekomstbestendige energie-infrastructuur in Limburg.
- De samenwerking met het Rijk binnen het Programma Energiehoofdstructuur (PEH) draagt bij aan de ruimtelijke borging van de nationale onderdelen van het energiesysteem richting 2050.

We zijn in 2027 tevreden als hiermee aantoonbaar voortgang is geboekt in de ruimtelijke inpassing, programmering en beleidsmatige onderbouwing van de voor Limburg benodigde energie-infrastructuur. Deze resultaten dragen bij aan een robuust, toekomstbestendig en ruimtelijk inpasbaar energiesysteem in Limburg. Belangrijke randvoorwaarden zijn tijdige afstemming met Rijk, gemeenten, netbeheerders en andere partners. Risico's zijn onder meer afhankelijkheid van nationale besluitvorming, netcongestie, beperkte uitvoeringscapaciteit en vertraging in ruimtelijke procedures.

Verduurzaming Industrie en bedrijventerreinen

In 2027 werken we aan de volgende beoogde resultaten ten behoeve van de verdere verduurzaming van de Limburgse industrie en bedrijventerreinen:

- Voor de Limburgse cluster 6-industrie wordt uitvoering gegeven aan de Dialoog over Infrastructuur voor Industrie in Transitie (DIVIT), zodat vraag en aanbod van energie beter op elkaar worden afgestemd.
- Het Limburgs Energie Akkoord (LEA) en de cluster 6-aanpak worden voortgezet, zodat de samenwerking met bedrijven wordt bestendig en verdere verduurzaming wordt ondersteund.
- De organisatiegraad op 49 bedrijventerreinen wordt verhoogd ten behoeve van de verduurzaming van deze bedrijventerreinen. Dit is mede mogelijk door de specifieke uitkering van het Rijk voor bedrijfsmatig vastgoed.
- Ten minste 10 bedrijventerreinen worden ondersteund bij hun verduurzamingsopgave. Dit is mede mogelijk door de specifieke uitkering van het Rijk voor bedrijfsmatig vastgoed.

We zijn in 2027 tevreden als binnen de Limburgse industrie en op bedrijventerreinen aantoonbaar verdere stappen zijn gezet in samenwerking, organisatie en ondersteuning ten behoeve van verduurzaming en efficiënter energiegebruik. Deze resultaten dragen bij aan een toekomstbestendige, concurrerende en duurzamere Limburgse industrie en bedrijventerreinen. Belangrijke randvoorwaarden zijn onder meer de beschikbaarheid van rijksmiddelen, medewerking van bedrijven, gemeenten en netbeheerders en voldoende uitvoeringskracht. Risico's zijn onder meer netcongestie, afhankelijkheid van landelijke regelingen en vertraging in de samenwerking of uitvoering.

Limburgs Energiefonds (LEF)

In 2027 werken we aan de volgende beoogde resultaten:

- Uitvoering wordt gegeven aan het Statenbesluit G-25-030 inzake de herijking van het LEF.
- Uitvoering wordt gegeven aan het Statenbesluit G-26-001 inzake het aanpassen van voorwaarden en zekerheidsstelling Mijnwater.
- De ontvlechting van Mijnwater wordt voorbereid.

Tijd

Energie Infrastructuur & Ruimtelijke Inbedding

In 2027 continueren we de volgende activiteiten:

- De uitvoering van de vastgestelde energievisie 1.0, in samenhang met TV2050, de landelijke pilot Energiebeelden en het Nationaal Programma Energiesysteem.
- Het proces gericht op vaststelling van pMIEK 3.0 en de verdere uitvoering van pMIEK 2.0, in samenwerking met betrokken partners.
- De samenwerking met het Rijk binnen het Programma Energiehoofdstructuur (PEH), gericht op de benodigde ruimte voor de nationale onderdelen van het energiesysteem richting 2050.
- De inzet op de voor Limburg strategisch belangrijke energieprojecten, waaronder de Clauscentrale (Maasbracht), Chemelot (incl. Einighausen), de Delta Rhine Corridor (DRC), de 380 kV-verbinding Maasbracht–Einighausen, de 150 kV-hoogspanningsverbindingen, het Waterstofnetwerk Limburg en Diepe Aanlanding Wind op Zee.
- De gebiedsgerichte aanpak voor het gebied tussen Maasbracht en Chemelot, gericht op een afgewogen kaartbeeld inclusief uitvoeringsparagraaf, waarin ook de energie-infrastructuur is meegenomen.
- Waar mogelijk, gewenst en van meerwaarde het versnellen van ruimtelijke procedures voor energie-infrastructuur, in afstemming en samenwerking met Rijk, gemeenten en netbeheerders.
- Het via IPO en interprovinciale werkgroepen leveren van input op het wetgevingsprogramma van het Rijk om de realisatie van energieprojecten te stroomlijnen en te versnellen.
- Het stimuleren van initiatieven gericht op efficiënt gebruik van energie, zoals energieopslag, samenwerking op bedrijventerreinen en nieuwe contractvormen buiten piekuren.

Het tempo van realisatie is mede afhankelijk van afstemming met andere overheden, netbeheerders en marktpartijen, alsmede van ruimtelijke en juridische procedures.

Verduurzaming Industrie en bedrijventerreinen

In 2027 continueren we de volgende activiteiten:

- De uitvoering van de Dialoog over Infrastructuur voor Industrie in Transitie (DIVIT) voor de Limburgse cluster 6-industrie, als samenwerkingsaanpak van industrie, netbeheerders en overheden gericht op afstemming van vraag en aanbod van energie.
- De voortzetting van het Limburgs Energie Akkoord en de cluster 6-aanpak.
- De samenwerking met de bedrijven uit het Limburgs Energie Akkoord en de uitvoering van het Landelijk actieplan verduurzaming Cluster 6-bedrijven, inclusief de gebiedsgerichte aanpak voor deze bedrijven.
- Participatie in de voor Limburg relevante maatwerkafspraken onder regie van het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat.
- Het verhogen van de organisatiegraad op 49 bedrijventerreinen ten behoeve van verduurzaming.
- De ondersteuning van ten minste 10 bedrijventerreinen bij hun verduurzamingsopgave.
- De uitvoering van het ondersteuningsprogramma verduurzaming bedrijventerreinen via onder andere het Programma Verduurzaming Bedrijventerreinen Limburg (PVB Limburg) en het Limburgse uitvoeringsprogramma Energiehubs (LUPEH).

De voortgang is mede afhankelijk van de inzet van bedrijven, gemeenten en netbeheerders, de beschikbaarheid van rijksmiddelen en de mogelijkheden binnen het energiesysteem.

Limburgs Energiefonds (LEF)

In 2027 geven we uitvoering aan de verdere herijking van het Limburgs Energie Fonds B.V. (LEF). Naar aanleiding van het Statenbesluit G-25-030 wordt LEF verder ingericht als fonds gericht op beheer en afbouw van de bestaande portefeuille. De nadruk ligt daarbij op zorgvuldig portefeuillebeheer, risicobeheersing, monitoring van de financiële positie en het borgen van een passende governance-structuur. In dit kader worden de fondsdocumentatie, de aansturing en de informatievoorziening verder in lijn gebracht met de nieuwe fase waarin het fonds zich bevindt.

Daarnaast geven we uitvoering aan het Statenbesluit G-26-001 inzake de aangepaste voorwaarden en zekerheidsstelling rondom Mijnwater. Daarbij wordt toegezien op de naleving van de gewijzigde afspraken, de voortgang van de onderliggende businesscase en de beheersing van de financiële risico's voor de Provincie. Ook blijven we de ontwikkeling van Mijnwater, mede gelet op het belang voor de energietransitie en de omvang van de provinciale betrokkenheid, actief volgen. In 2027 bereiden wij tevens de verdere ontvlechting en toekomstige positionering van Mijnwater voor. Daarbij worden verschillende juridische, financiële en governance-aspecten in beeld gebracht. Doel is te komen tot een toekomstbestendige structuur die past bij het publieke belang van Mijnwater, de rol van de Provincie en de beheer- en afbouwfase van LEF. Besluitvorming hierover wordt separaat aan Gedeputeerde Staten en, indien vereist, aan Provinciale Staten voorgelegd.

Geld

Het budget voor product 4.1.1. Energie Infrastructuur & Ruimtelijke inbedding en Verduurzaming Industrie en bedrijventerreinen bedraagt € 9,88 mln. Dit bestaat uit € 7,75 mln. aan reguliere middelen en € 2,13 mln. aan personeelskosten. De reguliere middelen worden ingezet voor de capaciteit decentrale overheden klimaat en energie (SPUK en DU) en de versterking van vergunningverlening voor de maatwerkaanpak.

Nieuwe middelen

Voor de uitvoering van het Beleidskader Nieuwe energie en schoon leefmilieu zijn in deze begroting voor 2027 de volgende lasten opgenomen om de onder 'Kwaliteit' genoemde resultaten te kunnen behalen:

- € 0,79 mln. voor de uitvoering van het Ontzorgingsprogramma Maatschappelijk Vastgoed (GS 5-5-2026). Dit bedrag wordt gedekt uit Rijksmiddelen, SPUK Ontzorgingsprogramma MV 2e tranche;
- € 1,92 mln. voor de inzet van capaciteit voor de PEM, alsook voor andere onderdelen van Energie (e-infra, bevoegd gezag rollen en aanpalende specialisten). Dit betreft Rijksmiddelen, SPUK CDOKE. Conform de Rijksbeschikking kunnen deze middelen worden ingezet t/m 2027.

4.1.2. Verduurzaming Gebouwde Omgeving & Warmte en Grootschalige opwek

Omschrijving

De groei van hernieuwbare energie zwakt af onder invloed van de netcongestie, hogere kosten en restrictiever beleid. Zoals bovenstaand beschreven, werken we de komende periode aan een afname van energiearmoede, een toename van zowel kleinschalige, als ook grootschalige opwek en de reductie van CO2-emissie van de gebouwde omgeving. Hiertoe beogen we onderstaande resultaten te behalen.

Rol Provincie: *toetser, ondersteuner, procesmanager, subsidiënt, financier*

Kwaliteit

Gebouwde omgeving & Warmte

In 2027 voeren/continueren we de volgende activiteiten uit:

- Provincie zal conform [mededeling portefeuillehouder van 7 juli 2026](#) initiatief nemen om integraal een vervolgroute op te stellen voor de voortzetting van de warmtetransitie in Limburg. Hierin is aandacht voor:
 - Het doorontwikkelen van het ontwerp voor het oprichten van een Regionaal Warmtebedrijf, gezamenlijk met de Nationale Deelneming Warmte en Enpuls;
 - Het gezamenlijk met gemeenten doorontwikkelen van collectieve warmtevoorziening in het WZL-gebied;
 - Het omvormen van Mijwater tot een integraal warmtebedrijf, mede in het licht van de inwerkingtreding van de Wet collectieve warmte uiterlijk per 1 januari 2029;
 - Het ontvlechten van Mijwater uit het LEF op basis van [amendement 166](#).
- Voortzetten van de provinciale ondersteuning voor de verduurzaming van micro- en kleine mkb-ondernemingen via de subsidieregeling Ontzorgingsprogramma MKB en voortzetten van het Ontzorgingsprogramma Maatschappelijk Vastgoed tot ten minste het einde van de looptijd van beide specifieke uitkeringen (SPUK)-regelingen, waarbij een actieve koppeling wordt gelegd met het provinciale Fonds voor Verduurzaming van Maatschappelijk Vastgoed.
- In 2027 is ten minste één wijkgerichte aanpak ondersteund waarin energiearmoede onderdeel uitmaakt. Waar mogelijk doen we dit onder de vlag van de PEM.
- In 2027 zijn ten minste 3 initiatieven of samenwerkingsverbanden in Limburg ondersteund die gericht zijn op energiebesparing. Waar mogelijk doen we dit onder de vlag van de PEM.
- Ontwikkeling en continuering van de ontzorgingsprogramma's voor bedrijfsmatig en maatschappelijk vastgoed.
- Ondersteuning van de aanpak van energiearmoede door middel van het inrichten en inzetten van een ondersteuningspool. Daarnaast continueren we de uitvoering van de PEM pilotregeling in het kader van de verduurzaming van de eerste 1.000 woningen van kwetsbare huishoudens

Met deze inzet zijn we in 2027 tevreden als aantoonbaar voortgang is geboekt in de warmtetransitie in Limburg, de ondersteuning van verduurzaming in de gebouwde omgeving is gecontinueerd en concrete ondersteuning is geboden aan doelgroepen en initiatieven op het gebied van energiebesparing en energiearmoede. Deze resultaten dragen bij aan de verdere verduurzaming van de gebouwde omgeving, de ontwikkeling van collectieve warmteoplossingen en het toegankelijk maken van de energietransitie voor inwoners en organisaties. Belangrijke randvoorwaarden zijn de beschikbaarheid van de Specifieke Uitkering van het Rijk (SPUK), de medewerking van gemeenten en andere partners en voldoende uitvoeringskracht. Risico's zijn onder meer wijzigingen in landelijke wet- en regelgeving, afhankelijkheid van externe partners en vertraging in de nadere uitwerking van warmte- en uitvoeringsstructuren.

Grootschalige opwek

In 2027 continueren we de volgende activiteiten:

- We blijven via deelname aan de IPO-samenwerkingsagenda met het Ministerie van Klimaat en Groene Groei actief regionale invulling geven aan de recent ontwikkelde Routekaart "Kernenergie op weg naar 7GW in 2050", in navolging van het [2e Gewijzigd Amendement 226 Schyns inzake locatieonderzoek SMR](#).
- We zijn partner in de RES-regio's (Regionale Energie Strategie) en spannen ons in om de RES-doelen te behalen, met 51% lokaal eigenaarschap bij elk project waarbij de omgeving kan meeprofiteren.

- Samen met de RES-regio Zuid-Limburg werken we aan een actieprogramma om te komen tot nieuwe grootschalige opweklocaties met innovatieve vormen van meervoudig ruimtegebruik.
- De vastgestelde Provinciale OmgevingsvisiePOVI en verordening bieden markt- en overheidspartijen meer zicht op de (on)mogelijkheden voor zon- en windenergie. Als provincie ontwikkelen wij een Programma Wind in relatie tot de voorkeursgebieden voor windenergie zoals opgenomen in de POVI.
- We informeren Provinciale Staten over het lopende rijksonderzoek naar locaties voor Small Modular Reactor (SMR's), in samenhang met de IPO-samenwerkingsagenda en mogelijke aanverwante beleidsontwikkelingen op regionaal niveau.

Met deze inzet zijn we in 2027 tevreden als de Provincie aantoonbaar heeft bijgedragen aan het realiseren van de RES-doelen, het vergroten van duidelijkheid over de ruimtelijke mogelijkheden voor grootschalige opwek en het verder brengen van beleidsontwikkeling rond windenergie en SMR's. Deze resultaten dragen bij aan een toekomstbestendige, ruimtelijk verantwoorde en maatschappelijk beter ingebedde energieopwekking in Limburg. Belangrijke randvoorwaarden zijn afstemming met RES-regio's, gemeenten, het Rijk en marktpartijen, alsmede duidelijkheid over landelijke kaders. Risico's zijn onder meer beperkte ruimtelijke inpasbaarheid, maatschappelijke weerstand, vertraging in landelijke besluitvorming en netcongestie.

Provinciale Energiediensten Maatschappij (PEM)

In 2027 continueren we het vergroten van de lokale energie autonomie via energiegemeenschappen en het verlagen van energiearmoede via verduurzaming van de gebouwde omgeving in samenwerking met gemeenten.

Groen gas

In 2027 dragen wij bij aan de ontwikkeling van groen gas initiatieven door heldere ruimtelijke en juridische kaders te ondersteunen en consistente procesbegeleiding te faciliteren.

Tijd

Gebouwde omgeving & Warmte

In 2027 voeren we de volgende activiteiten uit:

- Het ontwikkelen en continueren van de ontzorgingsprogramma's voor bedrijfsmatig en maatschappelijk vastgoed.
- Het ondersteunen van de aanpak van energiearmoede door middel van het inrichten van een ondersteuningspool. Daarnaast continueren we de uitvoering van de PEM pilotregeling in het kader van de verduurzaming van de eerste 1.000 woningen van kwetsbare huishoudens.
- Het initiatief nemen om integraal een vervolgroute op te stellen voor de voortzetting van de warmtetransitie in Limburg. In het kader van nieuwe wetgeving en amendement 166 (ontvlechting Mijwater uit LEF) werken we toe naar een integraal warmtebedrijf binnen de provincie Limburg. Hiertoe bieden we eind 2026 een PS-voorstel aan conform de voorraadagenda.
- Het voortzetten van de ondersteuning voor de verduurzaming van micro- en kleine mkb-ondernemingen via het Ontzorgingsprogramma MKB en van maatschappelijk vastgoed via het Ontzorgingsprogramma Maatschappelijk Vastgoed.
- Het ondersteunen van ten minste één wijkgerichte aanpak waarin energiearmoede onderdeel uitmaakt.

- Het ondersteunen van ten minste 3 initiatieven of samenwerkingsverbanden in Limburg die gericht zijn op energiebesparing.

De voortgang is mede afhankelijk van de beschikbaarheid van SPUK-middelen, de samenwerking met gemeenten en andere partners en de nadere uitwerking van de vervolgroute voor de warmtetransitie.

Grootschalige opwek

In 2027 continueren we de volgende activiteiten/voeren we de volgende activiteiten uit:

- We zijn partner in de RES-regio's en spannen ons in om de RES-doelen te behalen met 51% lokaal eigenaarschap bij elk project waarbij de omgeving kan meeprofiteren.
- Samen met de RES-regio Zuid-Limburg werken we aan een actieprogramma om te komen tot nieuwe grootschalige opweklocaties met innovatieve manieren van meervoudig ruimtegebruik.
- De vastgestelde Provinciale Omgevingsvisie (POVI) en verordening bieden markt- en overheidspartijen meer zicht op de (on)mogelijkheden; daarmee zetten we in op het doorbreken van de impasse die is ontstaan rond zon- en windenergie. Als provincie ontwikkelen we een Programma Wind in relatie tot de voorkeursgebieden voor windenergie zoals opgenomen in de POVI.
- We blijven via deelname aan de IPO-samenwerkingsagenda met het Ministerie van Klimaat en Groene Groei actief regionale invulling geven aan de Routekaart "Kernenergie op weg naar 7GW in 2050".
- We informeren Provinciale Staten over het lopende rijksonderzoek naar locaties voor SMR's, in samenhang met de IPO-samenwerkingsagenda en mogelijke aanverwante beleidsontwikkelingen op regionaal niveau.

De voortgang is mede afhankelijk van afstemming met RES-regio's, gemeenten, het Rijk en marktpartijen, alsmede van ruimtelijke, maatschappelijke en nettechnische randvoorwaarden.

Provinciale Energiediensten Maatschappij

Lokale energie autonomie vergroten

- We ondersteunen en versnellen de ontwikkeling van energiegemeenschappen, met als doel dat in 2030, 15 energiegemeenschappen in Limburg volledig operationeel zijn;
- We stimuleren de ontwikkeling van groen gas initiatieven in Limburg.

Terugdringen energiearmoede

- We verduurzamen de eerste 1.000 woningen in het kader van de pilotregeling PEM;
- We starten de grootschalige uitrol van de verduurzaming van woningen van huishoudens die te maken hebben met energiearmoede.

Groen gas

We bevorderen de ontwikkeling en vergunningsruimte voor groengasinitiatieven door actief te sturen op landelijke kaders (middels lobby) en het creëren van ruimtelijke duidelijkheid, binnen de ruimte die landelijke regelgeving en uitvoeringspraktijk bieden.

Geld

Het budget voor product 4.1.2. Verduurzaming Gebouwde Omgeving & Warmte en Grootschalige opwek bedraagt € 2,32 mln. Dit bestaat uit € 1,09 mln. aan reguliere middelen en € 1,23 mln. aan personeelskosten. De reguliere middelen worden ingezet voor de ontzorgingsprogramma's.

Wat willen we bereiken?

4.2. Gezond en veilig leefmilieu

Gezond en veilig leefmilieu

We streven deze collegeperiode de volgende doelstellingen na:

- In 2027 is de gezondheid van de Limburger bevorderd door verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving t.o.v. 2020 middels:
 - verminderen blootstelling aan luchtverontreinigende stoffen;
 - verminderen geluidsoverlast & bevorderen van stilte;
 - verminderen emissies verontreinigende stoffen naar lucht;
 - voorkomen van vermijdbare milieuschade, c.q. het (vooruit)schuiven van milieuschade.
- In 2027 zijn risico's op ongelukken met gevaarlijke stoffen bij bedrijven of tijdens transport ingeperkt t.o.v. 2020.

De ambitie is een aantoonbaar gezond en veilig leefmilieu in Limburg. Omdat bijvoorbeeld schone lucht en de kwaliteit van het leefmilieu van groot belang zijn voor de gezondheid vraagt deze ambitie om minder uitstoot van luchtverontreinigende stoffen (zoals fijnstof) en het terugdringen van omgevingslawaaï.

Omgevingskwaliteit en andere aspecten van leefmilieu worden aan het begin van het realiseren van alle fysieke opgaven expliciet meegenomen. Gezorgd wordt voor een verantwoorde manier van omgaan met de schaarste in zowel fysieke als milieuruimte. Hier ligt een nauwe relatie met Programma 5 "Leefbare steden en dorpen".

Het verwezenlijken van een gezond en veilig leefmilieu in Limburg vraagt om een robuust VTH-stelsel (vergunningen, toezicht en handhaving) voor de provinciale kerntaken waaronder milieu en natuur. Bij een robuust VTH-stelsel behoort een uitbreiding van de uitvoeringscapaciteit. Daarbij wordt onder andere ingezet op een intensivering van provinciaal milieubeleid.

Wat merkt de Limburger ervan?

Aan de hand van indicatoren maken wij zichtbaar of we op koers liggen met het behalen van onze doelstellingen voor deze Statenperiode. Hierbij is de Provincie natuurlijk ook afhankelijk van partners en andere autonome ontwikkelingen. De indicatoren worden in het najaar geactualiseerd middels de P&C beleidsmonitor voor Limburg najaar 2026.

Wat gaan we daarvoor doen?

4.2.1. Gezond en veilig leefmilieu

Omschrijving

Er wordt meer prioriteit gesteld komende periode aan een gezond en veilig leefmilieu. De Provincie pakt een regulerende rol op zich en beschermt op die manier haar inwoners tegen ongeoorloofde en ongewenste risico's.

Stand van zaken moties/amendementen

Gewijzigde Motie 3015 Berghorst c.s. inzake Onderzoek de gezondheidseffecten van Chemelot

Deze motie is uitgevoerd. Limburg heeft zich aangemeld voor de landelijke pilots van het Rijk die in 2026 starten naar aanleiding van de Actieagenda Industrie en omwonenden waar de gezondheidsverkenning Chemelot onderdeel vanuit maakte. In 2027 zetten we deze inzet voort en vertalen we de opgedane inzichten waar mogelijk naar onze provinciale aanpak voor een gezonde en veilige leefomgeving.

Rol Provincie: *toetser, ondersteuner, procesmanager, subsidiënt, financier*

Kwaliteit

Om onze doelen te realiseren, betrekken we milieu- en gezondheidseffecten actief bij onze eigen ruimtelijke plannen, projecten en programma's. We werken doelgericht aan de uitvoering van het beleidskader Nieuwe energie en schoon leefmilieu, waarbij de modulaire aanpak concretiserend milieubeleid als basis dient voor thematische uitwerkingen. In 2027 zetten we een volgende stap in het transparant en gebiedsgericht inzichtelijk maken van de kwaliteit van de leefomgeving. Daarbij laten we de door het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) ontwikkelde stapeltool 'Kwetsbaarheid en kansen in de stapeling van omgevingsfactoren' nader uitwerken voor Limburg. Daarnaast leveren we een actieve bijdrage aan de kwaliteit van de leefomgeving door advies te geven bij plannen en projecten van andere overheden waaronder de MER-procedures (MilieuEffectRapportage), zodat milieu- en gezondheidseffecten ook daar volwaardig worden meegewogen.

Wat doen we in 2027 voor specifieke milieuthema's:

Luchtkwaliteit

We bevorderen de kwaliteit van de leefomgeving onder andere door het verminderen van emissies van, en de blootstelling aan, luchtverontreinigende stoffen. Door:

- Het meten van luchtkwaliteit op leefomgevingsniveau: via het luchtmeetnet meten en analyseren we de luchtkwaliteit, inclusief ultrafijnstof (onderdeel Schone Luchtakkoord);
- Project Grenzeloos Meten 2.0: we voeren, samen met gemeenten in Noord-Limburg, (sensor)metingen naar geur, fijnstof en de beleving van de luchtkwaliteit uit;
- Scholieren meten luchtkwaliteit (snuffelfiets): wij verstrekken subsidies (50% van de kosten) aan gemeenten voor het laten meten van luchtkwaliteit door middelbare scholieren. Het schoolproject maakt leerlingen bewust van de luchtkwaliteit, door hen actief te betrekken bij het meten van fijnstof en stikstofdioxide (onderdeel Schone Luchtakkoord);
- Update Centraal Instrument Monitoring Luchtkwaliteit (CIMLK): we actualiseren de bijdrage vanuit wegverkeer en veehouderijen in Limburg. Daardoor ontstaat er landelijk een gedetailleerd beeld van de luchtkwaliteit in 2030 en wordt duidelijk of deze voldoet aan de nieuwe omgevingswaarden per 2030;

- Omgevingswaarden per 2030: Per 2030 gelden er nieuwe omgevingswaarden voor luchtkwaliteit. We werken mee aan de ontwikkeling van de aanpak van het Rijk, samen met gemeenten, om de overschrijdingen per 2030 in Limburg terug te dringen;
- Extra inzet reductie (Zeer Zorgwekkende Stoffen) ZZS - meetpilot: bij de Jaarstukken 2025 hebben we al vermeld dat er door de inzet van de Omgevingsdienst Zuid-Limburg (ODZL) een exponentiele lijn zit in in de ingediende Vermijdings- en Reductieprogramma's (VRP's), daar heeft de ODZL in het voorjaar nog extra inzet op gepleegd. We hebben daarom bij de Jaarstukken 2025 al aangekondigd dat we het budget dat is beschikbaar gesteld voor reductie van ZZS verschuiven van administratief toezicht naar controles in het veld. We combineren dit meettoezicht met de meetpilot van het Rijk als opvolging van de Gezondheidsverkenning Chemelot. De meetpilot zal een looptijd hebben tot naar verwachting eind 2028;
- Verkennen geurbeleid: we verkennen of de landelijke handreiking voor geur doelmatig en doeltreffend kan worden vertaald naar beleid voor bedrijven onder provinciaal bevoegd gezag. Daarmee zijn we in 2026 gestart naar aanleiding van de landelijke handreiking voor geur (die eind 2025 is gepubliceerd) die recht doet aan de nieuwe wetenschappelijke inzichten voor geurhinder en streven we af te ronden in het eerste kwartaal 2027;
- Geitenmoratorium: het Rijk werkt momenteel aan beleid voor geitenhouderijen en de daarmee gepaarde gaande risico's voor longontsteking voor omwonenden. Dit volgen we nauwgezet. Afhankelijk van de inzet van het Rijk bereiden we vervolgstappen voor.

Geluid & stilte

Door de geluidbelasting terug te dringen, worden de negatieve gezondheidseffecten die samenhangen met geluid van verkeer (zoals (ernstige) hinder en slaapverstoring) beperkt. Als tegenhanger van gebieden met geluidshinder hebben we ook stiltegebieden, waar Limburgers in rust kunnen verblijven. Dat doen we door:

- Geluidsproductie Plafonds (GPP's): we werken aan de invoering van GPP's voor industrieterreinen (Chemelot en VDL Nedcar). De GPP's begrenzen de maximale hoeveelheid geluid die een bron, zoals een weg of industrieterrein, mag produceren;
- Monitoring GPP Provinciale wegen: voor de in 2026 vastgestelde GPP voor Provinciale wegen wordt een door de wet benodigde monitoringsystematiek opgesteld en geïmplementeerd;
- Geluidboekhouding GPP Provinciale wegen: het ontwikkelen en implementeren van een wettelijk benodigde geluidboekhouding voor de GPP voor Provinciale wegen;
- Saneringslijst GPP Provinciale wegen: het opstellen van de wettelijk vereiste een saneringslijst voor woningen langs provinciale wegen;
- Innovatieve geluidmaatregelen bij provinciale wegen: we doen een pilot om te komen tot nieuwe maatregelen tot het reduceren van geluidshinder door provinciale wegen. We borduren voort op de in 2026 gemaakte verkenning;
- Geluidreducerend asfalt: we leggen bij projecten en onderhoud aan wegen geluidreducerend asfalt aan op in het Limburgs Actieplan Geluid 2024-2029 aangewezen locaties;
- Monitoring stiltegebieden: in 2027 wordt weer de vierjaarlijkse monitoring van de geluidsbelasting in stiltegebieden uitgevoerd.

Afval

De kwaliteit van de leefomgeving wordt ook verbeterd door het beperken van het ontstaan van afvalstoffen dan wel het optimaliseren van de inzet van afvalstoffen in een circulaire economie. Daar zetten we op in door:

- CE (Circulaire Economie) en VTH: we bouwen kennis op (inclusief kansen en knelpunten) op het gebied van afval & CE binnen het VTH-instrumentarium. We ontwikkelen een aanpak hoe de IPO Bouwstenenvisie 2.0 in het VTH-instrumentarium kan worden geïmplementeerd;
- Beleid Brandveiligheid Afvalverwerkers: In 2027 ronden we de verkenning naar de mogelijkheid om beleid op te stellen om het risico op branden bij afvalverwerkers te beheersen af;
- Nazorg stortplaatsen: we voeren onze taken uit met betrekking tot de eeuwigdurende nazorg na sluiting van stortplaatsen, ingediende nazorgplannen worden beoordeeld. Voor Stortplaats Weert wordt in 2027 de eindinspectie afgerond;
- Uitwerking beleid financiële zekerheidsstelling voor afvalverwerkers: na oplevering van de handreiking maken we een uitwerking van het beleid voor afvalverwerkers in Limburg.

Omgevingsveiligheid

Naast het bevorderen van de gezondheid van de Limburgers is ook het doel om risico's op zware ongevallen met gevaarlijke stoffen te verminderen. Dat doen we door:

- Tellen vervoer gevaarlijke stoffen: we tellen het vervoer van gevaarlijke stoffen over de relevante provinciale wegen om zo beter inzicht te krijgen in de risico's afkomstig van de provinciale wegen;
- Analyse vervoersaantallen gevaarlijke stoffen: in 2027 wordt de opdracht afgerond met een analyse van het vervoer gevaarlijke stoffen over provinciale wegen om zo beter risico-inschattingen te maken;
- Beheer & onderhoud risicokaart: we beheren en onderhouden de risicokaart. Deze kaart geeft een beeld van de risico's in de leefomgeving;
- Uitvoeren veiligheidsafspraken Chemelot: we voeren de afspraken uit die na afronding van het veiligheidsconvenant 'Voor een veilige ontwikkeling van Chemelot en haar omgeving' zijn gemaakt.

Luchtvaart

Luchtvaart heeft directe invloed op aspecten zoals de luchtkwaliteit, geluidshinder, externe veiligheid en de bodemkwaliteit. Om de impact hierop zo klein mogelijk te maken doen we in 2026:

- Deelname Commissies Regionaal Overleg: samen met het Rijk en gemeenten en omwonenden spreken we met de (betreffende) luchthaven over de impact van de luchthaven op de leefomgeving;
- Subsidiëren Klachten Informatie Centrum Luchtverkeer (KICL): wij subsidiëren een centrum waar burgers terecht kunnen met meldingen en vragen over luchtvaart. Het KICL maakt analyses van de overlast ten behoeve van de Commissies Regionaal Overleg;
- Subsidie Geluidmeetnet AWACS (Airborne Warning and Control System): een geluidmeetnet meet de geluidbelasting door de AWACS in Geilenkirchen. Hiervoor is een subsidie verleend voor de periode 2025 - 2027;
- Pilot drones: In 2027 voeren we de pilot om drones meer ruimte te geven bij het opstijgen en landen buiten luchthavens om zo de regeldruk te verminderen. Deze pilot loopt door tot in 2028.

Tijd

De advisering over projecten, ontwikkelen van producten en uitvoering van activiteiten vinden plaats binnen de wettelijke termijn of de afgesproken tijdsperiode.

- In het eerste kwartaal 2027 streven we naar oplevering van de stapeltool 'Kwetsbaarheid en kansen in de stapeling van omgevingsfactoren'.

Luchtkwaliteit en ZZS

- Jaarlijks worden metingen bij bedrijven en in de leefomgeving uitgevoerd en een jaarrapportage van de leefomgevingskwaliteit gepubliceerd.
- In 2027 worden subsidies verstrekt aan scholen voor de snuffelfiets (meten luchtkwaliteit door scholieren).
- In 2027 wordt de extra aandacht op het aanleveren van VRP's door bedrijven gecontinueerd. In 2029 moet het laatste VRP zijn ingediend.
- In 2027 wordt gewerkt aan de meetpilot als opvolging van de Gezondheidsverkenning Chemelot. Deze wordt naar verwachting eind 2028 afgerond.
- Naar verwachting wordt in het eerste kwartaal 2027 de verkenning naar geurbeleid voor provinciale bedrijven opgeleverd.

Geluid en stilte

- De Geluidproductieplafonds voor regionale industrieterreinen worden in 2027 vastgesteld.
- De monitoringsystematiek, geluidboekhouding en saneringslijst voor GPP's voor Provinciale wegen wordt in 2027 geïmplementeerd.
- In 2027 wordt de pilot voortgezet om een innovatieve geluidsmaatregel bij een provinciale weg uit te voeren.
- In 2027 wordt een monitoring van het geluidsniveau in stiltegebieden uitgevoerd.

Afval

- In 2027 is een aanpak ontwikkeld voor de implementatie van de Bouwstenenvisie 2.0 CE en VTH.
- In 2027 is de verkenning beleid brandveiligheid afvalverwerkers afgerond.
- In 2027 is de eindinspectie van de stortplaats Weert afgerond en ingediende nazorgplannen beoordeeld.
- In 2027 is beleid financiële zekerheid voor afvalverwerkers uitgewerkt.

Omgevingsveiligheid

- In de periode 2022 t/m 2026 is het vervoer van gevaarlijke stoffen op provinciale wegen geteld. In 2027 wordt de opdracht afgerond met een analyse van het vervoer gevaarlijke stoffen over provinciale wegen om zo beter risico-inschattingen te kunnen maken.
- We beheren en onderhouden doorlopend de risicokaart.
- In 2027 worden de afspraken gemaakt na afronding van het veiligheidsconvenant Chemelot uitgevoerd.

Luchtvaart

- Doorlopend nemen we deel aan verschillende regionale commissies van de verschillende luchthavens.
- In 2027 wordt de pilot drones uitgevoerd en loopt door tot in 2028.
- De subsidie voor het geluidmeetnet AWACS loopt tot eind 2027.

Geld

Het budget voor product 4.2.1. Gezond en veilig leefmilieu bedraagt € 1,98 mln. Dit bestaat uit € 0,74 mln. aan reguliere middelen en € 1,24 mln. aan personeelskosten. De reguliere middelen worden ingezet voor uitvoering van wettelijke taken op het gebied van milieubeleid.

Nieuwe middelen

Voor de uitvoering van het Beleidskader Nieuwe energie en schoon leefmilieu zijn in deze begroting voor 2027 de volgende lasten opgenomen om de onder 'Kwaliteit' genoemde resultaten te kunnen behalen:

- € 0,04 mln. voor Stapelkaart Gezonde Leefomgeving (GS 7-7-2026).

Dit bedrag worden gedekt uit de Programmareserve Energie.

4.2.2. Vergunningen, toezicht en handhaving

Omschrijving

We voeren de provinciale bevoegd gezag rol uit voor taken die voortkomen uit de Omgevingswet, Mijnbouwwet, Luchtvaartwet en de Omgevingsverordening Limburg.

De werkzaamheden bestaan uit het verlenen van vergunningen en ontheffingen, het afhandelen van meldingen en het houden van toezicht hierop. Bij overtredingen hierop en bij illegale activiteiten treden we handhavend op volgens de Landelijke Handhavingsstrategie Omgevingsrecht. Het afhandelen van handhavingsverzoeken en klachten/meldingen maakt hier ook onderdeel van uit.

De wijze waarop de bevoegd gezag rol wordt ingevuld, staat beschreven in de Uitvoering- en handhavingsstrategie 2024 en in het VTH-uitvoeringsprogramma 2027.

Om te komen tot een robuuster VTH-stelsel en de robuustheid te borgen, zijn de aanbevelingen van de Zuidelijke Rekenkamer geïmplementeerd. Er is structureel geïnvesteerd in de uitvoeringscapaciteit van de Omgevingsdienst Zuid Limburg en het cluster VTH.

De ODZL en de Omgevingsdienst Noord- en Midden-Limburg (ODNML) moesten op 1 april 2026 aan alle robuustheidscriteria voldoen. Het ministerie van I&W heeft in Q3 van 2026 beoordeeld of de omgevingsdiensten aan deze criteria voldoen. Wat betreft beide omgevingsdiensten is de inschatting dat hieruit geen aanvullende financiële consequenties voor de Provincie voortvloeien. Met het Statenbesluit van 21 maart 2025 zijn immers tot en met 2027 structureel additionele middelen aan de ODZL toegekend. Daarnaast levert de Provincie in 2027 slechts een financiële bijdrage aan de bedrijfsvoeringskosten van de ODNML.

Rol Provincie: *toetser, bevoegd gezag, financier*

Kwaliteit

We zetten in op het voorkomen van aantasting van of voorkomen van het ontstaan van risico's voor de fysieke leefomgeving.

We leveren een bijdrage aan een gezonde en veilige leefomgeving door het opstellen van heldere, transparante en handhaafbare vergunningen. Dit doen we zoveel mogelijk binnen de gestelde beslistermijn.

We proberen de aantasting van en de kans op het ontstaan van risico's voor de fysieke leefomgeving zoveel mogelijk te beperken door onze toezichtcapaciteit risicogericht en zo effectief mogelijk in te zetten.

Als er overtredingen geconstateerd worden treden we handhavend op. Dit doen we op een transparante manier die aansluit bij de Landelijke Handhavingsstrategie Omgevingsrecht.

Alle werkzaamheden worden volgens het VTH Uitvoeringsprogramma 2027 uitgevoerd.

Tijd

De uitvoering van de TH-taken vindt zoveel als mogelijk plaats binnen de daarvoor geldende termijnen.

Voor 2027 voorzien we dat de wettelijke termijnen voor vergunningverlening niet altijd gehaald zullen worden. Dit komt door de grote hoeveelheid vergunningaanvragen, Woo-verzoeken en juridische procedures waardoor achterstand in de afhandeling ontstaat en niet wordt bijgehaald.

Bij het onderdeel stikstof ligt de oorzaak vooral bij de complexe regelgeving rondom dit onderwerp en een steeds veranderende juridische werkelijkheid die vervolgens in de diverse beleidskaders moet landen om tot uitvoering te kunnen komen. Voorbeelden hiervan zijn recente uitspraken over de PAS-melders en de recent verschenen Kamerbrief "Weer ruimte voor boer, natuur en bouw" waarvan de gevolgen op dit moment nog in studie zijn.

Diezelfde onduidelijkheid geeft voor diverse groeperingen aanleiding om intrekkingverzoeken of ingebrekestellingen in te dienen. Ook wordt er veel tijd gestoken in het zoeken naar maatwerkoplossingen voor initiatieven die per saldo leiden tot een stikstofreductie, maar die door een (tijdelijke) verhoging in de aanlegfase geen vergunning kunnen krijgen.

Er is een groot capaciteitstekort aan ervaren vergunningverleners stikstof op de arbeidsmarkt. Door verschillende wervingsmethodes, waaronder headhunting, wordt er actief gezocht naar mogelijkheden om het capaciteitstekort te verminderen. Op dit moment worden er ook intern mensen opgeleid tot vergunningverlener stikstof.

Bij het onderdeel flora en fauna blijft het aantal vergunningaanvragen elk jaar toenemen. Hier is een directe lijn te zien met de verduurzamingsopgave waardoor gebouwbewonende soorten getroffen worden. Ook zien we een stijgende complexiteit van de inhoud van de aanvragen en een verharding in de maatschappij. Het aantal aanvragen en de behandeltijd per vergunning neemt daardoor toe. Hiernaast zijn dit thema's waar de interesse van de maatschappij ligt. In tegenstelling tot thema's waar 'bekende partijen' Woo-verzoeken indienen, zijn het hier met name ook de betrokken burgers die ageren. Dit vergt een tijdige kwalitatieve en kwantitatieve aanvulling van de uitvoeringscapaciteit die we structureel willen gaan inzetten om niet in slagkracht te verminderen,

In 2027 wordt een grote opgave voorzien in het vernieuwen van alle al verleende toestemmingen faunabeheer. Er wordt actief bijgedragen aan de goedkeuring van nieuwe faunabeheerplannen waar opvolgend vergunningverlening plaatsvindt. Omdat het huidige faunabeheerplan en bijbehorende vergunningen (ongeveer 40 stuks) geldig zijn tot en met 31 december 2026 wordt een piekbelasting verwacht in 2027. Momenteel worden de mogelijkheden tot een uitbreiding van de (tijdelijke) uitvoeringscapaciteit bezien.

Geld

Het budget voor product 4.2.2. Vergunningen, toezicht en handhaving bedraagt € 23,81 mln. Dit bestaat uit € 15,72 mln. aan reguliere middelen en € 8,09 mln. aan personeelskosten. De reguliere middelen worden ingezet voor uitvoering van VTH-taken, en onze bijdrage aan de ODZL en ODNML.

Nieuwe middelen

Voor de uitvoering van het Beleidskader Nieuwe energie en schoon leefmilieu zijn in deze begroting voor 2027 de volgende lasten opgenomen om de onder 'Kwaliteit' genoemde resultaten te kunnen behalen:

- € 0,11 mln. ophoging provinciale bijdrage in de bedrijfsvoeringskosten van de ODNML 2027 (GS 5-5-2026). Dit betreft een structurele ophoging i.v.m. de doorgroei van de ODNML naar volledige begrotingsomvang.

Dit bedrag worden gedekt uit het begrotingsresultaat 2027 e.v. jaren.

Wat mag het kosten?

Voor de uitvoering van de jaarplannen binnen dit programma bedragen de totale lasten € 37,98 mln.

Om het Beleidskader 'Nieuwe energie en een schoon leefmilieu' uit te voeren, heeft het college van GS op 7 juli 2026 ingestemd met de inzet van aanvullende middelen uit de Programmareserve 'Energie' in 2027 ter hoogte van € 0,03 mln. Deze middelen worden ingezet voor:

- de Stapelkaart Gezonde Leefomgeving.

Daarnaast worden aanvullende middelen, bedrag € 0,11 mln., uit het begrotingsresultaat ingezet voor:

- ODNML.

Tot slot worden aanvullende middelen derden, bedrag € 2,75 mln., ingezet voor:

- Ontzorgingsprogramma Maatschappelijk Vastgoed;
- capaciteit voor de PEM, alsook voor andere onderdelen van Energie (e-infra, bevoegd gezag rollen en aanpalende specialisten).

Voor meer uitleg hierover verwijzen wij naar de producten van dit programma, onderdeel Geld.

Het tekort op de begroting van € 28,30 mln. wordt gedekt uit de algemene middelen (programma 9: Financiën en overhead).

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Primitieve begroting 2027
Lasten	
4 Nieuwe energie en leefmilieu	
4.1 Nieuwe energie	
4.1.1 Energie infrastructuur & ruimtelijke inbedding en verduurzaming industrie en bedrijventerreinen	9.878
4.1.2 Verduurzaming gebouwde omgeving & warmte en grootschalige opwek.	2.315

Programmagegroting 2027

Exploitatie	Primitieve begroting 2027
Totaal 4.1 Nieuwe energie	12.193
4.2 Gezond en veilig leefmilieu	
4.2.1 Gezond en veilig leefmilieu	1.976
4.2.2 Vergunningen, toezicht en handhaving	23.813
Totaal 4.2 Gezond en veilig leefmilieu	25.789
Totaal 4 Nieuwe energie en leefmilieu	37.982
Totaal Lasten	37.982
Baten	
4 Nieuwe energie en leefmilieu	
4.1 Nieuwe energie	
4.1.1 Energie infrastructuur & ruimtelijke inbedding en verduurzaming industrie en bedrijventerreinen	5.783
4.1.2 Verduurzaming gebouwde omgeving & warmte en grootschalige opwek.	1.082
Totaal 4.1 Nieuwe energie	6.864
4.2 Gezond en veilig leefmilieu	
4.2.1 Gezond en veilig leefmilieu	0
4.2.2 Vergunningen, toezicht en handhaving	2.528
Totaal 4.2 Gezond en veilig leefmilieu	2.528
Totaal 4 Nieuwe energie en leefmilieu	9.393
Totaal Baten	9.393
Saldo van baten en lasten	-28.589
Stortingen in reserves	
4 Nieuwe energie en leefmilieu	
4.1 Nieuwe energie	
4.1.2 Verduurzaming gebouwde omgeving & warmte en grootschalige opwek.	0
Totaal 4.1 Nieuwe energie	0
Totaal 4 Nieuwe energie en leefmilieu	0
Totaal Stortingen in reserves	0
Onttrekkingen aan reserves	
4 Nieuwe energie en leefmilieu	
4.1 Nieuwe energie	
4.1.1 Energie infrastructuur & ruimtelijke inbedding en verduurzaming industrie en bedrijventerreinen	0
4.1.2 Verduurzaming gebouwde omgeving & warmte en grootschalige opwek.	0
Totaal 4.1 Nieuwe energie	0
4.2 Gezond en veilig leefmilieu	
4.2.1 Gezond en veilig leefmilieu	290
4.2.2 Vergunningen, toezicht en handhaving	0
Totaal 4.2 Gezond en veilig leefmilieu	290
Totaal 4 Nieuwe energie en leefmilieu	290
Totaal Onttrekkingen aan reserves	290

Exploitatie	Primitieve begroting 2027
Saldo mutatie reserves	290
Resultaat	-28.299

Verbonden partijen inzake Nieuwe energie en leefmilieu

Het Limburgs Energie Fonds (LEF B.V.) verstrekt geldleningen of aandelenkapitaal, specifiek voor initiatieven met als doel duurzame energie opwek, energiebesparing en circulariteit. Middels ons publiek belang in Enexis wordt het voeren van excellent netbeheer geborgd en dragen we bij aan het versnellen van de energietransitie.

Met de Omgevingsdienst Zuid-Limburg (voorheen Regionale Uitvoeringsdienst Zuid-Limburg) en de RUD Limburg Noord beogen wij het leveren van kwaliteit voor de leefomgeving voor inwoners en bedrijven in Limburg.

Het Nazorgfonds gesloten stortplaatsen is ingericht ter financiering van de eeuwigdurende nazorg van voormalige stortplaatsen.

5. Leefbare steden en dorpen

Leefbare steden en dorpen

Provincies bepalen, conform Omgevingswet, samen met gemeenten hoe de fysieke leefomgeving van burgers en bedrijven wordt gebruikt. De ruimtelijke keuzes worden onder meer vastgelegd in de Provinciale Omgevingsvisie (POVI) en de Omgevingsverordening. Hiermee wordt ruimtelijk richting gegeven aan de ambities en doelen voor de Limburgse fysieke leefomgeving. Leefbaarheid vormt een rode draad in het coalitieakkoord. Het verbeteren van de kwaliteit van de fysieke leefomgeving, het realiseren van een woonaanbod dat past bij de vraag van onze inwoners en duurzame zorg voor bodem en ondergrond zijn belangrijke elementen om vanuit het fysieke spoor in samenhang bij te dragen aan de leefbaarheid van Limburg.

Of het nu gaat om energie, klimaat, de woningbouwopgave, mobiliteit, landbouw, water of sociale rechtvaardigheid: de opgaven in Nederland zijn groot. We staan aan de vooravond van wat 'de grote verbouwing van Nederland' wordt genoemd. Alleen al het beeld tot 2030 maakt duidelijk dat er in Limburg simpelweg niet genoeg ruimte is om alle opgaven en doelen een plek te geven. Door slimme combinaties kunnen we ruimtewinst boeken, maar dit is niet altijd mogelijk. We zullen dus heldere ruimtelijke keuzes moeten maken.

Deze keuzes maken we niet alleen, omdat we tegen de grenzen van de beschikbare ruimte aanlopen, maar ook omdat we langs de lijn van deze keuzes kansen zien om bij te dragen aan de kwaliteit van de leefomgeving en om mede vorm te geven aan het Limburg dat we willen zijn. Door te sturen op 'de samenhang der dingen' en door te investeren in de kwaliteit van de woon- en leefomgeving, zorgen we de komende periode voor een verbeterde leefbaarheid in onze Provincie, zowel op het platteland als in de steden. Hierbij hebben we aandacht voor de relatie tussen inwoner en de eigen leefomgeving en kijken we gebiedsgericht wat er nodig is. Dit maakt van Limburg niet alleen een aantrekkelijke omgeving om in te leven, maar stelt ons, met een krachtig platteland en sterke steden, ook in staat om in te spelen op de veranderingen die op ons afkomen.

De afgelopen jaren hebben gemeenten, woningcorporaties, bedrijven en inwoners, samen met de Provincie forse investeringen gedaan in de leefbaarheid van Limburgse dorpen en steden. Toch staat die leefbaarheid in Limburg op veel plekken nog onder druk. Waar in plattelandskernen steeds meer voorzieningen dreigen te verdwijnen en de bereikbaarheid achteruit gaat, zien we hoe in steden armoede zich concentreert in specifieke wijken met slechte woonomstandigheden, weinig ontmoetingsplekken en een lage sociale cohesie. Niet voor niets is leefbaarheid de rode draad die door het coalitieakkoord 'Elke Limburger telt!' loopt. We stellen hiermee een college-brede ambitie om met onze inzet bij te dragen aan de leefbaarheid voor elke Limburger.

Leefbaarheid kent een belangrijk uitgangspunt: het gaat om de relatie tussen de inwoner en de eigen leefomgeving. Bij de leefomgeving horen niet alleen de kenmerken die fysiek zichtbaar zijn (de woning, de bushaltes of de bomen), maar ook de aanwezige sociale kenmerken (de sociale cohesie, het verenigingsleven en de veiligheid). Wanneer deze leefomgeving, met haar sociale en fysieke kenmerken, aansluit bij de behoeften van de inwoner, spreken we van een leefbare omgeving. Inwoners uit St. Geertruid kunnen hele andere behoeften hebben met betrekking tot hun leefomgeving dan de inwoners van een woonwijk in Venlo. Hiermee is leefbaarheid dus per definitie plaatsgebonden en afhankelijk van de specifieke omstandigheden, de kenmerken van een locatie en van de mensen die hier wonen. Dit betekent dat wij als provinciale overheid midden in de samenleving moeten staan om gebiedsgericht te bezien wat er nodig is om de leefbaarheid in onze Provincie in stand te houden of zelfs te verbeteren.

Vanuit het beleidskader 'Leefbare Steden en Dorpen 2024-2027' versterken we de leefbaarheid door middels het Leefbaarheidsfonds te investeren in de fysieke leefomgeving, door de juiste omstandigheden te creëren voor de realisatie van een woningvoorraad die aansluit op de behoefte van de regio en door te sturen op samenhangende ruimtelijke keuzes voor meer omgevingskwaliteit.

Onze beleidskaders

Het [Beleidskader Leefbare Steden en Dorpen](#) is op 12 april 2024 door Provinciale Staten vastgesteld. Met dit kader worden de doelen en ambities uit hoofdstuk 5 'Leefbare Steden en Dorpen' van het coalitieakkoord 2023-2027 'Elke Limburger telt!' uitgevoerd.

Daarnaast zijn diverse beleidskaders, programma's en uitvoeringsplannen opgesteld die samen richting geven aan de ambities uit het coalitieakkoord;

- [Kader Kwaliteit Limburgse centra](#)
- [IBA Parkstad](#)
- [Provinciale omgevingsvisie uit 2021, in 2026 geactualiseerd](#)
- [Provinciaal waterprogramma](#)

Wat willen we bereiken?

5.1. Leefbare steden en dorpen

Vanuit het beleidskader 'Leefbare Steden en Dorpen' versterken we de leefbaarheid door middels de Limburgse Leefbaarheidsaanpak te investeren in de fysieke leefomgeving, door de juiste omstandigheden te creëren voor de realisatie van een woningvoorraad die aansluit op de behoefte van de regio én door te sturen op samenhangende ruimtelijke keuzes voor meer omgevingskwaliteit. Deze 3 maatschappelijke opgaven, met bijbehorende doelstellingen voor deze collegeperiode (2023-2027), worden hieronder nader toegelicht.

Verbetering van de leefbaarheid in Limburgse steden en dorpen

- In 2027 wordt de leefbaarheid in de fysieke openbare ruimte verbeterd, waarbij specifiek aandacht is voor de gebiedsgerichte behoeften naar veiligheid, gezondheid, welzijn, positieve sociale relaties, kansen en contact met de natuurlijke omgeving.

Vanuit het beleidskader Leefbare Steden en Dorpen stellen we een Limburgse Leefbaarheidsaanpak in om benodigde fysieke investeringen mogelijk te maken die de leefbaarheid in steden en dorpen bevorderen. Deze investeringen doen we samen met gemeenten, het maatschappelijk middenveld en met inwoners zelf. Als college kiezen we hierbij bewust voor een ondersteunende rol, omdat we geloven dat wij als provinciale overheid niet de aangewezen partij zijn om te bepalen wat nodig is in een specifieke wijk of kern. Het zijn juist de inwoners, gemeenten en maatschappelijke organisaties die kennis hebben van en inzicht hebben in de lokale behoeften in relatie tot leefbaarheid. Zij zijn ook bij uitstek de partijen die kunnen duiden waarom een initiatief noodzakelijk is. Vanuit deze leefbaarheidsgedachte sluiten we dus maximaal aan bij de behoeften die leven in de Limburgse steden en dorpen, waarmee we rechtstreeks vormgeven aan de doelen van het coalitieakkoord.

Passende woonruimte voor iedereen die in Limburg een woning zoekt

- In 2027 wordt het woningaanbod ten opzichte van 2023 verbeterd door de beschikbaarheid van meer (betaalbare) woningen. In 2027 zijn 17.500 woningen uit de Woondeal gerealiseerd.

- In 2027 past het woningaanbod bij de woningbehoefte zoals onderschreven in de Limburgse Woondeal.
- In 2027 zijn minstens 3.000 woningen van de ambitie van 20.000 woningen (planologisch) verankerd.

Samen met gemeenten, woningbouwcorporaties en marktpartijen blijven we inzetten op een versnelling van de woningbouw, waarbij we streven naar een evenwicht tussen de woningbehoefte van onze inwoners en het woningaanbod. Als Provincie hebben wij binnen deze opgave een stimulerende, ondersteunende en aanjagende rol richting partners om aan de vastgestelde ambitie uit de Woondeal Limburg van 26.550 woningen te voldoen. Tevens is tijdens het sluiten van de Woondeal een ambitie uitgesproken voor 20.000 woningen extra. Inmiddels is de Woondeal eind 2023 reeds opgehoogd met 3.000 woningen. De Woondeal betreft daarmee 29.550 woningen. De ambitie krijgt vorm. Met grootschalige woningbouw, zoals gepresenteerd in de vorm van 'Limburg Centraal', woningbouw bij de IC-stations (Intercity). Maar er wordt ook geluisterd naar de behoefte van een aantal kernen, waar de leefbaarheid onder druk staat, om aan de randen van de bestaande bebouwde kern nieuwe woningbouw te realiseren (het 'straatje erbij').

Balans tussen beschermen en benutten van fysieke leefomgeving

- In 2027 is de samenhang en integraliteit van afwegingen in de fysieke leefomgeving verbeterd, waarbij rekening gehouden wordt met de schaarste aan ruimte, water, milieuruimte en ruimte op het elektriciteitsnet.

De (ruimtelijke) opgaven in Limburg zijn groot, maar de ruimte is schaars. Als we alle sectorale ruimtevragen naast elkaar in onze Provincie willen toestaan, dan hebben we meer ruimte nodig dan we beschikbaar hebben in onze Provincie. Ruimtelijke Ordening is dan ook niet voor niets terug van weggeweest. Gedurende deze collegeperiode zal de actualisatie van de Provinciale Omgevingsvisie, met bijbehorende bouwstenen, zoals de ontwerpende onderzoeken, waarover uw Staten beslissen een groot thema zijn waarbij uw Staten actief betrokken zullen worden. Hier wordt ook een aanpassing van de Omgevingsverordening aan gekoppeld. Hierbij wordt onder andere gekeken naar aanpassingen die de Provincie meer grip geven om te sturen op specifieke opgaven.

Provincies bepalen samen met gemeenten en het Rijk hoe de fysieke leefomgeving van burgers en bedrijven wordt gebruikt. De (ruimtelijke) opgaven zijn groot en divers, terwijl de ruimte schaars is. De urgente maatschappelijke opgaven zoals het woningtekort, de kwaliteit van de natuur, de transitie van de landbouw en de verduurzaming van de energievoorziening hebben grote ruimtelijke impact.

In ons omgevingsbeleid moet volop aandacht zijn voor een goede balans tussen wonen, werken en ontspannen. Met oog voor een veilige en schone leefomgeving, waarbij de inrichting van de ruimte bijdraagt aan de leefbaarheid van steden en dorpen en de omgevingskwaliteit. Dit is ook een belangrijke factor voor het Limburgse vestigingsklimaat. De grote transities in onze samenleving leiden tot forse ruimteclaims. Dit vraagt om ruimtelijke afwegingen en scherpe keuzes voor de Provincie, in het bijzonder op het gebied van:

- landbouw, water, natuur en stikstof;
- klimaat en energie;
- wonen en bereikbaarheid;
- bedrijvigheid.

De ambities voor de fysieke leefomgeving en de ruimtelijke keuzes zijn/worden, conform de nieuwe Omgevingswet, vastgelegd in de Provinciale Omgevingsvisie (POVI), in daarmee verbonden sectorale programma's en in de Omgevingsverordening. Hiermee wordt ruimtelijk richting gegeven aan de ambities en doelen voor de Limburgse fysieke leefomgeving. Deze documenten maken onderdeel uit van de beleidscyclus van het omgevingsbeleid, waarvan monitoring en evaluatie onderdeel uitmaken.

Op nationaal niveau heeft het Rijk ervoor gekozen haar rol in de ruimtelijke ordening te versterken, gezien de grote ruimtelijke impact van de transities en opgaven waar Nederland voor staat. De Provincies hebben als regionale gebiedsautoriteit bij de uitwerking hiervan een centrale rol. Die uitnodiging hiervoor verbinden we met onze eigen beleidscyclus.

De bodem en ondergrond worden in toenemende mate benut ten behoeve van de vele maatschappelijke opgaven, zoals de energietransitie, klimaatadaptatie en duurzaam bodembeheer in de landbouw. Daarbij zetten we in op duurzaam en efficiënt gebruik van bodem en ondergrond, waarbij benutten en beschermen goed met elkaar in balans zijn. Dit vereist dat rekening wordt gehouden met het functioneren van bodem en ondergrond als natuurlijk systeem. Daarmee zijn bodem en ondergrond goed in staat om ecosysteemdiensten te leveren (vitale bodems), zijn kringlopen van (voedings)stoffen, water en energie in stand gehouden of hersteld en zijn verontreinigingen zoveel mogelijk voorkomen. Bij (ruimtelijke) ontwikkelingen in de fysieke leefomgeving worden vanaf het begin van de planvorming de bovengrond en de ondergrond in samenhang gezien. Driedimensionale ordening staat centraal. Duurzaam gebruik van bodem en ondergrond kent raakvlakken met veel andere werkvelden, zoals planologie, landbouw, klimaat, mijnbouw, water en energie.

Belangrijk is dat de inzet op het gebied van ruimtelijke ontwikkeling, wonen, mobiliteit, energie en verduurzaming leidt tot verbetering van de leefbaarheid en tot een gezonde en veilige leefomgeving voor alle Limburgers. Zowel op het platteland als in de steden. Er wordt gekozen voor een samenhangende aanpak van sociale en fysieke vraagstukken, waar samen met gemeenten, corporaties, bewonersinitiatieven en andere partners invulling aan wordt gegeven. Waarbij ook impulsen uit de buurt- en wijkgerichte aanpak uit het kader Samen Leven en Bestaanszekerheid een bijdrage leveren. Dat moet leiden tot sterke steden en krachtige, bereikbare plattelandskernen, met voldoende voorzieningen en groen, aantrekkelijke ontmoetingsplekken, toegankelijke evenementen en een springlevend verenigingsleven.

Daarbinnen is het streven om de Limburgse woonopgave te realiseren, zodat elke inwoner van Limburg in elke levensfase kan beschikken over adequate, betaalbare en toekomstbestendige woonruimte in de vertrouwde omgeving.

Naast het beleidskader 'Leefbare Steden en Dorpen' wordt er reeds middels bestaande kaders zoals Internationale Bau Ausstellung (IBA) Parkstad (coalitieperiode 2015-2019) en Kwaliteit Limburgse Centra (KLC) (coalitieperiode 2019-2023) invulling gegeven aan het behalen van deze doelstellingen. IBA Parkstad wordt in het eerste kwartaal van 2027 afgerond middels het ontbinden en vereffenen van de vennootschap, de laatste subsidies zijn in 2026 vastgesteld. De inspanningen vanuit het kader KLC zal in de 2027 worden voorgezet en in de collegeperiode 2023-2027 (voor het grootste deel) worden afgerond. Deze inspanningen hebben zowel in stedelijke centra alsook in de kleine kernen van Limburg (en specifiek voor regio Parkstad) al geresulteerd in o.a. een kwalitatief beter en passender woningaanbod, waarbij er aandacht is voor de starter, de senior en de student, maar ook de internationale werknemer en statushouder niet wordt vergeten. Met de voorzet van deze inspanningen in 2027 wordt een kwalitatieve impuls gegeven aan (het ruimtelijke aspect van) verschillende centra en wijken, wordt leegstand verder gereduceerd, wordt er meer groen gerealiseerd, komen er meer sociale huurwoningen op de markt en kunnen meer mensen doorstromen naar een woning die bij hun behoeftes past. Hiermee wordt de juiste woning op de juiste plek voor de juiste doelgroep gerealiseerd en met de afronding van steeds meer projecten zal de merkbaarheid van dit effect blijven groeien.

Wat merkt de Limburger ervan?

Aan de hand van indicatoren maken wij zichtbaar of we op koers liggen met het behalen van onze doelstellingen voor deze Statenperiode. Hierbij is de Provincie natuurlijk ook afhankelijk van partners en andere autonome ontwikkelingen. De indicatoren worden in het najaar geactualiseerd middels de P&C beleidsmonitor voor Limburg najaar 2026.

Wat gaan we daarvoor doen?

5.1.1. Leefbare steden en dorpen

Omschrijving

Met het beleidskader Leefbare Steden en Dorpen (en bestaande kaders) willen we uitvoering geven aan onze ambities wat betreft de leefbaarheid in de fysieke openbare ruimte en (semi) publiek toegankelijke ruimte en gebouwen. We gaan samen met gemeenten, het maatschappelijk middenveld en met inwoners zelf aan de slag om de leefbaarheid te verbeteren. Dit doen we bewust vanuit een ondersteunende rol omdat de inwoners, gemeenten en maatschappelijke organisaties de kennis hebben van en inzicht hebben in de lokale behoeften in relatie tot leefbaarheid. We acteren vanuit vertrouwen in de initiatiefnemer. Dat houdt in dat we zowel de kaders aan de voorkant als ook de verantwoording aan de achterkant willen beperken tot het noodzakelijke vanuit 'goed bestuur'.

Rol Provincie: *stimuleren, faciliteren, ondersteunen*

Kwaliteit

De doelstellingen van de Limburgse Leefbaarheidsaanpak zijn als volgt:

- Tussen 2023-2027 zijn er vanuit de Provincie minstens 100 inwonersinitiatieven ondersteund welke een positieve bijdrage leveren aan de leefbaarheid in de wijk.
- Tussen 2023-2027 zijn er vanuit de Provincie minstens 20 initiatieven voor gemeenschapsvoorzieningen en/of ontmoetingsplekken ondersteund welke een positieve bijdrage leveren aan de leefbaarheid in de wijk.
- Tussen 2023-2027 is er vanuit de leefbaarheidsaanpak bijgedragen aan minstens 10 leefbaarheidsakkoorden, welke een positieve bijdrage leveren aan de leefbaarheid in de wijk.

Op basis van de huidige planning eindigen de drie subsidieregelingen van de Limburgse Leefbaarheidsaanpak eind 2026. Begin 2027 zullen we dan de laatste ingediende subsidieaanvragen behandelen en diverse subsidies vaststellen. Daarnaast organiseren we in maart 2027 weer een BuurtBooster Festival om initiatiefnemers te informeren en te inspireren.

Naar aanleiding van de 2e Gewijzigde Motie 3313 Nijenhuis c.s. inzake Leefbaarheid ook in 2027 werken we aan een voorstel voor Gedeputeerde Staten voor de verlenging van de subsidieregelingen van de Leefbaarheidsaanpak tot einde 2027. Als dit voorstel wordt aangenomen, wordt de bovenstaande planning uiteraard aangepast.

Tijd

Op basis van de huidige stand van zaken liggen we op schema om deze doelstellingen te halen. De doelstellingen m.b.t. gemeenschapsvoorzieningen en/of ontmoetingsplekken en Leefbaarheidsakkoorden

zijn zelfs al bereikt. We verwachten daarnaast dat we ook de doelstelling m.b.t. inwonersinitiatieven eind dit jaar zullen behalen.

Geld

Het budget voor product 5.1.1. Leefbare steden en dorpen bedraagt € 8,90 mln. Dit bestaat uit € 6,34 mln. aan reguliere middelen en € 2,56 mln. aan personeelskosten. De reguliere middelen worden ingezet voor Subsidieregels Leefbaarheidsaanpak publieke initiatieven en meerjarige projectsubsidie in het kader van KLC.

Nieuwe middelen

Voor de uitvoering van het Beleidskader 'Leefbare Steden en Dorpen' zijn in deze begroting voor 2027 de volgende lasten opgenomen:

- € 0,23 mln. voor proces- en voorbereidingskosten leefbaarheidsaanpak (GS 7-7-2026). Dit bedrag wordt gedekt uit de Programmareserve Leefbaarheid.

5.1.2. Toekomstbestendige woonruimte

Omschrijving

Met de Wet versterking regie Volkshuisvesting (WvrV), heeft de Provincie sinds 1 juli 2026 ook een wettelijke taak gekregen op het woondossier. Regie van de Rijksoverheid en de Provincie op de woningmarkt wordt via deze wet versterkt door een versteviging van het juridisch instrumentarium. Als Provincie hebben wij een stimulerende, ondersteunende en aanjagende rol richting partners om aan de gemaakte afspraak uit de Woondeal Limburg van minimaal 29.550 woningen te voldoen en om daar waar zich kansen aandienen, bij te dragen aan de ambitie van 20.000 extra woningen. In het eerste kwartaal van 2027 wordt de Woondeal geactualiseerd. De ambitie krijgt vorm. Met grootschalige woningbouw, zoals gepresenteerd in de vorm van 'Limburg Centraal', woningbouw bij de IC-stations, maar ook kijken we naar de stads- en dorpsranden (het straatje erbij). De samenwerking tussen de overheden, woningcorporaties, markt en bewoners wordt steeds verder geïntensiveerd en wordt aan verschillende tafels verankerd in duidelijke afspraken over de bouwprogrammering (actualisatie in eerste kwartaal 2027) en ieders aandeel daarbinnen.

Met de geactualiseerde Woondeal en bijbehorende woningbouwprogrammering, de Omgevingswet en de Wet versterking regie op de Volkshuisvesting wordt meer regie van de provincie en gemeenten gevraagd om de woningbouwopgave op te lossen. Om gemeenten te ondersteunen in deze nieuwe uitvraag, met als doel versnelling van de woningbouw, zullen we de middelen voornamelijk inzetten voor capaciteitsondersteuning bij gemeenten, te verdelen over een divers instrumentarium en proces- en uitvoeringsmiddelen.

Voor Limburg is de totaalopgave complex. Nieuwbouw, verbouw en herbouw zijn communicerende vaten, niet los van elkaar te zien en hangen samen met de kenmerken van de beschikbare locaties en de omliggende wijken. Overheden bouwen geen huizen of hebben deze in bezit. Daar komt nog bij dat Limburg een grensprovincie is en woningmarktontwikkelingen aan de andere zijden van de landsgrenzen altijd in zekere mate van invloed en tevens lastig te voorspellen zijn. Dit alles vergt een intensief samenspel tussen overheden, corporaties, markt en bewoners, flexibiliteit en een integrale toekomstgerichte blik.

Rol Provincie: *ondersteuner, procesmanager, partner*

Kwaliteit

We acteren langs 3 lijnen:

1. Versnelling uitvoering Woondeal;
2. Limburgse aanpak bebouwde omgeving;
3. Regie op de Volkshuisvesting en verrijken Woondeal.

Het belangrijkste doel is de woningbouw sneller te laten verlopen en de Woondeal 2022-2030 uit te voeren. Om dit doel te bereiken, zijn vijf deelprojecten opgesteld die nauw met elkaar verbonden zijn. Deze projecten helpen gemeenten bij het uitvoeren van hun taken die te maken hebben met de Woondeal. Ook ondersteunen ze bij het maken van producten die nodig zijn vanwege de Wet versterking regie op de Volkshuisvesting.

We werken met een 'Versnellingsmenu', dat bestaat uit de volgende 5 projectlijnen:

1. **Extra capaciteit voor gemeenten in regionaal verband:** wordt samen met de 3 regio's (Noord, Midden en Zuid) nader uitgewerkt.
2. **Kennisdeling en -ontwikkeling:** zittend personeel en zij-instromers (corporaties, waterschap, makelaars, marktpartijen zoals ontwikkelaars en aannemers, adviseurs zoals architecten en RO/woon beleidsmedewerkers gemeenten en Provincie). Tevens wordt aan bestuurlijke kennisdeling gewerkt.
3. **Kansrijk aanspreken van Rijksregelingen** (ondersteunen van gemeenten om de complexe regelingen kansrijk aan te spreken).
4. **Versnellingstafels** (provinciaal om oplossingen voor Limburgse knelpunten te vinden en te agenderen op de landelijke tafel en regionale versnellingstafels om locatie- of projectspecifieke knelpunten op te lossen).
5. **Standaardisatie en uniformiteit** (bijvoorbeeld in de bouwstroom (procedures en certificering), maar ook bij het opstellen van de benodigde documenten).

Limburgse Aanpak bebouwde omgeving

Binnen dit traject werken we aan drie onderdelen.

Als eerste werken we aan verstedelijking langs de lijn van Limburg Centraal. We ontwikkelen een strategie voor duurzame verstedelijking van de zes Limburg Centraal gemeenten (Maastricht, Heerlen, Sittard-Geleen, Weert, Roermond en Venlo), en stimuleren de ontwikkeling van deze gebieden als locaties voor wonen, werken en verblijven.

Ten tweede wordt het proces 'Straatje erbij' verder uitgewerkt. 'Straatje erbij' ziet erop om kleinschalige locaties voor nieuwe woningen aan de randen van steden en dorpen aan te dragen en mogelijk te maken waar dat wenselijk is. Met het oog daarop zijn er wijzigingen in de Provinciale Omgevingsvisie en Omgevingsverordening doorgevoerd. Vervolgstep is dat alle woningbouwplannen binnen een gemeente (incl. Straatjes erbij) worden opgenomen in een integraal plan. Conform POVI wordt in de Omgevingsverordening opgenomen dat gemeenten inzichtelijk maken welk deel van de overeengekomen opgave binnenstedelijk gerealiseerd kan worden en welk deel niet. We vragen daarvoor van gemeenten een samenhangende integrale onderbouwing.

Ten derde wordt de rol van de Provincie op het gebied van bestaande woningen en de herontwikkeling van wijken verder uitgewerkt.

Regie op de Volkshuisvesting en actualisatie Woondeal/Limburgse Woningbouwprogrammering

De wet Versterking regie op de Volkshuisvesting verplicht Rijk-Provincie-Gemeenten om een Volkshuisvestingsprogramma vast te stellen. In deze documenten is vastgelegd 'waar, hoeveel en voor wie' woningen worden gebouwd. Hierbij dient ook de bestaande voorraad te worden betrokken. In het 'voor wie' zit specifieke aandacht voor diverse aandachtsgroepen. Deze kunnen én in de nieuwbouw (2/3e betaalbaar en 30% sociaal), maar ook in de bestaande voorraad huisvesting voorkomen (bijvoorbeeld via een gemeentelijke Huisvestingsverordening en Urgentieregeling, waar de Provincie een adviserende rol bij heeft).

De actualisatie van de Woondeal en Limburgse Woningbouwprogrammering heeft betrekking op de juiste verdeling van de woningvoorraad voor verschillende doelgroepen. We gaan door met het organiseren van de Woonkeuken, de Woonkamer en met de ambtelijke en bestuurlijke overleggen op regionaal niveau. Eind 2026 wordt de geactualiseerde Woondeal en Limburgse Woningbouwprogrammering opgeleverd. Besluitvorming hierover vindt plaats in het eerste kwartaal van 2027. Verder stellen we in 2027 het provinciaal Volkshuisvestingsprogramma op.

Limburg Centraal

Limburg Centraal is een samenwerking tussen het Rijk, de Provincie, de zes intercitygemeenten, Waterschap Limburg, en Enexis. Ook de partners zoals ProRail, Arriva en NS worden hierbij betrokken. Gezamenlijk werken zij aan de ambitie om te verstedelijken in de stationsgebieden met onder meer ruimte voor meer dan 30.000 woningen in de stationsgebieden van de zes intercitysteden.

In 2027 zetten we de volgende stap in de uitvoering van de verstedelijking Limburg Centraal. Dat doen we langs twee lijnen: enerzijds maken we een Verstedelijkingsagenda waarin we concreet maken wat we wanneer gaan doen om de strategie te realiseren. Anderzijds maken we samen met de gemeenten en andere betrokken partners per stationsgebied concrete afspraken over de ontwikkeling, samenwerking en financiering van de diverse gebieden. Op basis van deze gebiedsafspraken zetten we het Provinciaal Verstedelijkingsbudget van € 50 miljoen in voor de uitvoering van de eerste projecten.

Hiervoor is in juni 2026 een belangrijke basis gelegd met de vaststelling van het Uitvoerings- en Bestedingenkader voor het Provinciaal Verstedelijkingsbudget door Provinciale Staten. Dit kader stimuleert de uitvoering van de verstedelijkingsstrategie, waarmee de colleges, het dagelijks bestuur van het Waterschap en het BO Leefomgeving in september 2026 hebben ingestemd.

Samenvattend: de verstedelijkingsstrategie (2026) vormt het gezamenlijke kader voor de verdere ontwikkeling van de stationsgebieden, de verstedelijkingsagenda (2027) geeft aan wanneer we wat gaan doen, en in het gebiedsconvenant (2027) en de gebiedsafspraken per Focusgebied stimuleren we de uitvoering op gebiedsniveau, onder meer door inzet van het Verstedelijkingsbudget.

Bestaande woningvoorraad en herstructurering

In het kader van het opstellen van het Volkshuisvestingsprogramma wordt een aanpak bestaande woningvoorraad en herstructurering meegenomen, aangezien dit het meest geschikte instrument daarvoor is.

Regie op de Volkshuisvesting en actualisatie Woondeal/woningbouwprogrammering

In het eerste kwartaal van 2027 wordt de Woondeal en de bijbehorende woningbouwprogrammering geactualiseerd.

Provinciaal volkshuisvestingsprogramma

We zullen een provinciaal volkshuisvestingsprogramma opstellen dat beleidsmatig antwoord geeft op de vragen “voor wie, hoeveel, waar en wanneer gaan we woningen bouwen?”. Het volkshuisvestingsprogramma is een instrument om het beleid uit de POVI uit te werken en te concretiseren. Daarbij moet worden aangegeven hoe we zorg dragen voor voldoende woongelegenheden en welke acties we gaan ondernemen ter bevordering van voldoende woongelegenheden. Het opstellen gebeurt in samenwerking en afstemming met externe partijen. Het provinciaal Volkshuisvestingsprogramma dient in concept uiterlijk 1 juli 2027 gereed te zijn en vastgesteld uiterlijk 31 december 2027.

Startersregeling

De huidige Startersregeling loopt tot 2027. Eind 2027 moeten Provinciale Staten een beslissing nemen om de regeling al dan niet te verlengen en in welke vorm. Ten behoeve van dit besluit zal vanaf begin 2027 een grootschalige evaluatie van de regeling plaatsvinden.

Tijd

- In 2027 is het woningaanbod ten opzichte van 2023 verbeterd door de beschikbaarheid van meer (betaalbare) woningen.
- In 2027 zijn 17.500 woningen uit de Woondeal gerealiseerd.
- In 2027 past het woningaanbod bij de woningbehoefte zoals onderschreven in de Limburgse Woondeal.
- In 2027 zijn minstens 3.000 woningen van de ambitie van 20.000 woningen (planologisch) verankerd, waaronder de woningen bij locaties rondom OV-knooppunten.
- In 2027 draagt de Provincie bij aan een effectieve samenwerking met gemeenten, marktpartijen, woningcorporaties en het Rijk om woningen uit de Woondeal Limburg te realiseren.
- In 2027 geeft het provinciale Volkshuisvestingsprogramma duidelijkheid over de provinciale opgave.
- In 2027 geven we samen met de gemeenten concrete invulling aan de ambities uit de Limburgse Aanpak Bebouwde Omgeving (LABO).

Geld

Het budget voor het product 5.1.2. Toekomstbestendige woonruimte bedraagt € 4,00 mln. Dit bestaat uit € 2,12 mln. aan reguliere middelen en € 1,88 mln. aan personeelskosten. De reguliere middelen worden ingezet voor de woondeals en plancapaciteitsmonitor. En voor de flexibele inzet gebiedsspecifiek maatwerk binnen Limburg Centraal.

Nieuwe middelen

Voor de uitvoering van het Beleidskader 'Leefbare Steden en Dorpen' zijn in deze begroting voor 2027 de volgende lasten opgenomen:

- € 0,61 mln. inzet SPUK Woondeals (GS 07-07-2026). Dit bedrag wordt gedekt uit de SPUK Woondeals 3e tranche.
- € 0,13 mln. Expo Real 2027 (GS 12-05-2026). Dit bedrag wordt gedekt uit het begrotingsresultaat.

5.1.3. Kwaliteit met minder ruimte

Omschrijving

Na vaststelling door de Staten van de geactualiseerde Provinciale Omgevingsvisie Limburg (POVI) in mei 2026 en gewijzigde Omgevingsverordening Limburg in september 2026 geven we uitvoering aan die visie. Dat gebeurt deels door nadere uitwerking in programma's onder de Omgevingswet, uitvoeringsagenda's en andere uitvoeringsdocumenten, al dan niet op basis van gebiedsgerichte processen. En deels bij de planologische beoordeling van gemeentelijke plannen, via bestuursafspraken met andere overheidspartners en in de rol van bevoegd gezag bij projectbesluiten.

We geven niet alleen uitvoering aan de POVI, we verkennen ook nieuwe omgevingsvraagstukken die op Limburg afkomen en de impact van nieuwe (Europese en nationale) regelgeving. En we geven invulling aan in de POVI afgesproken acties op beleidsmatig vlak, zoals het bezien van de definitie en begrenzing van stedelijk gebied en een herijking van het beleid voor glastuinbouw. Ook pakken we de opdrachten op die besloten zitten in moties bij vaststelling van POVI of Omgevingsverordening. Bij vaststelling van de POVI zijn de volgende moties aangenomen: [Maak bedrijventerreinen groener \(3292\)](#), [Externe effecten op het NNL \(3293\)](#), [Overgangsgebieden kwetsbare Natura-2000 gebieden \(3294\)](#), [Grip op gebiedsprocessen \(3295\)](#), [Zuinig op de ruimte; stenen in de stad niet daarbuiten \(3296\)](#), [Bouwen voor singles \(3297\)](#), [Gezonde leefomgeving \(3298\)](#).

Bij het verder vormgeven van de beleidscyclus van de Omgevingswet, zoals omschreven in de POVI, zullen we de samenhang en integraliteit die gedurende het proces van de POVI en Omgevingsverordening zijn opgebouwd behouden en verder verdiepen. Zoals geadviseerd in het rapport 'Ruimte met Regie' naar aanleiding van het art. 217a onderzoek dat in 2025 is opgeleverd, nemen we daarbij zowel intern als extern een meer regisserende rol.

Binnen de beleidscyclus geven we bijzondere aandacht aan de wisselwerking met Rijkstrajecten. Dat gaat bijvoorbeeld over de implementatie van de Nota Ruimte met bijbehorende Uitvoeringsagenda, Ruimtelijk Arrangement, aanpak NOVEX-gebieden en VISTA-strategie. Maar ook over de wisselwerking met sectorale nationale programma's.

Ook de samenwerking met gemeenten en Waterschap Limburg komt op veel onderdelen van de beleidscyclus terug. Als voorbeelden noemen we de Bestuurlijke overleggen Fysieke leefomgeving Limburg en de totstandkoming van regionale bestuursafspraken. We bezien opties om de samenwerking met gemeenten verder te kunnen versterken.

We geven bijzondere aandacht aan het aspect monitoring. En we verkennen de mogelijkheden voor snelle ('kort cyclische') aanpassingen van POVI en Omgevingsverordening.

De provinciale rol in de uitvoering van het ruimtelijk beleid is gericht op het (mede) richting en uitvoering geven aan concrete maatschappelijke initiatieven en ruimtelijke ontwikkelingen. Hierbij worden steeds verbanden gelegd tussen het beoogde initiatief met maatschappelijke opgaven, provinciale belangen (zoals verankerd in POVI en Programma's), bestuurlijke afspraken en wettelijke kaders.

We beoordelen gemeentelijke omgevingsplannen en BOPA's (vergunningen voor buitenplanse omgevingsplanactiviteiten) op de adequate doorwerking daarin van de vernieuwde POVI en Omgevingsverordening, voor zover in die plannen provinciale belangen aan de orde zijn. We zetten conform Omgevingswet erop in om aan de voorkant van gemeentelijke planprocessen betrokken te worden.

Daarnaast leveren we een bijdrage aan gebiedsontwikkelingen (in stedelijk gebied, landelijk gebied en op het grensvlak van stad en land). Daar waar nodig zet de Provincie het instrumentarium van het Projectbesluit in om gebiedsontwikkelingen te faciliteren.

Rol Provincie: *bevoegd gezag, regisseur, partner, ondersteuner*

Kwaliteit

De beleidscyclus, zoals omschreven in de POVI, omvat de uitwerking van de POVI in Programma's onder de Omgevingswet en uitvoeringsagenda's, de planologische beoordeling van gemeentelijke omgevingsplannen en BOPA's, bestuursafspraken met mede-overheden, projectbesluiten, verkenningen, monitoring en evaluaties. Bij het verder vormgeven van de beleidscyclus is het van belang om ervoor te zorgen dat de samenhang en integraliteit uit de POVI behouden blijven. En dat die samenhang ook steeds goed uit te leggen is.

Tijd

De precieze planning en prioritering van de uitwerking van de POVI en het nader vormgeven van de beleidscyclus moet nog nader bepaald worden, mede op basis van de besluitvorming over de Omgevingsverordening.

De planning van Rijkstrajecten is een verantwoordelijkheid van het Rijk.

Geld

Het budget voor het product 5.1.3. Kwaliteit met minder ruimte bedraagt € 5,26 mln. Dit bestaat uit € 1,34 mln. aan reguliere middelen en € 3,92 mln. aan personeelskosten. De reguliere middelen worden ingezet voor ondersteuning POVI, NOVEX De Peel en beheer onroerende eigendommen.

Nieuwe middelen

Voor de uitvoering van het Beleidskader 'Leefbare Steden en Dorpen' zijn in deze begroting voor 2027 de volgende lasten opgenomen:

- € 0,32 mln. voor het werkplan 2027 Novex De Peel (GS 07-07-2026). Dit bedrag wordt gedekt uit de Programmareserve onvoorziene uitgaven

5.1.4. Bodem en ondergrond

Omschrijving

Het werk van de Provincie Limburg op het gebied van bodem en ondergrond verandert mee met de opgaven in de fysieke leefomgeving. De vastgestelde Agenda bodem en ondergrond 2024-2030 anticipeert op de uitdagingen/ bodemopgaven, het veranderende speelveld en geeft inzicht in de ambitie en doelen van de Provincie voor de komende jaren op het gebied van bodem en ondergrond. In het licht van de ambitie "Bodem, een gezonde basis voor een beter en mooier Limburg" zijn vijf doelen geformuleerd, te weten:

1. verbeteren van de bodem, zodat deze geschikt is voor het gewenste gebruik;
2. herstellen en benutten van de (ecosysteem)diensten van de bodem;
3. voorkomen, herstellen en beheersen van de negatieve effecten van ingrepen in de (diepere) ondergrond;
4. realiseren van een duurzaam veilig en efficiënt gebruik van bodem en ondergrond (3D-ordening);
5. ontwikkelen van een kennispositie die toekomstig beleid fundeert.

De agenda biedt een meerjarig kader bodem en ondergrond. De te verrichten activiteiten worden jaarlijks geconcretiseerd in een Actieprogramma. Voor 2027 wordt in het voorjaar (eerste kwartaal) het Actieprogramma bodem en ondergrond 2027 opgesteld en ter goedkeuring voorgelegd aan GS.

Mijnbouwschade

Als gevolg van de voormalige steenkoolwinning treden na-ijlende effecten op in Zuid-Limburg. De verwachting is dat deze effecten nog geruime tijd zullen voortduren. In 2016 zijn afspraken gemaakt met het toenmalige Ministerie van Economische Zaken over de uitvoering van een set beheersmaatregelen, met als doel de met de na-ijlende effecten gepaard gaande risico's in beeld te brengen en beheersbaar te maken. De Provincie Limburg heeft sindsdien de regie op de uitvoering hiervan. De werkzaamheden voor de komende vijf jaar zijn vastgelegd in het Meerjarenprogramma Nazorg Steenkoolwinning 2026-2030. De werkzaamheden voor 2027 zijn nader uitgewerkt in het Actieplan Nazorg Steenkoolwinning 2027, en worden in dat jaar uitgevoerd onder regie van de Provincie.

Rol Provincie: *bevoegd gezag, partner*

Kwaliteit

1. Opstellen van het Actieprogramma bodem en ondergrond 2027.
2. Uitvoeren van de acties uit het Actieprogramma bodem en ondergrond 2027.
3. Regie op de uitvoering van de met het Rijk afgesproken beheersmaatregelen in het kader van de na-ijlende effecten steenkoolwinning.
4. Regie op de uitvoering van de acties zoals omschreven in het Actieplan Nazorg Steenkoolwinning 2027.

Tijd

1. In december 2027 zijn de acties uit het opgestelde Actieprogramma bodem en ondergrond 2027 uitgevoerd.
2. De regie op de met het Rijk afgesproken beheersmaatregelen is, gelet op de aard van de na-ijlende effecten steenkoolwinning, een doorlopend proces.
3. In december 2027 zijn de acties uit het Actieplan Nazorg Steenkoolwinning 2027 uitgevoerd.

Geld

Het budget voor het product 5.1.4. Bodem en ondergrond bedraagt € 6,00 mln. Dit bestaat uit € 5,40 mln. aan reguliere middelen en € 0,60 mln. aan personeelskosten. De reguliere middelen worden ingezet voor ondersteuning maatregelen naijl-effecten steenkoolwinning en Kennisontwikkeling mijnbouwschade.

Nieuwe middelen

Voor de uitvoering van het Beleidskader 'Leefbare Steden en dorpen' zijn in deze begroting voor 2027 de volgende lasten opgenomen:

- € 1,95 mln. ondersteuning maatregelen naijl-effecten steenkoolwinning (GS 15-09-2026). Dit betreft Rijksmiddelen, DU na-ijl effect steenkoolwinning (meicirculaire 2026);
- € 0,04 mln. ter uitvoering van Motie 3270 Limburg eert mijnverleden (GS 7-7-2026). Dit bedrag wordt jaarlijks tot en met 2035 in de begroting opgenomen en gedekt uit het meerjarig begrotingsresultaat.

Wat mag het kosten?

Voor de uitvoering van de jaarplannen binnen dit programma bedragen de totale lasten € 24,16 mln.

Om het Beleidskader 'Leefbare steden en dorpen' uit te voeren, heeft het college van GS ingestemd met de inzet van aanvullende middelen voor:

- proces- en voorbereidingskosten leefbaarheidsaanpak, € 0,23 mln., uit de PR Leefbaarheid (GS 7-7-2026);
- inzet SPUK Woondeals 3e tranche, € 0,61 mln. uit de SPUK Woondeals 3e tranche (GS 707-2026);
- Expo Real, € 0,13 mln. uit het begrotingsresultaat (GS 12-5-2026);
- werkplan 2027 Novex De Peel, € 0,32 mln. uit de PR onvoorziene uitgaven (GS 7-7-2026);
- ondersteuning maatregelen na-ijl-effecten steenkoolwinning, € 1,95 mln. Dit betreft Rijksmiddelen, DU na-ijl effect steenkoolwinning (meicirculaire 2026);
- gewijzigde motie 3270 Limburg eert mijnverleden, € 0,35 mln. (jaarlijks t/m 2035 uit het begrotingsresultaat (GS 7-7-2026).

Voor meer uitleg hierover verwijzen wij naar de producten van dit programma, onderdeel Geld.

Het tekort op de begroting van € 8,75 mln. wordt gedekt uit de algemene middelen (programma 9: Financiën en overhead).

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Primitieve begroting 2027
Lasten	
5 Leefbare steden en dorpen	
5.1 Leefbare steden en dorpen	
5.1.1 Leefbare steden en dorpen	8.897
5.1.2 Toekomstbestendige woonruimte	3.998
5.1.3 Kwaliteit met minder ruimte	5.260
5.1.4 Bodem en ondergrond	6.004
Totaal 5.1 Leefbare steden en dorpen	24.158
Totaal 5 Leefbare steden en dorpen	24.158
Totaal Lasten	24.158
Baten	
5 Leefbare steden en dorpen	
5.1 Leefbare steden en dorpen	
5.1.2 Toekomstbestendige woonruimte	614
5.1.3 Kwaliteit met minder ruimte	2.426
5.1.4 Bodem en ondergrond	2.601
Totaal 5.1 Leefbare steden en dorpen	5.641
Totaal 5 Leefbare steden en dorpen	5.641
Totaal Baten	5.641

Exploitatie	Primitieve begroting 2027
Saldo van baten en lasten	-18.517
Onttrekkingen aan reserves	
5 Leefbare steden en dorpen	
5.1 Leefbare steden en dorpen	
5.1.1 Leefbare steden en dorpen	5.924
5.1.2 Toekomstbestendige woonruimte	1.000
5.1.3 Kwaliteit met minder ruimte	317
5.1.4 Bodem en ondergrond	2.524
Totaal 5.1 Leefbare steden en dorpen	9.765
Totaal 5 Leefbare steden en dorpen	9.765
Totaal Onttrekkingen aan reserves	9.765
Saldo mutatie reserves	9.765
Resultaat	-8.752

Verbonden partijen inzake Leefbare steden en dorpen

IBA Parkstad spitste zich in de periode 2016 - 2022 specifiek toe op de realisatie van een aantrekkelijk woon- en vestigingsklimaat in de Parkstadregio in Zuid-Limburg, middels ondersteuning van toonaangevende projecten. Deze verbonden partij handelt thans de afwikkeling van de laatste projecten af, waarvan er enkele naar verwachting nog tot na de beoogde liquidatie van IBA Parkstad BV in 2027 zullen doorlopen. Over deze projecten is de Provincie in gesprek, onder meer met de directie van IBA en de projecteigenaren en medeaandeelhouders.

6. Cultuur en erfgoed voor iedereen

Cultuur en erfgoed voor iedereen

Voor iedere inwoner van Limburg moet er een toegankelijk aanbod op het gebied van cultuur en erfgoed zijn, om samen van te genieten, om mee te doen, om zich in te herkennen en verbinding te ervaren. Niet alle inwoners van Limburg komen vanzelfsprekend in aanraking met cultuur en erfgoed. Dat verdient aandacht, omdat er juist in Limburg zoveel is om van te genieten. De Provincie Limburg is overtuigd van de intrinsieke waarde van cultuur en erfgoed, maar benadrukt ook de functie die cultuur en erfgoed hebben voor de maatschappij. Zij vormen een verbindende factor in een veranderende samenleving. We willen daarom dat cultuur en erfgoed voor elke inwoner van Limburg toegankelijk is. Zodat nog meer Limburgers geraakt worden door kunst, geïntrigeerd raken door ons verleden en mee kunnen doen met het Limburgse culturele leven. Daarom investeren we in een breed en toegankelijk aanbod op het gebied van cultuur en erfgoed in Limburg. De Limburgse cultuur is daarnaast ook zichtbaar aanwezig in het openbare leven. Denk aan de Limburgse taal of de (volks)culturele evenementen. Of aan onze monumenten, zoals kerken, kastelen of industrieel erfgoed, die vaak beeldbepalend zijn in het Limburgse landschap. Dit verdient behoud en bescherming. Het is van belang dat de Limburgse geschiedenis zoveel mogelijk toegankelijk is voor inwoners, in het bijzonder voor onze jongeren.

Ons beleidskader

Het [Beleidskader Cultuur en Erfgoed voor iedereen](#) is op 5 april 2024 door Provinciale Staten vastgesteld. Met dit kader worden de doelen en ambities uit hoofdstuk 6 'Cultuur en erfgoed voor iedereen' van het coalitieakkoord 2023-2027 'Elke Limburger telt!' uitgevoerd.

Wat willen we bereiken?

6.1. Cultuur

Ten aanzien van cultuur streven we deze collegeperiode de volgende doelstellingen na:

- In 2027 is het cultureel aanbod en de culturele infrastructuur in Noord- en Midden-Limburg niet alleen vergroot, maar vooral aan de basis versterkt t.o.v. 2023.
- In 2027 is een groter aandeel van de Limburgse jeugd in aanraking gekomen met het cultureel aanbod in Limburg.
- In 2027 is het lokale culturele aanbod, dat door de Provincie wordt ondersteund, versterkt.
- In 2027 is het gebruik en de zichtbaarheid van de Limburgse taal meer gestimuleerd en gericht op het behoud van het Limburgs.

Wat merkt de Limburger ervan?

Aan de hand van indicatoren maken wij zichtbaar of we op koers liggen met het behalen van onze doelstellingen voor deze Statenperiode. Hierbij is de Provincie natuurlijk ook afhankelijk van partners en andere autonome ontwikkelingen. De indicatoren worden in het najaar geactualiseerd middels de P&C beleidsmonitor voor Limburg najaar 2026.

Wat gaan we daarvoor doen?

6.1.1. Cultuur

Omschrijving

Cultuur stimuleert de (talent)ontwikkeling en zet aan tot creatief en innovatief denken. Het prikkelt mensen en is aanleiding voor reflectie op zichzelf en de maatschappij. Cultuur vertelt aansprekende verhalen, biedt beleving, herkenning en identiteit. Het biedt ontmoeting, leidt tot onderlinge verbinding en versterkt de sociale cohesie. Toegang tot cultuur is niet voor iedereen vanzelfsprekend. We werken daarom aan een beter gebalanceerd professioneel cultuuraanbod voor de hele provincie. De regio Noord- en Midden-Limburg verdient een groter en meer divers cultuuraanbod. De drie provinciale musea blijven belangrijke boegbeelden van en voor Limburg. Voor het Limburgs Museum zien wij een meer centrale rol in het uitdragen van de Limburgse identiteit. Kinderen maken op school door cultuureducatie vaak voor het eerst kennis met cultuur. We zetten tevens in op kansengelijkheid voor kinderen en jongeren door cultuureducatie op scholen te stimuleren. Veel mensen komen in aanraking met cultuur, doordat zij lid zijn van een amateurkunstenvereniging. Aandacht voor verenigingsondersteuning blijft van groot belang om laagdrempelige cultuurparticipatie te laten blijven bestaan. De kracht, inzet en passie van amateurs en vrijwilligers zijn een zichtbare eigenheid van Limburg en dragen wezenlijk bij aan het gemeenschapsgevoel en aan de ontwikkeling van de eigen en de gezamenlijke identiteit. We zetten daarom ook in op de doorontwikkeling van de Limburgse taal. Daarnaast ondersteunen we vele lokale en regionale (volks)culturele festivals en evenementen in Limburg, die zorgen voor ontmoeting en bijdragen aan de levendigheid van wijken of kernen.

Rol Provincie: *subsidiënt, toetser, procesmanager, ondersteuner, partner*

Kwaliteit

In 2027 voeren we de volgende activiteiten uit die bijdragen aan het doel dat elke Limburger toegang heeft tot alle vormen van cultuur:

- We zetten in het kader van de vernieuwing van het landelijk cultuurbestel continu in op de lobby richting Rijk voor een evenwichtige spreiding van cultuur over Nederland. We voeren daarnaast lobby voor een groter Rijkscommitment voor de Limburgse taal.
- De subsidieregeling Culturele Infrastructuur voor de periode 2029 - 2032 wordt in 2027 vastgesteld en gepubliceerd.
- We monitoren de inhoudelijke en bedrijfsmatige voortgang van de culturele infrastructuur, in totaal 49 culturele instellingen, op basis van de Nadere subsidieregels Culturele infrastructuur 2025-2028.
- We geven uitvoering aan het Groeiplan Noord- en Midden-Limburg om het cultureel aanbod in deze regio's te versterken. Dit doen we onder andere door deskundigheidsbevordering van de culturele instellingen in de regio's, het creëren van meer residentieplekken in Noord- en Midden-Limburg en het ondersteunen van initiatieven uit deze regio's. Dit doen we aan de hand van een subsidieregeling.
- We geven uitvoering aan het provinciaal museumbeleid, zoals vastgelegd in de meerjarige museumvisie. Daarbij geven we uitvoering van een tweetal moties: subsidieregeling kleine musea ([motie 3233](#)), en het onderzoek naar de haalbaarheid van een gezamenlijk collectiedepot ([motie 3251](#)).
- We geven conform de meerjarige museumvisie uitvoering aan de subsidieregeling Lokale Musea 2026 - 2027.
- Conform de meerjarige museumvisie worden er drie grote regionale musea in Zuid-, Midden- en Noord-Limburg incidenteel ondersteund in grote uitdagingen die zij niet zelfstandig kunnen dragen. Hiervoor wordt in totaal een € 1,00 mln. ingezet.

- We geven uitvoering aan het Uitvoeringsprogramma Limburgse taal. Daarbij hebben we specifieke aandacht voor de acties die voortkomen uit de Actiecommissie en het Staotecomité Limburgse taal. Daarnaast zetten we in op de digitaliseringsopgave en corpusvorming, en ondersteunen we het Hoes veur 't Limburgs.
- We borgen de ondersteuning van de verenigingen en de vrijwilligers in de amateurkunsten-en erfgoedsector via onze steunfunctieorganisaties Huis voor de Kunsten Limburg en Stichting Klankkleur Limburg.
- We monitoren in het kader van het landelijk programma Cultuureducatie met Kwaliteit 2025-2028 de door het Fonds Cultuurparticipatie goedgekeurde jaarplannen van de regionale penvoerders. Deze penvoerders leggen de verbinding tussen het culturele veld en de scholen, waardoor leerlingen kennismaken met en leren van cultuur.
- We ondersteunen door onze subsidieregelingen lokale en regionale (volks)culturele festivals en evenementen. Deze zorgen voor ontmoeting, dragen bij aan de levendigheid van een wijk of kern en/of aan de eigenheid van Limburg.
- We zetten in op het stimuleren van specifieke vormen van cultuur, zoals jongerencultuur en Limburgse popmuziek en hebben meer aandacht voor werk van eigen bodem.

Tijd

De inzet wordt om de hierboven onder 'kwaliteit' genoemde activiteiten in 2027 uit te voeren.

Geld

Het budget voor product 6.1.1. Cultuur bedraagt € 43,25 mln. Dit bestaat uit € 40,64 mln. aan reguliere middelen, uit € 1,29 mln. aan personeelskosten en uit € 1,32 mln. aan kapitaallasten. De reguliere middelen worden ingezet voor structurele exploitatiesubsidies voor de Limburgse Musea en culturele instellingen (Huis voor de Kunsten, Filmfonds Limburg, Muziekbonden, Limburgse taal).

De overige lasten bestaan vooral uit middelen voor de Uitvoering van het Groeiplan Noord- en Midden-Limburg, Cultuureducatie met Kwaliteit, Voordekunst, subsidies voor (bovenlokale) evenementen en festivals, beheerskosten voor de musea (onderhoud, belastingen, verzekeringen), subsidies/subsidieregelingen en beleidsontwikkeling.

Nieuwe middelen

Voor de uitvoering van het Beleidskader 'Cultuur en Erfgoed voor iedereen' zijn in deze begroting voor 2027 de volgende lasten opgenomen:

- € 0,43 mln. voor de Subsidieregeling Cultuur, bijlage 1, grote volksculturele evenementen (GS-besluit 7-7-2026);
- € 0,15 mln. voor Limburgse taal (GS 7-7-2026);
- € 0,03 mln. voor Jongerencultuur (GS 7-7-2026).

Deze bedragen worden gedekt uit de Programmareserve Cultuur (€ 0,39 mln.) en de Programmareserve Monumenten, erfgoed en archeologie (€ 0,22 mln.).

Investeringsbesluit

Voor de verduurzaming van het Limburgs Museum wordt een aanvullend investeringskrediet (€ 0,04 mln.) beschikbaar gesteld voor het plaatsen van zonnepanelen. De financiële consequentie van dit besluit is opgenomen in deze Begroting onder het Financieel voorstel.

Wat willen we bereiken?

6.2. Erfgoed

Ten aanzien van erfgoed streven we deze collegeperiode de volgende doelstellingen na:

- In 2027 is een groter percentage monumenten in betere en duurzame staat dan in 2023.
- In 2027 zijn meer vrijwilligers betrokken bij het in stand houden van erfgoed dat door de Provincie Limburg wordt ondersteund.
- In 2027 is door de Provincie ondersteunend erfgoed meer toegankelijk voor een breed publiek.
- Erfgoed wordt als een provinciaal belang meegewogen in alle transitieopgaven.

Wat merkt de Limburger ervan?

Aan de hand van indicatoren maken wij zichtbaar of we op koers liggen met het behalen van onze doelstellingen voor deze Statenperiode. Hierbij is de Provincie natuurlijk ook afhankelijk van partners en andere autonome ontwikkelingen. De indicatoren worden in het najaar geactualiseerd middels de P&C beleidsmonitor voor Limburg najaar 2026.

Wat gaan we daarvoor doen?

6.2.1. Erfgoed, monumenten en archeologie

Omschrijving

Erfgoed wordt vaak gezien als dat wat Limburg écht Limburgs maakt. Erfgoed is overal en geeft kleur aan de omgeving. We blijven ons dan ook inzetten voor het behoud van erfgoed voor de huidige en toekomstige generaties.

De Limburger kan hierdoor meer erfgoedlocaties bezoeken, omdat de toegankelijkheid gestimuleerd is en meer monumenten zijn opgeknapt voor de toekomst. Hierdoor is het straatbeeld verbeterd, zowel in de stad als op het platteland. Leegstaand monumentaal erfgoed staat er immers vaak slecht bij. Door bij te dragen aan de restauratie van deze gebouwen komen meer van dit soort gebouwen in een betere staat. Ook wordt de Limburger die als erfgoedvrijwilliger betrokken is, geholpen bij het erfgoedproject als de Provincie dat ondersteunt. Tegelijkertijd is erfgoed in brede zin beter toegankelijk voor een breed publiek waardoor iedere Limburger makkelijker kan genieten van of meedoen met ons Limburgs erfgoed.

Rol Provincie: *subsidiënt, toetser, procesmanager, ondersteuner, partner*

Kwaliteit

In 2027 voeren we de volgende activiteiten uit die bijdragen aan het doel om erfgoed voor de huidige en toekomstige generaties te behouden:

- We geven uitvoering aan onze wettelijke taken op het gebied van archeologie en monumenten.
- We blijven ondersteuning geven aan zowel rijks- als gemeentelijke monumenten met een urgente restauratieopgave. Hieronder vallen ook de categorieën 'industrieel' en 'religieus' erfgoed.
- We stimuleren het verduurzamen van monumenten door eigenaren subsidie te geven binnen de restauratie- en kerkenregeling voor verduurzamingsmaatregelen.
- We ondersteunen vanuit de Programmabegroting enkele grote restauratieopgaven in Limburg waaronder bijvoorbeeld het Hornekwartier in Weert, kloosterdorp Steyl en de Abdij Rolduc.

- We zetten onze ondersteuning aan archeologische projecten gericht op publieksbereik voort om de kennis over en het behoud van bijzondere Limburgse historische voorwerpen te stimuleren en om vrijwilligers te betrekken bij onderzoek.
- We zetten onze ondersteuning aan projecten gericht op publieksbereik voort, om de kennis over en het behoud van ons rijke en diverse erfgoed te bevorderen. Hierbij hebben we ook specifieke aandacht voor het klein Limburgs erfgoed.
- We zetten onze ondersteuning voor molens, groen erfgoed en kerken via de [Monulisa-regeling](#) voort ([amendement 179 Depondt c.s. inzake continuering Monulisa regeling](#)).
- In 2027 zetten we onze subsidierelatie met de begrotingsinstellingen op het gebied van erfgoed voort.
- We gaan door met onze provinciale lobby voor meer financiële steun van het Rijk bij grote monumentale opgaven en de bescherming van het Limburgse schutters- en gildewezen.
- We geven uitvoering aan het instrument 'Erfgoedlab' en helpen complexe monumentale opgaves via dit instrument verder.
- We ondersteunen door onze subsidieregelingen lokale en regionale (volks)culturele festivals en evenementen. Deze zorgen voor ontmoeting, dragen bij aan de levendigheid van een wijk of kern en/of aan de eigenheid van Limburg.
- In 2027 wordt de erfgoedmonitor geactualiseerd. Om de betrouwbaarheid van deze gegevens te vergroten, wordt in 2027 een bedrag van € 0,10 mln. beschikbaar gesteld voor aanvullend onderzoek en inspecties naar monumenten in de categorieën 'matig' en 'slecht'.

Tijd

De inzet wordt om de hierboven onder 'kwaliteit' genoemde activiteiten in 2027 uit te voeren. Belangrijke focus heeft het uitvoeren van onze wettelijke taak.

Geld

Het budget voor product 6.2.1. Erfgoed, Monumenten en Archeologie bedraagt € 189,3 mln. Dit bestaat uit € 17,76 mln. aan reguliere middelen en € 1,17 mln. aan personeelskosten. De reguliere middelen worden ingezet voor:

- restauratie van (rijks)monumenten;
- subsidies voor organisaties (Sociaal Historisch Centrum Limburg, Monumentenwacht, Steunpunt Archeologie en Monumenten, Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap, Stichting Restauratie Atelier Limburg, Coöperatie Erfgoed Limburg);
- subsidieregelingen Archeologie, Klein Limburgs Erfgoed, Kerken;
- bijdragen in het kader van o.a. Erfgoedlab, Via Belgica, Erfgoed OLS, Stichting Liberation Route, Kloosterdorp Steyl;
- incidentele ontwikkelingen en uitvoering archeologiebeleid.

Nieuwe middelen

Voor de uitvoering van het Beleidskader 'Cultuur en erfgoed voor iedereen' zijn in deze begroting voor 2027 de volgende lasten opgenomen:

- € 0,10 mln. voor het ophogen subsidieplafond Nadere subsidieregels Archeologie 2025-2027 (GS-besluit 9-6-2026);
- € 0,40 mln. wordt vrijgemaakt om uitvoering te geven aan [motie 3193](#) Wolters c.s. inzake 'Verzekerd van Vasteloavond' voor een subsidieregeling voor praalwagens (€ 0,10 mln. in 2026 en € 0,30 mln. in 2027);
- € 0,1 mln. voor de erfgoedmonitor (GS 7-7-2026).

Programma-begroting 2027

Wat mag het kosten?

Voor de uitvoering van de jaarplannen binnen dit programma bedragen de totale lasten € 62,18 mln.

Om het Beleidskader 'Cultuur en erfgoed voor iedereen' uit te voeren, heeft het college van GS op 7 juli 2026 ingestemd met de inzet van aanvullende middelen uit de Programmareserve 'Cultuur' in 2027 ter hoogte van € 0,39 mln. en uit de Programmareserve Monumenten, erfgoed en archeologie in 2027 ter hoogte van € 0,32 mln. Deze middelen worden ingezet voor:

- de Subsidieregeling Cultuur (grote volksculturele evenementen);
- Limburgse taal;
- Jongerencultuur;
- de [motie 3193](#) Wolters c.s. inzake Verzekerd van Vasteloavend;
- de erfgoedmonitor.

Voor meer uitleg hierover verwijzen wij naar de producten van dit programma, onderdeel Geld.

Het tekort op de begroting van € 47,43 mln. wordt gedekt uit de algemene middelen (programma 9: Financiën en overhead).

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Primitieve begroting 2027
Lasten	
6 Cultuur en erfgoed voor iedereen	
6.1 Cultuur	
6.1.1 Cultuur	43.248
Totaal 6.1 Cultuur	43.248
6.2 Erfgoed	
6.2.1 Erfgoed, monumenten en archeologie	18.929
Totaal 6.2 Erfgoed	18.929
Totaal 6 Cultuur en erfgoed voor iedereen	62.176
Totaal Lasten	62.176
Baten	
6 Cultuur en erfgoed voor iedereen	
6.1 Cultuur	
6.1.1 Cultuur	4.076
Totaal 6.1 Cultuur	4.076
6.2 Erfgoed	
6.2.1 Erfgoed, monumenten en archeologie	1.939
Totaal 6.2 Erfgoed	1.939
Totaal 6 Cultuur en erfgoed voor iedereen	6.015
Totaal Baten	6.015
Saldo van baten en lasten	-56.161
Onttrekkingen aan reserves	

Exploitatie	Primitieve begroting 2027
6 Cultuur en erfgoed voor iedereen	
6.1 Cultuur	
6.1.1 Cultuur	5.148
Totaal 6.1 Cultuur	5.148
6.2 Erfgoed	
6.2.1 Erfgoed, monumenten en archeologie	3.587
Totaal 6.2 Erfgoed	3.587
Totaal 6 Cultuur en erfgoed voor iedereen	8.735
Totaal Onttrekkingen aan reserves	8.735
Saldo mutatie reserves	8.735
Resultaat	-47.426

7. Een bereikbaar en toegankelijk Limburg

Een bereikbaar en toegankelijk Limburg

De bereikbaarheid voor personen- en goederenverkeer - evenals de ontsluiting van het platteland staat onder druk. Toegankelijke en betaalbare mobiliteit is een kerntaak van de Provincie. Dat komt primair tot uiting in de wettelijke verantwoordelijkheden op het gebied van beheer en onderhoud van provinciale infrastructuur en het regionale openbaar vervoer. Daarnaast liggen er Limburgse mobiliteitsopgaven rond gedragsverandering, multimodaliteit, verduurzaming en verkeersveiligheid. Hiermee dragen we bij aan de verbetering van de leefbaarheid in Limburg.

Onze beleidskaders

Het [Beleidskader Een bereikbaar en toegankelijk Limburg](#) is op 12 april 2024 door Provinciale Staten vastgesteld. Met dit kader worden de doelen en ambities uit hoofdstuk 7 'Een bereikbaar en toegankelijk Limburg' van het coalitieakkoord 2023-2027 'Elke Limburger telt!' uitgevoerd.

Daarnaast is gelijktijdig de [Nota infrastructurele kapitaalgoederen 2024 - 2027](#) met het beleidskader vastgesteld.

In lijn met het beleidskader is op 10 december 2024 het [Ontwikkelplan OV](#) door het college van Gedeputeerde Staten vastgesteld. Dit betreft, net als de Nota infrastructurele kapitaalgoederen, het verdiepend beleid rondom onze wettelijke taken.

Wat willen we bereiken?

7.1. Mobiliteit en bereikbaarheid

We werken aan een bereikbaarder en verkeersveiliger Limburg voor iedereen. Daarmee dragen we bij aan een duurzamer, leefbaarder en aantrekkelijker mobiliteitssysteem.

Ten aanzien van mobiliteit en bereikbaarheid streven we deze collegeperiode de volgende doelstellingen na:

- In 2027 zijn dorpen en buitenwijken van steden beter bereikbaar t.o.v. 2023.
- In 2027 is er sprake van een verbeterde bereikbaarheid van Limburg nationaal en internationaal (goederen en personen) t.o.v. 2023.
- In 2027 vinden er meer duurzame verplaatsingen plaats (goederen en personen) t.o.v. 2023.
- In 2027 is de verkeersveiligheid verbeterd t.o.v. 2023.

Wat merkt de Limburger ervan?

Aan de hand van indicatoren maken wij zichtbaar of we op koers liggen met het behalen van onze doelstellingen voor deze Statenperiode. Hierbij is de Provincie natuurlijk ook afhankelijk van partners en andere autonome ontwikkelingen. De indicatoren worden in het najaar geactualiseerd middels de P&C beleidsmonitor voor Limburg najaar 2026.

Wat gaan we daarvoor doen?

7.1.1. Mobiliteitsvisie en uitvoeringsprogramma

Omschrijving

We werken aan onze structurele beleidsvoorbereidende taken, waaronder monitoring, verkeers- en vervoersmanagement en verkeersveiligheid. Daarnaast werken we aan regionale mobiliteitsopgaven zoals gedragsbeïnvloeding en logistiek.

Rol Provincie: *belangenbehartiger, kennisautoriteit, subsidiënt*

Kwaliteit

In 2027 ronden we de uitvoering van het Beleidskader 2024-2027 'Een Bereikbaar en Toegankelijk Limburg' af.

- Het borgen van de Limburgse belangen in verschillende nationale programma's, zoals bijvoorbeeld Toekomstbeeld Fiets en het programma Goederenvervoercorridors is een doorlopend proces. De herprioritering door het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) van het Mobiliteitsfonds en het Deltafonds zijn daarbij belangrijke aandachtspunten. We zijn tevreden als de Limburgse projecten deel blijven uitmaken van deze programma's.
- Aan de hand van ons verkeersmodel en verkeersmeetnet monitoren we de ontwikkeling van Mobiliteit in Limburg. De looptijden van het verkeersmodel en verkeersmeetnet lopen eind 2027 af. In 2027 besluiten wij over de voortzetting hiervan.
- De Verkeersactieve school, de doelgroepenaanpak verkeersveiligheid en de jaarlijkse verkeersveiligheidscampagnes (waaronder BOB en MONO) lopen ook in 2027 door. We streven ernaar dat minimaal 90% van de (speciaal) basisscholen en voortgezet (speciaal) onderwijsinstellingen in Limburg deelneemt aan de verkeersactieve school. We voeren per jaar minimaal 9 gedragsinterventies uit binnen de doelgroepenaanpak en we voeren 5 communicatiecampagnes uit. Hiermee verbeteren we de verkeersveiligheid.
- Nog niet alle fietsprojecten uit het voormalig beleidskader "Focus op Fiets" 2020-2023 zijn uitgevoerd. We blijven de uitvoering hiervan deze coalitieperiode monitoren. Deze projecten worden namelijk onder regie van de gemeenten uitgevoerd. Over de specifieke projecten rapporteren we via het IPML. Deze projecten dragen bij aan de bereikbaarheid, verkeersveiligheid, verduurzaming, leefbaarheid en aantrekkelijker mobiliteitssysteem. In 2027 onderzoeken wij samen met de Provincie Noord-Brabant de potentie van (provincie)grensoverschrijdende fietsverbindingen.
- De uitvoering van de Regionale Aanpak Laadinfrastructuur (RAL) loopt in 2027 door. Zoals aangegeven in de Najaarsrapportage 2026 is per 1 juli 2026 het prioriteringskader van de ACM ingevoerd. Hierin krijgen aansluitingen voor laadinfrastructuur lagere prioriteit t.o.v. andere opgaven.
- De inzet op structurele gedragsverandering van personen en goederen via de logistieke aanpak, werkgeversaankpak en fietsstimulering continueren we in 2027. Dit doen we in samenwerking met de gemeenten en het Rijk via Zuid-Limburg Bereikbaar, Midden-Limburg Bereikbaar en Trendsportal. Dit draagt bij aan de bereikbaarheid, verduurzaming en leefbaarheid. De Rijkscofinanciering voor 2027 is inmiddels door de Minister van IenW toegezegd.

Tijd

De inzet is om de onder kwaliteit genoemde activiteiten in 2027 uit te voeren. Het borgen van de Limburgse belangen in nationale programma's is daarbij een continu proces.

Geld

Het budget voor product 7.1.1. Mobiliteitsvisie en uitvoeringsprogramma bedraagt € 18,79 mln. Dit bestaat uit € 16,83 mln. aan reguliere middelen, € 1,93 mln. aan personeelskosten en € 0,03 mln. aan kapitaallasten. De reguliere middelen worden ingezet voor structurele lasten voor verkeersveiligheid, beleid rondom verkeers- en vervoersmanagement, en beleidsontwikkeling. Daarnaast worden incidentele middelen ingezet voor de Verduurzaming van Chemelot (Multimodale Corridor), SmartwayZ.NL, Ronde Voortestraat, Parallelbaan Zaarderheiken, doorontwikkeling van verkeersmeetnet en verkeersmodellen, en subsidies voor Limburg Bereikbaar.

Nieuwe middelen

Voor de uitvoering van het Beleidskader 'Een bereikbaar en toegankelijk Limburg' zijn in deze begroting voor 2027 de volgende lasten opgenomen:

- € 0,91 mln. Samenwerking regio's in het kader van Limburg Bereikbaar (GS 7-7-2026);
- € 0,50 mln. Goederenvervoer (GS 7-7-2026).

Deze bedragen worden gedekt uit de Programmareserve Bereikbaarheid.

Investeringsbesluit

Op de belangrijkste bushaltes en -stations staan displays voor de actuele vertrek-informatie voor de bus. Voor de vervanging van dit Dynamisch Reis Informatie Systeem (DRIS) is een investeringskrediet nodig van € 3,15 mln. Dit is verwerkt in het bij deze Programmabegroting 2027 opgenomen Investeringsbesluit.

Wat willen we bereiken?

7.2. Openbaar vervoer en wegbeheer

We werken aan een bereikbaarder en verkeersveiliger Limburg voor iedereen. Daarmee dragen we bij aan een duurzamer, leefbaarder en aantrekkelijker mobiliteitssysteem.

Ten aanzien van het openbaar vervoer en wegbeheer streven we deze collegeperiode de volgende doelstellingen na:

- In 2027 is de kwaliteit van het openbaar vervoer voor de Limburgers verbeterd t.o.v. 2023.
- In 2027 zijn dorpen en buitenwijken van steden beter bereikbaar t.o.v. 2023.
- In 2027 is de verkeersveiligheid verbeterd t.o.v. 2023.
- In 2027 voldoet het provinciale infrastructurele areaal aan het kwaliteitsniveau 'Basis'.

Wat merkt de Limburger ervan?

Aan de hand van indicatoren maken wij zichtbaar of we op koers liggen met het behalen van onze doelstellingen voor deze Statenperiode. Hierbij is de Provincie natuurlijk ook afhankelijk van partners en andere autonome ontwikkelingen. De indicatoren worden in het najaar geactualiseerd middels de P&C beleidsmonitor voor Limburg najaar 2026.

Wat gaan we daarvoor doen?

7.2.1. Infrastructuur

Omschrijving

Basis op orde in het wegbeheer

De Nota Infrastructurele Kapitaalgoederen 2024-2027, met daarin vastgelegd het gewenste kwaliteitsniveau 'Basis' voor beheer en onderhoud van wegen, kunstwerken en andere infrastructurele kapitaalgoederen is op 26 april 2024 vastgesteld. Het provinciale infrastructurele areaal behoort volgens de nota te voldoen aan het kwaliteitsniveau 'Basis'.

De onderhouds- en vervangingsplanning van verhardingen en civiele kunstwerken is ook het moment om ingrepen uit het functioneel, natuurinclusief, administratief en duurzaam-circulair kader mee te nemen. In de periode 2024-2027 wordt het onderhoud voor wat betreft het functioneel kader waar mogelijk gecombineerd met de inrichtingseisen uit de Leidraad Inrichting Provinciale infrastructuur (LIPI).

Ook in 2027 geven we uitvoering aan de Nota Infrastructurele Kapitaalgoederen 2024-2027 en continueren we de uitvoering van de reeds opgenomen weginfrastructuurprojecten in het IPML.

Rol Provincie: *procesmanager, partner*

Kwaliteit

Het gewenste kwaliteitsniveau voor beheer en onderhoud van wegen, kunstwerken en andere infrastructurele kapitaalgoederen in eigendom en beheer van de Provincie Limburg is het kwaliteitsniveau 'Basis'.

Het provinciale infrastructurele areaal voldoet aan dit kwaliteitsniveau 'Basis'.

Tijd

Het beheren en onderhouden van de provinciale infrastructuur is een continu proces conform de onderhoudsprogrammering die is opgenomen in de verplichte paragraaf 'Onderhoud kapitaalgoederen' als onderdeel van de Programmabegroting 2027.

Geld

Het budget voor product 7.2.1. Infrastructuur bedraagt € 65,62 mln. Dit bestaat uit € 35,68 mln. aan reguliere middelen, € 10,97 mln. aan personeelskosten en € 18,97 mln. aan kapitaallasten. De reguliere middelen betreffen grotendeels structureel geraamde uitgaven voor dagdagelijks beheer en onderhoud van de provinciale infrastructuur.

7.2.2. Openbaar vervoer

Omschrijving

De Provincie Limburg is concessieverlener van het regionale openbaar vervoer in Limburg. Arriva is sinds december 2016 concessiehouder en verzorgt het regionale trein- en busvervoer in Limburg.

We willen een aantrekkelijk, duurzaam en toegankelijk openbaar vervoer met goede aansluitingen en actuele reisinformatie. Het Limburgse openbaar vervoersysteem is een vitaal basiselement binnen de Limburgse mobiliteit en de transitie naar een duurzaam mobiliteitssysteem.

Hoewel er sprake is van een gestaag herstel blijft het aantal reizigers in het openbaar vervoer in Limburg nog steeds lager dan in 2019. Als gevolg van ingezette maatregelen m.b.t. ticketing en tarifiering (gratis OV voor minima en voor kinderen, aantrekkelijke prijsstelling voor jongeren, en een pilot met gratis OV voor verblijfstoeristen) neemt het aantal reizigers echter nog steeds toe. Daarmee ontstaat een nieuw financieel en economisch evenwicht in het openbaar vervoer.

De internationale verbindingen zijn opgenomen onder product 7.3.1.

Rol Provincie: *bevoegd gezag, toetser, financier, partner*

Kwaliteit

We ronden in 2027 de uitvoering van het Beleidskader 2024-2027 'Een Bereikbaar en Toegankelijk Limburg' af. Voor het openbaar vervoer zijn er meerdere structurele activiteiten die doorlopen na 2027:

- Arriva blijft volgens de concessieafspraken uitvoering geven aan de concessie.
- We blijven een impuls geven aan de bereikbaarheid van het platteland. We benaderen dit samen met partners vanuit het concept publieke mobiliteit. In 2027 werken we met onze partners verder aan de uitrol van de pilot in Noord-Limburg.
- In 2027 blijven we uitvoering geven aan Dal Vrij Limburg, sturen wij bij en rapporteren hierover waar nodig.
- In 2027 zetten we verdere stappen bij het Uitvoeringsprogramma Toegankelijkheid dat in 2024 is vastgesteld. Dit betekent onder andere het blijven verlenen van reisassistentie en de realisatie van ruim 100 toegankelijke haltes langs provinciale wegen.
- In 2027 geven we uitvoering aan de nieuwe subsidieregeling Wensbus.
- Stichting Reizigersoverleg Limburg (ROL) vertegenwoordigt de reiziger en is het formele adviesorgaan van de Provincie voor het uitbrengen van adviezen over het openbaar vervoer in Limburg. In 2027 wordt voor het vervullen van de rol van adviesorgaan een subsidie verleend.
- Nadat in 2026 de samenwerking met grensoverschrijdende vervoersautoriteiten is geïntensiveerd met gezamenlijk onderzoek naar toekomstbestendige grensoverschrijdende busverbindingen maken we in 2027, waar nodig en mogelijk, afspraken met buitenlandse vervoersautoriteiten over aanvullende grensoverschrijdende busdiensten en de termijnen waarop die realiseerbaar zijn.
- We geven opvolging aan de MIRT-afspraken over het Convenant 'Decentralisatie stoptreindiensten Roermond-Maastricht Randwyck en Sittard-Heerlen'.
- In december 2031 eindigt de bestaande OV-concessie, die is verleend aan Arriva. De Provincie is wettelijk verplicht tijdig een opvolgende OV-concessie te verlenen. In 2027 starten we met de voorbereidingen om te komen tot een Programma van Eisen voor de nieuwe concessie.

Tijd

Het concessiebeheer en het ontwikkelen van het Limburgse openbaar vervoer is een continu proces. De onder 'Omschrijving' genoemde onderwerpen worden in 2027 voortgezet.

Om tijdig en grondig te kunnen starten met de aanbesteding van de nieuwe concessie, vanaf december 2031, zijn we in 2026 gestart met voorbereidende werkzaamheden in de vorm van de Nota van Uitgangspunten. In 2027 en 2028 wordt gewerkt aan het Programma van Eisen.

We verwachten eind 2027 de vernieuwde en geëlektrificeerde Maaslijn in gebruik te kunnen nemen.

Geld

Het budget voor product 7.2.2. Openbaar vervoer bedraagt € 116,16 mln. Dit bestaat uit € 114,83 mln. aan reguliere middelen, € 1,26 mln. aan personeelskosten en € 0,07 mln. aan kapitaallasten. De reguliere middelen worden ingezet voor de bijdrage aan de OV-concessie en de Businesscase Maaslijn.

Wat willen we bereiken?

7.3. Limburg nationaal en internationaal verbinden

We werken aan een bereikbaarder en verkeersveiliger Limburg voor iedereen. Daarmee dragen we bij aan een duurzamer, leefbaarder en aantrekkelijker mobiliteitssysteem.

Ten aanzien van 'Limburg nationaal en internationaal verbinden' streven we deze collegeperiode de doelstellingen zoals geformuleerd voor product 7.3.1.

Wat merkt de Limburger ervan?

Aan de hand van indicatoren maken wij zichtbaar of we op koers liggen met het behalen van onze doelstellingen voor deze Statenperiode. Hierbij is de Provincie natuurlijk ook afhankelijk van partners en andere autonome ontwikkelingen. De indicatoren worden in het najaar geactualiseerd middels de P&C beleidsmonitor voor Limburg najaar 2026.

Wat gaan we daarvoor doen?

7.3.1. Limburg nationaal en internationaal verbonden

Omschrijving

We werken aan de nationale en internationale bereikbaarheid van Limburg. Dit doen we door in te zetten op de aanpassing en/of realisatie van (grensoverschrijdende) spoorverbindingen, snelwegen en vaarwegen. De tijdige realisatie van de Maaslijn heeft daarbij onze prioriteit. Verder werken we aan de Drielandentrein, Intercity (Randstad)-Eindhoven-Heerlen-Aachen, Weert-Hamont-Antwerpen en de Intercity tussen Eindhoven, Venlo en Düsseldorf. Voor het vervoer over de weg gaat het over de verbreding van de A2 tussen Het Vonderen en Kerensheide, Knooppunt Zaarderheiken, de A67 en de doorstroming op de A2 tussen Weert en Eindhoven. Tot slot lobbyen we voor de bereikbaarheid van Limburg over het water en zetten we in op de uitbreiding van onze binnenhavens. Dit doen we via de samenwerking met de binnenhavens in Blueports.

Rol Provincie: *belangenbehartiger, subsidiënt*

Kwaliteit

We gaan in 2027 verder met de uitvoering van het Beleidskader 2024-2027 'Een Bereikbaar en Toegankelijk Limburg'.

- De lobby voor een goede multimodale bereikbaarheid over de weg en de vaarwegen is een continu proces. We zijn tevreden als projecten in Limburg op de Rijksagenda staan (zie ook 7.1.1.). We blijven ons daarom onverminderd inzetten voor de internationale verbindingen Weert-Hamont-Antwerpen en de Intercity (Randstad)-Eindhoven-Heerlen-Aken.
- Waar mogelijk maken we aanspraak op nationale en Europese fondsen voor de invulling van onze mobiliteitsopgaven. We bereiden ons voor op het Meerjarig Financieel Kader (MFK) van de Europese commissie.
- Ook in 2027 zetten we onze activiteiten met betrekking tot de verduurzaming van de Limburgse binnenhavens (Rhombus) onverminderd voort.
- We verwachten eind 2027 de vernieuwde en geëlektrificeerde Maaslijn in gebruik te kunnen nemen. Dit draagt bij aan de bereikbaarheid van Limburg en aan de verduurzaming van onze mobiliteit (elektrisch materieel in plaats van diesel).
- In 2027 zal, na een aanbestedingsprocedure, gestart worden met de realisatie van de Multi Modale Corridor Haven Stein - Chemelot. Naar verwachting wordt deze begin 2028 opgeleverd.

Tijd

Voor de realisatie van bovengenoemde opgaven zijn wij veelal afhankelijk van andere partijen, waaronder het Rijk. Wij voeren een stevige lobby richting Rijk en Europa om de projecten volgens planning te kunnen uitvoeren en afronden. Dit blijft een doorlopend proces.

Geld

Het budget voor product 7.3.1. Limburg nationaal en internationaal verbonden bedraagt € 13,95 mln. Dit bestaat uit € 9,50 mln. aan reguliere middelen, € 0,83 mln. aan personeelskosten en € 3,62 mln. aan kapitaallasten. De reguliere middelen worden ingezet voor realisatie van de Rhombusprojecten. Verder is een bedrag opgenomen voor het project Inframaatregelen Weert-Hamont.

Provinciale Staten hebben op 19 juni 2026 ingestemd met het voorstel Verduurzaming Chemelot, aanleg Multimodale Corridor Haven Stein. Daarbij is ook ingestemd met de provinciale cofinanciering van twee Rijksregelingen (SPUK's) middels een provinciale bijdrage van € 5,08 mln. en deze te dekken uit het begrotingsresultaat 2027.

Wat mag het kosten?

Voor de uitvoering van de jaarplannen binnen dit programma bedragen de totale lasten € 214,53 mln.

Om het Beleidskader 'Een bereikbaar en toegankelijk Limburg' uit te voeren, heeft het college van GS op 7 juli 2026 ingestemd met de inzet van aanvullende middelen uit de Programmareserve 'Bereikbaarheid' in 2027 ter hoogte van € 1,41 mln. Deze middelen worden ingezet voor:

- € 0,91 mln. Samenwerking regio's in het kader van Limburg Bereikbaar;
- € 0,50 mln. Goederenvervoer.

Verder heeft het college ingestemd met de inzet van aanvullende middelen uit het begrotingsresultaat voor de Vervanging Dynamische Reis Informatie Systemen (DRIS). Hiervoor wordt het budget voor beheer en onderhoud structureel opgehoogd met € 0,06 mln.

Voor meer uitleg hierover verwijzen wij naar de producten van dit programma, onderdeel Geld.

Het tekort op de begroting van € 173,32 mln. wordt gedekt uit de algemene middelen (programma 9: Financiën en overhead).

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Primitieve begroting 2027
Lasten	
7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	
7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid	
7.1.1 Mobiliteitsvisie en uitvoeringsprogramma	18.793
Totaal 7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid	18.793
7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer	
7.2.1 Infrastructuur	65.624
7.2.2 Openbaar vervoer	116.159
Totaal 7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer	181.783
7.3 Limburg nationaal en internationaal verbonden	
7.3.1 Limburg nationaal en internationaal verbonden	13.952
Totaal 7.3 Limburg nationaal en internationaal verbonden	13.952
Totaal 7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	214.527
Totaal Lasten	214.527
Baten	
7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	
7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid	
7.1.1 Mobiliteitsvisie en uitvoeringsprogramma	4.021
Totaal 7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid	4.021
7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer	
7.2.1 Infrastructuur	981
7.2.2 Openbaar vervoer	22.259

Programmabegroting 2027

Exploitatie	Primitieve begroting 2027
Totaal 7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer	23.240
7.3 Limburg nationaal en internationaal verbonden	
7.3.1 Limburg nationaal en internationaal verbonden	420
Totaal 7.3 Limburg nationaal en internationaal verbonden	420
Totaal 7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	27.681
Totaal Baten	27.681
Saldo van baten en lasten	-186.846
Stortingen in reserves	
7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	
7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer	
7.2.1 Infrastructuur	0
Totaal 7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer	0
Totaal 7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	0
Totaal Stortingen in reserves	0
Onttrekkingen aan reserves	
7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	
7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid	
7.1.1 Mobiliteitsvisie en uitvoeringsprogramma	8.810
Totaal 7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid	8.810
7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer	
7.2.1 Infrastructuur	721
7.2.2 Openbaar vervoer	0
Totaal 7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer	721
7.3 Limburg nationaal en internationaal verbonden	
7.3.1 Limburg nationaal en internationaal verbonden	4.000
Totaal 7.3 Limburg nationaal en internationaal verbonden	4.000
Totaal 7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	13.532
Totaal Onttrekkingen aan reserves	13.532
Saldo mutatie reserves	13.532
Resultaat	-173.315

Verbonden partijen inzake Een bereikbaar en toegankelijk Limburg

In het samenwerkingsverband van decentrale OV-autoriteiten (Coöperatie Samenwerkingsverband DOVA U.A.) wordt gewerkt aan thema's in het openbaar vervoer die door hun samenhang een landelijke aanpak behoeven. Hiertoe behoort enerzijds de kennisdeling en het op elkaar afstemmen van OV-beleid ten behoeve van de doorstroming (OV-netwerk) en anderzijds de standaardisatie en het openbaar beschikbaar stellen van OV-data ten behoeve van reisinformatie en betalen en tarieven (OV-data).

8. Provincie midden in de samenleving

Provincie midden in de samenleving

Een Provincie die midden in de samenleving staat en op een responsieve en dienstbare manier de urgente Limburgse opgaven gaat beetpakken. Waarbij niemand tot het onmogelijke zal worden gedwongen. In plaats daarvan gaan wij als Provincie met elkaar, en samen met alle Limburgers elke dag een beetje beter maken. Tot in de wijken van onze steden en in de haarvaten van ons platteland. Elke regio, elke kern en elke Limburger telt. Daarvoor werken we samen met onze Limburgse gemeenten, de Rijksoverheid, andere provincies, buurregio's en Brussel en behartigen we de Limburgse belangen vanuit eigen kracht. Een weerbare en slagvaardige provinciale overheid is daarvoor cruciaal.

Ons beleidskader

Het [Beleidskader Provincie Midden in de Samenleving](#) is op 24 mei 2024 door Provinciale Staten vastgesteld. Met dit kader worden de doelen en ambities uit hoofdstuk 8 'Provincie midden in de samenleving' van het coalitieakkoord 2023-2027 'Elke Limburger telt!' uitgevoerd.

Wat willen we bereiken?

8.1. Regio Deals

De Provincie draagt zorg voor een goed openbaar bestuur, waarbij bekwaamheid, kwaliteit, betrouwbaarheid en toegankelijkheid van bestuur sleutelelementen zijn. In het beleidskader Provincie Midden in de Samenleving is het kader en de uitwerking geschetst voor de periode 2024-2027. Daarmee geven we tevens invulling aan de wijze waarop we willen werken met onze Limburgse gemeenten als het gaat om regionale samenwerking (Regio Deals en Elke Regio Telt).

Daarbij streven we de volgende doelstelling na:

- In 2027 wordt de Provincie Limburg door gemeenten (individueel en in regioverband) ervaren als een betrokken partner voor de Regio Deals;
- De regiodeals zorgen mede voor de versterking van de gemeentelijke uitvoeringskracht.

Wat merkt de Limburger ervan?

Met de Regio Deals investeren we in Limburg in initiatieven die bijdragen aan de brede welvaart. Samen met het Rijk en regionale partners werken we aan opgaven op het gebied van leefbaarheid, economie, gezondheid en de kwaliteit van de leefomgeving, passend bij de kracht en behoeften van de Limburgse regio's. Aan de hand van indicatoren maken wij zichtbaar of we op koers liggen met het behalen van onze doelstellingen voor deze Statenperiode. Hierbij is de Provincie natuurlijk ook afhankelijk van partners en andere autonome ontwikkelingen. De indicatoren worden in het najaar geactualiseerd middels de P&C beleidsmonitor voor Limburg najaar 2026.

Wat gaan we daarvoor doen?

8.1.1. Regio Deals

Omschrijving

We zijn als Provincie partner in de Regio Deals voor Midden-Limburg I en Noord-Limburg II (5e tranche). Voor de Regio Deals Parkstad Limburg III en Zuid-Limburg II (6e tranche) heeft PS € 5 mln. beschikbaar gesteld als cofinanciering. Daarnaast leggen wij als Provincie de verbinding met het aspect bekwaam openbaar bestuur en bestuurlijke vernieuwing in relatie met de Regio Deals in Zuid-, Midden- en Noord-Limburg. Daarbij hanteren we een lerende aanpak en zetten we concreter in op het ondersteunen van initiatieven samen met de regio, om ontwikkeling in gang te zetten en samenwerking verder te versterken.

Kwaliteit

In 2027 willen we de volgende resultaten bereiken:

- de Regio Deals Midden-Limburg I en Noord-Limburg II (5e tranche) zijn in uitvoering (2025-2028);
- de aanpak voor de monitoring van de beide Regio Deals is vastgesteld en vormt de basis voor het voortgangsgesprek met het Rijk over de beide deals;
- de projecten van de eerste Regio Deal voor Noord-Limburg (2020-2025, 3e tranche) zijn afgerond;
- de Regio Deals Zuid-Limburg II en Parkstad III (6e tranche) zijn in uitvoering, inclusief de projecten met provinciale cofinanciering. De provinciale cofinanciering is uiterlijk in 2027 middels subsidiebeschikkingen beschikbaar gesteld aan de projectaanvragers, via Stadsregio Parkstad Limburg en de stichting Samenwerking Zuid-Limburg;
- informatie over de voortgang van de Regio Deals delen we door middel van de jaarlijkse voortgangsrapportages.

Tijd

De Regio Deal Noord II en Midden Limburg I hebben een looptijd tot en met 2028. De Regio Deals Parkstad III en Zuid-Limburg II hebben een looptijd tot en met 2029.

Geld

Voor de vier Regio Deals in Limburg is een bedrag van € 20 miljoen voorzien. Het budget voor product 8.1.1. Regio Deals bedraagt € 1,36 mln. Dit bestaat uit € 1,11 mln. aan reguliere middelen en € 0,25 mln. aan personeelskosten. De reguliere middelen worden ingezet voor de projecten binnen de Regio Deal Midden-Limburg.

De resterende middelen voor de uitvoering van de projectenportfolio's van de Regio Deal Midden-Limburg worden, nadat de projectenlijst in het Regio-Provincie Overleg is besproken en door GS is goedgekeurd, in de begroting verwerkt. De financiële verwerking vindt, afhankelijk van het moment van besluitvorming, plaats via een afzonderlijk Statenvoorstel of via de Voorjaarsrapportage 2027.

Wat willen we bereiken?

8.2. Betrouwbare en integere overheid

In het beleidskader Provincie Midden in de Samenleving is het kader en de uitwerking geschetst voor de periode 2024-2027. Daarmee geven we invulling aan de wijze waarop we willen werken voor de Limburgers, hoe we samenwerken met onze Limburgse gemeenten en andere overheden, en hoe we ons daarop als provinciale organisatie organiseren en willen verbeteren. Provincies hebben de wettelijke taak om op onderdelen toezicht te houden op gemeenten, gemeenschappelijke regelingen en het Waterschap. Dit betreft het toezicht op de gemeentefinanciën, huisvesting vergunninghouders, informatie- en archiefbeheer, onderdelen van ruimtelijke ordening en erfgoed. Daarnaast heeft de Provincie Limburg een relatief grote historisch gegroeide rol binnen de bestuurlijke regionale ecosystemen in Limburg. Ook onderhouden we goede contacten met andere provincies, onder anderen via het Interprovinciaal Overleg (IPO), en met onze buurlanden.

Op het gebied van bestuurscultuur en integriteit zijn aan het einde van de vorige bestuursperiode betekenisvolle stappen gezet in antwoord op de bestuurscrisis; deze zetten we in 2023-2027 onverminderd voort en werken we verder uit. Dit doen we onder de noemer Kwaliteit Openbaar Bestuur. Ook op het gebied van veiligheid en ondermijning geldt dat we voortbouwen op reeds gezette stappen. De Provincie Limburg richt zich in deze aanpak van ondermijning en oneigenlijke beïnvloeding op zowel de eigen provinciale organisatie als ook op het ondersteunen van de gemeenten. De Provincie zet in op een actieve lobby richting de bestuurscentra in Den Haag en Brussel en werkt actief samen met de buurlanden.

Daarbij streven we de volgende doelstellingen na:

- In 2027 wordt de Provincie Limburg als meer dienstbaar en als beter benaderbaar ervaren door de Limburgers t.o.v. de 0-meting in 2024.
- In 2027 wordt de Provincie Limburg door gemeenten (individueel en in regioverband) ervaren als een betrokken partner voor de Regio Deals en voor de versterking van de gemeentelijke uitvoeringskracht.
- In 2027 zijn de geplande activiteiten voor een weerbare overheid in uitvoering binnen de provinciale organisatie, conform de checklist 'Limburgse norm' (ten opzichte van de 0-meting 2024).
- In 2027 is de provinciale organisatie beter toegerust op de grote opgaven door ontwikkelingen binnen de organisatie.

Wat merkt de Limburger ervan?

Aan de hand van indicatoren maken wij zichtbaar of we op koers liggen met het behalen van onze doelstellingen voor deze Statenperiode. Hierbij is de Provincie natuurlijk ook afhankelijk van partners en andere autonome ontwikkelingen. De indicatoren worden in het najaar geactualiseerd middels de P&C beleidsmonitor voor Limburg najaar 2026.

Wat gaan we daarvoor doen?

8.2.1. Bestuurlijke verhoudingen

Omschrijving

De Provincie draagt zorg voor een goed openbaar bestuur, waarbij bekwaamheid, kwaliteit, betrouwbaarheid en toegankelijkheid sleutelementen zijn. Kwaliteit Openbaar Bestuur is niet vanzelfsprekend en vraagt constante inspanning en afstemming van de Provincie met onze partners.

In het beleidskader Provincie Midden in de Samenleving zijn het kader en de uitwerking geschetst voor de periode 2024-2027. Daarmee geven we invulling aan de wijze waarop we willen werken voor de Limburgers, hoe wij samenwerken met onze Limburgse gemeenten en andere overheden, en hoe we ons daarop als provinciale organisatie willen organiseren en verbeteren. De provinciale doelenboom behorend bij het beleidskader is vertaald in deze programmabegroting inclusief de bijbehorende indicatoren.

Provincies hebben de wettelijke taak om op onderdelen toezicht te houden op gemeenten, gemeenschappelijke regelingen en het Waterschap. Dit betreft het toezicht op de gemeentefinanciën, huisvesting vergunninghouders, informatie- en archiefbeheer, onderdelen van ruimtelijke ordening en erfgoed. Daarnaast heeft de Provincie Limburg een relatief grote historisch gegroeide rol binnen de bestuurlijke regionale ecosystemen in Limburg. Ook onderhouden we goede contacten met andere provincies, onder anderen via het Interprovinciaal Overleg (IPO).

Kwaliteit

- Vanuit IPO en Interbestuurlijk Toezicht geven we invulling aan de provinciale vertegenwoordigende rol in de interbestuurlijke overlegorganen. Daarnaast wordt uitvoering gegeven aan de vernieuwing van het toezicht op de gemeentefinanciën.
- Binnen het programma Gemeentelijke Uitvoeringskracht Nieuwe Stijl (GUN) werken we in 2027 de handelingsperspectieven uit het Manifest verder uit. Daarbij ligt op basis van de input van de gemeenten de nadruk op pooling van professionals en academiëvorming. We zijn tevreden als het advies over de concrete inrichting hiervan gereed is en met Provinciale Staten is gedeeld.
- In het kader van een responsieve overheid formaliseren we de inzet van een provinciale contactfunctionaris. Deze functionaris heeft tot doel burgers en instellingen wegwijs te maken bij vraagstukken waarvoor op dit moment geen direct antwoord, passend proces of beschikbaar loket voorhanden is.
- Binnen het VTH-beleid voeren we pilots uit met de toepassing van het dienstbaarheidsbeginsel. Hiermee beogen we vraagstukken uit de leefwereld van burgers beter te kunnen adresseren.
- Om onze provinciale rol in de regio ook bij veranderende opgaven goed te blijven vervullen, werken we samen met de regio aan een integrale aanpak. De aard van deze opgaven vraagt om samenhang en niet om een sectorale benadering. Binnen het Organisatie OntwikkelTraject (OOT) versterken we daarom onze positie in de regio. Daarbij richten we ons op sterkere partnerschappen en een effectievere aanpak van regionale opgaven, zodat we onze impact op Limburg vergroten. Dit is expliciet verankerd in spoor 4 van het OOT.
- We werken aan een aanpak om de (ervaren) regeldruk terug te dringen, mede op basis van de adviezen van de adviesgroep STOER. In deze adviesgroep zitten praktijkdeskundigen, waaronder vertegenwoordigers van koepelorganisaties uit het verenigingsleven, experts op het gebied van regeldrukvermindering en subsidieverlening, en gemeenten. Conform de toezegging aan Provinciale Staten hebben we het thema regeldruk ook expliciet betrokken bij de vertrouwelijke bestuurlijke gespreksronde in de eerste fase van GUN. De adviesgroep STOER is conform planning inmiddels drie keer bijeen geweest. We bieden het rapport met bevindingen en voorstellen eind derde kwartaal 2026 aan Provinciale Staten aan.
- We geven uitvoering aan het Jongerenparticipatieplan 2024–2027 via diverse actielijnen en initiatieven. Daarbij staan dialoog en samenwerking op het gebied van participatie centraal. Grensoverschrijdende participatie is ook nadrukkelijk onderdeel van onze plannen.

Tijd

- De vertegenwoordiging in het IPO en de uitvoering van het IBT betreffen doorlopende activiteiten, voorstel: Kwaliteit openbaar bestuur betreft een actueel en relevant thema voor onze Provincie. De verdere uitwerking is conform het beleidskader 'Provincie Midden in de samenleving' voorzien in de periode 2024-2027.

- Fase 1 van het programma Gemeentelijke Uitvoeringskracht Nieuwe Stijl (GUN) is medio april 2026 conform planning afgerond. In fase 2 werken we de aanbevelingen uit het Manifest verder uit. Het advies over de concrete inrichting van pooling van professionals en academiëvorming wordt eind 2026 afgerond en in het eerste kwartaal 2027 met Provinciale Staten gedeeld.
- De adviesgroep STOER is in 2026 drie keer bijeen geweest. Het rapport met bevindingen en voorstellen wordt eind derde kwartaal 2026 aan Provinciale Staten aangeboden. De uitvoering van de vervolgacties vindt plaats in 2027.

Geld

Het budget voor product 8.2.1. Bestuurlijke verhoudingen bedraagt € 17,45 mln. Dit bestaat uit € 10,16 mln. aan reguliere middelen en € 7,29 mln. aan personeelskosten (w.o. PS, GS en Griffie). De reguliere middelen worden ingezet voor onder andere het IPO, de Zuidelijke Rekenkamer, GUN, fractievergoedingen, vergoedingen voor burgercommissieleden, de Referendumcommissie, procesmiddelen controlecommissie, accountantskosten, toevoegingen aan de voorziening APPA en overige bestuurlijke kosten, zoals representatie, reis- en verblijfkosten, scholing en webcast.

8.2.2. Grensoverschrijdende samenwerking

Omschrijving

De Provincie Limburg grenst met 75 procent grotendeels aan België en Duitsland en is daarmee de meest internationale provincie van Nederland. Heel Limburg is een grensregio en speelt al eeuwenlang een bijzondere rol als verbindende schakel in Noordwest-Europa. Van de 31 Limburgse gemeenten hebben er 25 minstens één grens met een van de buurlanden. Vier gemeenten hebben zowel een grens met Duitsland als met België (Echt-Susteren, Gulpen-Wittem, Sittard-Geleen en Vaals). De grensligging is daarmee geen bijzaak, maar hoofdzaak voor Limburg! Dit brengt een aantal unieke kansen en uitdagingen met zich mee en heeft diepe sporen nagelaten in onze geschiedenis, cultuur en identiteit.

Voor velen in Limburg is leven in een grensregio vanzelfsprekend. Dagelijks stappen Limburgers de grens over voor werk, studie, handel, recreatie of gewoon een boodschap om de hoek. Toch brengt het leven aan de grens niet alleen voordelen en kansen met zich mee; het creëert ook uitdagingen. Onze drijfveer is daarom dat het nog beter kan in onze grensregio. We vormen het verbindende element tussen verschillende ecosystemen in binnen- en buitenland. Onderwijs, werkgelegenheid, zorg en ook op sociaal vlak. Trek een cirkel rondom Limburg en er zijn verschillende universiteiten, luchthavens, binnenhavens, logistieke hotspots, onderwijs- & innovatiehubs.

Voor Limburg zijn open grenzen en een 360 graden perspectief essentieel. Maar ook in tijden waarin landsgrenzen open zijn, leiden verschillen in wet- en regelgeving, administratieve systemen, economische belangen en taalbarrières tot gemiste kansen voor mensen en bedrijven langs de grens. Daarnaast delen we een groot aantal uitdagingen met onze buurregio's: ondermijning, water, stikstof, natuur of wegen zijn maar enkele voorbeelden van items die letterlijk en figuurlijk niet aan de grens ophouden.

We zetten daarom onze inzet voor samenwerking met onze burens niet alleen voort, maar intensiveren deze op een strategische manier overeenkomstig onze buurlandenstrategie.

Kwaliteit

Het Limburgs belang is op alle relevante bestuurlijke en ambtelijke niveaus optimaal gediend door o.a.:

- onze voortdurende inzet in het grensregio-overleg met Vlaanderen;
- de Grenslandagenda met Noordrijn-Westfalen;

- onze inzet in de Euregio Maas-Rijn;
- de structurele samenwerking met verschillende ministeries in Noordrijn-Westfalen;
- de inzet van strategisch relatiebeheer.

Tijd

Dit is een continu proces.

Geld

Het budget voor het product 8.2.2. Grensoverschrijdende samenwerking bedraagt € 0,75 mln. Dit bestaat uit € 0,30 mln. aan reguliere middelen en € 0,45 mln. aan personeelskosten. De reguliere middelen worden ingezet voor de financiële bijdragen aan de drie Euregio's en het Huis van de Nederlandse Provincies in Brussel.

8.2.3. Coördinatie internationalisering en Euregio Maas-Rijn

Omschrijving

De kern van het internationaliseringsbeleid van Limburg ligt in de brede samenwerking met de directe buurlanden Duitsland en België en hun grensregio's. In de samenwerking met Noordrijn-Westfalen wordt in een breed partnerschap met Rijk, Land, grensprovincies, Bezirke en Euregio's gewerkt aan de bilaterale samenwerking via o.a. een jaarlijkse Grenslandconferentie en een Grenslandagenda. Limburg is nauw betrokken bij de voorbereiding en uitvoering hiervan. Naast dit formele kanaal is er tevens een informeel halfjaarlijks overleg tussen de Nederlandse grensprovincies Limburg, Gelderland, Overijssel en de Bezirksregierungen van Keulen, Düsseldorf en Münster ter bevordering van de grensoverschrijdende samenwerking tussen deze regio's. De samenwerking met Vlaanderen krijgt gestalte via het regionaal bestuurlijk grensregio-overleg dat twee keer per jaar bijeenkomt. De inzet is om de samenwerking met Wallonië van een bestuurlijk samenwerkingskader te voorzien. Als partnerregio in de EGTS Euregio Maas-Rijn werken we met onze partners aan de uitvoering van de strategie EMR2030. Ten slotte vervult de Provincie Limburg de rol van Beheerautoriteit van Interreg Maas-Rijn (NL-BE-DE).

Kwaliteit

Het Limburgs belang is op alle relevante bestuurlijke en ambtelijke niveaus optimaal gediend.

Tijd

Dit is een continu proces.

Geld

Het budget voor het product 8.2.3. Coördinatie internationalisering en Euregio Maas-Rijn bedraagt € 2,54 mln. Dit bestaat uit € 0,70 mln. aan reguliere middelen en € 1,84 mln. aan personeelskosten. De reguliere middelen worden ingezet voor internationalisering, Interreg VI Maas-Rijn (NL-BE-DE) en het STIPP-instrument (SME Transition Innovation Partner Projects).

8.2.4. Externe relaties en Public Affairs

Omschrijving

Public affairs en lobby

Provincie Limburg ziet zich geconfronteerd met steeds grotere en complexere opgaven, die (deels) door het Rijk bij de regionale overheden worden belegd. Daarnaast ligt er een ambitieus Limburgs collegeakkoord, met duidelijke economische en maatschappelijke accenten, die vragen om ondersteunend nationaal en Europees beleid en om additionele middelen uit nationale en Europese fondsen. De optelsom hiervan maakt dat het belangrijker is dan ooit om vanuit het Gouvernement en de brede Limburgse regio doelgericht en goed georganiseerd lobby te bedrijven. Deze lobby dient om te komen tot de juiste beleidsbeslissingen en tot de invulling van de benodigde randvoorwaarden, waaronder nadrukkelijk ook het beschikbaar komen van additionele fondsen.

In het coalitieakkoord 'Elke Limburger Telt' is vastgelegd, dat de Provincie gaat werken volgens een nieuwe programmatische lobbyaanpak. Deze programmatische aanpak is doorontwikkeld en kent twee hoofdlijnen:

1. 'Going concern': lobby ten behoeve van de speerpunten uit het coalitieakkoord 'Elke Limburger Telt' zoals uitgewerkt in de diverse beleidskaders, in combinatie met lobby ter versterking van de randvoorwaarden voor uitvoering van onze wettelijke taken.
2. 'Strategische proposities': Boven op de inspanningen die in het kader van 'going concern' worden gepleegd, voorziet de programmatische lobbyaanpak in het formuleren, uitdragen en realiseren van een achttal strategische proposities. Deze acht proposities zijn in 2025 vastgesteld en in verschillende stadia van ontwikkeling: 'Het Limburgs Bod voor een Duurzaam Chemelot', 'Limburg Defensie Agenda', 'Limburg Centraal', 'Einstein Telescope', 'Energie van en voor Limburg', 'Toekomst Landelijk, Gebied/Stikstof', '(trinational) Onderwijs en Arbeidsmarkt' en 'Sociaal en Veerkrachtig Limburg'.

Parallel aan de nieuwe lobbyaanpak van de Provincie wordt samen met de belangrijkste stakeholders in de regio gewerkt aan gezamenlijke afgestemde lobby-inspanningen bij relevante dossiers. Dit gebeurt onder meer onder de vlag van Brightlands, dat hiermee uitgroeit tot hét merk dat symbool staat voor het innovatieve Limburg (in al haar economische en maatschappelijke facetten). De Provincie verzorgt ook hiervan de coördinatie en de bijbehorende werkzaamheden zijn onderdeel van het takenpakket van de lobbyoffice.

Fundraising

Een effectieve fundraising aanpak richting Brussel en Den Haag vraagt om selectiviteit van proposities en een proactieve samenwerking met onze partners. Deze fundraisingaanpak wordt ontwikkeld en geïntensiveerd door het kernteam fundraising. Op basis van de door PS vastgestelde beleidskaders zijn de dossiers die kansrijk zijn voor bijdragen uit externe fondsen geselecteerd. Per dossier wordt systematisch een projectportfolio opgezet, worden kansrijke calls in beeld gebracht en aanvragen ingediend in samenwerking met externe partners. Hierbij wordt nadrukkelijk ingezet op de Regionale EU-programma's (OPZuid, Interreg en NSP-GLB), omdat de Provincie hier een bestuurlijke rol heeft voor wat betreft toekenning van middelen. Bovendien wordt aan de voorkant de uitwerking van proposities gestimuleerd met de inzet van procesmiddelen. De fundraisingaanpak wordt versterkt door dossiers met elkaar te verbinden en vanuit een integrale insteek proposities te ontwikkelen. Daarnaast is de beleidsvorming rondom het Meerjarig Financieel Kader 2028-2034 (MFK) in Brussel gestart, de meerjarenbegroting van de EU. Dit proces gaat de komende jaren lopen in Brussel, alsook in Den Haag en de andere Europese hoofdsteden. De Provincie anticipeert op deze belangrijke ontwikkeling en is bezig met zich te organiseren op de lobby richting Brussel en Den Haag enerzijds, en anderzijds het verkennen van de mogelijkheden die het MFK biedt voor provinciale prioriteiten. De Provincie zet in op het monitoren en signaleren van mogelijkheden, het voorbereiden van de uitvoering in de Provincie hiervan en, waar nodig en mogelijk, het beïnvloeden van nationaal en Europees beleid. Een voorbeeld hiervan is de recent gepubliceerde Clean Industrial Deal, waarin de focus ligt op energie-intensieve industrie en schone technologie, en waar een sterke link ligt met de duurzame transitie van Chemelot.

Eren en gedenken, vrijheid en democratie

In de jaren 2024-2025 is 80 jaar vrijheid uitgebreid herdacht en is de aandacht voor educatie over democratie en vrijheid sterk geïntensiveerd. De actualiteit laat zien dat het ná de viering van 80 jaar vrijheid ook heel belangrijk is om structureel extra aandacht te geven en een verbinding te leggen met (educatie over) democratie en rechtstaat. In 2026 zijn extra middelen ingezet voor een duurzame provinciale lijn rondom herdenken, democratie en vrijheid. Deze extra activiteiten zijn het project Prinsjesdag 2026 in de regio, Loket D Limburg en de Viering 40 jaar bestaan Gouvernement aan de Maas als huis van de democratie. De aandacht voor eren en gedenken, vrijheid en democratie loopt ook in 2027 door.

Kwaliteit

- Om de programmatische aanpak via strategische proposities verder te ontwikkelen wordt de interne organisatie verder versterkt volgens de lijnen van het organisatieontwikkeltraject. Externe kennis en expertise wordt ingezet indien nodig om de gewenste resultaten te kunnen boeken en de lobbyvaardigheid in de eigen organisatie te vergroten en duurzaam te borgen. Daartoe is een raamcontract gesloten met deskundige PA-adviesbureau's, die in 2027 doorloopt. Tevens zijn de PA-posten in Den Haag en Brussel medio 2026 in menskracht versterkt. In 2026 is de campagne over het 'Innovatieve Limburg, Limburg zonder grenzen' gelanceerd die medio 2026 en 2027 zal worden gecontinueerd. De nominatie van Limburg tot de top 7 slimste regio's wereldwijd door het Intelligent Community Forum is daar een bevestiging van.
- Voor de geselecteerde Fundraising dossiers ondersteunen we aanvragen, met een extra inzet op de Regionale programma's. We ondersteunen aanvragen met provinciale middelen en ambtelijke inzet, waarbij de provinciale prioriteiten leidend zijn. Ook zullen we ons inzetten om samen met partners de beleidsvoorbereiding van nieuwe EU programma's (vanaf 2028 in uitvoering) te beïnvloeden;

Tijd

- Public affairs en lobby is in principe een continu proces zonder tijdshorizon. Voor wat betreft de ontwikkeling van de individuele, strategische proposities wordt sinds de lancering van '[Limburgse kansen voor heel Nederland](#)' voortgang geboekt. Onder meer voor Limburg Defensie Agenda, het Limburgs bod voor een Duurzaam Chemelot en Sociaal Veerkrachtig Limburg zijn propositiebrochures aangeboden aan Haagse en Brusselse stakeholders. De doorontwikkeling van de proposities loopt 2027 door.
- Gedurende het hele jaar zullen we aanvragen ondersteunen of voor een deel zelf opstellen die ingediend worden in de voor 2027 lopende en laatste relevante calls van de programma's. In Q4 2027 wordt de monitoringsrapportage met de resultaten van de ingediende aanvragen ten tijde van de Najaarsnota 2027 via een mededeling portefeuillehouder aan PS gepresenteerd.
- Aandacht voor democratie en Prinsjesdag in de regio lopen ook door in 2027.

Geld

Het budget voor het product 8.2.4. Externe relaties en public affairs bedraagt € 3,22 mln. Dit bestaat uit €2,35 mln. aan reguliere middelen en € 0,87 mln. aan personeelskosten. De reguliere middelen worden ingezet voor de versterking van lobby en public affairs, Prinsjesdag, regiobranding Limburg en procesmiddelen voor fundraising.

Nieuwe middelen

Voor de uitvoering van het Beleidskader 'Provincie midden in de samenleving' zijn in deze begroting voor 2027 de volgende lasten opgenomen:

- verhoging subsidie Bevrijdingsfestival Limburg: GS heeft op 07-07-2026 € 0,04 mln. extra structureel budget in de begroting beschikbaar gesteld vanuit de algemene middelen voor de uitvoering van bestaand beleid binnen Programma 8 Provincie Midden in de Samenleving.

8.2.5. Rijkstaken CdK en Weerbare Overheid

Omschrijving

Rijks- en veiligheidstaken

De Commissaris van de Koning (CdK) voert zijn Rijkstaken – gebaseerd op zijn ambtsinstructie – uit. Deze rijkstaken behelzen onder meer Openbare Orde en Veiligheid, burgemeesterszaken & bestuurlijke verhoudingen, bestuurlijke integriteit gemeenten/ waterschap, Koninklijke Onderscheidingen & Predicaten, grenskwesties en worden separaat verantwoord aan de Rijksoverheid. Ook kan de CdK als Rijksorgaan een specifieke opdracht krijgen. Denk hierbij aan de rijksopdracht vluchtelingen en grensoverschrijdende samenwerking.

Integriteit

De Commissaris van de Koning heeft op grond van de Provinciewet en zijn ambtsinstructie de verantwoordelijkheid de bestuurlijke integriteit te bevorderen. Deze verantwoordelijkheid valt uiteen in twee onderdelen:

- 1) De integriteit in eigen huis, de Provincie Limburg, waar het de ambtelijke organisatie, het college van GS en Provinciale Staten betreft (provinciewet).
- 2) De zorgplicht naar Gemeenten en Waterschap in Limburg (Rijkstaak).

Weerbare overheid

Naast bovenstaande taken is de CdK verantwoordelijk voor 'weerbare overheid', waarbinnen Veilige Publieke Dienstverlening (VPD), aanpak van ondermijning (o.a. Bibob, samenwerking RIEC), integriteit en bestuurscultuur worden ingezet. Provinciale (wettelijke) taken en rijkstaken worden gecombineerd uitgevoerd. De provinciale inzet voor een weerbare overheid en tegen ondermijning van het openbaar bestuur gaat de komende tijd onverkort door.

Kwaliteit

Rijkstaken worden doorlopend uitgevoerd.

Integriteit:

Bestaat uit de doorontwikkeling en het borgen van het integriteitsbeleid en -besef door middel van acties op het gebied van preventie, morele oordeelsvorming en handhaving binnen de ambtelijke en politiek-bestuurlijke provinciale omgeving. Binnen de Stuurgroep Kwaliteit Openbaar Bestuur Limburg is brede aandacht voor integriteit, bestuurscultuur en weerbare overheid.

Weerbare overheid en bestuurscultuur

Het team BIBOB is op niveau en de Bibobbeleidslijn is geactualiseerd. Hierdoor kan het Bibob instrumentarium intensief worden ingezet. Aanpak van en aandacht voor ondermijning wordt met behulp van de handreiking Limburgse Norm naar een hoger niveau getild (provinciebreed samen met gemeenten, waterschap en andere partners). Er wordt blijvend ingezet op Veilige Publieke Dienstverlening. Ook wordt permanente inzet gepleegd op de versterking van de kwaliteit van het openbaar bestuur met diverse partners.

Tijd

Dit is een continu proces.

Geld

Het budget voor het product 8.2.5. Rijkstaken CdK en Weerbare Overheid bedraagt € 3,02 mln. Dit bestaat uit € 1,17 aan reguliere middelen en € 1,85 mln. aan personeelskosten. De reguliere middelen worden ingezet voor rijkstaken CdK, weerbare overheid en integriteit.

Wat mag het kosten?

Voor de uitvoering van de jaarplannen binnen dit programma bedragen de totale lasten € 28,35 mln. Deze omvatten zowel de kosten voor het programma zelf als de stortingen en onttrekkingen aan de Programmareserve 'Regiodeals 5e en 6e tranche' (€ 0,28 mln.), Programmareserve 'Bestuurlijke Vernieuwing' (€ 1,63 mln.) en de Programmareserve 'Onvoorziene uitgaven' (€ 0,75 mln.).

Om het Beleidskader 'Provincie midden in de samenleving' uit te voeren, heeft het college van GS op 7 juli 2026 ingestemd met de inzet van aanvullende middelen uit de Programmareserve 'Regiodeals 5e en 6e tranche' in 2027 ter hoogte van € 0,28 mln., € 1,63 mln. uit de Programmareserve 'Bestuurlijke Vernieuwing' en € 0,75 mln. uit de Programmareserve 'Onvoorziene uitgaven'. Deze middelen worden ingezet voor:

- € 0,28 mln. uit de Programmareserve 'Regiodeals 5e en 6e tranche' als gevolg van de fasering van middelen voor de uitvoering van projecten binnen de Regio Deal Midden-Limburg;
- € 1,63 mln. uit de Programmareserve 'Bestuurlijke Vernieuwing' als gevolg van de fasering van middelen voor GUN, regeldruk en jongerenparticipatie;
- € 0,75 mln. uit de Programmareserve 'Onvoorziene uitgaven' als gevolg van de fasering van middelen voor fundraising.

Voor meer uitleg hierover verwijzen wij naar de producten van dit programma, onderdeel Geld.

Het tekort op de begroting van € 24,02 mln. wordt gedekt uit de algemene middelen (programma 9: Financiën en overhead).

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Primitieve begroting 2027
Lasten	
8 Provincie midden in de samenleving	
8.1 Regiodeals	
8.1.1 Regiodeals	1.362
Totaal 8.1 Regiodeals	1.362
8.2 Betrouwbare en integere overheid	
8.2.1 Bestuurlijke verhoudingen	17.453
8.2.2 Grensoverschrijdende samenwerking	752
8.2.3 Coördinatie internationalisering en Euregio Maas-Rijn	2.542
8.2.4 Externe relaties en Public Affairs	3.219
8.2.5 Rijkstaken CdK en Weerbare Overheid	3.024
Totaal 8.2 Betrouwbare en integere overheid	26.991
Totaal 8 Provincie midden in de samenleving	28.353
Totaal Lasten	28.353
Baten	
8 Provincie midden in de samenleving	
8.1 Regiodeals	
8.1.1 Regiodeals	835

Exploitatie	Primitieve begroting 2027
Totaal 8.1 Regiodeals	835
8.2 Betrouwbare en integere overheid	
8.2.1 Bestuurlijke verhoudingen	59
8.2.3 Coördinatie internationalisering en Euregio Maas-Rijn	588
8.2.5 Rijkstaken CdK en Weerbare Overheid	191
Totaal 8.2 Betrouwbare en integere overheid	838
Totaal 8 Provincie midden in de samenleving	1.673
Totaal Baten	1.673
Saldo van baten en lasten	-26.680
Onttrekkingen aan reserves	
8 Provincie midden in de samenleving	
8.1 Regiodeals	
8.1.1 Regiodeals	278
Totaal 8.1 Regiodeals	278
8.2 Betrouwbare en integere overheid	
8.2.1 Bestuurlijke verhoudingen	1.634
8.2.4 Externe relaties en Public Affairs	750
Totaal 8.2 Betrouwbare en integere overheid	2.384
Totaal 8 Provincie midden in de samenleving	2.662
Totaal Onttrekkingen aan reserves	2.662
Saldo mutatie reserves	2.662
Resultaat	-24.018

Verbonden partijen inzake Provincie midden in de samenleving

Het Interprovinciaal Overleg (IPO) behartigt, samen met de andere provincies, de provinciale belangen op landelijk niveau. Middels de stichting Euregio Maas-Rijn werd de positie van Limburg in de Euregio Maas-Rijn bestuurlijk verankerd. De opvolger van de stichting is de Europese groepering voor territoriale samenwerking, welke zich richt op het oplossen van problemen met een grensoverschrijdend karakter.

De Zuidelijke Rekenkamer doet onderzoek naar doelmatigheid, doeltreffendheid en rechtmatigheid van het door het Provinciebestuur van Limburg en Noord-Brabant gevoerde bestuur.

9. Financiën en overhead

Financiën en overhead

Dit programma bestaat uit twee onderdelen:

- Overhead: betreft sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces, zoals huisvesting, ICT, management, facilitaire diensten etc.;
- Overige financiële posten (onvoorzien, taakstelling 2023-2027 etc.) en algemene dekkingsmiddelen (provinciefonds, opcenten MRB, dividend etc.).

Onze beleidskaders en verordeningen

In de [Financiële verordening Provincie Limburg 2026](#) staan de formele regels voor het voeren van het financieel beleid en beheer.

Verder zijn ook belangrijk;

- [Sturing in Samenwerking 4.0](#)
- [Verordening onderzoeken doelmatigheid en doeltreffendheid 2025](#)
- [Controleverordening Provincie Limburg 2024](#)

Wat mag het kosten?

De totale uitgaven van dit programma bedragen € 73,72 mln., waarvan € 6,44 mln. stortingen in de reserves en € 67,28 mln. lasten.

Overhead

Het totaal budget voor overhead bedraagt € 66,65 mln. en betreft organisatiekosten, huisvesting, ICT, management, facilitaire dienstverlening, etc.

Stelposten

Het resultaat voorgaande dienstjaren (VDJ) laat jaarlijks incidentele meevallers zien van gemiddeld € 10 mln. over de periode 2015 tot en met 2025, echter met fluctuaties. Uit voorzichtigheid is structureel een stelpost van € 5 mln. per jaar in de begroting opgenomen. De realisatie wordt jaarlijks gemonitord, zodat bij afwijkingen tijdig kan worden bijgestuurd.

In de begroting 2027 is ook een reservering van € 2,26 mln. voor onvoorziene uitgaven structureel geraamd.

Algemene dekkingsmiddelen

De baten van dit programma bedragen € 466 mln. Deze baten dekken de uitgaven in de beleidsprogramma's. De algemene dekkingsmiddelen bestaan uit de volgende posten:

- Opcenten motorrijtuigenbelasting ad € 148,35 mln., geïndexeerd in lijn met het Coalitieakkoord 2023-2027. De ramingen 2027-2030 zijn ook geactualiseerd.
- De algemene uitkering uit het provinciefonds bedraagt € 273,84 mln. waarin de voorlopige uitkomsten van het nieuwe verdeelmodel provinciefonds verwerkt zijn.
- Dividendopbrengsten bedragen € 16,42 mln., bestaande uit € 0,3 mln. dividend BNG en € 16,12 mln. dividend Enexis.
- Renteopbrengsten bedragen € 26,42 mln. Deze betreffen rentebaten uit onder meer uitzettingen en overige treasury-activiteiten.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Primitieve begroting 2027
Lasten	
9 Financiën en overhead	
9.1 Overhead	
9.1.1 Overhead	66.652
Totaal 9.1 Overhead	66.652
9.2 Algemene financiën	
9.2.1 Opcenten motorrijtuigenbelasting	0
9.2.2 Provinciefonds	0
9.2.3 Dividenden	0
9.2.4 Rente	912
9.2.5 Stelposten en overige financiën	-2.548

Programmagegroting 2027

Exploitatie	Primitieve begroting 2027
9.2.6 Onvoorzien	2.263
Totaal 9.2 Algemene financiën	627
Totaal 9 Financiën en overhead	67.279
Totaal Lasten	67.279
Baten	
9 Financiën en overhead	
9.1 Overhead	
9.1.1 Overhead	967
Totaal 9.1 Overhead	967
9.2 Algemene financiën	
9.2.1 Opcenten motorrijtuigenbelasting	148.345
9.2.2 Provinciefonds	273.842
9.2.3 Dividenden	16.420
9.2.4 Rente	26.422
9.2.5 Stelposten en overige financiën	0
Totaal 9.2 Algemene financiën	465.029
Totaal 9 Financiën en overhead	465.996
Totaal Baten	465.996
Saldo van baten en lasten	398.717
Stortingen in reserves	
9 Financiën en overhead	
9.2 Algemene financiën	
9.2.5 Stelposten en overige financiën	6.442
Totaal 9.2 Algemene financiën	6.442
Totaal 9 Financiën en overhead	6.442
Totaal Stortingen in reserves	6.442
Onttrekkingen aan reserves	
9 Financiën en overhead	
9.1 Overhead	
9.1.1 Overhead	1.838
Totaal 9.1 Overhead	1.838
9.2 Algemene financiën	
9.2.5 Stelposten en overige financiën	81.637
Totaal 9.2 Algemene financiën	81.637
Totaal 9 Financiën en overhead	83.475
Totaal Onttrekkingen aan reserves	83.475
Saldo mutatie reserves	77.033
Resultaat	475.750

Verbonden partijen inzake Financiën en overhead

De Nederlandse Waterschapsbank (NWB) en de BNG bank dragen zorg voor de financiering van de publieke sector. Het publiek belang is om in deze sectorbanken te participeren, zodat zij in staat blijven de publieke sector tegen aantrekkelijke voorwaarden te faciliteren.

Verplichte paragrafen

1. § Lokale heffingen

Inleiding

Deze paragraaf geeft inzicht in de uitgangspunten voor de heffing van belastingen en rechten, de lokale lastendruk en de kwijtschelding.

Een deel van het geld dat de provincie ontvangt, komt van belastingen en heffingen die inwoners en ondernemers betalen. Het grootste deel daarvan krijgen we via een toeslag bovenop de motorrijtuigenbelasting, dit heet de 'opcenten op de motorrijtuigenbelasting' (MRB). Verder zijn er nog andere heffingen, zoals leges (kosten voor bijvoorbeeld een vergunning), grondwaterheffing (voor het oppompen van grondwater) en ontgrondingenheffing (voor het afgraven van grond).

Inkomsten uit lokale heffingen

Als wij geld innen via belastingen en heffingen, gebruiken we het 'profijtbeginssel'. Dit betekent dat wie voordeel heeft van een bepaalde dienst of voorziening, daarvoor ook betaalt. Bij heffingen, zoals leges (kosten voor bijvoorbeeld een vergunning), geldt dit principe sterker dan bij belastingen, zoals de opcenten op de motorrijtuigenbelasting. Verder moeten we ons bij het bepalen van de hoogte van deze heffingen altijd houden aan regels, afspraken en wetten. Bijvoorbeeld regels uit de Provinciewet (art. 222 t/m 226).

Elk jaar stellen we deze regels officieel vast. Dat doen we in twee documenten: de Legesverordening Limburg (met de daarbij horende prijzentabel) en de Grondwaterheffingsverordening. De uitgangspunten voor deze heffingen gebruiken we ook bij het maken van de programmabegroting van de Provincie. In het Statenvoorstel van de betreffende verordeningen rapporteren wij ook over de kostendekkendheid.

In de onderstaande tabel ziet u hoeveel geld de Provincie krijgt via lokale heffingen.

Inkomsten lokale heffingen

€ x 1.000

	Realisatie 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
Opcenten MRB	129.344	142.406	148.345	153.166	157.455	161.942
Leges	1.143	2.284	2.224	2.224	2.224	2.224
Grondwaterheffing	1.267	1.363	1.417	1.417	1.417	1.417
Totaal	131.755	146.053	151.986	156.808	161.096	165.584

Beleid ten aanzien van de diverse provinciale heffingen

Hierna leggen we uit hoe het beleid werkt voor verschillende provinciale heffingen. Het gaat om de volgende onderdelen:

- Opcenten op de motorrijtuigenbelasting.
- Lokale lastendruk.
- Leges in het kader van de Omgevingswet.
- Grondwaterheffing.
- Ontgrondingenheffing.
- Kwijtscheldingsbeleid.

Opcenten op de motorrijtuigenbelasting

In het coalitieakkoord van 2023 tot 2027 ("Elke Limburger telt!") staat dat wij zorgen voor gelijke aanpassing ("indexatie") van de motorrijtuigenbelasting en de rest van onze begroting. Dat betekent dat de verhoging van het aantal opcenten bij de motorrijtuigenbelasting even groot is als de aanpassing van de hele begroting.

In de onderstaande tabel ziet u hoe het aantal opcenten verandert in de jaren 2026 tot en met 2030.

Aantal opcenten MRB 2026-2030

Per 1 januari	Aantal opcenten	Prijsindex t.o.v. voorgaand jaar
2026	88,5	3,30%
2027	92,0	3,95%
2028	95,0	3,25%
2029	97,7	2,80%
2030	100,5	2,85%

Lokale lastendruk

Lokale lastendruk betekent: hoe hoog zijn de lokale belastingen, zoals de motorrijtuigenbelasting, vergeleken met landelijke belastingen? Voor Limburg is vooral de hoogte van de 'opcenten' belangrijk. Opcenten zijn een extra toeslag op de motorrijtuigenbelasting die de Provincie mag heffen. In 2027 mag elke Provincie maximaal 147,7 opcenten heffen.

Elk jaar geeft de Belastingdienst een overzicht van alle auto's en motoren in Limburg. Dit gebeurt met een lijst ("gewichtsuitdraai"), waarin het gewicht en het soort brandstof per voertuig staan.

Op basis van de situatie op 1 juli 2026 verwachten we voor Limburg in 2027 een opbrengst van meer dan € 1,6 mln. per opcent.

Omdat Limburg 92 opcenten heft (en 147,7 maximaal mag heffen), is er een 'onbenutte belastingcapaciteit' van 55,7 opcenten. Anders gezegd: de Provincie zou in 2027 nog € 89,8 miljoen extra mogen vragen, maar kiest ervoor dit niet te doen.

Ontwikkeling aantal opcenten MRB 2024-2027

	2024	2025	2026	2027
Provincie Limburg	83,1	85,8	88,5	92,0
Landelijk gemiddelde	87,4	88,8	90,0	91,3
Wettelijk maximum	138,3	139,9	143,9	147,7
Limburg als % van het wettelijke maximum	60,1%	61,3%	61,5%	62,3%

Leges in het kader van de Omgevingswet

Provincies en gemeenten bepalen samen waar gebouwd mag worden en hoe de ruimte in Nederland wordt gebruikt.

Sinds de inwerkingtreding op 1 januari 2024 vormt de Omgevingswet het centrale wettelijke kader voor de fysieke leefomgeving. De wet bundelt de regelgeving voor onder andere bouwen, natuur, milieu en water. Daarbij zijn verschillende voorheen geldende wetten, waaronder op het terrein van milieu, ruimtelijke ordening en natuur, opgegaan in dit nieuwe stelsel.

In de Omgevingswet staan in hoofdstuk 13 regels over kosten die mensen of bedrijven moeten betalen, bijvoorbeeld voor vergunningen (leges) en andere heffingen.

De verordening 2027 is gelijktijdig met de Programmabegroting 2027 gepubliceerd en wordt conform planning op 13 november 2026 door PS behandeld.

Grondwaterheffing

Provincies mogen een grondwateronttrekkingsheffing opleggen aan mensen of bedrijven die grondwater uit de grond halen. Het geld dat hiermee wordt opgehaald, is bedoeld om bepaalde uitgaven van de Provincie voor grondwater te betalen. Deze heffing staat in artikel 13.4b van de Omgevingswet. Meer regels hierover staan in artikel 8.3 en 8.4 van het Omgevingsbesluit. De grondwaterheffing wordt berekend over de hoeveelheid water die is opgepompt, volgens het beleid en de tarieven in de Grondwaterheffingsverordening Limburg. De verordening 2027 is op het moment van publicatie nog niet door het college vastgesteld. Een separaat Statenvoorstel volgt nog in 2026.

Ontgrondingenheffing

Volgens artikel 13.4a van de Omgevingswet mag de Provincie Limburg een speciale belasting, ontgrondingenheffing, invoeren. Dit artikel komt uit artikel 21f van de Ontgrondingenwet. Sinds 1 januari 2009 gebruikt Limburg de heffing alleen om kosten te betalen voor schadevergoedingen die ontstaan door een ontgrondingsbeschikking.

De ontgrondingheffing moet worden betaald door mensen of bedrijven die een ontgrondingsvergunning of machtiging hebben. De verordening 2027 is op het moment van publicatie nog niet door het college vastgesteld. Een separaat Statenvoorstel volgt nog in 2026.

Kwijtscheldingsbeleid

De Provincie Limburg volgt de landelijke regels voor kwijtschelding, zoals opgenomen in artikel 232e, tweede lid, van de Provinciewet. Soms zijn er uitzonderingen, deze worden benoemd in de betreffende verordening. Het beleid geldt alleen voor natuurlijke personen (mensen). Bedrijven en andere organisaties (niet-natuurlijke personen) krijgen geen kwijtschelding. Omdat de meeste belastingplichtigen bedrijven of organisaties zijn, komt kwijtschelding bijna niet voor.

Voor het innen van leges (kosten voor bijvoorbeeld een vergunning) wordt geen kwijtschelding gegeven, zoals opgenomen in artikel 232e, derde lid, van de Provinciewet en in artikel 6 van de Legesverordening Limburg 2025. Op het moment van publicatie zijn de leges- en heffingsverordeningen nog niet door het college vastgesteld. Wij gaan uit van ongewijzigd beleid voor 2027.

2. § Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

De paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing geeft inzicht in de financiële risico's die de Provincie loopt. In deze paragraaf worden de risico's beschreven die financiële gevolgen kunnen hebben, die niet (volledig) afgedekt zijn door beheersmaatregelen.

Het gaat dus om de financiële restrisico's die gedekt moeten worden uit het beschikbare weerstandsvermogen (op concernniveau).

Deze paragraaf bevat minimaal een uiteenzetting van de wettelijk verplichte onderdelen:

1. het beleid inzake de weerstandscapaciteit en de risico's;
2. een inventarisatie van de weerstandscapaciteit;
3. een inventarisatie van de risico's;
4. beoordeling en overzicht kengetallen in relatie tot de financiële positie.

De Provincie Limburg presenteert daarnaast de confrontatie tussen de risico's en beschikbare weerstandscapaciteit en biedt aan het begin van deze paragraaf de conclusie over het weerstandsvermogen.

Uit onderstaande tabel blijkt dat de beschikbare weerstandscapaciteit voldoende is om de (gewogen) risico's af te dekken. Op het (incidentele) weerstandsvermogen is een zodanig groot surplus aanwezig, dat dit ruim voldoende is om meerjarig als buffer te dienen voor het benodigde weerstandsvermogen, dankzij de sterke positie van het provinciale Eigen Vermogen. In de onderdelen b en c worden de in de onderstaande tabel genoemde onderdelen toegelicht.

Beleid inzake weerstandscapaciteit en risico's

In het licht van voortdurende economische veranderingen, maatschappelijke verschuivingen en onvoorziene uitdagingen, speelt het weerstandsvermogen een cruciale rol.

De belangrijkste uitgangspunten van het risicobeleid en risicomanagement zijn:

- Risicomanagement is onderdeel van de reguliere planning- en control cyclus en levert een bijdrage aan het realiseren van bestuurlijk gewenste doelstellingen, beleidseffecten en prestaties van de Provincie Limburg;

- Risicomanagement heeft de functie om risico's op kansen en bedreigingen expliciet te maken en is erop gericht om de verworven kennis en ervaring met betrekking tot risico's te verankeren binnen de organisatie.

Als definitie voor het begrip Risicomanagement wordt gehanteerd: "Het gestructureerd managen van de risico's, opdat een organisatie om financiële dan wel niet-financiële redenen de beleidsdoelen niet of niet volledig realiseert". Hierbij is risicomanagement een methode voor het op systematische wijze identificeren, analyseren, evalueren, beheersen, monitoren en communiceren van de risico's die samenhangen met een activiteit, functie of proces met als doel het verschaffen van een redelijke mate van zekerheid dat de doelstellingen van de organisatie zullen worden gerealiseerd.

Als definitie voor het begrip 'Risico' wordt gehanteerd: 'onzekerheid dat een gebeurtenis zich voordoet, waarbij zowel positieve als negatieve effecten kunnen optreden, die van invloed zijn op het doelbereik'. In de afgelopen jaren zijn reeds maatregelen getroffen op het gebied van risicopreventie en –signalering om het risicobewustzijn binnen de organisatie te stimuleren:

- Het permanent verbeteren van de administratieve organisatie en interne controle in nauw overleg met de huisaccountant. Tot en met boekjaar 2025 hebben Provinciale Staten BDO als huisaccountant aangesteld. Na een Europese aanbesteding wordt Deloitte Accountants vanaf boekjaar 2026 de controlerend accountant.
- Het hanteren van het beleidskader Misbruik en Oneigenlijk gebruik (M&O). Met dit kader beschikt de Provincie over een integraal beleid op het gebied van Misbruik en Oneigenlijk gebruik van provinciale regelingen en voorzieningen en integriteit;
- Het periodiek updaten van het kader "Sturing in samenwerking 4.0". Deze is op 19 juni 2026 door Provinciale Staten vastgesteld.
- Het team Concerncontrol en –advies binnen het cluster Concern zorgt voor een extra onafhankelijke blik op het totale systeem van control. Door middel van audits of steekproeven worden de control werkzaamheden binnen de eerste en tweede lijn getoetst op diverse aspecten (financieel, juridisch, planning, doelmatigheid, risico's etc.).

Werkzaamheden zijn onder andere;

- Het opstellen en jaarlijks updaten van een fraude-risicoanalyse;
- Het ontwikkelen en vaststellen van een integraal kader voor risicomanagement binnen de Provincie, dat duidelijkheid geeft over de ambities en inhoud ten aanzien van risicomanagement op clusterniveau, bij de deelnemingen en programma's en projecten; vaststelling door Provinciale Staten zal naar verwachting plaatsvinden in 2026.

Inventarisatie van de weerstandscapaciteit

Omschrijving

De weerstandscapaciteit betreft het vermogen om financiële tegenvallers op te vangen, zonder dat dit invloed heeft op de voortzetting van de bestaande taken. Dit 'vermogen' is het geheel van middelen en mogelijkheden binnen de financiële positie van de Provincie, die zij als 'vrij aanwendbaar' wil aanmerken. Het gaat dus om vrij aanwendbare middelen waar geen enkele verplichting tegenover mag staan en mogelijk nog te genereren (onbenutte) inkomsten.

In overeenstemming met het BBV wordt bij de opbouw en samenstelling van de weerstandscapaciteit onderscheid gemaakt tussen incidentele en structurele risico's.

Onder incidentele risico's wordt verstaan risico's welke een éénmalige last tot gevolg kunnen hebben.

Onder structurele risico's wordt verstaan risico's welke leiden tot structurele lasten (meerdere boekjaren).

Incidentele weerstandscapaciteit

De omvang van de beschikbare incidentele weerstandscapaciteit bedraagt, op basis van de balans per 1-1-2027 ruim € 987 mln. feitelijk bestaande capaciteit uit het vrij aanwendbare gedeelte van de Algemene reserve. Deze is hoger dan bij de rekening 2025, mede door het toevoegen van de bruteringsreserve N280.

Structurele weerstandscapaciteit

De structurele weerstandscapaciteit is vooral van belang voor het opvangen van optredende risico's die een over de tijd uitgestrekt effect hebben en om de incidentele weerstandscapaciteit aan te vullen na het optreden van risico's. De structurele middelen om risico's op te vangen bestond uit de onbenutte belastingcapaciteit van € 79,8 mln. in 2026. In 2027 bedraagt deze € 89,8 mln.

€ x 1 mln.

Stand per 1-1	Incidenteel	Structureel	B2027	B2026
Beschikbare weerstandscapaciteit	987	90	1.077	935
Gewogen risico's	5	4	8	32
Surplus weerstandsvermogen	982	86	1.069	898
Beslag op Weerstandsvermogen	0%	4%	1%	3%

Risico-inventarisatie

Omschrijving

Het risicoprofiel van de Provincie is breder dan de risico's die wij in deze paragraaf presenteren. Risico's komen immers in alle soorten en maten voor. Vanuit begrotingsoogpunt zijn echter vooral de financiële risico's van belang. De risico's die we onderkennen hebben betrekking op:

1. Verbonden partijen en leningen
2. APPA (Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers)
3. Debiteuren (oninbaarheid)
4. Grondbeleid
5. Overig: dit betreft risico's die voortvloeien uit de uitoefening van de provinciale programma's. Hierin zijn onder meer ook de risico's inzake de inkomsten uit het provinciefonds en het daaraan gekoppelde BTW-compensatiefonds betrokken.

De voorschriften uit het BBV geven aan dat, indien nodig, een voorziening moet worden getroffen. Daarnaast zijn er bestemmingsreserves ingesteld. Een en ander is samengebracht in onderstaande tabel:

€ x 1 mln.

Aandachtsgebied	Inschatting risico's	Voorziening	Reserve	Onderdeel weerstandsvermogen
Verbonden partijen en leningen	142	28	114	
APPA	11	11		
Debiteuren	8	8		
Grondbeleid	15	10	5	
Overig (uitvoering programma's etc.)	8			8
Incidentele weerstandscapaciteit	185	58	119	8

Belangrijke risico's in de begrotingprogramma's

De (gewogen) risico's in de begroting 2027, waarvoor nog geen maatregelen zijn getroffen en die van materieel belang zijn voor de provinciale financiële positie bedragen € 8 mln. Dit is substantieel lager dan de risico-inschatting die gemaakt is bij de jaarrekening 2026 die op € 32 mln. lag.

Deze daling is vooral het gevolg van het verwerken van de voorlopige uitkomsten van de herijking provinciefonds in de najaarsrapportage 2026 en bijbehorende meerjarenraming. Daardoor wordt de financiële impact hiervan verwerkt als een structureel lagere baat in de begroting, in plaats van een onzekere, nog niet vastgelegde gebeurtenis.

Door deze verwerking neemt het risicoprofiel af, en daarmee de benodigde weerstandscapaciteit voor dit onderdeel.

Er is naar gestreefd om de risico's zoveel mogelijk gekwantificeerd in beeld te brengen, met inachtnahme van het wettelijke kader. De belangrijkste risico's worden onderstaand gepresenteerd. Bij de uitwerking wordt ingegaan op een aantal relevante aspecten: de omschrijving van het risico, de mogelijke financiële impact, duidelijkheid over de hoogte van de financiële relatie, een schets van de belangrijkste ontwikkelingen en tot slot een overzicht van de belangrijkste beheersmaatregelen.

Aandachtsgebied	Risico	Toelichting
3. Werken aan een toekomstbestendige economie	Europese programma's	Geen wijziging
7. Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	Maaslijn/Concessie	Apart Statenvoorstel, risico verdwijnt uit de boeken*
5. Leefbare steden en dorpen	Grondbeleid, risico anticiperende aankopen	Risico wordt afgedekt door middel van aparte risicoreservering
	Bodemsanering	Risico afgenomen op basis kredietwaardigheid van de holding van Attero: Sabaton Bidco Ventures B.V.
9. Financiën en overhead	Provinciefonds	Risico afgenomen omdat de voorlopige uitkomsten van de herrijking Provinciefonds zijn verwerkt in de najaarsrapportage 2026 en bijbehorende meerjarenraming.
	Loon- en prijsindexering	Loon- en prijsindexering cf meicirculaire 2026 provinciefonds
	Opcenten MRB	geen materiële wijzigingen ten opzichte van 2026
	Rente-inkomsten	Renterisico provinciale leningportefeuilles is nihil.
	Informatiebeveiliging	Op basis van risicogebaseerde aanpak zijn de vier grotere risico's onderkend

Top 3 grootste risico's

De 3 grootste risico's met materiële impact op het weerstandsvermogen worden hieronder beschreven. Hierbij wordt de opmerking geplaatst dat de risico's in deelnemingen en leningen hier niet worden meegenomen, deze zijn reeds gedekt middels de risicoreserve financieel instrumentarium sturing in samenwerking.

1. Informatieveiligheid

Inleiding

Het opnemen van informatieveiligheid als bedrijfsrisico betreft de formalisering van een opgave die binnen de Provincie Limburg reeds langere tijd bestuurlijke en ambtelijke aandacht heeft. Deze opgave vloeit voort uit het Strategisch Informatiebeleid Limburg (SIBL) en uit de betrokkenheid van Provinciale Staten, die jaarlijks worden geïnformeerd via de mededeling portefeuillehouder inzake informatieveiligheid. In de afgelopen jaren is stapsgewijs gewerkt aan het versterken van de digitale weerbaarheid, onder meer via bewustwording, periodieke risicoanalyses, penetratietesten en de verdere inrichting van de governance, met als doel dat de Provincie Limburg aantoonbaar digitaal weerbaar en bestuurlijk in control is, zodat provinciale dienstverlening, besluitvorming en maatschappijkritische processen betrouwbaar kunnen blijven functioneren en gevoelige informatie adequaat wordt beschermd.

Op basis van de uitgevoerde risicoanalyses en de opname hiervan in de weerstandsparagraaf wordt het reeds langer onderkende risicobeeld explicieter, financieel geduid en bestuurlijk beter navolgbaar gemaakt. Dit is in lijn met de toegenomen cyberdreiging, aangescherpte wet- en regelgeving, waaronder NIS2 en de Cyberbeveiligingswet (Cbw), en de bredere ontwikkeling die ook bij andere provincies zichtbaar is. Hiermee wordt beoogd de beheersing van digitale risico's aantoonbaar te versterken, de continuïteit van de provinciale bedrijfsvoering en maatschappelijke taken te borgen en tijdig te voldoen aan geldende en komende wettelijke verplichtingen.

Financiële impact

In de begroting en meerjarenramingen wordt rekening gehouden met eventuele informatieveiligheidsrisico's welke kunnen optreden als gevolg de vier grootste onderkende risico's.

Omschrijving van het risico

Door de toenemende digitalisering, in de bedrijfsvoering, maar vooral ook steeds meer in de primaire processen, worden de risico's op het gebied van informatieveiligheid groter. Als basisnorm hanteert de provincie de (verplichte) Baseline Informatieveiligheid Overheid (BIO 2.0). Deze geldt als integraal kader voor alle overheden. Bovendien is op basis van de Europese NIS2 richtlijn de nieuwe Nederlandse implementatiewet Cbw (=Cyberbeveiligingswet) in werking getreden op 15 augustus 2026. Sindsdien gelden de zorgplicht, meldplicht en het toezicht op naleving.

De provincie beheert ook maatschappijkritische infrastructuur zoals de verkeersregelininstallaties en pompen en gemalen, welke gezien worden als Operationele Technologie (OT) conform de Cbw.

Met de komst van nieuwe digitale ontwikkelingen zoals AI, is het van belang dat we onze informatie en toegang tot de informatie op een risico gebaseerde manier classificeren. Ook de kwaliteit en betrouwbaarheid van onze data vraagt aandacht omdat onjuiste of onvolledige informatie direct invloed kan hebben op onze besluiten en maatschappelijke inrichtingskeuzes.

Op basis van een risicogebaseerde aanpak zijn er vier grote(re) risico's onderkend met een maximaal risico van € 11 mln met een impact (incidenteel) op het weerstandsvermogen van € 3,3 miljoen.

Termijn duidelijkheid

Meer duidelijkheid over de omvang van de verplichtingen ontstaat naar verwachting medio 2026 bij inwerkingtreding van de Cyberbeveiligingswet (Cbw). Het risico wordt gekarakteriseerd als incidenteel: de financiële impact ontstaat op het moment dat het risico zich voordoet en vormt geen structurele toevoeging aan de begroting. Wel is de provincie hier, door de voortdurende digitalisering en de dynamische dreigingsomgeving, jaarlijks opnieuw aan blootgesteld, met een omvang die per jaar kan fluctueren. Herijking vindt jaarlijks plaats via de risicoanalyses.

Acties / beheersing

De provincie heeft diverse beheersmaatregelen onderhanden, o.a.:

- (verdere) Implementatie van de vernieuwde 'baseline informatieveiligheid overheid' (BIO 2.0) rekening houdend met de Cyberbeveiligingswet (Cbw);
- Implementatie van het internationale normenkader ISO 27001;
- Uitvoering van risicomanagement op de generieke faciliteiten van informatieverwerking;
- Bewustwording binnen de organisatie verder vergroten.

2. Europese programma's

Financiële impact

Voor de periode 2014-2020 is uitgegaan van een maximaal (incidenteel) risico/weerstandsvermogen van € 4 mln. met een impact van € 2 mln. De programma's uit de periode 2007-2013 zijn inmiddels door Brussel definitief afgerekend. Over die periode zijn geen financiële claims ingediend.

Omschrijving van het risico

De Provincie Limburg maakt zoveel mogelijk gebruik van subsidies vanuit de Europese structuurfondsen (o.a. OPZuid, Just Transition Fund (JTF) en de Interreg-A programma's). De EU-regelgeving stelt dat de 'Lead partner' van een project verantwoordelijk c.q. aansprakelijk is voor de financiële risico's van het gehele project, dus bijvoorbeeld in geval van een korting op de EFRO bijdrage. Een lagere vaststelling wordt in principe doorbelast aan de projectuitvoerder. Mocht het niet mogelijk zijn dan wordt er gekeken naar de Provincie en het Rijk. Daar waar de Provincie Limburg 'Lead partner' is, geldt dus ook een terugbetalingsrisico wanneer EU-middelen niet conform de geldende wet- en regelgeving worden besteed. Datzelfde geldt voor de rijkscofinancieringsbijdrage.

Er bestaat ook nog een decommitteringsrisico, dit heeft te maken met de zogenaamde N+3 norm. N+3 norm wordt vanuit de Europese Commissie opgelegd. Die houdt concreet in dat als je niet binnen 3 jaar een bepaald aantal declaraties doet bij de Europese Commissie doet je gekort gaat worden op je budget. Er bestaat dus een risico dat bepaalde subsidie is toegezegd aan projecten. Echter de Europese commissie snijdt in middelen waardoor er een tekort ontstaan. Dit tekort wordt bij de Provincie verhaald.

Tenslotte speelt er op dit moment een interpretatie kwestie met de nationale audit dienst. Zij hebben bepaald dat bepaalde kosten niet subsidiabel zijn in verband met staatssteun. Dit gaat met name over loonkosten bij innovatie projecten. Als deze kosten inderdaad afgekeurd gaan worden lopen projecten een financieel risico, maar heeft dit ook gevolgen voor het behalen van de N+3. Op dit moment lopen gesprekken tussen het Rijk, de auditdienst en de Provincie om hier een oplossing voor te vinden.

Op grond van historische gegevens kan gesteld worden dat de risico's beperkt zijn.

Dit is gebaseerd op het feit dat deze risico's zich tot op heden nog niet hebben gemanifesteerd. Desondanks bij optreden is de impact groot.

Mede gelet op mogelijke EU controles in de periode t/m 2023 blijft het wenselijk om het maximale risicobedrag op € 4 mln. te houden.?

Termijn duidelijkheid

De uiteindelijke financiële risico's van de programma's 2014-2020 zullen pas na afloop van deze programma's, bij de eindafrekening in 2026 bekend zijn.

Acties / beheersing

De (externe) uitvoeringsorganisaties van de EU programma's beoordelen de juridische aspecten van de EFRO-projectsubsidies. Voor wat betreft het aandeel provinciale cofinanciering zijn wij zelf verantwoordelijk voor de juridische toetsing. In de regel wordt een provinciale cofinanciering aan een Limburgse partner in een EU project afgegeven als een inspanningsverplichting. Het financiële risico is zodoende beperkt.

3. Indexering loon-en prijsstijgingen

Financiële impact

In de begroting en meerjarenramingen wordt rekening gehouden met de jaarlijkse indexaties op basis van de loon- en prijsontwikkelingen uit de meicirculaire provinciefonds. Zo is de indexatie in de begroting 2027 gebaseerd op de meicirculaire 2026.

Dekking voor deze raming vinden we standaard in het accres bij de algemene uitkering en (indien van toepassing) in de indexering van de opcenten motorrijtuigenbelasting.

Omschrijving risico

Zowel de belasting van de post 'Indexering loon- en prijsstijging' als de dekking kan in het algemeen tussen de eerste raming in de primaire begroting en de realisatiecijfers in de jaarrekening aanzienlijk wijzigen. Bovendien kunnen van jaar op jaar de post 'Indexering loon- en prijsstijging' en de aangewezen dekkingsmiddelen fors veranderen.

Als gevolg van het coalitieakkoord "Elke Limburger telt 2023-2027" bewegen de opcenten meen met de indexatie van de programmabegroting (voorcalculatorisch).

Door de fluctuaties in de belasting van de post en in de dekkingsmiddelen bestaat er altijd het risico dat de aangewezen dekkingsmiddelen ontoereikend zijn. We schatten het maximale risico normaal op € 2 miljoen

Termijn duidelijkheid

Het accres 2027 wordt definitief bekendgemaakt in de meicirculaire 2028.

Acties / beheersing

De enige variabele, waar de Provincie sturing aan kan geven, is de indexering van de opcenten motorrijtuigenbelasting. Deze inkomstenpost valt onder de algemene dekkingsmiddelen.

Kengetallen BBV inzake financiële positie

Vanaf de begroting van 2016 is in het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) vastgelegd dat in deze paragraaf zes verplichte kengetallen moeten worden opgenomen. Naast deze kengetallen moet ook worden beoordeeld hoe ze samenhangen en wat dit betekent voor de financiële positie van de Provincie. Samen geven de kengetallen en de beoordeling een duidelijk beeld van de financiële situatie.

Vanaf de begroting van 2017 moeten daarnaast ook de verwachte balansen worden opgenomen in de begroting en de meerjarenraming. Dit geeft Provinciale Staten beter inzicht in zaken zoals investeringen, het gebruik van reserves en voorzieningen, en de financieringsbehoefte. Op basis van deze verwachte balansen kunnen de verplichte kengetallen worden berekend voor de periode 2025-2030. Het is belangrijk om te weten dat er op landelijk niveau geen vaste normen zijn vastgesteld voor deze kengetallen.

De voorgeschreven kengetallen worden één voor één uitgelegd en toegelicht.

De cijfers voor de netto schuldquote, de netto schuldquote aangepast voor alle verstrekte leningen, de solvabiliteitsratio en het kengetal grondexploitatie hebben te maken met de balans. Uit de uitleg hieronder blijkt dat de financiële reserves afnemen. De solvabiliteitsratio laat zien dat er voldoende financiële buffer is en dat het risico rondom de grondexploitatie erg klein is.

De cijfers over de structurele exploitatieruimte en de belastingcapaciteit gaan over de inkomsten en uitgaven van de provincie. Uit de berekeningen blijkt dat de structurele inkomsten voldoende zijn en dat er ruimte is om deze inkomsten te verhogen. De onbenutte belastingcapaciteit was in 2026 € 89,1 miljoen. In de programmabegroting van 2027 is dit gestegen naar € 89,8 miljoen.

Hieruit kunnen we concluderen dat de financiële situatie van de Provincie Limburg als voldoende beschouwd kan worden.

Netto schuldquote

De netto schuld laat zien hoe groot de schulden van de Provincie zijn in vergelijking met het eigen geld. De netto schuldquote geeft aan hoe zwaar de rente en aflossingen drukken op de begroting. Dit wordt berekend door het verschil tussen de eigen middelen en de schulden te vergelijken met de inkomsten, zonder rekening te houden met veranderingen in de reserves.

Om te begrijpen of er sprake is van doorlenen, wordt de netto schuldquote op twee manieren weergegeven: met en zonder doorgeleende bedragen. Zo wordt duidelijk wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de totale schuldenlast.

Een negatieve schuldquote betekent dat er meer geld beschikbaar is dan nodig. Dit overschot wordt kleiner door investeringen in projecten. Als er meer geld nodig is, moet er extra financiering geregeld worden.

Door de doorgeleende bedragen mee te nemen in de netto schuldquote, wordt duidelijk hoeveel er wordt doorgeleend. Dit laat zien welk deel van de leningen is uitgeleend en wat dit betekent voor de totale schulden. Hierdoor nemen de overschotten toe. Als we beide schuldquotes vergelijken, blijkt dat er een aanzienlijk bedrag wordt doorgeleend.

Schuldquote	R2025	B2026	B2027	B2028	B2029	B2030
Netto schuldquote	18%	72%	123%	126%	133%	112%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	-146%	-75%	-49%	-42%	-33%	-36%

Solvabiliteit

Deze ratio geeft inzicht in de mate waarin de Provincie in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Het geeft het eigen vermogen weer als percentage van het balanstotaal. Het eigen vermogen bestaat uit de reserves en het resultaat uit het overzicht van baten en lasten.

De solvabiliteitsratio is een maat voor de weerbaarheid van de Provincie. De mate van weerbaarheid in combinatie met de andere kengetallen geeft een indicatie over de financiële positie van de Provincie. Als we het vreemd vermogen beschouwen, zien we dat dit met name bestaat uit overlopende passiva. Dit betreft voor een substantieel deel beschikte subsidies. Gezien de hoogte van het vreemd vermogen kunnen we concluderen dat de berekende ratio ruim voldoende is om aan de financiële verplichtingen te voldoen. Er is sprake van een zeer gezonde vermogenspositie.

	R2025	B2026	B2027	B2028	B2029	B2030
Solvabiliteitsratio	73%	71%	66%	62%	63%	63%

Grondexploitatie

In het verleden is gebleken dat de grondexploitaties een forse impact kunnen hebben op de financiële positie van Provincies. De boekwaarde van de grondposities zijn van belang. Deze moeten worden terugverdiend bij verkoop. De omvang van de boekwaarde van de gronden wordt gerelateerd aan de baten exclusief de mutaties in de reserves. De waarde staat nu negatief, als gevolg van vooruitontvangen inkomsten op onze projecten. De vraag is uiteindelijk wat de projecten opleveren in financiële zin. De paragraaf grondbeleid geeft hier inzicht in.

De omvang van de grondexploitatie is bij de Provincie gering. Er is dan ook geen sprake van een materieel risico.

	R2025	B2026	B2027	B2028	B2029	B2030
Kengetal grondexploitatie	0%	0%	0%	0%	0%	0%

Structureel exploitatiesaldo

Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting is het onderscheid tussen structurele en incidentele baten/lasten van belang. Het structurele begrotingssaldo wordt berekend door de totale baten en lasten te verminderen met de incidentele baten en lasten.

Incidentele baten en lasten zijn eenmalige inkomsten en uitgaven waarbij een duidelijke einddatum bekend is. Het onderscheid tussen structurele en incidentele posten is vastgelegd in een notitie van de commissie BBV. De structurele exploitatieruimte wordt berekend door het saldo van de structurele baten en lasten, samen met de structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves, te delen door de totale baten (zonder mutatie van reserves).

Een positief kengetal betekent dat we een positief saldo hebben tussen de structurele baten/lasten en de onttrekking/toevoegingen aan de reserves. Het betekent dat er flexibiliteit zit in de begroting. Als gevolg van nadelige effecten van structurele baten (herijking) uit o.a. provinciefonds en leges enerzijds en o.a. hogere structurele lasten anderzijds, daalt de structurele exploitatieruimte.

	R2025	B2026	B2027	B2028	B2029	B2030
Structureel exploitatiesaldo	20%	9%	11%	8%	7%	7%

Opcenten motorrijtuigenbelasting

Een Provincie heeft de mogelijkheid het aantal opcenten te verhogen tot het maximaal te heffen aantal opcenten zoals dat door het Rijk wordt bepaald. De belastingcapaciteit van Provincies wordt berekend door het aantal opcenten in jaar t (het begrotingsjaar) te relateren aan het gemiddelde van het aantal opcenten van alle Provincies in jaar t-1 en uit te drukken in een percentage.

Onze opcenten worden jaarlijks, conform het Coalitieakkoord 2023-2027, verhoogd op basis van de indexatie conform de Meicirculaire van het lopende jaar, in dit geval 2026 (zoals opgenomen in de financiële grondslagen bij deze programmabegroting).

Als gevolg van deze jaarlijkse indexatie zien we dat we in 2027 net boven het landelijke gemiddelde uitstijgen.

Belastingcapaciteit	R2025	B2026	B2027
Aantal opcenten t.o.v. landelijke gemiddelde	97%	98%	101%
Landelijk gemiddelde jaar t-1	100%	100%	100%

3. § Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

Kapitaalgoederen zijn van belang voor de realisatie van provinciale programma's. Zo speelt een goed onderhouden infrastructuur een belangrijke rol in de economie en het sociaal leven. Een integrale afweging tussen aanwezigheid van kapitaalgoederen, duurzaamheidseisen, kwaliteitsniveau, onderhoud en visie is van strategisch belang voor de Provincie en voor haar financiële positie.

Met de paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen in de begroting stellen Provinciale Staten kaders voor onderhoud van infrastructuur, wegbeheer en gebouwen.

Infrastructuur

Het beheren en onderhouden van de provinciale infrastructuur is een continu proces conform de onderhoudsprogrammering die is opgenomen in de verplichte paragraaf "Onderhoud Kapitaalgoederen" als onderdeel van de Programmabegroting 2027.

Zoals in de Voorjaarsrapportage 2026 is vermeld, blijft in uitvoering van contracten betreffende onderhoudsactiviteiten merkbaar dat technisch geschoold personeel schaars is. Dit, in combinatie met de pieken in onderhoud en vervangingswerken, die we voor civiele kunstwerken op ons af zien komen, blijft dit voor de komende jaren een tijdige en kwantitatieve en kwalitatieve aanvulling van engineering- en uitvoeringscapaciteit vergen.

Daarnaast blijven de huidige geopolitieke ontwikkelingen leiden tot (mogelijke) prijsstijgingen.

Bovenstaande is ook terug te lezen in de voortgangsrapportages van het Integraal Programma Mobiliteitsopgaven (IPML), waarin per afzonderlijk mobiliteitsthema en -project halfjaarlijks gerapporteerd wordt over de voortgang.

Beheer en onderhoud van nieuwe of aangepaste structuur

De nieuwe Nota Infrastructurele Kapitaalgoederen 2024-2027, met daarin vastgelegd het gewenste kwaliteitsniveau "Basis" voor beheer en onderhoud van wegen, kunstwerken en andere infrastructurele kapitaalgoederen is op 26 april 2024 vastgesteld. Het provinciale infrastructurele areaal voldoet aan het kwaliteitsniveau "Basis".

De onderhouds- en vervangingsplanning van verhardingen en civiele kunstwerken is ook het moment om ingrepen uit het functioneel, natuur-inclusief, administratief en duurzaam-circulair kader mee te nemen. In de periode 2024-2027 wordt het onderhoud voor wat betreft het functioneel kader indien mogelijk gecombineerd met de inrichtingseisen uit de Leidraad Inrichting Provinciale Infrastructuur (LIPI).

Ook in 2027 geven we uitvoering aan deze nieuwe Nota Infrastructurele Kapitaalgoederen 2024-2027 en continueren we de uitvoering van de reeds opgenomen weginfrastructuurprojecten in het IPML.

Tabel 3.1. Oplevering projecten

Nr. IPML	Wegnummer	Naam	Project	Periode
B5	N270	Eindhoven-Well	N270 Koninginnebrug	2028
B22	N564	Weert-Lozen	N564 Brug Nyrstar	2030
B48	N281	Nijswiller-Hoensbroek	N281 Rehabilitatie 4-baans gedeelte gem. Heerlen (fundering en verharding, km 22- 32)	2028
W7	N270	Eindhoven-Well	N270 VIA Venray projecten (incl. afrit Deurnseweg)	Fase 1A: 2026 Fase 1B: 2027: Fase 2: n.t.b.
W19	N266-N275	Nederweert-Helmond	N266-N275 Nederweert	2028
W20	N273	Ittervoort-Venlo	N273 kom Neer	2029
W24	N280	Weert-Roermond	N280 Leudal	2030
W59	N595	Valkenburg-Wittem	N595 Wittemer Allee	Deelproject 1: 2028 Deelproject 2: na 2030
W60	N598	De Hut-De Plank	N598 P 246 De Hut - De Plank fase 1	2028

Financiële consequenties voor de begroting

Financiële consequenties van de uitvoering van beheer- en onderhoudswerkzaamheden volgend uit NIK 2024-2027 en de planning uit het IPML zijn vertaald in de begroting 2027 en bijbehorende meerjarenraming in het begrotingsprogramma 7. Een bereikbaar en toegankelijk Limburg.

Tabel 3.2. Exploitatiebudget (bedragen € x 1.000)

Omschrijving	Realisatie 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
Exploitatielasten *	31.561	37.234	35.370	35.370	35.370	35.370

* Incl. steunpunten wegen.

Investerings in weginfra

De beschikbare middelen worden geprogrammeerd op basis van onderhoudsprioriteit waarbij, conform de CROW-onderhoudsmethodiek het onderhoudsniveau "Basis" van de provinciale arealen wordt geborgd. Op het moment dat onderhoud wordt uitgevoerd, wordt sinds 2025 ook gekeken welke maatregelen gecombineerd kunnen worden uitgevoerd om te voldoen aan het functioneel, administratief, duurzaam en circulair en natuur-inclusief kader.

Daarnaast wordt binnen de beschikbare middelen gekeken welke maatregelen op hoog risicolocaties ten behoeve van verkeersveiligheid kunnen worden uitgevoerd.

Tabel 3.3. Investerings € x 1.000)

Omschrijving	Realisatie	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2025	2026	2027*	2028**	2029***	2030
Projecten*	70.115	23.653	34.540	36.077	2.000	0
Kunstwerken*	3.928	0	0	0	1.000	0
Vervangingsinvesteringen**	26.142	33.386	24.128	1.795	160	227
Totaal	100.185	57.039	58.668	37.872	3.160	227

*De in 2027 en 2028 hoger geplande uitgaven hebben m.n.betrekking op de projecten N595 Wittemer Allee en N273 Kom Neer

**De planning voor 2029 e.v. wordt opgenomen in de eerstvolgende Nota Infrastructurele Kapitaalgoederen 2028-2032

Gebouwen

De Provincie Limburg heeft 10 gebouwen in eigendom. Dit zijn:

- het Gouvernement aan de Maas;
- drie steunpunten voor provinciale wegen te Hulsberg, Sittard en Nederweert;
- drie provinciale musea, te weten: het Bonnefantenmuseum te Maastricht, het Limburgs Museum te Venlo en het Discovery Museum te Kerkrade;
- kasteel Groot Buggenum te Grathem (inclusief bijbehorende dienstwoning);
- cargoloods Oost Maastricht-Airport;
- het stationsgebouw van de Zuid Limburgse Stoomtrein Maatschappij Simpelveld (inclusief bijbehorende loods, werkplaats, watertoren en seinhuisjes).

Het bestuur, de directie en de provinciale medewerkers zijn gehuisvest in het Gouvernement en de drie steunpunten, de overige gebouwen worden verhuurd aan de betreffende organisaties die het gebouw gebruiken.

Beleid

Het goed onderhouden van de provinciale gebouwen en de gebouwgebonden (technische) installaties is van groot belang voor de functionele beschikbaarheid van de voorzieningen en de gezondheid en het welzijn van medewerkers. Tevens is het uitvoeren van goed onderhoud van belang voor de representativiteit, de energie-efficiëntie en het waardebehoud van de gebouwen. In veel gevallen leidt dit ook tot een kostenbesparing op de lange termijn.

Verder kan de implementatie van duurzame technologieën en producten bij het uitvoeren van het onderhoud bijdragen aan de Provinciale doelstellingen op het gebied van duurzaamheid en klimaatneutraliteit. Gelet op het voorgaande is goed onderhoud van de provinciale gebouwen dus van belang voor de uitvoering van de provinciale programma's.

Het doel van het onderhoudsproces is het waarborgen van het vereiste onderhoudsniveau van alle provinciale gebouwen. Om dit doel te bereiken zijn voor alle gebouwen Meerjarenonderhoudsplannen (MJOP's) opgesteld, die ten grondslag liggen aan de planning en uitvoering van het (groot) onderhoud. Op basis van deze plannen wordt ook de financiële voorziening voor het groot onderhoud van de provinciale gebouwen ingericht. Tevens wordt voldaan aan het besluit begroting en verantwoording (BBV) van het Ministerie Binnenlandse Zaken en de voorwaarden van de accountant.

Verduurzaming gebouwen

De gebouwen zijn in de afgelopen jaren op diverse gebieden verduurzaamd en hebben nagenoeg allemaal het energielabel A (voor de kantoorruimten is de minimale eis energielabel C).

Voor alle provinciale gebouwen zijn energiebesparingsrapporten opgesteld waarin maatregelen zijn opgenomen voor de verdere verduurzaming van deze gebouwen in de komende jaren. Bij natuurlijke vervangingsmomenten van installaties en voorzieningen worden indien en voor zover mogelijk energiezuinige alternatieven toegepast. Aanvullende doelstellingen en maatregelen m.b.t. CO₂- en energiereductie binnen de provinciale vastgoedportefeuille zijn nader uitgewerkt in het provinciale Uitvoeringsplan Duurzaamheid 2024-2030 (zie: paragraaf 9 "Duurzaamheid"). In het kader van de voorbeeldfunctie, wordt alleen duurzaam opgewekte energie ingekocht en is onze bedrijfsvoering duurzaam en circulair.

Plannen in 2027

- Vervangen alarmontruimingsinstallatie Gouvernement;
- Vervangen camera-installatie Gouvernement;
- Vervangen koelinstallatie Gouvernement;
- Vervangen netwerkbekabeling Gouvernement;
- Renoveren toiletvoorzieningen bouwdeel A Gouvernement;
- Herinrichting voorterrein bestuurseiland Gouvernement;
- Vervangen (resterende) TL-verlichting Gouvernement en de provinciale musea door LED-verlichting.

4. § Financiering

Inleiding

De paragraaf Financiering biedt nader inzicht in: 1) de portefeuille met liquide middelen en beleggingen van (tijdelijk) overtollige liquide middelen; 2) de portefeuille met uitstaande geldleningen en verstrekte borgstellingen aan verbonden partijen en derden marktpartijen uit hoofde van het publiek belang* en 3) de portefeuille met opgenomen geldleningen ten behoeve van zowel specifieke projectfinanciering als ook de eigen algemene balansfinanciering voor Provincie Limburg.

*Geïnvesteed agiokapitaal in deelnemingen maakt geen deel uit van deze paragraaf en is opgenomen in de paragraaf Verbonden partijen.

De primaire taak van de financieringsfunctie is dat te allen tijde voldoende werkkapitaal beschikbaar is om tijdig aan alle financiële verplichtingen te kunnen voldoen, opdat de financiële continuïteit van Provincie Limburg gewaarborgd blijft en dat de in de meerjarenbegroting opgenomen beleidsdoelstellingen zonder belemmering van financiering uitgevoerd kunnen worden.

Een secundaire maar even zo belangrijke taak van de financieringsfunctie is dat de Provincie haar (tijdelijk) overtollige middelen in een verantwoorde balans inzet ten behoeve van zowel directe stimulering van het publieke belang in Limburg als ook het realiseren van beleggingsrendementen. Deze beleggingsrendementen komen op indirecte wijze, als rentebaten in de meerjarenbegroting, eveneens toe aan de Limburgse maatschappij.

De paragraaf Financiering is als volgt opgebouwd:

1. Financiering integraal;
2. Algemene ontwikkelingen;
3. Portefeuille Uitzettingen van (tijdelijk) overtollige liquide middelen (Treasury);
4. Portefeuille Uitzettingen uit hoofde van het publiek belang (Sturing in Samenwerking);
5. Portefeuille Opgenomen geldleningen;
6. Verantwoording wettelijke normen - Kasgeldlimiet;
7. Verantwoording wettelijke normen - Renterisiconorm;
8. Verantwoording wettelijke normen - Drempelbedrag schatkistbankieren;
9. Verantwoording wettelijke normen - Europese Monetaire Unie (EMU)-saldo

Financiering integraal

Uit de financiële balans per 31 december 2025 (Pepperflow, Jaarstukken 2025), valt af te lezen dat Provincie Limburg een balanstotaal heeft van € 2.276 mln. De volgende onderdelen van deze balans komen direct voort uit de activiteiten behorend bij de financieringsfunctie:

- De activazijde van de balans toont de bezittingen van de Provincie. De Provincie bezit voor in totaal € 1.100 mln. aan obligaties, deposito's en uitstaande langlopende geldleningen en voor nog eens € 261 mln. aan kortlopende uitzettingen en liquide middelen;
- De passivazijde laat zien hoe de activa zijn gefinancierd. Hieruit valt af te lezen dat het overgrote deel van de provinciale activa met eigen vermogen is gefinancierd (€ 1.664 mln.) en in relatief beperkte mate met vreemd vermogen. De vaste schuldpositie bestaat ultimo 2025 uit € 33,7 mln. aan opgenomen langlopende geldleningen.

De activa, zoals hierboven bij het eerste gedachtestreepje beschreven, zijn onderverdeeld in de volgende twee financieringsportefeuilles:

1. Portefeuille Uitzettingen (tijdelijk) overtollige liquide middelen;
2. Portefeuille Uitzettingen uit hoofde van het publieke belang.

De opgenomen geldleningen, zoals hierboven bij het tweede gedachtestreepje beschreven, zijn ondergebracht in de volgende financieringsportefeuille:

3. Portefeuille Opgenomen geldleningen.

In tabel 4.1 wordt het integrale portefeuille-overzicht van de drie voornoemde financieringsportefeuilles weergegeven. In de tabel wordt de verwachte nominale hoofdsom per aanvang boekjaar 2026-2030 weergegeven, rekening houdend met de reguliere contractuele aflossingen. Er wordt hierbij geen rekening gehouden met toekomstige nieuwe uitzettingen of opnames in dezelfde portefeuille, omdat dit afhankelijk van bestuurlijke besluitvorming nog ongewis is. Vrijvallende middelen komen in beginsel toe aan het schatkistbankieren rekening-courant en de aflossingen op opgenomen geldleningen worden betaald uit ditzelfde rekening-courant. Het schatkistbankieren rekening-courant is een portefeuille onderdeel van de portefeuille Uitzettingen (tijdelijk) overtollige liquide middelen.

De verwachte totale nominale waarde van de drie financieringsportefeuilles samen per aanvang 2026 bedraagt naar verwachting € 1.271,7 mln. en per aanvang 2027 € 1.156,3 mln. Dit houdt in dat de drie gedefinieerde financieringsportefeuilles in 2027 naar verwachting met circa € 115,4 mln. dalen. Deze middelen zullen enerzijds op basis van de investeringsplanning verschuiven naar de materiële vaste activa of onderhanden werk (bijvoorbeeld als gevolg van grondaankopen of investeringen in infrastructuur) en zullen anderzijds conform de programmabegroting worden ingezet als financiering van de inzet van de programmareserves.

De totaal begrote renteopbrengst per portefeuille per boekjaar wordt eveneens in tabel 4.1 gepresenteerd. In de verwachte renteopbrengst zijn naast de geschatte variabele rentebaten in rekening-courant bij Schatkistbankieren bij het Rijk verder uitsluitend de renteopbrengsten opgenomen gebaseerd op getekende leningovereenkomsten. Afhankelijk van eventuele toekomstige uitzettingen kunnen de te realiseren rentebaten in de meerjarenraming tot een toename van rentebaten leiden. Dit maakt dat in tabel 4.1 in beginsel van boekjaar tot boekjaar een daling in de rentebaten zichtbaar is, dat met rentebaten uit eventuele toekomstige uitzettingen kan worden aangevuld. De totaal verwachte renteopbrengsten in boekjaar 2027, zoals verwerkt in de programmabegroting, bedraagt € 28,2 mln.

Financiële karakteristieken per portefeuille

Elke financieringsportefeuille (en ook elk portefeuille onderdeel) heeft zijn eigen kenmerken die hieronder beknopt worden benoemd:

1. Portefeuille Uitzettingen van (tijdelijk) overtollige liquide middelen: Deze portefeuille heeft een relatief hoge liquiditeitswaarde, omdat een aanzienlijk deel van de portefeuille in direct beschikbaar rekening-courant en/of bijna direct opeisbare Rijksdeposito's is ondergebracht. Ook is het kredietrisico binnen deze portefeuille relatief laag, omdat de tegenpartij altijd een overige Nederlandse overheidsorganisatie is. Daar staat tegenover dat de rentevergoedingen vaak lager zijn, omdat een groot deel van de portefeuille kortlopend uitstaat en er marginale risico-opslagen worden toegevoegd;
2. Portefeuille Uitzettingen uit hoofde van het publieke belang: Het primaire doel van deze portefeuille is het tegemoet komen aan partijen die met haar activiteiten het publiek belang in Limburg dienen. De portefeuille heeft een lage liquiditeitswaarde, omdat geldleningen aan verbonden partijen en derden marktpartijen een relatief lange looptijd kennen en slechts in (zeer) beperkte mate vervroegd afgelost (kunnen) worden. Gegeven het maatwerk in de leningsovereenkomsten is er tevens een zeer beperkte secundaire markt om deze geldleningen voortijdig met cessie aan derden over te kunnen dragen. Ook is het kredietrisico op deze portefeuille aanzienlijk hoger en is het aanvraag- en besluitvormingsproces en het leningbeheer intensiever dan in de andere portefeuilles. Daar staat tegenover dat de rentepercentages binnen deze portefeuille vaak meerdere procentpunten hoger liggen als resultante van de toegevoegde marktconforme risico-opslagen;

3. Portefeuille Opgenomen geldleningen – De Provincie heeft goede toegang tot de (sector)banken en overige financiële instellingen voor het kortlopend (< 1 jaar) en langlopend (> 1 jaar) inlenen van gelden, wat de toegankelijkheid tot het kunnen inlenen van aanvullende liquiditeiten waarborgt. Over het algemeen geldt hoe korter de inleenperiode hoe gunstiger de rentetarieven, met dien verstande dat de rentelasten ook sneller kunnen stijgen bij marktverschuivingen (renterisico). Vooralsnog heeft de Provincie geen aanvullende liquiditeitsbehoefte voor de eigen bedrijfsvoering. De Provincie heeft wel enkele langlopend opgenomen (of overgenomen) geldleningen in de boeken ten behoeve van specifieke projecten.

Tabel 4.1 Portefeuille overzicht uitstaande en opgenomen gelden per aanvang boekjaar (nominaal x € 1.000)

Portefeuille overzicht	2027	2028	2029	2030	2031
1. Portefeuille Uitzettingen (tijdelijk) overtollige liquide middelen	581.456	546.524	506.592	450.660	435.728
2. Portefeuille Uitzettingen uit hoofde van het publieke belang	589.855	421.296	392.740	372.022	273.292
Totaal uitstaande financiële middelen	1.171.311	967.820	899.332	822.682	709.020
3. Portefeuille Opgenomen geldleningen	-15.010	-10.373	-5.917	-4.000	-3.333
Saldo uitstaande en opgenomen geldleningen	1.156.301	957.447	893.415	818.682	705.687
<i>Integrale prognose renteopbrengsten per boekjaar (bedragen x € 1.000)</i>					
Renteopbrengsten per portefeuille	2027	2028	2029	2030	2031
1. Portefeuille Uitzettingen (tijdelijk) overtollige liquide middelen	14.130	13.430	12.237	10.851	10.439
2. Portefeuille Uitzettingen uit hoofde van het publieke belang	12.292	6.667	5.826	5.042	2.952
Boekhoudkundige vrijval van reserves uit voormalige verkoop van obligaties	1.749	413	132	0	0
Totaal aan renteopbrengsten per boekjaar	28.171	20.510	18.195	15.893	13.391
3. Portefeuille Opgenomen geldleningen	-11	0	0	0	0
Saldo renteopbrengsten per boekjaar	28.160	20.510	18.195	15.893	13.391

Algemene ontwikkelingen

Op het gebied van wet- en regelgeving ten aanzien van overheidsfinanciering hebben al meerdere jaren geen grote ontwikkelingen plaatsgevonden. De vigerende Financiële verordening Provincie Limburg en het Treasurystatuut voldoen aan de wettelijke kaders, zijnde het Besluit Begroting & Verantwoording (BBV), de Wet financiering decentrale overheden (Wet fido), de Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden (Ruddo), de Regeling schatkistbankieren decentrale overheden (SKB) en de Uitvoeringsregeling financiering decentrale overheden (Ufdo). Ook voor de periode 2027 en verder zijn door de Rijksoverheid geen wetswijzigingen aangekondigd die van materiële invloed zijn op de financieringsfunctie van de Provincie.

Portefeuille Uitzettingen van (tijdelijk) overtollige middelen

Het College van Gedeputeerde Staten ziet er op toe dat de benodigde en de (tijdelijk) overtollige liquide middelen prudent worden beheerd. In de vigerende Financiële verordening en het vigerende Treasurystatuut zijn de doelstellingen en de nadere uitvoeringsregels ten aanzien van het financieringsbeleid vastgelegd, alsmede de taken, rollen en bevoegdheden. De Provincie voert deze financieringsactiviteiten in eigen beheer uit.

Samenstelling van de portefeuille

De portefeuille omvang inclusief verwachte renteopbrengsten in de periode 2027-2031 is opgenomen in tabel 4.2. Hieronder wordt per portefeuille-onderdeel een nadere toelichting gegeven.

Portefeuille-onderdeel 1a: In het portefeuille-onderdeel 'Geldleningen aan decentrale overheden' zijn alle uitzettingen aan Nederlandse decentrale overheden met een looptijd langer dan 1 jaar opgenomen. Aanvang 2027 heeft dit portefeuille-onderdeel een totaalomvang van € 381,5 mln. In de periode vanaf 2027 tot 2031 zal een aantal leningen met een totaalvolume van € 145,7 mln. vrijvallen. Afhankelijk van nieuwe feiten en omstandigheden is voorsnog de verwachting dat met het doen van periodieke nieuwe uitzettingen de omvang van dit portefeuille onderdeel in de periode 2027-2031 (nagenoeg) op peil zal blijven.

Portefeuille-onderdeel 1b: De regeling Schatkistbankieren voorziet in de mogelijkheid om Rijksdeposito's in meerdere looptijden en met een vast rentetarief af te sluiten bij het Agentschap van de Generale Thesaurie (DSTA) van het Ministerie van Financiën. De rentetarieven zijn gelijk aan de kapitaalmarktrente waartegen de Staat der Nederlanden zich kan financieren op de internationale financiële markten. Doordat het rendement op deze deposito's circa 20 tot 30 basispunten lager ligt dan uitzettingen aan decentrale overheden, maar daarentegen wel direct (binnen ca. twee werkdagen) opeisbaar zijn in geval van aanvullende liquiditeitsbehoefte, zijn Rijksdeposito's zeer geschikt voor een beperkt gebruik in de portefeuillemix. Het doel van plaatsing in Rijksdeposito's is het (onder normale marktomstandigheden) verkrijgen van een hoger rendement dan op het uitstaande saldo in rekening-courant.

Portefeuille-onderdeel 1c: Het rekening-courant saldo bij de Schatkist is in de eerste plaats benodigd voor de dagelijkse inkomsten en uitgaven van de Provinciale bedrijfsvoering. Het is noodzakelijk om op dagelijkse basis voldoende saldo beschikbaar te hebben om tijdig aan alle betalingsverplichtingen te kunnen voldoen. In geval van (tijdelijke) tekorten zullen er middelen ingeleend kunnen worden (zie portefeuille Opgenomen leningen) en bij (tijdelijk) overtollige liquide middelen zou het overtollige deel voor een bepaalde duur kunnen worden uitgezet ten behoeve van het publiek belang en/of ten behoeve van een hoger renterendement. Om tijdig voldoende inzicht te hebben in de liquiditeitsbehoefte wordt een meerjarenprognose liquiditeit opgesteld waarin meerjarig alle begrote exploitatie-inkomsten en -uitgaven, investeringen en financieringsmutaties zijn opgenomen. In tabel 4.2 is het verwachte rekening-courant saldo per aanvang boekjaar opgenomen, uitgaande van géén nieuwe uitzettingen en opnames in de financieringsportefeuilles. Gelet op de toename van het rekening-courant saldo is het, afhankelijk van nieuwe feiten en omstandigheden, de verwachting dat er ruimte is voor nieuwe uitzettingen. Binnen de reguliere P&C cyclus zullen de verwachte rentebaten indien nodig periodiek worden bijgesteld.

Tabel 4.2 Portefeuille Uitzettingen (tijdelijk) overtollige liquide middelen per aanvang boekjaar (nominaal x € 1.000)

Portefeuille onderdelen	2027	2028	2029	2030	2031
1a. Geldleningen aan decentrale overheden	381.456	346.524	306.592	250.660	235.728
1b. Schatkistbankieren deposito's	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000
1c. Schatkistbankieren rekening-courant*	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000
1. Totaalomvang portefeuille	581.456	546.524	506.592	450.660	435.728
Verwachte renteopbrengsten per portefeuille onderdeel	2027	2028	2029	2030	2031
1a. Geldleningen aan decentrale overheden	12.630	11.930	10.737	9.351	8.939
1b. Schatkistbankieren deposito's	2.918	2.918	2.918	2.918	2.918
1c. Schatkistbankieren rekening-courant	1.500	1.500	1.500	1.500	1.500
1. Totaal renteopbrengsten portefeuille	17.048	16.348	15.155	13.769	13.357

*Het rekening-courant saldo per aanvang boekjaar is berekend op basis van de meerjarenprognose liquiditeit. Het deel van dit saldo dat (tijdelijk) overtollig is, kan in aanmerking komen voor nieuwe uitzettingen.

Portefeuille Uitzettingen uit hoofde van het publieke belang

De portefeuille uitzettingen uit hoofde van het publieke belang bevat (uitsluitend*) alle geldleningen aan en borgstellingen ten behoeve van verbonden partijen en derden marktpartijen uit hoofde van het publiek belang. Conform de Financiële verordening 2026 artikel 33 en artikel 34 lid 3 zijn in het vigerende beleidskader Sturing in Samenwerking (beleidskader SiS) de voorwaarden en condities vastgelegd waartegen de Provincie een geldlening uit hoofde van het publiek belang zou kunnen verstrekken. Tevens is in het beleidskader SiS vastgelegd hoe uitvoering wordt gegeven aan het leningbeheer en risicomanagement van de individuele leningen en de portefeuille als geheel.

* De portefeuille met het gestort kapitaal (eigen vermogen) in provinciale deelnemingen is opgenomen in de Paragraaf Verbonden Partijen.

Een overzicht van de omvang en de verwachte renteopbrengsten van de uitgezette geldleningen aan verbonden partijen en derden partijen en het totaal aan verstrekte borgstellingen is opgenomen in tabel 4.3.

In het portefeuille onderdeel Geldleningen aan verbonden partijen wordt er in beginsel rekening mee gehouden dat de drie uitstaande hybride geldleningen van elk € 50 mln. aan de sectorbanken BNG Bank en NWB Bank per eerste call-datum door de bank worden afgelost. Mochten de sectorbanken besluiten (eenzijdig recht) om niet tot aflossing over te gaan, dan wordt de verwachte aflossing in de planning één jaar opgeschoven.

Tabel 4.3 Portefeuille Uitzettingen publiek belang per aanvang boekjaar (nominaal x € 1.000)

Portefeuille onderdelen	2027	2028	2029	2030	2031
2a. Geldleningen aan verbonden partijen	329.769	174.922	164.045	159.136	70.758
2b. Geldleningen aan derde partijen	260.097	246.385	228.707	212.898	202.546
Subtotaal uitstaande middelen	418.383	400.840	373.311	352.494	273.304
2c. Borgstellingen aan bank	0	0	0	0	0
2. Totaalomvang portefeuille	418.383	400.840	373.311	352.494	273.304
Verwachte renteopbrengsten per portefeuille onderdeel	2027	2028	2029	2030	2031
2a. Geldleningen aan verbonden partijen	9.889	4.651	4.391	4.049	2.518
2b. Geldleningen aan derde partijen	2.403	2.016	1.435	993	433
2c. Borgstellingen aan bank (vergoeding van begunstigden)	0	0	0	0	0
2. Totaal renteopbrengsten portefeuille	7.076	6.490	5.698	4.928	2.951

Portefeuille Opgenomen geldleningen

Gelet op de solide liquiditeitspositie zoals gepresenteerd in tabel 4.2 is de verwachting dat er in de komende jaren geen structurele opname van geldleningen voor de eigen liquiditeitsbehoefte van de Provincie benodigd is (balansfinanciering). Vooralsnog zijn er ook geen activiteiten en/of projecten in voorbereiding waarvoor een nieuwe specifieke projectfinanciering benodigd is. Wel heeft de Provincie twee opgenomen projectfinancieringen in de boeken staan die hieronder nader worden toegelicht:

1. In 2004 heeft de Provincie een geldlening van de (voormalige) Stichting Symbiose overgenomen met betrekking tot het pand Mercator. Verkoop van dit pand heeft in 2005 plaatsgevonden. De rente bedraagt 6,19% per jaar. Op deze lening wordt jaarlijks € 180.600 afgelost tot en met de einddatum in 2027. Daarmee is de einddatum reeds in zicht;
2. In het kader van de beëindiging van de activiteiten van LIOF Bedrijventerreinen per 1 juni 2016 heeft de Provincie eind 2016 een geldlening van LIOF overgenomen ad € 15,882 mln. na instemming door Provinciale Staten d.d. 30 september 2016 met de overname van de grondexploitatie industriepark Swentibold. In het ondertekende addendum behorende bij de Samenwerkingsovereenkomst d.d. 12 oktober 2000, in navolging van het collegebesluit d.d. 29 november 2016, is vastgelegd dat het Ministerie van Economische Zaken de Provincie voor het gedeelte van de lening dat overeenkomt met het negatieve exploitatieresultaat bij afsluiting van het project kwijschelding verleent tot een maximum van het leenbedrag. Over de lening is de Provincie geen rente verschuldigd aan EZ.

3. In 2018 was de Provincie met de Europese Investeringsbank (EIB) een uitbreidingsfinanciering voor de regeling Duurzaam Thuis overeengekomen. Binnen deze regeling, welke in opdracht van de Provincie door Svn wordt uitgevoerd, konden particuliere huiseigenaren tegen gunstige voorwaarden een geldlening ontvangen voor de verduurzaming van de eigen woning. In de periode januari 2019 tot en met december 2021 heeft de Provincie in totaal € 50 mln. (5 tranches van € 10 mln.) bij de EIB opgenomen en doorgestort aan Svn. Door de betrokkenheid van de EIB was de Provincie in staat om tevens van de EIB een EU-subsidie ELENA (European Local ENergy Assistance) te ontvangen ter dekking van de project- en proceskosten. Vanaf oktober 2023 kunnen woningeigenaren geen nieuwe aanvragen meer doen en wordt de regeling uitgefaseerd. Ook kan de Provincie geen nieuwe lening tranches meer opnemen bij de EIB. De eerste (in kwartaal 1 2019) opgenomen lening tranche is reeds volledig afgelost en de overige vier tranches worden in verschillende looptijden in de komende jaren lineair aan de EIB afgelost. Het rentepercentage op alle vier de nog actieve tranches bedraagt tot aan einde looptijd 0,00% en zijn daarmee kostenloos.

In tabel 4.4. wordt een overzicht van de restant schuld per aanvang boekjaar van de opgenomen geldleningen weergegeven, evenals de rentelasten per jaar. De rentelasten op opgenomen leningen zijn in 2027 minimaal en dalen in 2028 verder tot nul euro.

Tabel 4.4 Portefeuille Opgenomen geldleningen per aanvang boekjaar (nominaal x € 1.000)

Portefeuille onderdelen	2027	2028	2029	2030	2031
3a. Langlopende geldleningen projectfinanciering o/g	-15.010	-10.371	-5.915	-4.000	-3.333
<i>Lening BNG Bank tbv voormalige Stichting Symbiose (6,19%)</i>	-182	0			
<i>Lening Ministerie van EZK inzake Industriepark Swentibold</i>					
<i>Lening EIB tbv regeling Duurzaam Thuis tranche 1 Q1 2019 (0,08%)</i>					
<i>Lening EIB tbv regeling Duurzaam Thuis tranche 2 Q4 2019 (0,00%)</i>	-2.223	-1.112	0		
<i>Lening EIB tbv regeling Duurzaam Thuis tranche 3 Q3 2020 (0,00%)</i>	-5.999	-5.332	-4.665	-4.000	-3.333
<i>Lening EIB tbv regeling Duurzaam Thuis tranche 4 Q4 2021 (0,00%)</i>	-3.750	-2.500	-1.250	0	
<i>Lening EIB tbv regeling Duurzaam Thuis tranche 5 Q4 2021 (0,00%)</i>	-2.856	-1.427	0		
3b. Langlopende geldleningen balansfinanciering o/g	0	0	0	0	0
3c. Kasgeldleningen o/g	0	0	0	0	0
3. Totaalomvang portefeuille	-15.010	-10.371	-5.915	-4.000	-3.333
Verwachte rentekosten per portefeuille onderdeel	2027	2028	2029	2030	2031
3a. Langlopende geldleningen projectfinanciering o/g	-11	0	0	0	0
<i>Lening BNG Bank tbv voormalige Stichting Symbiose (6,19%)</i>	-11	0			
<i>Lening Ministerie van EZK inzake Industriepark Swentibold</i>					
<i>Lening EIB tbv regeling Duurzaam Thuis tranche 1 Q1 2019 (0,08%)</i>					
<i>Lening EIB tbv regeling Duurzaam Thuis tranche 2 Q4 2019 (0,00%)</i>	0	0			
<i>Lening EIB tbv regeling Duurzaam Thuis tranche 3 Q3 2020 (0,00%)</i>	0	0	0	0	0
<i>Lening EIB tbv regeling Duurzaam Thuis tranche 4 Q4 2021 (0,00%)</i>	0	0	0		
<i>Lening EIB tbv regeling Duurzaam Thuis tranche 5 Q4 2021 (0,00%)</i>	0	0			
3b. Langlopende geldleningen balansfinanciering o/g	0	0	0	0	0
3c. Kasgeldleningen o/g	0	0	0	0	0
3. Totaal rentekosten portefeuille	-11	0	0	0	0

Verantwoording wettelijke normen - Kasgeldlimiet

Een belangrijke doelstelling van de Wet fido is het vermijden van grote schommelingen in de rentelasten van openbare lichamen. Kortlopende financieringen (met looptijden tot één jaar) zijn vatbaarder voor renteschommelingen dan langlopende financieringen (met looptijden vanaf één jaar). Om een grens te stellen aan het volume aan opgenomen kortlopende financiering is in de Wet fido de kasgeldlimiet vastgelegd. De kasgeldlimiet is een door de minister bepaald percentage van het begrotingstotaal bij aanvang van het boekjaar. Bij ministeriële regeling is dit percentage voor Provincies vastgesteld op 7%, ongewijzigd ten opzichte van voorgaande boekjaren.

In tabel 4.5 is de begrote gemiddelde beschikbare ruimte per kwartaal onder de kasgeldlimiet voor 2027 weergegeven. De kasgeldlimiet voor Provincie Limburg bedraagt circa € 64,4 mln. Dit houdt in dat de

Provincie gemiddeld per kwartaal tot maximaal dit volume aan kortlopende geldleningen mag opnemen. Omdat de Provincie structureel over eigen liquide middelen beschikt en geen kortlopende leningen heeft opgenomen, kan worden gesteld dat de geschatte ruimte onder de kasgeldlimiet circa € 156 mln. bedraagt. Dit maakt dat de Provincie ook in 2027 onder vrijwel alle omstandigheden onder deze limiet zal blijven.

Tabel 4.5 Kasgeldlimiet (bedragen x € 1.000)

Berekening kasgeldlimiet 2026	Q1 2027	Q2 2027	Q3 2027	Q4 2027
Grondslag voor norm: omvang oorspronkelijke begroting 2027	920.087	920.087	920.087	920.087
Kasgeldlimiet: 7,0% van grondslag (1)	64.406	64.406	64.406	64.406
Omvang vlottende schuld (2)	8.550	8.550	8.550	8.550
Omvang vlottende middelen (3)	100.000	100.000	100.000	100.000
Netto schuld (+) of overschot (-) (2-3 = 4)	-91.450	-91.450	-91.450	-91.450
in % van de oorspronkelijke begroting	-9,9%	-9,9%	-9,9%	-9,9%
Ruimte (+) / Overschrijding (-) (1-4)	155.856	155.856	155.856	155.856

Verantwoording wettelijke normen - Renterisiconorm

In de Wet fido is tevens een renterisiconorm opgenomen. Deze norm heeft als doel het toekomstig renterisico te beperken door de aflossingen en renteherzieningen te spreiden. Het renterisico op de vaste schuld mag de renterisiconorm niet overschrijden. De renterisiconorm is bij ministeriële regeling vastgesteld op 20% van de provinciale begroting bij aanvang boekjaar. In tabel 4.6 is af te lezen dat de renterisiconorm voor de Provincie in 2027 € 184,0 mln. bedraagt, wat inhoudt dat de vaste schuldpositie tot maximaal deze omvang in boekjaar 2027 zou mogen worden afgelost. In 2027 wordt voor 'slechts' € 4,7 mln. op de vaste schuldpositie afgelost, waarmee de Provincie ruim onder de renterisiconorm blijft. De restant opgenomen schuldpositie ná 2027 bedraagt in totaal dan nog slechts € 10,4 mln., waardoor ook in volgende jaren de renterisiconorm nooit kan worden overschreden.

Tabel 4.6 Renterisiconorm per boekjaar (bedragen x € 1.000)

Berekening renterisiconorm	2027	2028	2029	2030	2031
Grondslag voor norm: omvang oorspronkelijke begroting 2026	920.087	920.087	920.087	920.087	920.087
Renterisiconorm: 20,0% van grondslag (1)	184.017	184.017	184.017	184.017	184.017
Renteherzieningen (2)	0	0	0	0	0
Aflossingen (3)	4.639	4.456	1.915	667	667
Renterisico volume (2+3 = 4)	4.639	4.456	1.915	667	667
in % van de oorspronkelijke begroting	0,5%	0,5%	0,2%	0,1%	0,1%
Ruimte (+) onder renterisiconorm (1-4)	179.378	179.561	182.102	183.350	183.350

Verantwoording wettelijke normen - Drempelbedrag schatkistbankieren

Met het regeling schatkistbankieren wordt beoogd dat vrij besteedbare tijdelijk overtollige middelen worden aangehouden binnen de faciliteit Schatkistbankieren van het Ministerie van Financiën. Echter, omdat vanuit de internetfaciliteit schatkistbankieren geen betalingsverkeer mogelijk is, is het toegestaan om een deel van de liquide middelen buiten de schatkist aan te houden om het reguliere betalingsverkeer via de huisbank praktisch uitvoerbaar te houden. Het drempelbedrag is het gemiddelde totaalsaldo per dag dat buiten de schatkist mag worden aangehouden. Het drempelbedrag voor Provincie Limburg in 2027 bedraagt ruim € 10,2 mln. ($€ 500 \text{ mln.} \times 2\% + € 420,087 \text{ mln.} \times 0,2\%$). Dit houdt in dat gemiddeld genomen iedere dag tot € 10,84 mln. buiten de rekening-courant bij Schatkistbankieren bij het Rijk kan worden aangehouden. De Provincie beoogt het werkelijk bedrag buiten de schatkist tot een minimum te beperken. Daar zijn de (digitale) bankprocessen ook als zodanig op ingericht. Het risico op overschrijding van voornoemd drempelbedrag is daarmee afgedekt.

Verantwoording wettelijke normen - EMU-saldo

Het EMU-saldo (de afkorting voor Europese Monetaire Unie en ook wel overheidssaldo genoemd) is de optelsom van alle inkomsten en uitgaven van de Rijksoverheid en de decentrale overheden in enig jaar. Met alle EMU-landen is afgesproken dat het EMU-saldo in enig jaar niet lager mag zijn dan minus 3%. Ook wel het begrotingstekort of / -overschot genoemd. De inkomsten en uitgaven van alle Nederlandse overheden beïnvloeden het EMU-saldo van Nederland. Het Rijk rapporteert hierover aan de Europese Commissie.

De decentrale overheden hebben met het Rijk afgesproken dat provincies en gemeenten als groep en individueel naar rato bijdragen aan het op peil houden van het Nederlands EMU-saldo. Dit is vastgelegd in de wet Houdbare Overheidsfinanciën (wet HOF).

Decentrale overheden (be)sturen en verantwoorden conform het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) echter op basis van baten en lasten, waarbij reserves worden opgebouwd en (grote) investeringen over meerdere jaarschijven worden verantwoord. Dat is anders dan de feitelijke inkomsten- en uitgavenstromen per kalenderjaar, welke voor de berekening van het EMU-saldo nodig zijn. Op jaareinde vindt ten behoeve van het bepalen van de EMU-waarde van Limburg een conversie plaats van de baten/lasten-systematiek naar de kasstelselsystematiek.

De gezamenlijke groep provincies en iedere individuele provincie ontvangen via de Septembercirculaire de EMU-referentiewaarde. Een individuele EMU-referentiewaarde is geen norm, maar een indicatie van het aandeel dat een provincie of gemeente in de gezamenlijke tekortnorm heeft. De referentiewaarde voor Provincie Limburg bedraagt in 2026 minus € 90,5 mln., gepubliceerd in de Septembercirculaire 2025 van het provinciefonds. Op het moment van schrijven zijn de referentiewaarden voor de begroting van 2027 nog niet bekend.

€ x 1.000

	2027	2028	2029	2030
Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves	-92.743	22.660	31.293	29.006
Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	29.197	33.102	36.135	35.437
Mutaties (im)materiële vaste activa	130.078	125.053	89.482	38.445
Mutaties voorzieningen	992	0	-1	-1
Mutaties voorraden	-4.000	11.000	3.000	0
Berekend EMU-saldo	-188.631	-80.291	-25.054	25.997

5. § Bedrijfsvoering

Inleiding

Bedrijfsvoering ondersteunt en stuurt het behalen van beleidsdoelstellingen door te zorgen voor betrokkenheid bij de omgeving, benaderbaarheid voor burgers en betrouwbaarheid in handelen. Er wordt gebouwd aan een organisatie die goed samenwerkt met ondernemers, burgers en maatschappelijke partners. Beleidsontwikkeling en communicatie worden steeds meer gecombineerd om effectief in te spelen op veranderingen.

Organisatievisie

In 2027 zetten we het in 2024 vastgestelde Organisatie Ontwikkeltraject 'Samen op weg naar een slagvaardige organisatie' voort. Met deze koers versterken we het ambtelijk vakmanschap door te investeren in de ontwikkeling van onze Provincie Professionals, door te komen tot een duidelijke sturingsfilosofie en rolverdeling, en werkprocessen effectiever en efficiënter in te richten. Tegelijkertijd versterken we onze positie als (samenwerkings)partner in de regio en investeren we in sterke verbindingen met Den Haag en Brussel. Zo streven we ernaar om Limburg elke dag mooier, duurzamer en innovatiever door te geven aan de generaties die na ons komen.

Human Resources

Organisatievisie

In 2027 zetten we de uitvoering van het organisatieontwikkeltraject *Samen op weg naar een slagvaardige organisatie* voort. We bouwen verder aan een organisatie waarin Provincie Professionals met eigenaarschap, verbinding en ontwikkeling bijdragen aan de maatschappelijke opgaven van Limburg. Langs de vijf ontwikkelsporen uit de organisatievisie versterken we onze organisatie, de onderlinge samenwerking en de uitvoeringskracht.

Human Resources

De maatschappelijke opgaven van de Provincie Limburg vragen om Provincie Professionals die met eigenaarschap, verbinding en vakmanschap bijdragen aan een slagvaardige en toekomstbestendige organisatie. Vanuit Human Resources faciliteren we deze ontwikkeling door te investeren in de groei van medewerkers, leiderschap en organisatiecultuur. Zo dragen we bij aan de realisatie van onze missie om Limburg iedere dag mooier, duurzamer en innovatiever door te geven aan volgende generaties.

In 2027 ligt de nadruk op het verder versterken van de Provincie Professional en op het ontwikkelen van een organisatie waarin medewerkers zich kunnen blijven ontwikkelen, samenwerken en verantwoordelijkheid nemen. Hiervoor investeren we in vier samenhangende ontwikkellijnen die elkaar versterken. Samen creëren zij de voorwaarden waaronder Provincie Professionals zich blijven ontwikkelen, duurzaam inzetbaar zijn en vanuit hun talent kunnen bijdragen aan de maatschappelijke opgaven van Limburg. Het Goede Gesprek vormt daarbij de verbindende schakel waarin deze thema's samenkomen.

- **Het Goede Gesprek.** We ontwikkelen Het Goede Gesprek verder tot een dialoog over resultaten, ontwikkeling, samenwerking en duurzame inzetbaarheid. Daarmee stimuleren we eigenaarschap, professionele groei en continu ontwikkeling een lerende organisatie.
- **Leren en ontwikkelen.** We versterken het ambtelijk vakmanschap door leren en ontwikkelen te verbinden aan de strategische opgaven van de organisatie. Via de Limburg Academie investeren we in een eigentijds introductieprogramma voor nieuwe medewerkers en in de verdere ontwikkeling van digitale vaardigheden. Zo ondersteunen we Provincie Professionals in hun dagelijkse werk en hun professionele ontwikkeling.
- **Duurzame inzetbaarheid en vitaliteit.** We investeren in een werkomgeving waarin gezondheid, werkplezier, ontwikkeling en eigen regie centraal staan. Door de verbinding tussen de rol van Provincie Professionals en de maatschappelijke opgaven van Limburg steeds centraal te stellen, behouden en versterken we de betrokkenheid, bevlogenheid en intrinsieke motivatie van medewerkers. Zo bouwen we aan een vitale en toekomstbestendige organisatie.
- **Diversiteit en inclusie.** We bouwen verder aan een inclusieve organisatiecultuur waarin verschillen worden gewaardeerd, gelijke kansen centraal staan en iedere Provincie Professional vanuit zijn of haar talent kan bijdragen aan de opgaven van de Provincie Limburg.

Communicatie

Het coalitieakkoord en de prioriteiten uit de beleidskaders, de organisatievisie en het organisatieontwikkelplan vormen het uitgangspunt voor de interne en externe communicatieactiviteiten van de Provincie Limburg en de bijbehorende inzet van capaciteit. Het primaire doel van de communicatie inspanningen is er op gericht om inwoners, partners, media en andere belanghebbenden proactief, duidelijk, open en transparant te informeren over beleid, besluiten en projecten van de provincie. Anderzijds is de interne communicatie gericht op het bevorderen van de betrokkenheid en motivatie van medewerkers en het sturen op verandering.

In 2027 ligt een belangrijk accent op de Provinciale Statenverkiezingen. Tot aan de verkiezingen ligt het zwaartepunt daarom bij de prioriteiten uit de huidige beleidskaders en coalitieakkoord. Tegelijkertijd wordt gewerkt aan de voorbereiding van de verkiezingen en aan de ontwikkeling van een apolitieke campagne om het belang van onze democratie en de rol van de provincie overheid daarin te benadrukken.

Na de verkiezingsperiode verschuift de aandacht naar de collegevorming en de niet-controversieel verklaarde dossiers. Voor deze lopende dossiers worden communicatiestrategieën, communicatieplannen en communicatiemiddelen verder ontwikkeld en uitgevoerd. Ook blijft ondersteuning van het bestuur op inhoudelijk en communicatief gebied een belangrijk onderdeel van de inzet.

Informatievoorziening

We ondersteunen de provinciale organisatie bij het realiseren van de maatschappelijke opgaven door middel van een kwalitatief goede informatievoorziening en geoptimaliseerde processen. Daarbij speelt het cluster O&I een centrale adviserende en coördinerende rol op het gebied van het gebruik en het beheer van data met specifieke aandacht voor informatiebeveiliging, dossiervorming en archivering. Leidend voor de werkzaamheden is het uitvoeringsprogramma van het Strategisch Informatiebeleid Limburg (SIBL 2025-2028) dat in 2025 is geactualiseerd en waarvan in 2027 een mid-term review wordt uitgevoerd.

Het SIBL 2025-2028 positioneert informatievoorziening als het kloppend hart van de organisatie. Onze kernambitie is het beschermen en versterken van publieke waarden in een digitale wereld. Dit vraagt om digitaal leiderschap in de vorm van kennis en commitment vanuit directie, bestuur en management.

Het SIBL onderscheidt drie hoofdlijnen:

1. Sterke basis: professionalisering van informatieveiligheid, modernisering van de informatiehuishouding (onder meer door digitalisering archieven, zaakgericht werken en implementatie van een e-depot), en een proactieve, integrale benadering van wetgeving (zoals de Woo, WDO, Archiefwet, AI-Act, Cyberbeveiligingswet).
2. Ambitie en vernieuwing: stimulering van interne dataficatie, digitale dienstverlening en innovatie—waaronder de verantwoorde toepassing van AI en samenwerking met kennisinstellingen. Dit alles met oog voor gebruiksgemak, inclusiviteit en ethiek.
3. Randvoorwaarden: Versterking van governance en sturing via heldere rollen, het bevorderen van digitale vaardigheden van medewerkers via trainingen, het borgen van ethiek in beleid én praktijk, en eigentijdse communicatie over beleid en besluitvorming.

De medewerker staat centraal in dit beleid: van een moderne, flexibele werkomgeving (zoals overstap naar hoogwaardige WiFi, nieuwe werkplekken) tot gebruiksvriendelijke digitale processen die de administratieve last en digitale stress verminderen. Digitale kennis en AI-geletterdheid worden via een breed leerprogramma ontwikkeld, zodat medewerkers kunnen blijven meegaan met de ontwikkelingen.

Juridische zaken

We leveren de expertise die nodig is om de ambities van het provinciebestuur op een rechtmatige manier te kunnen verwezenlijken. Dit doen we vanuit de teams Bestuursrecht, Omgevingsrecht, Privaatrecht en het secretariaat van de Ondernemingsraad (OR). We doen dat op verschillende manieren. Bijvoorbeeld door het (helpen bij het) opstellen van subsidiebeschikkingen, overeenkomsten of vergunningen, door te adviseren over de governance bij publiek-private samenwerkingen of door de juridische risico's in projecten inzichtelijk te maken en te adviseren over hoe we binnen de gegeven context daar zo goed mogelijk mee om kunnen gaan.

Registratie persoonsgegevens

In 2027 zet de Provincie Limburg verder in op het versterken en structureel borgen van privacy en gegevensbescherming binnen de organisatie. Daarbij wordt gestreefd naar een zorgvuldige, rechtmatige en transparante verwerking van persoonsgegevens, een tijdige signalering van privacyrisico's en een aantoonbare naleving van de geldende privacywetgeving.

Om dit te bereiken is het van groot belang dat nog meer wordt gedaan aan bewustwording met betrekking tot privacy binnen de organisatie met specifieke aandacht voor medewerkers, management en bestuur middels diverse bewustwordingscampagnes. Daarnaast worden nieuwe privacyprotocollen en -verklaringen opgesteld en geïmplementeerd. Tevens wordt ingezet op de nadere borging van privacy binnen processen, systemen en samenwerkingsverbanden door onder meer het uitvoeren van

gegevensbeschermingseffectbeoordelingen (DPIA's) bij (nieuwe) risicovolle verwerkingen, het actualiseren van het verwerkingenregister en verwerkersovereenkomsten en het uitvoeren van Impact Assessment Mensenrechten en Algoritmes (IAMA's) bij de inzet van (nieuwe) algoritmes. Ten slotte wordt verder gewerkt aan de weerbaarheid van de Provincie Limburg bij datalekken en cyberincidenten door het beter aantoonbaar maken van de getroffen privacy- en beveiligingsmaatregelen.

Inkoop en aanbesteding

We adviseren gevraagd en ongevraagd over de doelmatigheid en rechtmatigheid van opdrachten, het thema Maatschappelijk Verantwoord Inkopen, het inkoop- en aanbestedingsbeleid, uitvoeren van inkoopanalyses én contractmanagement- en beheer. Cluster Inkoop en aanbesteding is eindverantwoordelijk voor de begeleiding van aanbestedingsprocedures vanaf € 50.000 en het centraal contractbeheer.

In 2027 zullen we gericht investeren in medewerkers, processen standaarddocumenten en data om te komen tot een toekomstbestendige, efficiënte en kwalitatief hoogwaardige inkoop- en contractmanagementfunctie, die adequaat kan inspelen op veranderende behoeften, wettelijk kaders en ontwikkelingen binnen Provincie Limburg en daarbuiten.

Financiën

We zorgen voor het financiële beleid en beheer. Aan de basis staat een up-to-date financiële administratie en betrouwbare financiële verslaglegging.

Topics 2027:

In 2027 ronden we de implementatie van het nieuwe financiële informatiesysteem AFAS af en werken we toe naar ingebruikname.

Subsidies

We leveren een stevige bijdrage aan het behalen van (strategische) organisatiedoelstellingen door:

- het ontwikkelen en monitoren van subsidiebeleid;
 - het geven van advies over het al dan niet inzetten van het subsidie-instrument om organisatiedoelstellingen te behalen;
 - het uitvoeren en continu verbeteren van het proces en de ondersteunende systemen;
 - het leveren van juridische/rechtmatige en financieel goed onderbouwde subsidiebeschikkingen.
- Subsidieaanvragen worden daarbij zo spoedig mogelijk en binnen de wettelijke termijnen afgehandeld.

Vanaf de Programmabegroting 2027 is - in lijn met de uitspraak van de Raad van State over de verdeling van begrotingssubsidies - het voornemen tot subsidieverstrekking ten behoeve van begrotingssubsidies die opgenomen zijn in deze Programmabegroting via publicatie in het Provinciaal Blad kenbaar gemaakt.

In de bijlagen van deze Programmabegroting 2027 is een overzicht opgenomen met de begrotingsinstellingen 2027.

Huisvesting en facilitaire zaken

We organiseren en regisseren ten behoeve van de provinciale organisatie:

- de totale facilitaire dienstverlening, waaronder ook;

Programmabegroting 2027

- het bieden van mobiliteitsoplossingen, hospitality activiteiten en de organisatie van evenementen;
- de adequate huisvesting van het bestuur, directie en provinciale medewerkers;
- het beheer en onderhoud van de provinciale gebouwen.

Als dynamische en strategische partner beschikken we over de vereiste expertise ten aanzien van een breed scala aan facilitaire en onderhoudsactiviteiten. We zijn klantgericht, resultaatgericht en flexibel, waarbij we steeds inspelen op de behoeften van onze interne klanten.

Belangrijke speerpunten zijn het verminderen van energiegebruik en het realiseren van een klimaat-neutrale organisatie in 2050. We integreren duurzaamheid en circulariteit in onze bedrijfsvoering door:

- energiezuinige technologieën, producten en werkwijzen toe te passen om het energieverbruik en de CO₂-uitstoot van de organisatie te minimaliseren/te reduceren;
- circulaire processen en ketens in te richten, waarbij we afval minimaliseren en producten en materialen zoveel mogelijk hergebruiken.

Rechtmatigheid

De rechtmatigheidsverantwoording heeft betrekking op onderstaande drie rechtmatigheidscriteria:

Begrotingscriterium; passen de verplichtingen en uitgaven binnen de grenzen van de door Provinciale Staten vastgestelde begroting?

Voorwaardencriterium; is aan de gestelde voorwaarden voldaan, bijvoorbeeld bij subsidies en aanbestedingen?

Misbruik) en Oneigenlijk gebruik (M&O)-criterium; zijn gegevens die tot doel hebben overheidssubsidies te verkrijgen of een heffingsbedrag vast te stellen door de belanghebbende volledig verstrekt en zijn deze inhoudelijk juist en volledig?

Het rechtmatigheidsonderzoek heeft ten doel voldoende mate van zekerheid te verkrijgen dat de baten, lasten en balansmutaties in overeenstemming met de relevante externe en interne regelgeving (spelregels) in de jaarrekening zijn verantwoord. Een gedegen en zorgvuldig uitgevoerd rechtmatigheidsonderzoek vormt het fundament voor de onderbouwing van de rechtmatigheidsverantwoording.

Het belang van het rechtmatigheidsonderzoek is gelegen in onderstaande redenen:

- Kwaliteitsimpuls voor de interne processen en beheersing;
- Meer vooruitkijken naar het voorkomen en verlagen van de kans op onrechtmatigheden;
- Voldoen aan Provinciewet, BADO en BBV;
- Het rechtmatigheidsonderzoek kan tevens een positieve bijdrage leveren aan de doelmatigheid en doeltreffendheid van de bedrijfsvoering, en het vertrouwen van de burgers en bedrijven en het imago van de provincie vergroten.

In de jaarstukken zal in lijn met de Kadernota rechtmatigheid van de commissie BBV in de paragraaf bedrijfsvoering over de volgende onderwerpen worden gerapporteerd:

- 1) Individuele afwijkingen hoger dan de rapportagegrens;
- 2) Verbeteracties om afwijkingen in de toekomst te voorkomen;
- 3) Niet-financiële onrechtmatigheden wet Fido (treasury);
- 4) Adviezen M&O-beleid;
- 5) Naleving uitgangspunten gids proportionaliteit (aanbestedingen);
- 6) Interne fraude.

De verbeteracties uit het rechtmatigheidsonderzoek 2024 krijgen hun opvolging in de operationele bedrijfsvoering.

6. § Verbonden partijen

Inleiding

Deze paragraaf geeft inzicht in diverse aspecten van de verbonden partijen. Bij de uitwerking van deze paragraaf is enerzijds rekening gehouden met het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en anderzijds met de informatie die voor de gebruikers van deze jaarrekening het meest relevant is.

Belangrijkste ontwikkelingen in het boekjaar

In het eerste halfjaar van het boekjaar 2026 is in totaal voor € 22,0 miljoen geïnvesteerd in de Provinciale deelnemingen. Er hebben geen desinvesteringen plaatsgevonden. In het eerste halfjaar 2026 hebben geen afwaarderingen plaatsgevonden. Per saldo is de boekwaarde van de verbonden partijen toegenomen met € 22,0 miljoen naar € 343,3 miljoen (ultimo 2025: € 321,3 miljoen). De investering van € 22,0 miljoen is verdeeld over Brightlands € 20,1 miljoen en de Provinciale fondsen € 1,9 miljoen.

Het MKB-Leningenfonds is per 31 december 2025 beëindigd en wordt naar verwachting in het derde kwartaal 2026 vereffend en geliquideerd. Na afronding van de vereffening en beëindiging zal uw Staten nader geïnformeerd worden over hetgeen MKB-L heeft opgeleverd. In de PS vergadering (G-25-023) van 12 december 2025 is de verlenging van het Chemelot Ventures fonds met 3 jaar (einddatum 13-02-2029) behandeld. De verlenging was noodzakelijk doordat een aantal exits van onderliggende participaties gerealiseerd worden na de originele einddatum van het fonds (13-02-2026). In de tweede helft van 2026 zal naar verwachting IBA Parkstad BV en Limburgse Herstructureringsmaatschappij N.V. worden beëindigd.

In de paragraaf portfolio management die bij de jaarrekening wordt opgenomen, is de spreiding van de portfolio (waar de verbonden partijen een onderdeel van zijn) naar risicoprofiel en sectoren opgenomen alsmede de ontwikkeling van de risicoreserve en de behaalde financieel rendementen.

Verloopoverzicht boekwaarde per Verbonden partij

In onderstaande tabel is de boekwaarde per ultimo 2025, de mutatie en waarde per einde juni 2026 van alle verbonden partijen opgenomen. De factsheets van alle verbonden partijen met onderliggende informatie zijn opgenomen in de bijlage van deze begroting.

Verbonden Partij	31/12/2025	Mutatie boekjaar	30/06/2026	
1 Enexis Holding N.V. (VP)	€ 6.202.544	€ -	€ 6.202.544	Essent
2 CSV Amsterdam B.V. (VP)	€ -	€ -	€ -	
3 Chemelot Participaties B.V. (VP)		€ 11.382.311		Brightlands Chemelot
	€ 111.918.122		€ 123.300.433	
4 Chemelot Campus B.V. (VP)	€ -	€ -	€ -	
5 Chemelot Campus Vastgoed C.V. (VP)	€ -	€ -	€ -	
6 Chemelot Research Facilities B.V. (VP)	€ -	€ -	€ -	
7 Chemelot Scientific Participations B.V. (VP)	€ -	€ -	€ -	

Verbonden Partij		31/12/2025	Mutatie boekjaar	30/06/2026	
8	Maastricht Health Campus B.V. (VP)	€ 3.633.717	€ 1.400.000	€ 5.033.717	MHC
9	Campus Heerlen Huisvesting B.V. (VP)	€ -	€ 4.000.000	€ 4.000.000	SSC
10	Campus Heerlen Management & Development B.V. (VP)	€ -	€ 300.000	€ 300.000	
11	Campus Vastgoed Greenport Venlo B.V. (VP)	€ 20.131.436	€ 2.722.440	€ 22.853.876	GPV
12	Campus Vastgoed Greenport Venlo C.V. (VP)	€ 8.096.693	€ -	€ 8.096.693	
13	Brightlands Campus Greenport Venlo B.V. (VP)	€ -	€ 300.000	€ 300.000	
14	Holding Businesspark Luchthaven Maastricht N.V. (VP)	€ 14.000.000	€ -	€ 14.000.000	MAA
15	Aangewezen Luchthaventerrein Maastricht-Aachen Airport N.V. (VP)	€ 1	€ -	€ 1	
16	Provincie Limburg AviationValley Commandiet B.V. (VP)	€ 2.983.541	€ -	€ 2.983.541	
17	Land Development AviationValley Maastricht C.V. (VP)	€ -	€ -	€ -	
18	Land Development AviationValley Maastricht N.V. (VP)	€ 18.000	€ -	€ 18.000	
19	Limburgs Instituut voor Ontwikkeling en Financiering (Liof) N.V. (VP)	€ 51.577.738	€ -	€ 51.577.738	Fondsen
20	MKB-Leningenfonds (MKB-L) B.V. (VP)	€ 2.361.480	€ -	€ 2.361.480	
21	Limburg Business Development Fonds (LBDF) B.V. (VP)	€ 12.737.133	€ 50.000	€ 12.787.133	
22	Chemelot Ventures B.V. (VP)	€ 9.303.906	€ 118.804	€ 9.422.710	
23	Brightlands Ventures Partners Fund IV B.V. (VP)	€ 4.695.701	€ 415.264	€ 5.110.965	
24	Brightlands Agrifood Fonds B.V. (VP)	€ 4.400.459	€ 175.000	€ 4.575.459	
25	Limburgs Energie Fonds (LEF) B.V. (VP)	€ 57.063.851	€ 1.167.275	€ 58.231.126	
26	Provincie Limburg Commandiet B.V. (VP)	€ -	€ -	€ -	RvR
27	RvR Limburg Beheer B.V. (VP)	€ -	€ -	€ -	
28	RvR Limburg C.V. (VP)	€ -	€ -	€ -	
29	BNG Bank N.V. (VP)	€ 22.689	€ -	€ 22.689	Overig
30	Nederlandse Waterschapsbank N.V. (VP)	€ 3.063	€ -	€ 3.063	
31	Waterleiding Maatschappij Limburg N.V. (VP)	€ 132.458	€ -	€ 132.458	
32	Limburgse Herstructureringsmaatschappij voor Bedrijventerreinen B.V. (VP)	€ 66.000	€ -	€ 66.000	
33	Ontwikkelbedrijf Greenport Venlo B.V. (VP)	€ 11.897.511	€ -	€ 11.897.511	
34	IBA Parkstad BV (VP)	€ -	€ -	€ -	
35	Stichting Euregio Maas-Rijn (VP)	€ -	€ -	€ -	
36	Europese Groepering voor Territoriale Samenwerking (VP)	€ -	€ -	€ -	
37	Omgevingsdienst Zuid-Limburg (VP)	€ -	€ -	€ -	
38	Omgevingsdienst Noord- en Midden-Limburg (Rud Limburg Noord) (VP)	€ -	€ -	€ -	
39	Nazorgfonds gesloten stortplaatsen provincie Limburg (VP)	€ -	€ -	€ -	
40	Het Interprovinciaal Overleg (VP)	€ -	€ -	€ -	
41	Zuidelijke Rekenkamer (VP)	€ -	€ -	€ -	
42	Coöperatie Samenwerkingsverband DOVA U.A. (VP)	€ -	€ -	€ -	
Totaal			€ 22.031.094		
		€ 321.246.043		€ 343.277.137	

Visie en beleidsvoornemen deelnemingen

Het beleidskader Sturing in Samenwerking 4.0 Strategisch- en Uitvoeringskader is op 19 juni 2026 door PS vastgesteld. Het doorlopen van het beleidskompas (4-stappenplan) is een belangrijk onderdeel voor het aangaan van een verbonden partij of het continueren van onze rol in een verbonden partij. Elke beslissing of voornemen voor een samenwerking wordt in vier stappen voorbereid.

De stappen hangen onderling samen en zien er als volgt uit:

- Stap 1: Bepalen van het publiek en provinciaal belang.
- Stap 2: De rolbepaling en rolkeuze van de Provincie.
- Stap 3: Bepalen van de samenwerkingsvorm en instrumentkeuze.
- Stap 4: Inrichten good governance: inrichting sturing, toezicht, beheersing en verantwoording van de samenwerking.

Alle overwegingen ten aanzien van het aangaan, beheer en beëindigen van verbonden partijen zijn opgenomen in Sturing in Samenwerking 4.0 Strategisch- en Uitvoeringskader.

Ten aanzien van de governance en specifiek de bemensing van de verbonden partijen kunt u <https://www.limburg.nl/bestuur/benoemingenregister/> raadplegen.

Regeling grote projecten

Diverse verbonden partijen vallen onder de Regeling Grote Projecten. Conform deze Regeling worden periodiek gedetailleerde voortgangsrapportages opgesteld en met uw Staten gedeeld. In deze voortgangsrapportage wordt onder meer gerapporteerd over doelbereik, GS/PS-besluiten, financiën en risico's.

Factsheets

Als bijlage bij deze paragraaf is er per verbonden partij een factsheet opgenomen. In deze factsheets worden een aantal belangrijke aspecten van de verbonden partij beschreven: provinciaal belang, boekwaarde, betrokken partijen, provinciale inbreng, provinciaal rendement, financiële data van de verbonden partij, publiek belang, visie en beleidsvoornemen, aandachtspunten en ontwikkelingen en provinciaal risico.

Voor het lezen van de factsheets zijn de volgende zaken van belang.

1. Volledigheid en actualiteit van de financiële gegevens is afhankelijk van het moment van vaststelling van de jaarrekening van de (externe) verbonden partij.
2. De opgenomen subsidies betreffen enkel de structurele subsidies dan wel subsidie bij oprichting.

3. Het belang zoals vermeld in het organogram is het belang van de bovenliggende entiteit. Dochtervennootschappen worden enkel separaat in de 'factsheet' opgenomen als deze niet worden meegeconsolideerd in de directe deelneming van de Provincie. Dit geldt onder meer voor de vier dochtervennootschappen van Chemelot Participaties BV (Chemelot Campus BV, Chemelot Research Facilities BV, Chemelot Scientific Participations BV en Chemelot Campus Vastgoed CV). In de factsheets wordt aangegeven dat dit een indirect belang betreft van de Provincie. De kredieten van Provinciale Staten zijn namelijk in het verleden direct verstrekt aan deze vennootschappen, welke vennootschappen op een later moment dochtervennootschap van Chemelot Participaties BV zijn geworden.
4. De boekwaarde zoals vermeld in de factsheet van de verbonden partij betreft de boekwaarde per 31 december 2025 (na afwaarderingen). Indien bij de boekwaarde € 0 is vermeld dan kan sprake zijn van volledige afwaardering of dat er geen inbreng is geweest door Provincie Limburg (bv. bij samenwerkingen) of dat het een indirect belang betreft.
5. De grafiek provinciale investeringen in de factsheet van de verbonden partij geeft de investering weer voor het betreffende boekjaar.

7. § Grondbeleid

Inleiding

De paragraaf Grondbeleid geeft inzicht in de visie en de uitwerking van het provinciale grond- en vastgoedbeleid ten behoeve van de provinciale doelstellingen en opgaves zoals verankerd in het coalitieakkoord, de provinciale beleidsprogramma's en de Limburgse proposities. Tevens is een actuele prognose van de te verwachten resultaten opgenomen en worden de mogelijke risico's van de activiteiten in het kader van het grondbeleid in beeld gebracht.

Beleid in relatie tot de begrotingsprogramma's

In het Coalitieakkoord 2023-2027 'Elke Limburger telt!' is opgenomen dat de Provincie Limburg een actiever grondbeleid gaat voeren om invulling te geven aan de regierol bij het leggen van de ruimtelijke puzzel en invulling te geven aan de realisatie van de maatschappelijke opgaven. Deze invulling is uitgewerkt in de [Nota Grond- en vastgoedbeleid](#) (PS- 21 juni 2024 G-24-022).

De Nota Grond- en vastgoedbeleid bevat de volgende hoofdlijnen:

- het grond- en vastgoedbeleid en de daarbij behorende instrumenten worden ingezet om bij te dragen aan de realisatie van de provinciale beleidsdoelen uit de 8 provinciale beleidskaders;
- gekozen wordt voor situationeel grond- en vastgoedbeleid, waarbij van situatie tot situatie bepaald wordt welke rol de Provincie het beste past (actief, samenwerken, faciliteren of loslaten). Deze afweging wordt gemaakt aan de hand van een in de nota opgenomen afwegingskader;
- de Provincie zet versterkt in op het instrument anticiperende aankopen. Anticiperend aankopen betekent dat de Provincie in een vroeg stadium grond koopt. Het voordeel hiervan is dat de Provincie later meer invloed heeft op het oplossen van de ruimtelijke puzzel en gemakkelijker grond kan ruilen voor provinciale taken en opgaven;
- uitgangspunten voor de uitvoering van het grond- en vastgoedbeleid zijn: doeltreffendheid, transparantie, integer en mensgericht handelen (betrouwbare en responsieve overheid), samenwerking met gemeenten en regio's en databedreven werken. Sowieso handelen we conform wet- en regelgeving.

Uitvoering van het beleid

De uitvoering van het grond- en vastgoedbeleid is uitgewerkt in vier nota's:

- Nota uitvoeringsstrategie Grond- en vastgoedbeleid (2025):
In deze (geheime) nota is de uitvoeringsstrategie van het Grond- en vastgoedbeleid per beleidskader nader uitgewerkt. Deze nota wordt (indien nodig) geactualiseerd in 2027 op basis van het nieuwe Coalitieakkoord, de organisatieslagkracht en nieuwe ontwikkelingen binnen bijvoorbeeld WRL, LOS, NOVEX De Peel en natte bedrijventerreinen;
- Uitvoeringsnota Pacht (2025):
De Uitvoeringsnota Pacht beschrijft de wijze waarop de landbouwgronden en natuurgroonden (voor zover agrarisch medegebruik mogelijk is) van de Provincie Limburg in pacht en huur worden uitgegeven. Deze nota wordt in 2026 geactualiseerd naar aanleiding van het [Gewijzigd Amendement 218 Mertens c.s. inzake Ruimte voor biologische landbouw](#);
- Uitvoeringsnota Beheer grond & vastgoed (2022):
Deze nota beschrijft de operationele elementen waarmee GS invulling geven aan het portfoliomanagement en geeft inzicht in de grond- en vastgoedportefeuille. Deze nota wordt in 2026/2027 geactualiseerd;
- Nota Uitvoering grond- en vastgoedbeleid / Zo Werken wij! (2020):
In deze nota wordt onze interne werkwijze beschreven. De uitvoeringsregels borgen een uniforme handelswijze en beheersing van risico's in de uitvoering. Deze nota wordt in 2026/2027 geactualiseerd.

Portefeuille Provincie Limburg

Hieronder wordt op hoofdlijnen ingegaan op de volgende onderwerpen: aankopen, verkopen, beheer en grond- en vastgoedportefeuille. De actuele grond- en eigendomsposities van de Provincie Limburg zijn nader inzichtelijk gemaakt in de (jaarlijkse) [Notitie grond- en vastgoedportefeuille 2026](#) (zie mededeling portefeuillehouder, GS-DOC-00883259).

Aankopen

Aankopen kunnen op verschillende manieren tot stand komen:

1. Via projecten en programma's

Aan de hand van het aankoopplan voor een project of programma worden de benodigde gronden aangekocht om de provinciale opgaven te verwezenlijken. De (voorgenomen) project- en programma-aankopen zijn verwerkt in de begrotingsprogramma's. Dit betreft met name weginfrastructuurprojecten en de ontwikkelopgave natuur.

2. Via anticiperende aankopen

In het nieuwe grond- en vastgoedbeleid is opgenomen dat meer ingezet wordt op anticiperende aankopen. Met het PS-besluit van 19 september 2025 (G-25-010) is € 67,9 mln. aanvullend beschikbaar gesteld voor klassieke anticiperende aankopen (totaal € 90 mln.) en € 21 mln. voor offensieve anticiperende aankopen. Daarbij hebben Provinciale Staten de nieuwe bestemmingsreserve 'Risicoreserve offensieve anticiperende aankopen' ingesteld met een omvang van € 5 mln., ten behoeve van de beoogde offensieve anticiperende aankopen.

Klassieke anticiperende aankopen richten zich op wettelijke taken, zoals weginfrastructuur en natuurontwikkeling. Offensieve aankopen zijn bedoeld voor beleidsdoelen, zoals energieopgave, economische ontwikkeling en woningbouw. Conform de Nota uitvoeringsstrategie Grond- en vastgoedbeleid 2.0 is het doel om tussen 2025 en 2030 in totaal 700 hectare grond anticiperend aan te kopen.

3. Via Erfpachtkader

Het Erfpachtkader is in 2017 door Provinciale Staten vastgesteld (G-17-046). Het kader biedt de mogelijkheid om percelen te kopen en vervolgens in erfpacht uit te geven. Hiermee wordt onder meer beoogd bedrijven aan te trekken en de Limburgse economie te stimuleren. Voor de uitvoering hebben Provinciale Staten een revolverend krediet van € 100 mln. beschikbaar gesteld. Dit betekent dat het geld opnieuw kan worden gebruikt als bij het einde van de erfpacht de eerdere investeringen zijn terugbetaald door de partij aan wie het erfpacht is uitgegeven. Provinciale Staten hebben na evaluatie van het Erfpachtkader (G-24-036) op 21 maart 2025 besloten tot continuering van de inzet van het instrument erfpacht op grond van het Erfpachtkader op basis van het beschikbaar gestelde krediet. Per 30 juni 2026 bevat de erfpachtportefeuille vijf actieve erfpachtovereenkomsten: Railterminal Tradeport Noord te Venlo, BCTN-terminal te Wanssum, Organic Nutrician Centre te Ysselsteyn, Watersley Sports & Talentpark te Sittard en glastuinbouwgebied Siberia te Maasbree, met een totale geïnvesteerde waarde van € 33,43 mln.

Verkopen

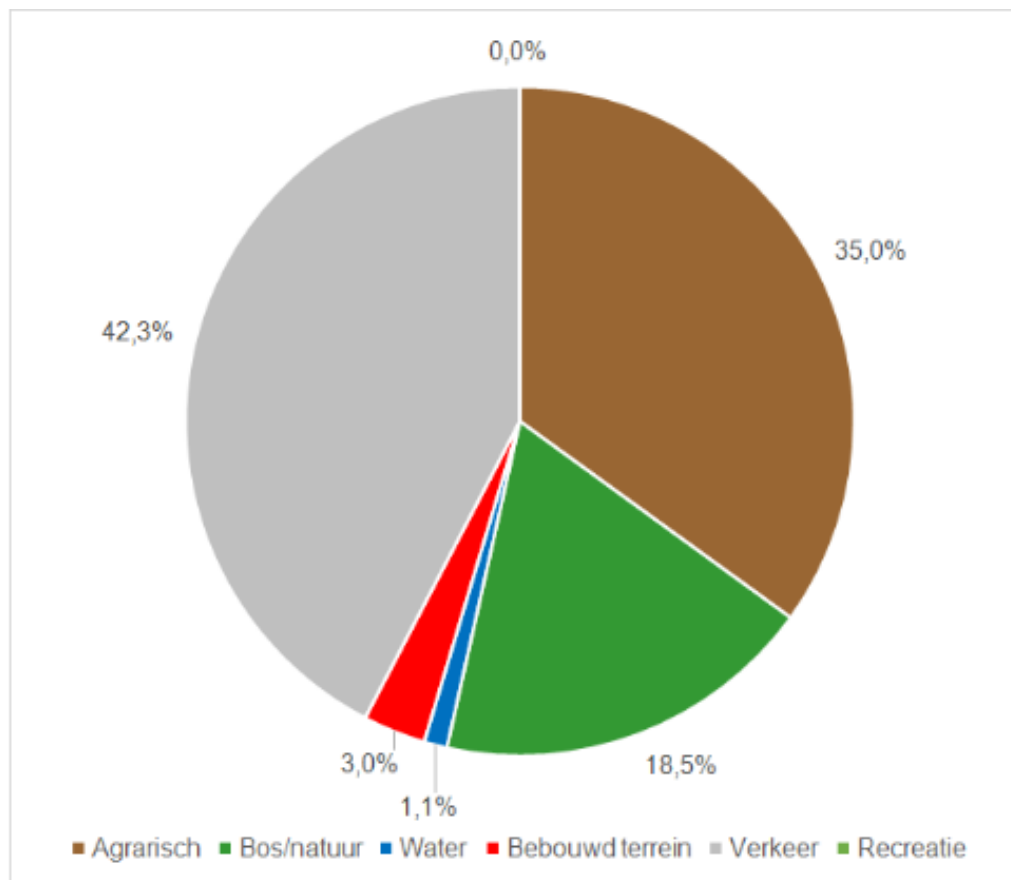
De grond- en vastgoedportefeuille is afgestemd op de inhoudelijke en financiële doelstellingen van Provincie Limburg zoals deze zijn verankerd in het provinciale beleid. Belangrijk instrument daarvoor is het strategisch portfoliomanagement. Daartoe is de grond- en vastgoedportefeuille op objectniveau beoordeeld en is per object een strategiekeuze bepaald. Een object met een huidig dan wel (beoogd) toekomstig belang in relatie tot provinciale beleidskaders, programma's, projecten en/of wettelijke taken wordt als strategisch aangemerkt. Ontbreekt het aan dit belang dan is sprake van een niet strategisch object en wordt overwogen tot verkoop over te gaan. Over het strategisch portfoliomanagement wordt gerapporteerd via de [Notitie grond- en vastgoedportefeuille 2026](#).

Beheer

Met uitzondering van de provinciale openbare infrastructuur met bijbehorende tankstations, erfpachtgronden, strategische grondvoorraden en deelnemingen, is het eigendom van gronden en vastgoed vooral tijdelijk van aard. Het beheer van deze gronden en opstallen is afgestemd op dit tijdelijke karakter van het eigendom. Daarbij wordt gebruik gemaakt van flexibele, kortdurende pacht-, huur- en gebruiksovereenkomsten. De exploitatie van het beheer is opgenomen in programma 5. Leefbare steden en dorpen, product 5.1.3. Kwaliteit met minder ruimte (65444 Beheer onroerende eigendommen).

Grond- en vastgoedportefeuille samengevat

De Provincie Limburg heeft 3.893 hectare grond en 33 opstallen (volledig of deels) in eigendom waarvan de totale boekwaarde € 112,91 mln. bedraagt (peildatum 31 december 2025). In onderstaande figuur is het eigendom van de Provincie Limburg weergegeven en onderverdeeld op basis van het huidige grondgebruik.

Figuur: Eigendom Provincie Limburg naar grondgebruik per 1-1-2026

Ruim 40% van de provinciale gronden bestaat uit de ondergrond van provinciale openbare infrastructuur. Dit vloeit voort uit een belangrijke provinciale kerntaak: het in eigendom hebben, onderhouden en beheren van provinciale wegen.

Van alle grond die de Provincie in eigendom heeft, heeft 35% een agrarische functie. Een deel van dit agrarische areaal (naar verwachting circa 200 hectare) wordt op termijn omgevormd tot natuur, als onderdeel van de Ontwikkelopgave Natuur. De agrarische gronden die niet worden ingezet voor de ontwikkelopgave natuur blijven agrarische gronden en kunnen direct of indirect (als ruilgrond) dienstbaar zijn aan het verwezenlijken van andere provinciale beleidsdoelen c.q. kerntaken, dan wel als strategische agrarische voorraad worden aangehouden. In 2025 is de portefeuille strategische gronden/ agrarische ruilgronden aanzienlijk uitgebreid met enkele omvangrijke aankopen zoals Graetheide en de Lexhy en de verwerving van grootschalig areaal landbouwgrond.

Het aandeel bos / natuur omvat ongeveer één vijfde van de provinciale vastgoedportefeuille. Dit aandeel is hoofdzakelijk ontstaan vanuit de projecten Ooijen - Wanssum, de Ontwikkelopgave Natuur en vanuit natuurcompensatie verplichtingen volgende op de realisatie van enkele wegenprojecten. Het bebouwde deel van de grondportefeuille (3%) houdt hoofdzakelijk verband met de inzet van het Erfpachtkader (G-17-046), waarbij de Provincie bloot-eigenaar / erfverpachter is.

De Provincie Limburg is daarnaast eigenaar van 33 opstallen. De opstallen zijn divers van aard. Enkele van deze opstallen zijn woningen die gesloopt moeten worden in verband met herbestemming (o.m. in relatie tot het project N280 West). Ook zijn er woningen die niet meer functioneel zijn in relatie tot provinciale beleidsdoelen of kerntaken. Verkoop is in die gevallen aan de orde. Daarnaast zijn er een aantal objecten in bezit die ten dienste staan aan de provinciale organisatie. Naast het Gouvernement betreft dit de provinciale steunpunten als ook het 'Kasteel Groot Buggenum'. Objecten met een openbare

functie zoals de provinciale musea en het stationsgebouw Simpelveld (ZLSM) maken eveneens onderdeel uit van de provinciale vastgoedportefeuille. Andere vermeldenswaardige opstallen vormen de benzineverkooppunten / tankstations. De Provincie Limburg bezit negen locaties gesitueerd langs provinciale wegen die aan exploitanten worden verhuurd en waarvoor de Provincie Limburg derhalve inkomsten ontvangt.

Toelichting op deze projecten

Toelichting in Exploitatie genomen gronden

Laerbroeck

Laerbroeck, het noordelijke deel van het hoogwaterbeschermingsprojectgebied Baarlo-Hout-Blerick, was tot ruim tien jaar geleden een glastuinbouwgebied. Tussen 2006 en 2013 saneerde de Provincie Limburg de kassen vanwege de ligging in het Maasstroomgebied, met als doel hoogwaterbescherming en dijkverlegging. De herontwikkeling van het gebied tot een woningbouwlocatie, waaruit ook de kosten gedekt zouden worden, is niet uitgevoerd en is ook gezien het huidige beleid met betrekking tot bouwen in het rivierbed niet meer wenselijk. De Provincie Limburg is bij de sanering eigenaar geworden van 36 hectare grond in het gebied. De huidige boekwaarde van deze grond is € 12,69 mln. Medio 2023 is het Programma Baarlo – Hout-Blerick, met het daarin opgenomen voorkeursalternatief voor de dijkverlegging, ter plaatse vastgesteld door de betrokken partners, te weten het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, Rijkswaterstaat, het Waterschap Limburg en de gemeenten Venlo en Peel & Maas. Met dit besluit en de ondertekening van de bestuursovereenkomst in juni 2023 is het project in de planuitwerkingsfase terecht gekomen. Als onderdeel van de planuitwerkingsfase, die tot eind 2026 voortduurt, zijn in 2025 voor het gebied 'Laerbroeck', voor het buitendijkse eigendom van Provincie Limburg, de mogelijkheden verkend om de ruimtelijke kwaliteit in het gebied te versterken, water te bufferen en de agrarische kwaliteit waar mogelijk te behouden. De aldaar aanwezige woningen waarvan de functie door de dijkverlegging niet meer gehandhaafd kan worden, worden aangekocht door het Rijk. De effectuering van de benodigde verkopen van het provinciaal eigendom in voorgaand kader zal in 2026 plaatsvinden. Het binnendijkse provinciaal eigendom wordt daarbij ingezet ten behoeve van de herhuisvesting van de eigenaren van woningen die aangekocht worden door het Rijk.

De boekwaarde bedraagt € 12,69 mln. Voor het project Laerbroeck is een voorziening getroffen om bij verkoop van de eerder aangekochte gronden, de waardevermindering ten opzichte van de boekwaarde op te vangen. De voorziening die voor het project is getroffen, zoals besloten door Provinciale Staten (Jaarrekening 2010, 2013 en 2025) bedraagt € 9,85 mln. De waarde van de gronden per 31-12-2025 is € 2,85 mln. Na de effectuering van de grondverkoop wordt de Grondexploitatie gesloten en het verlies afgedekt door gebruik te maken van de getroffen voorziening. Provinciale Staten zullen op dat moment over de afsluiting van de Grondexploitatie geïnformeerd worden. De gronden, voor zover niet verkocht, worden toegevoegd aan de provinciale grondportefeuille als strategische agrarische (ruil)gronden. De realisatiefase van het project is beoogd in de periode 2026-2030 waarna Baarlo-Hout-Blerick in 2030 hoogwaterveilig is.

IPS/Yard

De grondexploitatie IPS-Yard was onderdeel van de gebiedsontwikkeling VDL Nedcar waar Provinciale Staten in 2020 mee hebben ingestemd. Het doel was, de economische structuur van Limburg te versterken door de duurzame doorontwikkeling van het bedrijventerrein VDL Nedcar mogelijk te maken. In 2022 zijn de gronden grotendeels aan VDL Nedcar geleverd; het met PFAS verontreinigde deel uitgezonderd. Hiermee is een groot deel van de opbrengsten al gegenereerd. In 2025 is de anterieure overeenkomst tussen VDL Nedcar en Provincie Limburg beëindigd. De grondexploitatie IPS-Yard werd gefinancierd vanuit een renteloze achtergestelde lening van EZK. Omdat het project niet in zijn geheel is afgerond, dienen afspraken met EZK te worden gemaakt over de afronding. De Provincie heeft hierover een voorstel ingediend bij het ministerie van EZK. Na overeenstemming over en nakoming van de wederzijdse verplichtingen worden Provinciale Staten geïnformeerd over de afsluiting van de GREX.

De boekwaarde bedraagt € 2,86 mln. Op basis van de overeengekomen leningsovereenkomst, vervalt een positief danwel negatief resultaat aan het Ministerie van EZK. Het verwacht resultaat einde project is derhalve € 0 (vanuit perspectief Provincie).

	Actuele prognose resultaat
In exploitatie genomen bouwgronden	
Laerbroeck (PS 29-5-2010)	0
IPS/YARD	0
Totaal in exploitatie genomen gronden	0

Toelichting overige grondvoorraden

Californië II

De gebiedsontwikkeling Californië moet ruimte gaan bieden aan grootschalige glastuinbouw. In 2011 is Californië B.V. een overeenkomst aangegaan met de Provincie Limburg voor het voorfinancieren van de gronden die benodigd zijn voor het deelgebied Californië II. Inmiddels zijn vrijwel alle benodigde gronden verworven. De in voorraad zijnde gronden Californië worden op basis van gemaakte afspraken met Californië B.V., op kostprijsbasis (oorspronkelijk verwervingskosten met toeslag voor rente en apparaatskosten) doorverkocht. Aan de afspraken ligt een afname- en leveringsverplichting ten grondslag. Na een periode waarin de belangstelling vanuit de markt voor afname van gronden in Californië II beperkt is geweest, heeft zich een serieuze gegadigde voor de gronden gemeld. In 2026 is aan deze partij een eerste tranche gronden geleverd. De verwachting is dat in de loop van 2027 de resterende gronden geleverd kunnen gaan worden. Hiermee lijken er reële kansen te zijn voor de daadwerkelijke ontwikkeling van het gebied.

Anticiperende aankopen

Door Provinciale Staten is in 2014 (kenmerk G-14-010) een revolverend krediet beschikbaar gesteld van € 22,1 mln. voor het verrichten van anticiperende aankopen. De boekwaarde van de voorraad gronden die in eigendom zijn gekomen via anticiperende aankopen, bedraagt per 31 december 2025 € 3,99 mln. De voorraad bestaande uit hoofdzakelijk agrarische gronden omvat in totaal 54,4 hectare.

Zowel in het Coalitieakkoord 'Elke Limburger telt', als in de door Provinciale Staten vastgestelde nota Grond- en vastgoedbeleid is opgenomen dat de Provincie een actiever grond- en vastgoed beleid gaat voeren. Daarbij wordt met name ingezet op het instrument anticiperende aankopen. Provinciale Staten hebben op 19 september 2025 besloten om het krediet (klassieke) anticiperende aankopen op te hogen met € 67,9 mln. (van € 22,1 mln. naar € 90 mln.) en een krediet in te stellen voor offensieve anticiperende aankopen van € 21 mln. Ter afdekking van het hogere risico bij offensieve anticiperende aankopen is een afzonderlijke risicoreserve van € 5 mln. gevormd. Deze reserve is gevormd om eventuele waardedalingen of tegenvallers bij verkoop op te vangen.

Herontwikkeling Groeve Mourik Brunssum

Op 28 juni 2022 heeft Gedeputeerde Staten besloten de koopoptie op de locatie Groeve Mourik (76 hectare) in Brunssum te lichten. De voorgenomen aankoop van de locatie Groeve Mourik is voor wensen en bedenkingen voorgelegd aan Provinciale Staten op 30 september 2022. Na het kenbaar maken van de wensen en bedenkingen door Provinciale Staten is het traject met de firma Mourik gestart om tot een koopovereenkomst te komen. Op 19 januari 2024 is deze koopovereenkomst gesloten, met de afspraak dat het eigendom op 10 januari 2028 wordt geleverd. Bij het bepalen van deze leveringsdatum is rekening gehouden met de looptijd van de ontgrondingsvergunning (tot eind 2026) en het aansluitende realisatietraject van het eindplan dat bij de ontgrondingsvergunning hoort (1 jaar).

De aankoop van Groeve Mourik is gedaan gericht op herontwikkeling van de locatie in samenwerking met de regiopartners tot opnieuw een bedrijfslocatie. Een duurzame bedrijfslocatie waarmee voorzien kan worden in maatschappelijke meerwaarde, de regionale vraag naar passende werkgelegenheid en herstructureringsmogelijkheden voor bestaande bedrijfslocaties. De strategische verwerving is benoemd als de eerste stap. De tweede stap omvat het gezamenlijk met de regionale partners opstellen van een ontwikkel- en samenwerkingsstrategie. Daarna volgt dan de daadwerkelijke realisatie. Beoogd was de herontwikkeling te laten plaatsvinden op basis van 'intern salderen'. Echter, sinds december 2024 hebben gerechtelijke uitspraken (waaronder de Rendac-uitspraak) deze mogelijkheid beperkt. Hierdoor is de uitwerking van de ontwikkel- en samenwerkingsstrategie in afwachting van de nog vast te stellen natuurherstelplannen, waaronder het plan voor de Brunssumerheide. In 2027 is de verwachting dat de ontwikkel- en samenwerkingsstrategie kan worden afgerond.

Toelichting onderhanden werk

Graetheide – De Lexhy

Op 26 juni 2025 hebben Provincie Limburg en de gemeente Sittard-Geleen de koopovereenkomsten ondertekend inzake de strategische verwerving Graetheide – de Lexhy. Verkopende partij is dsm-firmenich. Het betreft het gebied dat ten noorden van de Urmonderbaan is gelegen en in totaal circa 354 hectare landbouw- en natuurgrond, inclusief 3 pachthoeves en 2 woningen. Provincie Limburg en gemeente Sittard-Geleen zijn ieder voor 50% eigenaar. Dit voormalig eigendom van dsm-firmenich omvat grofweg het gebied Graetheide en het gebied de Lexhy. In dit gebied is een aantal opgaven en ontwikkelingen voorzien zoals opgenomen in de Strategische gebiedsvisie voor de omgeving van Chemelot (2021) en daarnaast is op de Lexhy het 380kV/150kV-hoogspanningsstation voorzien.

Provincie Limburg en de gemeente Sittard-Geleen hebben besloten om deze strategische gronden aan te kopen om daarmee regie te houden op de provinciale en gemeentelijke belangen en doelen van de 'Strategische gebiedsvisie omgeving Chemelot'. Om deze aankoop mogelijk te maken hebben Provinciale Staten in de vergadering van 20 juni 2025 inzake statenvoorstel 'Voorgenomen strategische verwerving Graetheide – de Lexhy' (G-25-006) een investeringskrediet van € 13,70 mln. en een exploitatiebudget van € 1,47 mln. beschikbaar gesteld. Voor het gezamenlijke eigendom is een samenwerkingsovereenkomst (SOK) opgesteld, waarin onder meer afspraken zijn vastgelegd over gezamenlijk pachtbeleid, beheer, kostenverdeling, het gebruik van de gronden, onderhoud en een voorkeursrecht bij verkoop. Beide partijen dragen hun interne personeelskosten en evalueren jaarlijks de inzet en verdeling van mensen en middelen. De kosten voor inhuur van derden en overige gezamenlijke uitgaven worden gelijk verdeeld.

De Provincie Limburg en de gemeente Sittard-Geleen geven in 2027 als gezamenlijke eigenaren verdere uitvoering aan de afspraken uit de samenwerkingsovereenkomst, gericht op de verdere ontwikkeling en het beheer van het gebied. In 2027 ziet dit met name op de afspraken omtrent de grondposities ten behoeve van het beoogde 380kV/150kV-hoogspanningsstation en het reguliere pachtbeheer.

Ontwikkelopgave natuur

Er zijn ruilgronden beschikbaar via de zogenaamde bruidsschat van DLG. Dit zijn gronden die vanuit de voormalige Dienst Landelijk Gebied zijn overgegaan naar de provincies voor de realisatie van de natuuropgave. Vanaf 2023 heeft de Provincie Limburg voor € 25,9 mln. aan extra (ruil)grond gekocht voor de ontwikkeling van natuur (peildatum 1 juni 2026). Het gaat om 284 hectare grond. Deze aankopen zijn gefinancierd vanuit FCL 82000, taaknummer 26107 (anticiperende aankopen binnen de ontwikkelopgave). Met de 'bruidsschat' en de anticiperende aankopen is de provinciale grondbehoefte van maximaal 500 hectare conform het vigerende beleid- zoals opgenomen in de Nota uitvoeringsstrategie Grond en vastgoedbeleid 2.0 - grotendeels ingevuld (zie [mededeling portefeuillehouder inzake voortgang ontwikkelopgave van 24 maart 2026](#)). In 2027 wordt verder gewerkt aan het hebben van een geschikte ruilgrond portefeuille en het inzetten/ruilen van grond voor de realisatie van de natuuropgave.

In het kader van het Statenvoorstel anticiperende aankopen zijn de gekochte gronden uit FCL 82000 (taaknummer 26107) in 2026 administratief overgeboekt naar het krediet (klassieke) anticiperende aankopen (FCL 81115) en de betreffende gronden zijn ondergebracht in de voorraad (klassiek) anticiperende aankopen. Op het moment dat (ruil)gronden uit de voorraad (klassiek) anticiperende aankopen daadwerkelijk ingezet worden voor de realisatie van de ontwikkelopgave natuur - en er dus sprake is van projectgronden - dan vindt er (wederom) een overboeking plaats van FCL 81115 naar FCL 82000. Deze werkwijze zorgt ervoor dat (ruil)grond integraal ingezet kunnen worden voor provinciale doelen en FCL 82000 alleen belast wordt met financiële verplichtingen die direct noodzakelijk zijn voor de realisatie van de natuuropgave. Alle toekomstige anticiperende (klassieke) aankopen lopen voortaan via FCL 81115.

	Beschikbaar gesteld krediet	Boekwaarde 1-1-2026	Toekomstige kosten	Toekomstige opbrengsten	Verwacht project resultaat
Overige grondvoorraden					
Californië II (PS 23-6-2011)	20.000	7.032		7.032	0
Anticiperende aankopen	90.000	3.999		3.999	0
Totaal overige grondvoorraden	110.000	11.031	0	11.031	0
Onderhanden werk					
Ontwikkelpgave Natuur	178.140	90	3.100	3.190	0
Graetheide de Lexy	13.702	12.875		12.875	0
Totaal Onderhanden werk	191.842	12.965	3.100	16.065	0

Risico's en risicoreserve

Om risico's af te dekken is binnen de begroting een 'Risicoreserve financieel instrumentarium Sturing in samenwerking' aanwezig. Het erfpachtinstrumentarium maakt hiervan integraal onderdeel uit. Daarnaast is er een afzonderlijke 'Risicoreserve offensieve anticiperende aankopen' gevormd. Op basis van de huidige inzichten wordt het risicoprofiel van de lopende projecten, mede gelet op de getroffen risicobeheersingsmaatregelen, als nihil beoordeeld. De stikstofuitspraken (waaronder Rendac en Greenpeace) zijn daarbij wel een belangrijk aandachtspunt. Aangezien de gevolgen van de uitspraken en verdere stappen nog onduidelijk zijn, zijn de stikstofrisico's (vooral nog) niet meegenomen in de huidige risico-inschatting.

Erfpachtkader

Per 30 juni 2026 bevat de erfpachtportefeuille vijf actieve erfpachtovereenkomsten. De (financiële) risico's worden gekwantificeerd conform het door Provinciale Staten vastgestelde kader Sturing in Samenwerking. De per erfpachtovereenkomst aan te houden risicoreserve is opgenomen in de bestemmingsreserve 'Risicoreserve financieel instrumentarium SiS'.

Laerbroeck

Bij het project Baarlo-Hout-Blerick / Laerbroeck is door het treffen van de voorziening de restwaarde van de verworven gronden teruggebracht tot de huidige agrarische waarde. Het risico voor de Provincie is hierdoor verwaarloosbaar.

Herontwikkeling locatie Groeve Mourik Brunssum

De levering van het eigendom is gepland in januari 2028. Op dat moment dient de ontwikkel- en samenwerkingsstrategie ten aanzien van de herontwikkeling van de locatie te zijn bepaald in samenwerking met de regiopartners. Ook dient de samenwerking op dat moment te zijn vormgegeven hetgeen ook voor het beheer van de locatie belangrijk is. Uitgangspunt in de strategie zal zijn dat het geïnvesteerde vermogen wordt terugverdiend. De aankoop van de locatie wordt daarbij medegefinancierd door een bijdrage van de regiopartners. In 2027 zal bepaald worden in welke mate en voor welk doel, naast ten behoeve van de verkrijging van het eigendom, financiering benodigd is door het samenwerkingsconstruct.

IPS/Yard

De grondexploitatie (gelegen binnen de totale gebiedsontwikkeling VDL) wordt gefinancierd met een achtergestelde renteloze lening verstrekt door het Ministerie van EZK. In de lening overeenkomst is opgenomen dat indien bij afsluiting van het project sprake is van een positief dan wel negatief exploitatieresultaat, dit resultaat voor rekening komt van EZK.

Californië II

De in voorraad zijnde gronden ten behoeve van Californië II zullen door Californië B.V. tegen kostprijs (oorspronkelijke verwervingskosten met toeslag voor rente en apparaatskosten) worden afgenomen. Er is een kans dat de Californië B.V. financieel niet in staat is de gronden van de Provincie af te nemen. De boekwaarde van de gronden komt echter overeen met de marktwaarde. Het risico voor de Provincie is derhalve nihil.

Anticiperende aankopen

Voor de klassieke anticiperende aankopen (gericht op wettelijke taken zoals natuur en weginfrastructuur) zijn de risico's beperkt en goed te beheersen. De waardeontwikkeling van deze gronden is relatief stabiel en de beleidsmatige inzet is helder en langdurig verankerd. Dit blijkt ook uit onze (recente) ervaringen met klassieke anticiperende aankopen. De boekwaarde van de voorraad gronden die in eigendom zijn gekomen via klassieke anticiperende aankopen, bedraagt gemiddeld € 7,35 per vierkante meter. De verwachting is dat deze gemiddeld genomen minimaal tegen deze waarde verkocht kunnen worden.

Voor offensieve anticiperende aankopen ligt het risicoprofiel duidelijk hoger. Deze aankopen vinden plaats in een vroeg stadium, zonder garantie op planrealisatie of concrete afzetmogelijkheden. Daarbij bestaat het risico op mogelijke waardedaling van de boekwaarde of vertraging in de uitgifte. Om de (financiële) risico's op offensieve anticiperende aankopen te beheersen, hebben Provinciale Staten de bestemmingsreserve 'Risicoreserve offensieve anticiperende aankopen' ingesteld met een omvang van € 5 mln. (PS-besluit van 19 september 2025 G-25-010). Tot 30 juni 2026 zijn nog geen offensieve anticiperende aankopen gedaan.

Graetheide / De Lexhy

De verwerving heeft plaatsgevonden op basis van extern vastgestelde marktconforme waarden voor zowel de gronden als de bijbehorende opstallen. In het kader van de beoogde gebiedsontwikkeling ter plaatse is met name het project 380kV/150kV-hoogspanningsstation van Tennet nog lopende. Om dit project mogelijk te maken dient met een of meer hoevepachters nadere afspraken gemaakt te worden omtrent hun grondposities. Dit heeft mogelijk financiële consequenties voor de Provincie als eigenaar. Derhalve is de financiële afwikkeling van dit project nog niet afgerond en dienen nog budgetten behouden te blijven tot het moment dat de uitgangspunten omtrent deze afwikkeling uitgekristalliseerd zijn en de financiële impact hiervan bepaald is.

De pachttopbrengsten voor 2027 worden geraamd op circa € 210.000 voor de Provincie Limburg (50% van het totaal). De zakelijke lasten bedragen naar verwachting € 25.000. De kosten voor beheer en onderhoud van de opstallen zijn op dit moment nog in onderzoek, maar het is de verwachting dat deze lasten volledig uit de jaarlijkse pachttopbrengsten gedekt kunnen worden.

8. § Openbaarheid

Inleiding

In deze paragraaf wordt aandacht besteed aan de beleidsvoornemens inzake de uitvoering van de Wet open overheid (Woo). De verplichting voor deze Openbaarheidsparagraaf is sinds 2022 opgenomen in artikel 3.5 van de Woo.

Wet open overheid (Woo)

Wet open overheid (Woo)

De Wet open overheid (Woo) heeft als doel een open en transparante overheid te bevorderen. Voor Provincie Limburg betekent dit dat wij in 2027 blijven werken aan een toegankelijke, zorgvuldige en controleerbare informatievoorziening, met oog voor een beheersbare uitvoering. Een goede informatiehuishouding en heldere werkprocessen vormen daarvoor de basis. In 2027 zetten wij de uitvoering van de Woo voort langs drie samenhangende lijnen: actieve openbaarmaking, passieve openbaarmaking en verdere ondersteuning van de informatiehuishouding.

Actieve openbaarmaking

Provincie Limburg maakt de documenten uit de eerste tranche al enige tijd actief openbaar. Daarnaast worden bijvoorbeeld al enkele jaren Woo-besluiten actief openbaar gemaakt, net zoals de beslisnota's van Gedeputeerde Staten. Wij volgen de landelijke implementatie van de Woo, maar maken waar mogelijk ook eerder al aanvullende categorieën openbaar. Zo worden diverse soorten beschikkingen reeds actief openbaar gemaakt. In 2027 blijven wij deze lijn voortzetten. Hoewel de landelijke implementatie van volgende tranches nog niet volledig is uitgekristalliseerd, koersen wij al op verdere voorbereiding van de categorieën adviezen en convenanten. Publicatie vindt voorsnog plaats via de eigen provinciale website. Daarbij blijft aandacht bestaan voor een goede inrichting van werkprocessen, zodat documenten tijdig en zorgvuldig openbaar kunnen worden gemaakt. Dit draagt bij aan de vindbaarheid, toegankelijkheid en controleerbaarheid van publieke informatie.

Passieve openbaarmaking

Ook in 2027 blijft de afhandeling van Woo-verzoeken een belangrijk onderdeel van de uitvoering van de wet. Het aantal Woo-verzoeken neemt toe, net zoals de omvang van deze verzoeken. Ondanks deze ontwikkeling slaagt de Provincie Limburg erin om in meer dan 70% van de Woo-verzoeken binnen de beslistermijn te beslissen. Dat is bovengemiddeld in vergelijking met andere provincies. In 2027 blijft de inzet gericht op een tijdige, zorgvuldige en juridisch houdbare afhandeling van verzoeken. Daarbij zijn transparantie, zorgvuldigheid en beheersbaarheid leidende uitgangspunten.

Ondersteuning door systemen en informatiehuishouding

Voor een goede uitvoering van de Woo is een ordentelijke informatiehuishouding essentieel. Daarom wordt in 2026 en 2027 gewerkt aan de verdere ondersteuning van de Woo-processen, onder meer door de inzet van een nieuwe anonimiseringsstool en de aansluiting op het nieuwe zaakstelsel. Daarnaast wordt nagedacht over een publicatieplatform voor de toekomst. Deze ontwikkelingen moeten bijdragen aan een zorgvuldiger, efficiënter en beter beheersbaar openbaarmakingsproces.

Met deze aanpak werken we in 2027 verder aan een provincie die open en transparant is, en die informatie op een zorgvuldige, controleerbare en uitvoerbare manier openbaar maakt.

9. § Duurzaamheid

Inleiding

De verduurzaming van de provinciale organisatie blijft onverminderd van belang. Toenemende nationale en Europese wet- en regelgeving, aangescherpte klimaatdoelstellingen en de groeiende maatschappelijke verwachting dat overheden een voorbeeldrol vervullen, vragen om een verduurzaming van onze bedrijfsvoering en uitvoerende taken.

Vanuit deze maatschappelijke voorbeeldfunctie heeft Provincie Limburg in de beleidskaders "*Nieuwe Energie en Schoon Leefmilieu*" en "*Werken aan een toekomstbestendige economie*" vastgelegd, dat ook de eigen organisatie haar negatieve impact op mens, dier en milieu substantieel moet verminderen. Dit heeft geleid tot de vaststelling van het Uitvoeringsplan Duurzaamheid 2024-2030, waarin integraal is uitgewerkt hoe de provinciale organisatie invulling geeft aan het principe "*practice what you preach*".

In deze programmabegroting wordt gerapporteerd over de voortgang van de uitvoering van het Uitvoeringsplan Duurzaamheid 2024-2030 en de mate waarin de provinciale organisatie op koers ligt om deze doelstellingen te realiseren. Hiermee geven we invulling aan onze ambitie om niet alleen beleidsmatig, maar ook in onze eigen organisatie zichtbaar bij te dragen aan een duurzaam, toekomstbestendig en leefbaar Limburg.

De opgave

Het uitvoeringsplan duurzaamheid 2024-2030 is gebaseerd op het wettelijk kader, landelijke en Europese ambities, ambities voortkomend uit diverse akkoorden en intentieverklaringen en trends in de maatschappij. Dan gaat het bijvoorbeeld om de Klimaatwet, de routekaart schoon en emissieloos bouwen (SEB), het manifest MVOI, het Nationaal Programma circulaire economie en de Europese Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD). In 2027 zal verder gewerkt worden aan een herijking van het programma.

In 2027 ligt de focus op het verder verankeren en waar nodig versnellen van de uitvoering van het Uitvoeringsplan Duurzaamheid 2024-2030. Een belangrijk onderdeel is de herijking van het uitvoeringsplan, waarbij doelen, maatregelen en scope opnieuw worden beoordeeld op basis van voortgang, nieuwe inzichten en maatschappelijke ontwikkelingen.

Daarnaast wordt in 2027 verder gewerkt aan de structurele borging van monitoring en rapportering, de verdere uitvoering van MVOI, de verduurzaming van gebouwen en mobiliteit, en de opschaling van duurzame maatregelen binnen de infrastructuur. Ook blijft de provincie investeren in kennis, gedrag en organisatie, zodat duurzaamheid steeds meer een vanzelfsprekend onderdeel wordt van de dagelijkse bedrijfsvoering.

Uitvoeringsplan duurzaamheid 2024-2030

Het uitvoeringsplan duurzaamheid 2024-2030 kent 4 strategische doelen:

- 1: CO₂-reductie: Minimaal 55% CO₂-reductie realiseren in 2030 t.o.v. 2019;
- 2: Energiereductie: Jaarlijks 1,9% energiereductie tot en met 2030;
- 3: Circulariteit: Minimaal 50% reductie in het gebruik van primaire grondstoffen in 2030 t.o.v. 2019;
- 4: Implementatie: In 2030 is duurzaamheid een vanzelfsprekendheid in bedrijfsprocessen van de Provinciale organisatie.

Deze doelen zijn vertaald naar 5 thema's die betrekking hebben op de diverse onderdelen van de provinciale organisatie, nl.: energie, duurzaam inkopen en afval, mobiliteit, duurzame infrastructuur en mindset. Vervolgens gaat het om circa 175 reductiemaatregelen op deze thema's.

Financiën

Voor het uitvoeringsplan duurzaamheid 2024-2030 is een aanjaagbudget van € 0,31 mln. tot en met 2027 beschikbaar gesteld. Dit bedrag wordt grotendeels ingezet voor de doorontwikkeling (automatisering dataproces) van de Duurzaamheidsmonitor Provinciale Organisatie en het opstellen van het concept actieplan Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen (MVOI).

Monitoring & voortgang

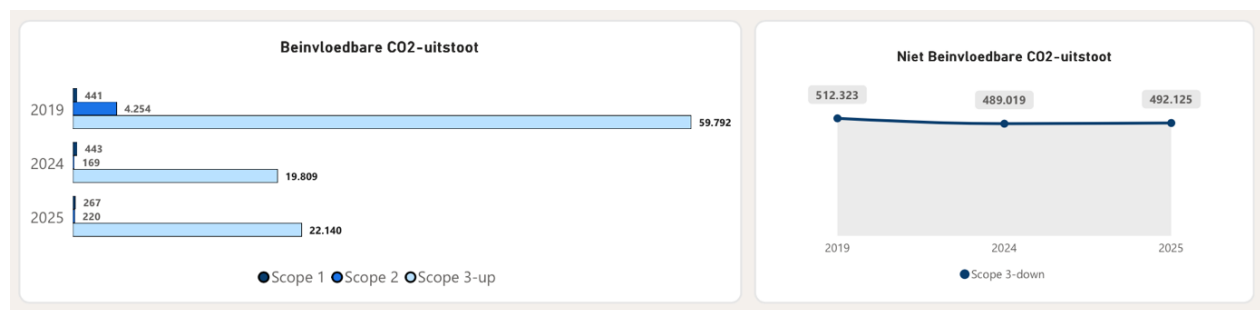
In 2025 is het duurzaamheidsdashboard ontwikkeld en gereed voor gebruik. Hiermee beschikt de organisatie over een integraal instrument dat inzicht biedt in de voortgang op de duurzaamheidsdoelstellingen.

Daarnaast is het proces voor de verzameling en verwerking van duurzaamheidsdata ingericht, getest en toegepast op de voetafdrukgegevens over 2025. Nieuwe datastromen zijn toegevoegd, zo kunnen we over 2025 een nog beter beeld van onze CO₂-voetafdruk weergeven. Op basis van de opgedane ervaringen wordt dit proces momenteel geëvalueerd en verder geoptimaliseerd voor de monitoring van de voetafdruk over 2026. Hiermee wordt toegewerkt naar een structurele borging van rollen, taken en verantwoordelijkheden binnen de organisatie en wordt sturingsinformatie steeds beter beschikbaar voor management en bestuur.

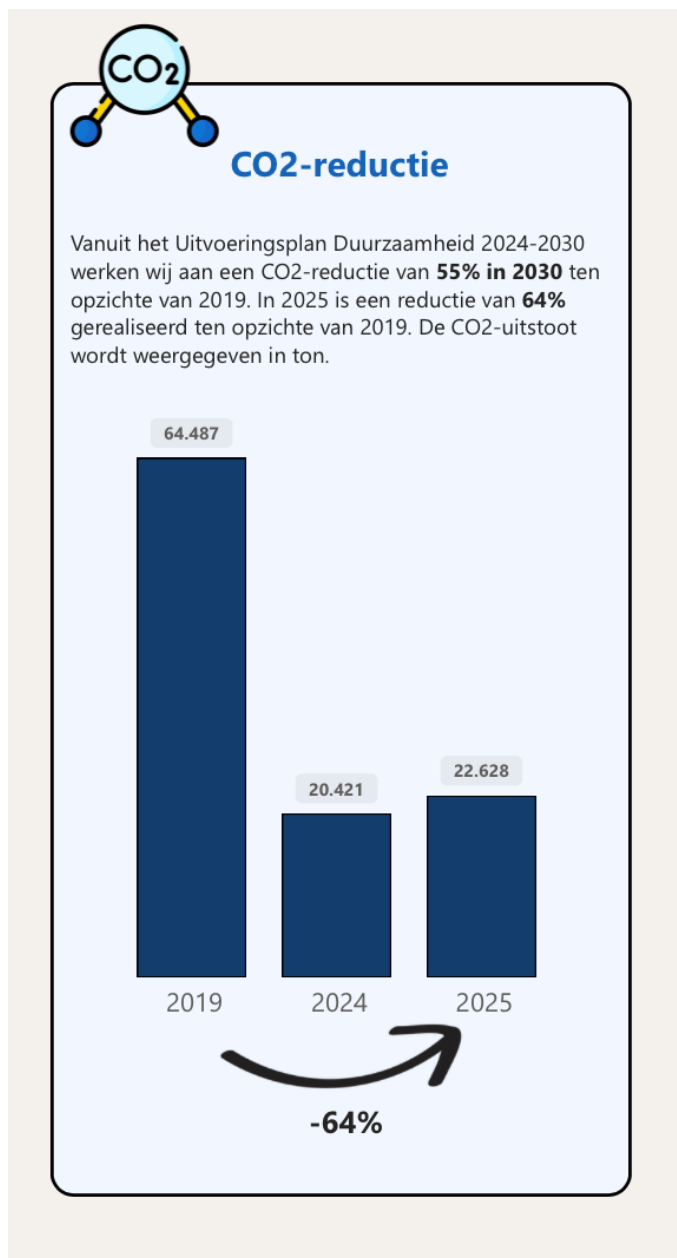
Ook het Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen (MVOI) wordt opgenomen in het duurzaamheidsdashboard. Het MVOI-actieplan is vastgesteld. De monitoring van de voortgang wordt in 2026 ingericht en geïntegreerd in het dashboard.

Voetafdruk 2025: reductie ten opzichte van 2019, maar stijging ten opzichte van 2024

De totale CO₂-voetafdruk van de provincie bedraagt in 2025 ruim 514 kton CO₂. Dit is een daling van 11% ten opzichte van het vergelijkbare referentiejaar 2019. Ten opzichte van 2024 is de voetafdruk gedaald met ruim 5 kton CO₂.

Binnen deze voetafdruk onderscheiden we een beïnvloedbaar deel (scope 1, 2 en zakelijke dienstreizen) en een niet-beïnvloedbaar deel (waaronder leveranciers en eindgebruikers binnen scope 3). Het beïnvloedbare deel is sinds 2019 met 64% gereduceerd. De daling sinds 2019 komt voornamelijk door verduurzaming van mobiliteit en het terugdringen van fossiel brandstofgebruik in het eigenwagenvoertuigpark en de ov-concessies. Tegelijkertijd laten stijgende emissies binnen mobiliteit zien dat aanvullende maatregelen noodzakelijk blijven. Door toenemende drukte op provinciale wegen zijn de niet beïnvloedbare emissies gestegen.

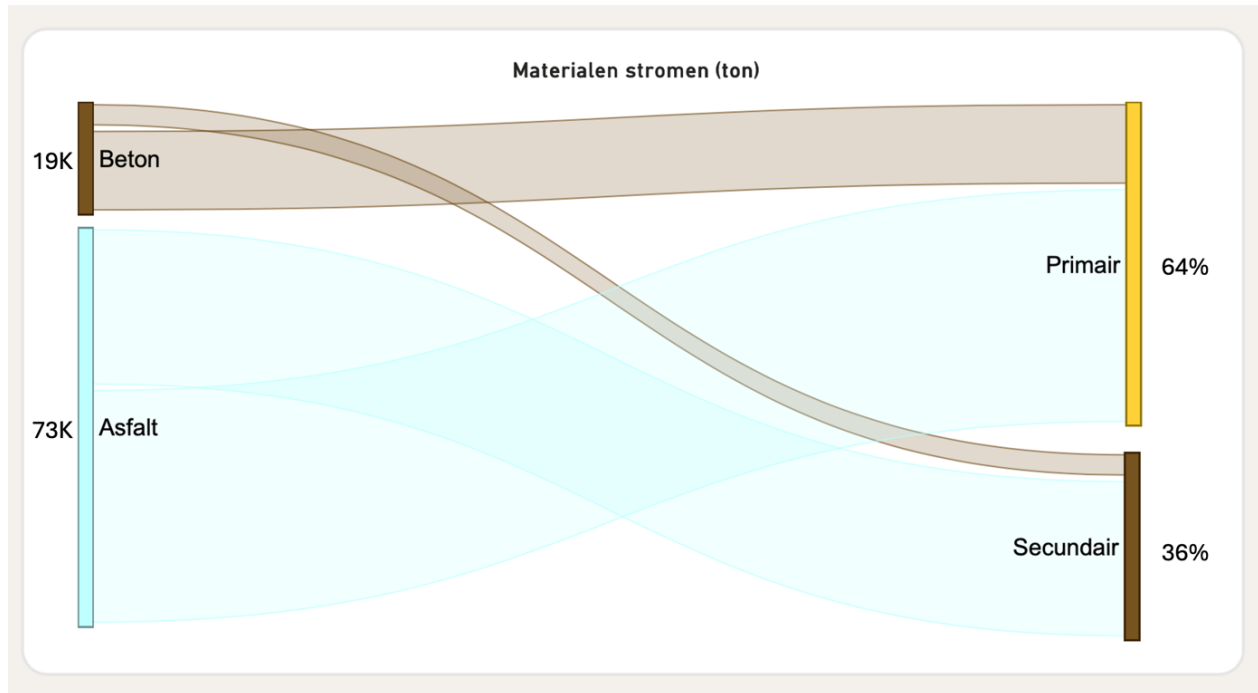
Toekomstige opgave: sturen op gedragsverandering

De onverwachte stijgingen, binnen de dalende voetafdruk, in 2025 benadrukken het belang van gedragsverandering binnen de provinciale organisatie. Daarbij ligt de focus op duurzamere mobiliteitskeuzes, waaronder meer gebruik van openbaar vervoer en het provinciale wagenpark (deelauto's) en minder gebruik van de privéauto en het vliegtuig.

Daarnaast blijft sturen op de minder beïnvloedbare scope 3- categorieën zoals GWW-projecten en het inkopen van goederen en grondstoffen ook een belangrijk onderdeel. Samenwerking met ketenpartners en innovatie in uitvoering zijn hierin essentieel.

Circulaire grondstoffen: afname in gebruik van secundair materiaal

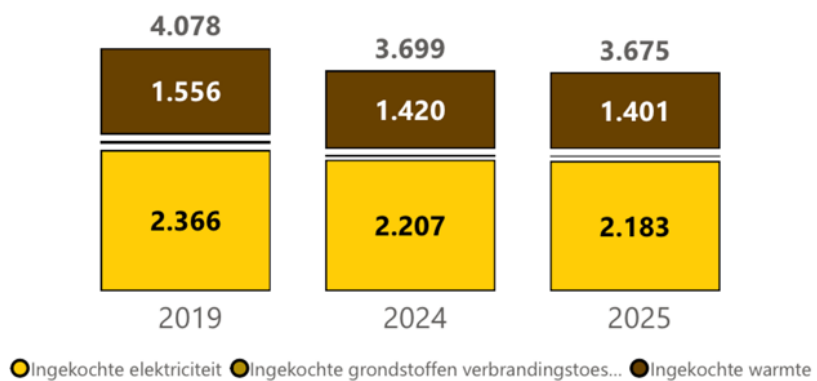
Het aandeel secundaire grondstoffen in de provinciale uitvoering is in 2025 afgenomen van 40% naar 36%. Deze daling hangt samen met een toename van geluidsreducerend asfalt, waarvoor minder gerecycled materiaal beschikbaar is. Wel is 19% van het vrijgekomen materiaal direct hergebruikt en is 95% van de reststromen afgevoerd voor recycling.

Energieverbruik provinciale gebouwen: stabilisatie

Het energieverbruik van provinciale gebouwen is in 2025 licht gedaald ten opzichte van 2024, met name door een lager aardgasverbruik. Het elektriciteitsverbruik bleef nagenoeg gelijk. Wel is de provincie in 2025 weer teruggegaan naar aardgas in plaats van groen gas vanwege tekorten voor Collectieve Energie Provincies. Dit past niet in de provinciale ambitie om fossiele brandstoffen terug te dringen.

Energieverbruik in MWh

Financiële begroting

Financieel perspectief

Financiële positie

Een gezonde financiële positie komt tot uitdrukking in een sluitende begroting met een structureel evenwicht en voldoende weerstandsvermogen. Op deze begroting is het volgende van toepassing:

- de Najaarsrapportage 2026, de Programmabegroting 2027 en de bijhorende meerjarenraming 2028-2030 zijn structureel sluitend;
- een positief begrotingsresultaat van € 50,59 mln. in 2027; in 2028 is de begrotingsruimte € 40,71 mln., in 2029 € 39,98 mln. en in 2030 € 32,32 mln.;
- er is voldoende weerstandsvermogen om de financiële risico's te dekken (surplus weerstandsvermogen € 982 mln.);
- de onbenutte belastingcapaciteit, als onderdeel van het surplus in het weerstandsvermogen, bedraagt € 89,8 mln. per jaar;
- conform het Coalitieakkoord 2023-2027 was € 210,50 mln. gereserveerd voor nieuw beleid in programmareserves, waarvan 98% reeds is geprogrammeerd;
- een solide eigen vermogen van € 1,44 miljard geprognoseerd per 31-12-2027;
- een solide financieringspositie, waardoor de behoefte aan Vreemd Vermogen beperkt is;
- de financiële kengetallen (zie paragraaf Weerstandsvermogen) vertonen een zelfde beeld.

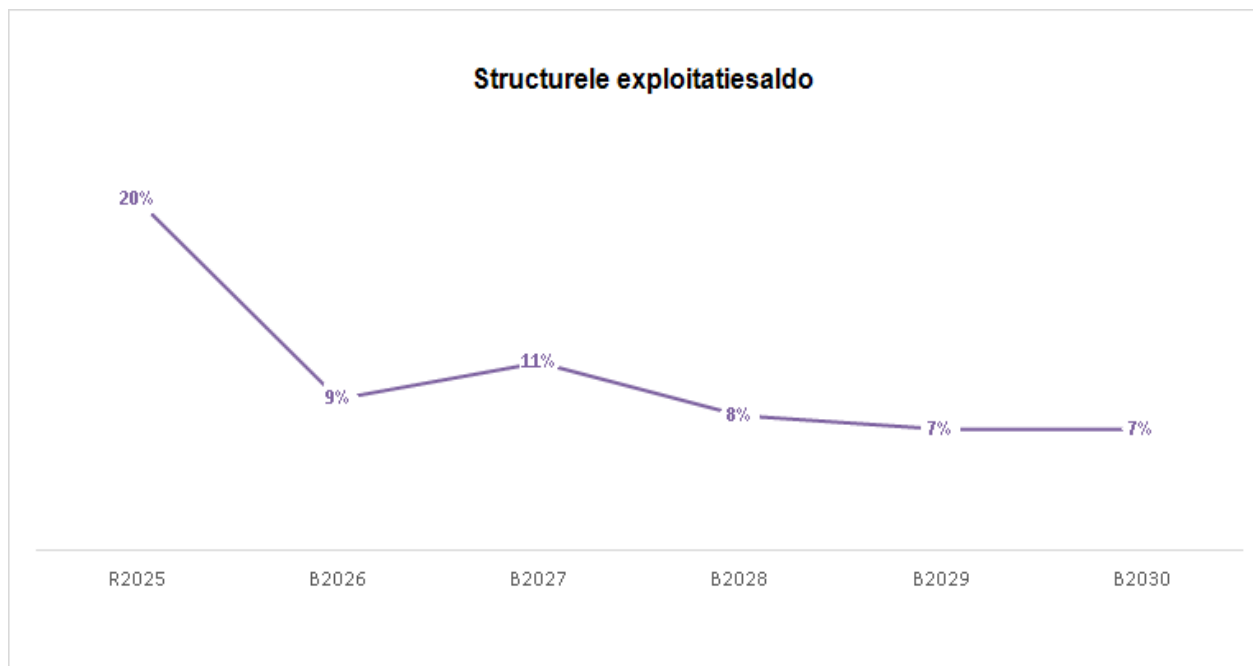
Daarmee concluderen wij dat de financiële positie op dit moment gezond is. Dit blijft echter een momentopname. De meerjarenraming vraagt onverminderd aandacht, omdat de inkomsten en het begrotingsresultaat ook de komende jaren afhankelijk blijven van externe ontwikkelingen. Geopolitieke en economische ontwikkelingen kunnen de financiële vooruitzichten beïnvloeden.

Voor specifieke toelichtingen op de diverse onderdelen verwijzen wij naar de aparte paragrafen over onze begroting en meerjarenraming, balansinformatie en de grondslagen.

Ontwikkeling structureel evenwicht

In dit kengetal komt tot uitdrukking of de Provincie over voldoende structurele baten beschikt om de structurele lasten te dekken. Dit cijfer helpt mee om te beoordelen welke structurele ruimte de Provincie heeft om de eigen lasten te dragen of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is. Wanneer dit percentage negatief is, betekent dit dat het structurele deel van de baten onvoldoende ruimte biedt om de structurele lasten te blijven dragen. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de financieringslasten) te dekken. Een cijfer van rond de nul (tussen – 0,4 en 0,4) betekent dat structurele baten en lasten min of meer in evenwicht zijn.

Uit de cijfers blijkt dat de begroting 2027 en bijhorende meerjarenraming structureel in evenwicht zijn. De daling tussen 2025 en 2026 is met name het gevolg van de meerjarige effecten van de herijking provinciefonds.

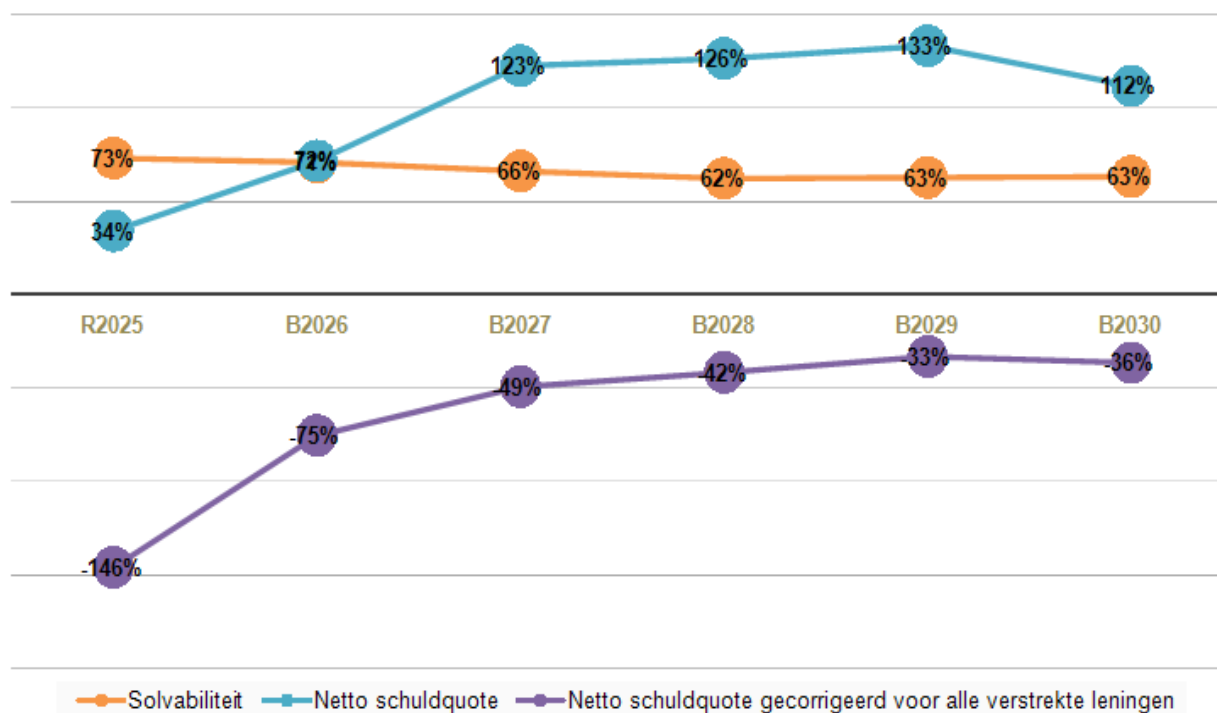

Vermogensratio's geven een solide beeld

Het solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin de Provincie Limburg in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Het geeft de verhouding tussen het eigen vermogen en de totale balansomvang weer. Hoe hoger het percentage, hoe gunstiger dit is voor de financiële weerbaarheid van de Provincie. De meerjarige ontwikkeling van deze ratio laat een daling zien over de periode 2025-2030 met name als gevolg van de verwerking van het ingroeipad voor de herijking van het provinciefonds in combinatie met de verhoogde inzet van de programmareserves in 2026 en 2027 voor het uitvoeren van de beleidskaders. Ook na deze inzet is echter nog steeds sprake van een gunstig solvabiliteitsratio.

De netto-schuldquote geeft inzicht in het niveau van de provinciale schuldenlast ten opzichte van het totaal van de baten. Het geeft daarmee een indicatie van het beslag dat de financieringslasten op de exploitatie leggen en daarmee op de vrije ruimte van de exploitatiebegroting. Hoe hoger de schuld, hoe hoger de schuldquote. Als gevolg van de investeringsstrategie zien wij de schuldquote stijgen. De gecorrigeerde netto-schuldquote blijft echter negatief dat wil zeggen dat we meer geld uitlenen en liquide middelen bezitten dan dat we aan schulden hebben. Daardoor is ook hier is nog steeds sprake van gezonde verhoudingen.

Ontwikkeling schuld- en solvabiliteitskengetallen

Balansinformatie

Inleiding

In deze paragraaf geven wij verplichte informatie over:

- de meerjarige prognosebalans;
- de bijhorende investeringsplanning (activa);
- meerjarige ontwikkeling van de reserves en voorzieningen (passiva);
- het ontwikkelen van het EMU-saldo.

Prognose balans

De prognosebalans geeft een verwachting van de balansposten op basis van deze begroting. Deze sluit aan op de Jaarrekening 2025. Het doel is om een beeld te geven van de verwachte financiële situatie van de Provincie aan het einde van elk begrotingsjaar.

De prognosebalans laat zien welke belangrijke veranderingen er worden verwacht.

- **Mutaties in activa en kapitaal:** de mutaties in de materiële en immateriële vaste activa en kapitaalverstrekkingen komen door de investeringsplanning en het huidige afschrijvingsbeleid, zoals beschreven in het hoofdstuk 'Financiële grondslagen'.
- **Mutaties in financiële activa:** de veranderingen in overige financiële vaste activa, zoals uitgezette leningen en dalende uitzettingen, worden verder toegelicht in de paragraaf over financiering.

- **Resultaat:** het resultaat is nu opgenomen als een totaalbedrag. Dit is nog niet toegewezen en zal in deze Statenperiode naar verwachting volledig worden gebruikt voor autonoom beleid.
- **Reserves:** de reserves dalen door de inzet van programmareserves uit het coalitieakkoord 2023-2027 en andere bestemmingsreserves op basis van bestaand beleid. Hierover staat meer informatie later in deze paragraaf.
- **Voorzieningen:** de verplichte voorzieningen worden ook nader gespecificeerd in deze paragraaf.
- **Schuldpositie:** de schuld van de Provincie blijft gunstig. Vanwege de sterke financiële positie, zoals beschreven in paragraaf 4 'Financiering', wordt verwacht dat de Provincie de komende jaren geen structurele externe financiering nodig heeft. Meer informatie hierover staat in de genoemde paragraaf.

x € 1.000

Activa	Ultimo 2025	Ultimo 2026	Ultimo 2027	Ultimo 2028	Ultimo 2029	Ultimo 2030
Vaste activa						
Immateriële vaste activa	72.467	145.804	210.254	237.416	229.256	221.096
Materiële vaste activa	409.931	463.979	503.577	571.365	635.633	646.801
Financiële vaste activa: Kapitaalverstrekkingen	293.246	448.300	463.789	423.977	444.425	453.405
Financiële vaste activa: Leningen	1.000.086	949.533	931.042	902.555	880.905	782.243
Financiële vaste activa: Uitzettingen > 1 jaar	100.233	100.233	100.233	100.233	100.233	100.233
Totaal vaste activa	1.875.963	2.107.849	2.208.895	2.235.546	2.290.452	2.203.778
Viottende activa						
Voorraden: onderhanden werk en grond	27.087	13.897	9.897	20.897	23.897	23.897
Voorraden: gereed product en handelsgoederen	48	48	48	48	48	48
Uitzettingen < 1 jaar	260.871	-78.115	-162.795	-24.891	-53.421	61.592
Liquide middelen	18	18	18	18	18	18
Overlopende activa	111.856	111.856	111.856	111.856	111.856	111.856
Totaal viottende activa	399.880	47.704	-40.976	107.928	82.398	197.411
Totaal activa	2.275.843	2.155.553	2.167.919	2.343.474	2.372.850	2.401.190
Passiva	Ultimo 2025	Ultimo 2026	Ultimo 2027	Ultimo 2028	Ultimo 2029	Ultimo 2030
Vaste passiva						
Resultaat (cumulatief)	85.303	39.553	90.145	130.852	170.835	203.156
Reserves	1.578.770	1.488.405	1.345.070	1.327.023	1.318.334	1.315.019
Voorzieningen	29.806	30.799	19.324	19.324	19.324	19.324
Vaste schuld	33.744	18.575	13.937	9.481	7.564	6.897
Totaal vaste passiva	1.727.623	1.577.333	1.468.476	1.486.680	1.516.056	1.544.395
Viottende passiva						
Viottende schuld	42.854	72.856	194.079	351.430	351.430	351.431
Overlopende passiva	505.364	505.364	505.364	505.364	505.364	505.364
Totaal viottende passiva	548.218	578.220	699.443	856.794	856.794	856.795
Totaal passiva	2.275.842	2.155.553	2.167.919	2.343.474	2.372.850	2.401.190

Investeringsplanning

De investeringen in de materiële en immateriële vaste activa volgens de balans hierboven worden gespecificeerd in de onderstaande tabel.

Het grootste deel van onze investeringen gaat naar de provinciale infrastructuur. Dit zijn bijvoorbeeld projecten zoals de elektrificatie van de Maaslijn (onderdeel van de Railagenda), de N280 en andere provinciale wegen.

€ x 1.000

Totaal Investeren in vaste activa	Begroting na wiz. 2026	Begroting 2027	Meerjarenraming		
			2028	2029	2030
Uitgaven					
Economisch nut	4.875				11.007
Maatschappelijk nut	73.216	65.852	94.309	89.483	27.439
Activa van derden	83.566	70.000	34.460		
Totaal uitgaven	161.657	135.852	128.769	89.483	38.446
Bijdragen					
Economisch nut					
Maatschappelijk nut	6.509	5.773	3.716		
Activa van derden	6.774				
Totaal bijdragen	13.283	5.773	3.716	0	0

Investeren per begrotingsprogramma

Hieronder worden de investeringen per beleidsterrein (programma) weergegeven. De onderstaande planning laat zien dat we investeren in de infrastructuurprojecten, met name provinciale wegen.

Totaal	Begroting na	Begroting	Meerjarenraming		
Investerings in vaste activa	wijz. 2026	2027	2028	2029	2030
Uitgaven					
3. Werken aan de toekomstbestendige economie	1.709	0	0	0	0
5. Leefbare steden en dorpen	0	0	0	0	11.007
7. Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	155.073	135.852	128.769	89.483	27.439
9. Financiën en overhead	4.875	0	0	0	0
Totaal uitgaven	161.657	135.852	128.769	89.483	38.446
Bijdragen					
3. Werken aan de toekomstbestendige economie	1.709				
7. Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	11.574	5.773	3.716		
Totaal bijdragen	13.283	5.773	3.716	0	0

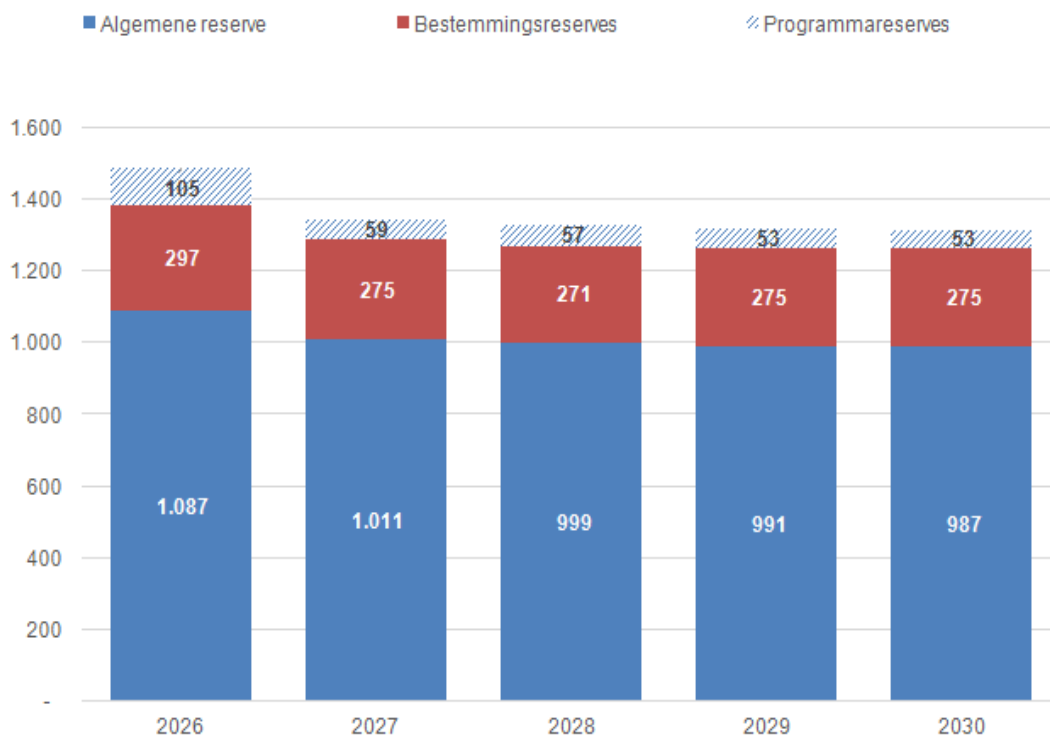
Stand van de reserves 2026-2030: solide vermogenspositie

Voor het inzicht in de financiële positie is ook onze vermogenspositie van belang. Uit onderstaande specificatie en het betrekken van ons weerstandvermogen blijkt dat er sprake is van een solide vermogenspositie (zie paragraaf 2. 'Weerstandvermogen en risicobeheersing'). Hieruit blijkt dat onze vermogenspositie sterk is. Meer informatie hierover staat in paragraaf 2, 'Weerstandvermogen en risicobeheersing'. Het overzicht laat wel zien dat het provinciaal vermogen daalt:

- De algemene reserve is hoger in 2026 dan de jaren daarna. Dit beeld ontstaat door de faseringen van budgetten vanuit het lopende begrotingsjaar (2026) naar de komende begrotingsjaren.
- In de programmareserves zijn de intensiveringsmiddelen opgenomen voor de realisatie van de ambities uit het Coalitieakkoord 2023–2027. Deze middelen worden ingezet op basis van de door Provinciale Staten vastgestelde beleidskaders en de daaraan verbonden doelen. Hoewel deze middelen hun oorsprong vinden in het Coalitieakkoord 2023–2027, loopt de financiële uitvoering van een deel van de vastgestelde opgaven door na afloop van de coalitieperiode. Daardoor resteert naar verwachting ultimo 2030 nog € 4,66 mln. aan programmareserves. Deze middelen zijn bestemd voor de uitvoering van reeds door Provinciale Staten vastgestelde beleidskaders.

Daarnaast zijn gedurende deze coalitieperiode drie afzonderlijke programmareserves gevormd, die eveneens bijdragen aan de provinciale ambities, maar een langere tijdshorizon kennen dan de huidige coalitieperiode. Het betreft:

- Verstedelijkingsbudget Limburg Centraal: geraamd resterend saldo ultimo 2030 € 47,94 mln.;
- Herontwikkeling VDL en natuurcompensatie: geraamd resterend saldo ultimo 2030 € 12,5 mln.;
- Brightlands: geraamd resterend saldo ultimo 2030 € 11,80 mln.

Specificatie reserves 2026-2030

Onderstaande tabel geeft een gespecificeerd meerjarig inzicht in het verloop van de reserves. Wij merken daarbij op:

- bruteringsreserves dienen ter dekking van toekomstige afschrijvingslasten en de hoogte van de reserve is afgestemd op de toekomstige afschrijvingen. Deze dalen dus langzaam maar zeker;
- overige bestemmingsreserves worden ter egalisatie conform instellingsbesluiten ingezet;
- de programmareserves raken in de komende jaren grotendeels uitgeput. Dit komt doordat deze grotendeels worden ingezet voor de beleidsdoelen uit het Coalitieakkoord 2023-2027.

€ x
1.000

	2025		2026			2027			2028			2029			2030		
	Balan s ultim o 2025	Beste m. result aat	Verm eer derin g	Ver min derin g	Eind stand	Verm eer derin g	Ver min derin g	Eind stand	Verm eer derin g	Ver min derin g	Eind stand	Verm eer derin g	Ver min derin g	Eind stand	Verm eer derin g	Ver min derin g	Eind stand
Algemene reserve	940.883	85.303	198.998	138.652	1.086.532	6.442	82.158	1.010.817	2.852	14.750	998.919	75	7.974	991.020	0	3.776	987.244
Risicoreserve	102.962	0	21.286	10.488	113.761	3.510	3.167	114.104	2.210	2.999	113.314	5.210	2.761	115.763	3.000	0	118.763
Financieel instrumentarium SiS																	

€ x
1.000

Reserve Campusorganisatie Chemelot	28	0	0	28	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Reserve aandelentransactie LIOF	1.533	0	0	564	968	0	0	968	0	0	968	0	0	968	0	0	968
Reserve knelpunten Economisch beleid	3.810	0	0	1.800	2.010	0	0	2.010	0	0	2.010	0	0	2.010	0	0	2.010
Egalisatiereserve DU Topper bedrijventerreinen	387	0	0	0	387	0	0	387	0	0	387	0	0	387	0	0	387
Egalisatiereserve meerjarige projectsubsidies	6.354	0	2.458	4.954	3.858	0	1.820	2.038	0	2.038	0	0	0	0	0	0	0
Bruteringsreserve N280	118.700	0	0	118.700	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Bestemmingsreserv e ZLSM	99	0	0	0	99	0	0	99	0	0	99	0	0	99	0	0	99
Reserve Bereikbaarheidsmid delen	17.817	0	0	5.472	12.344	0	10.310	2.034	0	706	1.329	0	0	1.329	0	0	1.329
Bestemmingsreserv e AROV (actieprogr.reg.open b.vervoer)	4.570	0	0	0	4.570	0	0	4.570	0	0	4.570	0	0	4.570	0	0	4.570
Egalisatiereserve Programmakosten VDL-Nedcar	27.219	0	0	18.049	9.170	0	193	8.977	0	0	8.977	0	0	8.977	0	0	8.977
Reserve DU Regiodeal Parkstad	22	0	0	0	22	0	0	22	0	0	22	0	0	22	0	0	22
Risico-reserve offensieve anticiperende aankopen	5.000	0	0	0	5.000	0	0	5.000	0	0	5.000	0	0	5.000	0	0	5.000
Reserve grondwaterbeheer	1.963	0	0	0	1.963	0	63	1.899	0	0	1.899	0	0	1.899	0	0	1.899
Reserve DU- gebiedsontwikkeling Ooijen-Wanssum	10.226	0	0	161	10.066	0	161	9.905	0	161	9.745	0	161	9.584	0	161	9.423
Reserve DU Zoetwatermaatregel en	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Reserve Decentralisatieuitke ring Bodemsanering	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

€ x
1.000

Reserve DU Naijl- effecten mijnbouw	2.677	0	295	0	2.972	0	2.524	447	0	60	387	0	60	327	0	60	267
Bestemmingsreserv e Transitiefonds	1.426	0	0	737	689	0	0	689	0	0	689	0	0	689	0	0	689
Reserve Natura 2000	9.974	0	0	872	9.102	0	1.489	7.613	0	1.223	6.389	0	0	6.389	0	0	6.389
Reserve Natuur	890	0	0	590	300	0	300	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Reserve bruteri ng Duurzaamheid Gebouwen	394	0	0	200	194	0	194	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Bruteringsreserv e Limburgs Museum	1.097	0	0	187	909	0	187	722	0	95	627	0	87	539	0	87	452
Bruteringsreserv e Creative City	7.063	0	0	706	6.356	0	706	5.650	0	706	4.944	0	706	4.238	0	706	3.531
Reserve POB/PBDI cao provincies	1.638	0	0	304	1.335	0	204	1.131	0	204	927	0	0	927	0	0	927
Bruteringsreserv e N270 Ooijen- Wanssum	37.348	0	0	721	36.627	0	721	35.905	0	721	35.184	0	721	34.463	0	721	33.742
Reserve Waterveiligheid Limburg	50.421	0	0	3.000	47.421	0	0	47.421	0	0	47.421	0	0	47.421	0	0	47.421
Programmareserv e Landbouw	7.693	0	0	4.169	3.524	0	3.235	289	0	259	30	0	30	0	0	0	0
Programmareserv e Perspectief Landelijk Gebied	1.083	0	0	780	303	0	226	77	0	77	0	0	0	0	0	0	0
Programmareserv e Water en bodem	3.164	0	0	954	2.210	0	1.890	320	0	0	320	0	0	320	0	0	320
Programmareserv e Sociale Agenda	22.156	0	0	10.747	11.409	0	11.409	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Programmareserv e Economie	24.969	0	0	15.195	9.774	0	9.257	516	0	250	266	0	173	93	0	54	39
Programmareserv e Onderwijs en arbeidsmarkt	7.070	0	0	6.125	945	509	945	509	0	0	509	0	0	509	0	0	509
Programmareserv e Energie	9.715	0	0	9.180	535	0	290	245	0	0	245	0	0	245	0	0	245
Programmareserv e Leefbaarheid	26.384	0	0	19.719	6.665	0	5.924	741	0	0	741	0	0	741	0	0	741
Programmareserv e Wonen	4.007	0	0	3.489	518	0	0	518	0	0	518	0	0	518	0	0	518
Programmareserv e Verstedelijkingsbud	50.000	0	0	1.065	48.935	0	1.000	47.935	0	0	47.935	0	0	47.935	0	0	47.935

Programmabegroting 2027

€ x
1.000

get Limburg Centraal																	
Programmareserve Cultuur	10.03 9	0	0	5.04 2	4.997	0	3.85 5	1.142	0	1.14 2	0	0	0	0	0	0	0
Programmareserve Monumenten, erfgoed, archeologie	11.03 9	0	0	7.03 5	4.005	0	3.80 5	200	0	100	100	0	100	0	0	0	0
Programmareserve Bereikbaarheid	8.762	0	0	2.36 2	6.400	0	2.50 0	3.900	0	0	3.900	0	3.90 0	0	0	0	0
Programmareserve Regiodeals	15.00 0	0	0	12.1 43	2.857	0	278	2.578	0	316	2.262	0	0	2.262	0	0	2.262
Programmareserve Bestuurlijke vernieuwing	2.600	0	0	966	1.634	0	1.63 4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Programmareserve 80 jaar bevrijding 2024	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Progr.reserve Economie – Herontwikkeling VDL en Natuurcompens atie	0	0	14.95 0	1.72 5	13.22 5	0	725	12.50 0	0	0	12.50 0	0	0	12.50 0	0	0	12.50 0
Programmareserve Onvoorziene uitgaven	10.90 0	0	0	5.50 1	5.398	0	4.47 6	922	0	450	472	0	450	22	0	0	22
Programmareserve Brightlands	5.092	0	4.550	5.24 2	4.400	4.550	2.70 0	6.249	4.550	1.40 0	9.399	4.550	1.40 0	12.54 9	0	750	11.79 9
Reserve bodemsanering 2024-2030	401	0	0	140	261	0	0	261	0	0	261	0	0	261	0	0	261
Reserve bodem en ondergrond 2024-2030	4.199	0	0	440	3.759	0	0	3.759	0	0	3.759	0	0	3.759	0	0	3.759
Totaal	1.578. 771	85.30 3	242.5 36	418. 204	1.488. 406	15.01 0	158. 346	1.345. 071	9.611	27.6 58	1.327. 024	9.834	18.5 23	1.318. 335	3.000	6.31 5	1.315. 020

Meerjarige ontwikkeling stand voorzieningen 2026-2030

Onderstaande tabel geeft inzicht in het meerjarige verloop van de voorzieningen:

- De voorziening APPA (Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers) voorziet in het pensioen en de sociale zekerheid van gedeputeerden en commissarissen van de Koning. Stortingen zijn gebaseerd op een gemiddelde van de afgelopen 5 jaar. Wij merken op dat deze stopt per 1 januari 2028 en de rechten worden overgedragen aan het ABP.
- De voorziening onderhoud provinciale gebouwen is gebaseerd op het door PS vastgestelde onderhoudsplan.

Deze voorzieningen hebben een verplicht karakter en zijn niet vrij besteedbaar.

€ x
1.000

	2026				2027			2028			2029			2030		
	Beginstand R2025	Vermeerdering	Verminderings	Begin saldo	Vermeerdering	Verminderings	Eind saldo	Vermeerdering	Verminderings	Eind saldo	Vermeerdering	Verminderings	Eind saldo	Vermeerdering	Verminderings	Eind saldo
Voorzieningen voor toekomstige verplichtingen, verliezen en risico's																
Voorziening APPA	10.482	993	0	11.475	993	12.469	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	10.482	993	0	11.475	993	12.469	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Lastenegaliserende voorzieningen																
Voorziening onderhoud provinciale gebouwen	13.105	3.587	3.587	13.105	3.587	3.587	13.105	3.780	3.780	13.105	3.780	3.780	13.105	3.780	3.780	13.105
	13.105	3.587	3.587	13.105	3.587	3.587	13.105	3.780	3.780	13.105	3.780	3.780	13.105	3.780	3.780	13.105
Totaal	23.587	4.580	3.587	24.580	4.580	16.056	13.105	3.780	3.780	13.105	3.780	3.780	13.105	3.780	3.780	13.105

Het EMU-saldo

Het EMU-saldo geeft het verschil weer tussen de inkomsten en uitgaven van de Provincie over een bepaald jaar, volgens de internationale regels van de Europese Unie.

- Positief EMU-saldo: meer inkomsten dan uitgaven (overschot);
- Negatief EMU-saldo: meer uitgaven dan inkomsten (tekort).

In de regeling voor de gelijkwaardige inspanning van decentrale overheden voor het EMU-saldo zijn de collectieve bijdragen van gemeenten, provincies en waterschappen voor de jaren 2027-2030 in concept opgenomen en worden tijdens Prinsjesdag 2026 vastgesteld en per bestuurslaag uitgesplitst. Het

Ministerie van BZK publiceert individuele EMU-referentiewaarden, zodat provincies en gemeenten tijdig weten wat hun aandeel is. De EMU-referentiewaarde is geen bindende norm, maar geeft een indicatie van het proportionele aandeel van de Provincie in de gezamenlijke tekortnorm. De in de onderstaande tabel opgenomen referentiewaarde voor de Provincie Limburg is conform de Septembercirculaire 2025 provinciefonds.

€ x 1000

Mutaties			2027	2028	2029	2030
Activa	Financiële vaste activa	Kapitaalverstrekkingen en leningen	-165	65.300	-1.559	89.682
		Uitzettingen > 1 jaar	0	0	0	0
	Vlottende activa	Uitzettingen < 1 jaar	84.680	-137.904	28.530	-115.013
		Liquide middelen	0	0	0	0
		Overlopende activa	0	0	0	0
				84.515	-72.604	26.971
	Passiva	Vaste passiva	Vaste schuld	4.638	4.456	1.917
Vlottende passiva		Vlottende schuld	-108.754	-157.351	0	-1
		Overlopende passiva	0	0	0	0
		-104.116	-152.895	1.917	666	
EMU-saldo			-188.631	-80.291	-25.054	25.997
EMU-saldo referentiewaarde 2026			-90.427	-90.427	-90.427	-90.427
Verschil			-98.204	10.136	65.373	116.424

Investeringsbesluit

Onderstaand investeringsbesluit is onderdeel van de beslispunten van het Statenvoorstel.

1. De investering in DRIS ad € 3.150.000, waarvan de beheer en onderhoudskosten in de begroting zijn opgenomen, zal in 10 jaar worden afgeschreven. De jaarlijkse kapitaallasten ad € 315.000 zijn integraal verwerkt in de totale herberekening van de kapitaallasten.
2. Daarnaast stellen wij voor om € 42.000 aanvullend krediet beschikbaar te stellen voor de verduurzaming door middel van zonnepanelen bij het Limburgs museum. Het krediet, zoals voorgesteld bij de Voorjaarsrapportage 2026, blijkt na aanbesteding € 42.000 duurder uit te vallen. Omdat de investering over 25 jaar wordt afgeschreven zijn de additionele kapitaallasten € 1.680 per jaar.

Voor de verduurzaming van het Limburgs Museum wordt een aanvullend investeringskrediet (€ 0,04 mln.) beschikbaar gesteld voor het plaatsen van zonnepanelen.

Investeringsbesluit	Programmabegroting 2027			Fasering			
	Afschrijvingstermijn	Kredietbedrag	Looptijd	2027	2028	2029	2030
Vervanging DRIS	10	3.150	2027 t/m 2030	3.150			
Zonnepanelen Limburgs Museum	25	42	2027	42			
Totaal		3.192		3.192	0	0	0

Begroting en meerjarenraming

Inleiding

In dit deel geven we uitleg over onze begroting 2027 en de meerjarenraming 2028-2030. We besteden extra aandacht aan de volgende onderwerpen:

- Specificaties van de begroting 2027 meerjarenraming 2028-2030 per programma, doelstellingen en beleidsproducten.
- Het verwachte financiële resultaat voor de periode 2027-2030.
- Middelen voor nieuw beleid en de inzet van de reserves per programma.
- De invloed van de Najaarsrapportage 2026 op de begroting van 2027 en de daaropvolgende jaren.
- Een overzicht van de inkomsten en uitgaven in 2027, verdeeld over verschillende categorieën.

Meerjarig overzicht van baten en lasten

In onderstaande tabel hieronder staat een uitgebreid en totaal overzicht van de begroting voor 2027. Dit overzicht is ingedeeld in drie niveaus: programma- doelstelling - product. Naast de begroting voor 2027 zijn de volgende gegevens hieronder weergegeven:

- de raming voor de jaren 2028-2030, die hoort bij de begroting 2027;
- vergelijkende cijfers uit de Jaarstukken 2025 (PS 19 juni 2026);
- gewijzigde begroting 2026 tot en met Najaarsrapportage 2026 (PS 6 november 2026).

De verschillen tussen de jaarcijfers worden toegelicht onder de tabel.

Het overzicht geeft per programma de volgende punten weer, in deze volgorde:

- lasten: de uitgaven en de toebedeelde kosten;
- baten: de inkosten en opbrengsten;
- saldo (verschil) tussen baten en lasten;
- toevoegingen aan de eigen reserves;
- onttrekking uit de eigen reserves;
- saldo mutatie reserves: verschil tussen onttrekkingen en toevoegingen aan de reserves;
- begrotingsresultaat: de som van het verschil tussen baten en lasten en het saldo van de mutaties in de reserves.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Realisatie 2025	Begroting 2026 na wijziging	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
Lasten						
1 Perspectief voor het landelijk gebied						
1.1 Natuur en landschap						
1.1.1 Natuur, biodiversiteit en fauna	34.987	59.578	46.027	47.103	37.457	36.723
1.1.2 Limburgs programma Landelijk Gebied	40.967	84.376	37.113	17.282	14.901	12.645
1.1.3 Landschap	2.137	4.425	5.491	2.991	3.343	2.615
Totaal 1.1 Natuur en landschap	78.091	148.380	88.631	67.375	55.701	51.982
1.2 Land- en tuinbouw						
1.2.1 Land- en tuinbouw	0	0	0	0	0	0
Totaal 1.2 Land- en tuinbouw	0	0	0	0	0	0
1.3 Water						

Exploitatie	Realisatie 2025	Begroting 2026 na wijziging	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
1.3.1 Waterbeheer en waterkwaliteit regionaal systeem	17.075	13.785	16.644	3.467	3.483	3.482
1.3.2 Waterveiligheid Maas	3.263	4.784	9.811	1.638	1.614	1.614
1.3.3 Bodemvitalisering	503	560	495	107	105	105
1.3.4 Waterveiligheid en Ruimte Limburg (WRL)	0	15.572	1.533	1.305	1.342	1.279
Totaal 1.3 Water	20.841	34.700	28.484	6.517	6.544	6.480
Totaal 1 Perspectief voor het landelijk gebied	98.932	183.080	117.114	73.892	62.245	58.462
2 Samen leven en bestaanszekerheid						
2.1 Sociale agenda						
2.1.1 Sociale agenda	12.793	15.364	12.712	11.027	11.005	11.005
Totaal 2.1 Sociale agenda	12.793	15.364	12.712	11.027	11.005	11.005
2.2 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen						
2.2.1 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen	1.886	7.474	9.016	482	473	473
Totaal 2.2 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen	1.886	7.474	9.016	482	473	473
2.3 Sport en bewegen						
2.3.1 Sport en bewegen	3.560	5.657	5.259	4.862	4.851	4.851
Totaal 2.3 Sport en bewegen	3.560	5.657	5.259	4.862	4.851	4.851
Totaal 2 Samen leven en bestaanszekerheid	18.239	28.495	26.987	16.372	16.330	16.328
3 Werken aan de toekomstige economie						
3.1 Vestigingsklimaat van morgen						
3.1.1 Vestigingsklimaat van morgen	4.418	6.482	4.696	2.329	2.298	2.198
3.1.3 Maastricht Aachen Airport	30.964	18.503	14.957	8.121	7.554	6.249

Exploitatie	Realisatie 2025	Begroting 2026 na wijziging	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
Totaal 3.1 Vestigingsklimaat van morgen	35.383	24.985	19.653	10.450	9.852	8.447
3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven						
3.2.1 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	14.931	22.436	13.317	7.312	7.272	6.766
3.2.2 Brightlands	5.527	9.029	5.707	5.458	5.185	1.921
3.2.3 Einstein Telescope	0	0	5.269	1.545	898	448
Totaal 3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	20.458	31.465	24.294	14.315	13.355	9.135
3.3 Een gezonde arbeidsmarkt						
3.3.1 Een gezonde arbeidsmarkt	3.610	7.658	2.694	1.762	1.747	1.746
Totaal 3.3 Een gezonde arbeidsmarkt	3.610	7.658	2.694	1.762	1.747	1.746
3.4 Verduurzaming en circulaire economie						
3.4.1 Verduurzaming en circulaire economie	3.900	5.869	2.360	1.119	990	978
Totaal 3.4 Verduurzaming en circulaire economie	3.900	5.869	2.360	1.119	990	978
3.5 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg						
3.5.1 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg	6.210	8.795	7.081	2.201	2.306	2.298
Totaal 3.5 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg	6.210	8.795	7.081	2.201	2.306	2.298
Totaal 3 Werken aan de toekomstige economie	69.560	78.772	56.082	29.847	28.250	22.604
4 Nieuwe energie en leefmilieu						
4.1 Nieuwe energie						

Exploitatie	Realisatie 2025	Begroting 2026 na wijziging	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
4.1.1 Energie infrastructuur & ruimtelijke inbedding en verduurzaming industrie en bedrijventerreinen	34.781	9.720	9.878	5.286	2.405	2.125
4.1.2 Verduurzaming gebouwde omgeving & warmte en grootschalige opwek.	1.853	11.360	2.315	1.254	1.230	1.229
Totaal 4.1 Nieuwe energie	36.634	21.080	12.193	6.540	3.635	3.354
4.2 Gezond en veilig leefmilieu						
4.2.1 Gezond en veilig leefmilieu	6.392	2.257	1.976	1.496	1.452	1.441
4.2.2 Vergunningen, toezicht en handhaving	19.123	24.350	23.813	23.954	23.675	23.678
Totaal 4.2 Gezond en veilig leefmilieu	25.515	26.607	25.789	25.450	25.126	25.119
Totaal 4 Nieuwe energie en leefmilieu	62.149	47.687	37.982	31.990	28.762	28.474
5 Leefbare steden en dorpen						
5.1 Leefbare steden en dorpen						
5.1.1 Leefbare steden en dorpen	9.086	30.548	8.897	2.607	2.556	2.555
5.1.2 Toekomstbestendige woonruimte	5.410	8.209	3.998	2.025	1.988	1.987
5.1.3 Kwaliteit met minder ruimte	6.679	8.534	5.260	5.009	4.932	4.930
5.1.4 Bodem en ondergrond	4.915	4.957	6.004	3.517	3.505	3.505
Totaal 5.1 Leefbare steden en dorpen	26.090	52.248	24.158	13.159	12.982	12.977
Totaal 5 Leefbare steden en dorpen	26.090	52.248	24.158	13.159	12.982	12.977
6 Cultuur en erfgoed voor iedereen						
6.1 Cultuur						
6.1.1 Cultuur	37.213	42.119	43.248	39.263	36.875	36.201
Totaal 6.1 Cultuur	37.213	42.119	43.248	39.263	36.875	36.201

Exploitatie	Realisatie 2025	Begroting 2026 na wijziging	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
6.2 Erfgoed						
6.2.1 Erfgoed, monumenten en archeologie	12.724	21.797	18.929	9.142	8.269	8.168
Totaal 6.2 Erfgoed	12.724	21.797	18.929	9.142	8.269	8.168
Totaal 6 Cultuur en erfgoed voor iedereen	49.937	63.916	62.176	48.405	45.144	44.369
7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg						
7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid						
7.1.1 Mobiliteitsvisie en uitvoeringsprogramma	11.455	13.037	18.793	8.291	9.385	4.792
Totaal 7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid	11.455	13.037	18.793	8.291	9.385	4.792
7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer						
7.2.1 Infrastructuur	63.038	64.344	65.624	68.486	71.145	73.670
7.2.2 Openbaar vervoer	164.966	110.029	116.159	104.847	104.822	104.821
Totaal 7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer	228.004	174.372	181.783	173.333	175.967	178.491
7.3 Limburg nationaal en internationaal verbonden						
7.3.1 Limburg nationaal en internationaal verbonden	4.835	9.302	13.952	15.216	7.061	7.061
Totaal 7.3 Limburg nationaal en internationaal verbonden	4.835	9.302	13.952	15.216	7.061	7.061
Totaal 7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	244.293	196.712	214.527	196.840	192.413	190.344
8 Provincie midden in de samenleving						
8.1 Regiodeals						
8.1.1 Regiodeals	6.548	42.272	1.362	1.518	248	248
Totaal 8.1 Regiodeals	6.548	42.272	1.362	1.518	248	248
8.2 Betrouwbare en integrale overheid						
8.2.1 Bestuurlijke verhoudingen	15.836	16.615	17.453	15.128	15.082	15.081

Exploitatie	Realisatie 2025	Begroting 2026 na wijziging	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
8.2.2 Grensoverschrijdende samenwerking	621	730	752	760	751	750
8.2.3 Coördinatie internationalisering en Euregio Maas-Rijn	2.035	2.730	2.542	2.612	2.524	2.203
8.2.4 Externe relaties en Public Affairs	2.506	4.973	3.219	1.354	1.337	1.336
8.2.5 Rijkstaken CdK en Weerbare Overheid	3.493	4.318	3.024	3.055	3.019	2.833
Totaal 8.2 Betrouwbare en integere overheid	24.491	29.367	26.991	22.909	22.713	22.204
Totaal 8 Provincie midden in de samenleving	31.039	71.639	28.353	24.427	22.961	22.452
9 Financiën en overhead						
9.1 Overhead						
9.1.1 Overhead	58.211	64.950	66.652	65.422	64.783	64.488
Totaal 9.1 Overhead	58.211	64.950	66.652	65.422	64.783	64.488
9.2 Algemene financiën						
9.2.1 Opcenten motorrijtuigenbelasting	754	96	0	0	0	0
9.2.2 Provinciefonds	12	0	0	0	0	0
9.2.3 Dividenden	11	67	0	0	0	0
9.2.4 Rente	881	900	912	865	821	776
9.2.5 Stelposten en overige financiën	-14.306	-8.842	-2.548	10.777	21.147	35.031
9.2.6 Onvoorzien	0	2.211	2.263	2.500	2.500	2.500
Totaal 9.2 Algemene financiën	-12.648	-5.566	627	14.142	24.468	38.307
Totaal 9 Financiën en overhead	45.563	59.384	67.279	79.564	89.251	102.795
Totaal Lasten	645.802	781.934	634.657	514.496	498.338	498.806
Baten						
1 Perspectief voor het landelijk gebied						
1.1 Natuur en landschap						
1.1.1 Natuur, biodiversiteit en fauna	6.174	13.974	8.420	8.673	103	103

Exploitatie	Realisatie 2025	Begroting 2026 na wijziging	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
1.1.2 Limburgs programma Landelijk Gebied	16.020	62.318	1.859	2.467	873	0
1.1.3 Landschap	951	823	854	275	275	0
Totaal 1.1 Natuur en landschap	23.145	77.115	11.132	11.415	1.251	103
1.3 Water						
1.3.1 Waterbeheer en waterkwaliteit regionaal systeem	14.807	10.295	6.953	1.417	1.417	1.417
1.3.2 Waterveiligheid Maas	61	0	0	0	0	0
1.3.4 Waterveiligheid en Ruimte Limburg (WRL)	0	14.458	0	0	0	0
Totaal 1.3 Water	14.867	24.753	6.953	1.417	1.417	1.417
Totaal 1 Perspectief voor het landelijk gebied	38.012	101.869	18.086	12.832	2.668	1.520
2 Samen leven en bestaanszekerheid						
2.2 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen						
2.2.1 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen	265	0	0	0	0	0
Totaal 2.2 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen	265	0	0	0	0	0
Totaal 2 Samen leven en bestaanszekerheid	265	0	0	0	0	0
3 Werken aan de toekomstige economie						
3.1 Vestigingsklimaat van morgen						
3.1.1 Vestigingsklimaat van morgen	888	184	0	0	0	0
3.1.3 Maastricht Aachen Airport	589	621	4.113	621	621	621
Totaal 3.1 Vestigingsklimaat van morgen	1.477	805	4.113	621	621	621

Exploitatie	Realisatie 2025	Begroting 2026 na wijziging	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven						
3.2.2 Brightlands	4.754	1.900	2.080	2.319	2.544	2.544
Totaal 3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	4.754	1.900	2.080	2.319	2.544	2.544
3.3 Een gezonde arbeidsmarkt						
3.3.1 Een gezonde arbeidsmarkt	618	606	1.090	581	581	581
Totaal 3.3 Een gezonde arbeidsmarkt	618	606	1.090	581	581	581
3.4 Verduurzaming en circulaire economie						
3.4.1 Verduurzaming en circulaire economie	446	438	147	103	59	59
Totaal 3.4 Verduurzaming en circulaire economie	446	438	147	103	59	59
3.5 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg						
3.5.1 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg	0	0	0	0	0	0
Totaal 3.5 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg	0	0	0	0	0	0
Totaal 3 Werken aan de toekomstige economie	7.294	3.749	7.430	3.623	3.805	3.805
4 Nieuwe energie en leefmilieu						
4.1 Nieuwe energie						
4.1.1 Energie infrastructuur & ruimtelijke inbedding en verduurzaming industrie en bedrijventerreinen	4.449	10.965	5.783	279	279	0
4.1.2 Verduurzaming gebouwde omgeving &	764	2.188	1.082	0	0	0

Exploitatie	Realisatie 2025	Begroting 2026 na wijziging	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
warmte en grootschalige opwek.						
Totaal 4.1 Nieuwe energie	5.214	13.153	6.864	279	279	0
4.2 Gezond en veilig leefmilieu						
4.2.1 Gezond en veilig leefmilieu	4.991	231	0	0	0	0
4.2.2 Vergunningen, toezicht en handhaving	1.565	2.583	2.528	2.508	2.363	2.363
Totaal 4.2 Gezond en veilig leefmilieu	6.556	2.814	2.528	2.508	2.363	2.363
Totaal 4 Nieuwe energie en leefmilieu	11.770	15.967	9.393	2.786	2.642	2.363
5 Leefbare steden en dorpen						
5.1 Leefbare steden en dorpen						
5.1.2 Toekomstbestendige woonruimte	1.996	888	614	0	0	0
5.1.3 Kwaliteit met minder ruimte	4.694	5.578	2.426	2.426	2.426	2.426
5.1.4 Bodem en ondergrond	4.146	2.601	2.601	2.601	2.601	2.601
Totaal 5.1 Leefbare steden en dorpen	10.836	9.067	5.641	5.027	5.027	5.027
Totaal 5 Leefbare steden en dorpen	10.836	9.067	5.641	5.027	5.027	5.027
6 Cultuur en erfgoed voor iedereen						
6.1 Cultuur						
6.1.1 Cultuur	4.070	4.076	4.076	4.076	3.743	3.743
Totaal 6.1 Cultuur	4.070	4.076	4.076	4.076	3.743	3.743
6.2 Erfgoed						
6.2.1 Erfgoed, monumenten en archeologie	1.939	1.959	1.939	1.939	1.939	1.939
Totaal 6.2 Erfgoed	1.939	1.959	1.939	1.939	1.939	1.939
Totaal 6 Cultuur en erfgoed voor iedereen	6.009	6.035	6.015	6.015	5.682	5.682
7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg						

Exploitatie	Realisatie 2025	Begroting 2026 na wijziging	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid						
7.1.1 Mobiliteitsvisie en uitvoeringsprogramma	1.908	4.667	4.021	1.150	567	0
Totaal 7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid	1.908	4.667	4.021	1.150	567	0
7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer						
7.2.1 Infrastructuur	1.280	957	981	981	981	981
7.2.2 Openbaar vervoer	57.745	22.151	22.259	22.259	22.259	22.259
Totaal 7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer	59.025	23.108	23.240	23.240	23.240	23.240
7.3 Limburg nationaal en internationaal verbonden						
7.3.1 Limburg nationaal en internationaal verbonden	2.880	6.640	420	9.000	0	0
Totaal 7.3 Limburg nationaal en internationaal verbonden	2.880	6.640	420	9.000	0	0
Totaal 7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	63.813	34.415	27.681	33.390	23.806	23.240
8 Provincie midden in de samenleving						
8.1 Regiodeals						
8.1.1 Regiodeals	3.894	23.055	835	949	0	0
Totaal 8.1 Regiodeals	3.894	23.055	835	949	0	0
8.2 Betrouwbare en integere overheid						
8.2.1 Bestuurlijke verhoudingen	88	66	59	59	59	59
8.2.3 Coördinatie internationalisering en Euregio Maas-Rijn	251	660	588	627	576	256
8.2.4 Externe relaties en Public Affairs	0	-6	0	0	0	0
8.2.5 Rijkstaken CdK en Weerbare Overheid	1.062	191	191	191	191	6
Totaal 8.2 Betrouwbare en integere overheid	1.401	910	838	877	825	321

Exploitatie	Realisatie 2025	Begroting 2026 na wijziging	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
Totaal 8 Provincie midden in de samenleving	5.295	23.965	1.673	1.826	825	321
9 Financiën en overhead						
9.1 Overhead						
9.1.1 Overhead	1.254	1.024	967	967	967	967
Totaal 9.1 Overhead	1.254	1.024	967	967	967	967
9.2 Algemene financiën						
9.2.1 Opcenten motorrijtuigenbelasting	129.344	142.406	148.345	153.166	157.455	161.942
9.2.2 Provinciefonds	284.615	265.465	273.842	281.007	292.271	290.631
9.2.3 Dividenden	22.308	16.368	16.420	16.420	16.420	16.420
9.2.4 Rente	31.757	25.488	26.422	20.096	18.063	15.894
9.2.5 Stelposten en overige financiën	-1.918	0	0	0	0	0
Totaal 9.2 Algemene financiën	466.106	449.728	465.029	470.689	484.209	484.887
Totaal 9 Financiën en overhead	467.360	450.752	465.996	471.656	485.176	485.854
Totaal Baten	610.655	645.819	541.914	537.156	529.631	527.812
Saldo van baten en lasten	-35.148	-136.115	-92.743	22.660	31.293	29.006
Stortingen in reserves						
1 Perspectief voor het landelijk gebied						
1.1 Natuur en landschap						
1.1.1 Natuur, biodiversiteit en fauna	0	0	0	0	0	0
1.1.2 Limburgs programma Landelijk Gebied	0	0	0	0	0	0
Totaal 1.1 Natuur en landschap	0	0	0	0	0	0
1.3 Water						
1.3.1 Waterbeheer en waterkwaliteit regionaal systeem	618	0	0	0	0	0
1.3.2 Waterveiligheid Maas	1.135	0	0	0	0	0
Totaal 1.3 Water	1.753	0	0	0	0	0

Exploitatie	Realisatie 2025	Begroting 2026 na wijziging	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
Totaal 1 Perspectief voor het landelijk gebied	1.753	0	0	0	0	0
2 Samen leven en bestaanszekerheid						
2.1 Sociale agenda						
2.1.1 Sociale agenda	132	0	0	0	0	0
Totaal 2.1 Sociale agenda	132	0	0	0	0	0
2.2 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen						
2.2.1 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen	689	0	0	0	0	0
Totaal 2.2 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen	689	0	0	0	0	0
Totaal 2 Samen leven en bestaanszekerheid	821	0	0	0	0	0
3 Werken aan de toekomstige economie						
3.1 Vestigingsklimaat van morgen						
3.1.1 Vestigingsklimaat van morgen	184	15.295	0	0	0	0
3.1.3 Maastricht Aachen Airport	5.870	7.031	0	0	0	0
Totaal 3.1 Vestigingsklimaat van morgen	6.053	22.326	0	0	0	0
3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven						
3.2.1 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	0	12.458	0	0	3.000	3.000
3.2.2 Brightlands	7.324	8.059	8.059	6.759	6.759	0
Totaal 3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	7.324	20.517	8.059	6.759	9.759	3.000
3.3 Een gezonde arbeidsmarkt						

Exploitatie	Realisatie 2025	Begroting 2026 na wijziging	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
3.3.1 Een gezonde arbeidsmarkt	6	0	509	0	0	0
Totaal 3.3 Een gezonde arbeidsmarkt	6	0	509	0	0	0
3.5 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg						
3.5.1 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg	118	0	0	0	0	0
Totaal 3.5 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg	118	0	0	0	0	0
Totaal 3 Werken aan de toekomstige economie	13.502	42.843	8.568	6.759	9.759	3.000
4 Nieuwe energie en leefmilieu						
4.1 Nieuwe energie						
4.1.1 Energie infrastructuur & ruimtelijke inbedding en verduurzaming industrie en bedrijventerreinen	9.000	0	0	0	0	0
4.1.2 Verduurzaming gebouwde omgeving & warmte en grootschalige opwek.	0	400	0	0	0	0
Totaal 4.1 Nieuwe energie	9.000	400	0	0	0	0
Totaal 4 Nieuwe energie en leefmilieu	9.000	400	0	0	0	0
5 Leefbare steden en dorpen						
5.1 Leefbare steden en dorpen						
5.1.1 Leefbare steden en dorpen	157	0	0	0	0	0
5.1.2 Toekomstbestendige woonruimte	50.000	0	0	0	0	0
5.1.3 Kwaliteit met minder ruimte	6.135	0	0	0	0	0

Exploitatie	Realisatie 2025	Begroting 2026 na wijziging	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
5.1.4 Bodem en ondergrond	756	295	0	0	0	0
Totaal 5.1 Leefbare steden en dorpen	57.048	295	0	0	0	0
Totaal 5 Leefbare steden en dorpen	57.048	295	0	0	0	0
6 Cultuur en erfgoed voor iedereen						
6.2 Erfgoed						
6.2.1 Erfgoed, monumenten en archeologie	450	0	0	0	0	0
Totaal 6.2 Erfgoed	450	0	0	0	0	0
Totaal 6 Cultuur en erfgoed voor iedereen	450	0	0	0	0	0
7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg						
7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid						
7.1.1 Mobiliteitsvisie en uitvoeringsprogramma	2.454	0	0	0	0	0
Totaal 7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid	2.454	0	0	0	0	0
7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer						
7.2.1 Infrastructuur	0	0	0	0	0	0
7.2.2 Openbaar vervoer	1.807	0	0	0	0	0
Totaal 7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer	1.807	0	0	0	0	0
7.3 Limburg nationaal en internationaal verbonden						
7.3.1 Limburg nationaal en internationaal verbonden	2.300	0	0	0	0	0
Totaal 7.3 Limburg nationaal en internationaal verbonden	2.300	0	0	0	0	0
Totaal 7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	6.561	0	0	0	0	0
9 Financiën en overhead						

Exploitatie	Realisatie 2025	Begroting 2026 na wijziging	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
9.1 Overhead						
9.1.1 Overhead	26	0	0	0	0	0
Totaal 9.1 Overhead	26	0	0	0	0	0
9.2 Algemene financiën						
9.2.5 Stelposten en overige financiën	101.596	198.998	6.442	2.852	75	0
Totaal 9.2 Algemene financiën	101.596	198.998	6.442	2.852	75	0
Totaal 9 Financiën en overhead	101.621	198.998	6.442	2.852	75	0
Totaal Stortingen in reserves	190.755	242.536	15.010	9.611	9.834	3.000
Onttrekkingen aan reserves						
1 Perspectief voor het landelijk gebied						
1.1 Natuur en landschap						
1.1.1 Natuur, biodiversiteit en fauna	4.444	1.135	847	177	161	161
1.1.2 Limburgs programma Landelijk Gebied	3.041	1.134	1.489	1.423	200	0
1.1.3 Landschap	345	213	182	60	0	0
Totaal 1.1 Natuur en landschap	7.830	2.482	2.519	1.661	361	161
1.3 Water						
1.3.1 Waterbeheer en waterkwaliteit regionaal systeem	237	235	1.798	0	0	0
1.3.2 Waterveiligheid Maas	2.395	3.000	0	0	0	0
1.3.3 Bodemvitalisering	486	454	390	0	0	0
Totaal 1.3 Water	3.118	3.689	2.188	0	0	0
Totaal 1 Perspectief voor het landelijk gebied	10.948	6.171	4.707	1.661	361	161
2 Samen leven en bestaanszekerheid						
2.1 Sociale agenda						
2.1.1 Sociale agenda	3.337	4.680	2.517	0	0	0
Totaal 2.1 Sociale agenda	3.337	4.680	2.517	0	0	0

Exploitatie	Realisatie 2025	Begroting 2026 na wijziging	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
2.2 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen						
2.2.1 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen	926	6.935	8.542	0	0	0
Totaal 2.2 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen	926	6.935	8.542	0	0	0
2.3 Sport en bewegen						
2.3.1 Sport en bewegen	251	318	250	0	0	0
Totaal 2.3 Sport en bewegen	251	318	250	0	0	0
Totaal 2 Samen leven en bestaanszekerheid	4.514	11.932	11.309	0	0	0
3 Werken aan de toekomstige economie						
3.1 Vestigingsklimaat van morgen						
3.1.1 Vestigingsklimaat van morgen	2.012	19.975	1.963	100	100	0
3.1.3 Maastricht Aachen Airport	19.262	7.259	80	0	0	0
Totaal 3.1 Vestigingsklimaat van morgen	21.274	27.234	2.043	100	100	0
3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven						
3.2.1 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	7.137	22.918	6.046	11	3.005	3.000
3.2.2 Brightlands	4.799	9.222	5.982	4.415	4.164	750
3.2.3 Einstein Telescope	0	0	4.420	1.088	450	0
Totaal 3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	11.936	32.140	16.448	5.514	7.619	3.750
3.3 Een gezonde arbeidsmarkt						
3.3.1 Een gezonde arbeidsmarkt	2.041	5.481	945	0	0	0

Exploitatie	Realisatie 2025	Begroting 2026 na wijziging	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
Totaal 3.3 Een gezonde arbeidsmarkt	2.041	5.481	945	0	0	0
3.4 Verduurzaming en circulaire economie						
3.4.1 Verduurzaming en circulaire economie	1.481	4.367	1.224	124	65	54
Totaal 3.4 Verduurzaming en circulaire economie	1.481	4.367	1.224	124	65	54
3.5 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg						
3.5.1 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg	1.595	4.245	3.212	237	7	0
Totaal 3.5 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg	1.595	4.245	3.212	237	7	0
Totaal 3 Werken aan de toekomstige economie	38.327	73.466	23.872	5.974	7.791	3.804
4 Nieuwe energie en leefmilieu						
4.1 Nieuwe energie						
4.1.1 Energie infrastructuur & ruimtelijke inbedding en verduurzaming industrie en bedrijventerreinen	28.009	200	0	0	0	0
4.1.2 Verduurzaming gebouwde omgeving & warmte en grootschalige opwek.	0	8.300	0	0	0	0
Totaal 4.1 Nieuwe energie	28.009	8.500	0	0	0	0
4.2 Gezond en veilig leefmilieu						
4.2.1 Gezond en veilig leefmilieu	160	550	290	0	0	0
4.2.2 Vergunningen, toezicht en handhaving	26	110	0	0	0	0
Totaal 4.2 Gezond en veilig leefmilieu	186	660	290	0	0	0

Exploitatie	Realisatie 2025	Begroting 2026 na wijziging	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
Totaal 4 Nieuwe energie en leefmilieu	28.195	9.160	290	0	0	0
5 Leefbare steden en dorpen						
5.1 Leefbare steden en dorpen						
5.1.1 Leefbare steden en dorpen	3.337	18.912	5.924	0	0	0
5.1.2 Toekomstbestendige woonruimte	1.211	4.882	1.000	0	0	0
5.1.3 Kwaliteit met minder ruimte	1.216	263	317	0	0	0
5.1.4 Bodem en ondergrond	3.361	208	2.524	60	60	60
Totaal 5.1 Leefbare steden en dorpen	9.125	24.265	9.765	60	60	60
Totaal 5 Leefbare steden en dorpen	9.125	24.265	9.765	60	60	60
6 Cultuur en erfgoed voor iedereen						
6.1 Cultuur						
6.1.1 Cultuur	6.162	6.317	5.148	1.944	794	794
Totaal 6.1 Cultuur	6.162	6.317	5.148	1.944	794	794
6.2 Erfgoed						
6.2.1 Erfgoed, monumenten en archeologie	2.732	7.285	3.587	100	100	0
Totaal 6.2 Erfgoed	2.732	7.285	3.587	100	100	0
Totaal 6 Cultuur en erfgoed voor iedereen	8.894	13.602	8.735	2.044	894	794
7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg						
7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid						
7.1.1 Mobiliteitsvisie en uitvoeringsprogramma	7.118	4.388	8.810	2.106	3.900	0
Totaal 7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid	7.118	4.388	8.810	2.106	3.900	0
7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer						
7.2.1 Infrastructuur	8.322	721	721	721	721	721
7.2.2 Openbaar vervoer	2.107	2.307	0	0	0	0

Exploitatie	Realisatie 2025	Begroting 2026 na wijziging	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
Totaal 7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer	10.429	3.028	721	721	721	721
7.3 Limburg nationaal en internationaal verbonden						
7.3.1 Limburg nationaal en internationaal verbonden	2.300	0	4.000	0	0	0
Totaal 7.3 Limburg nationaal en internationaal verbonden	2.300	0	4.000	0	0	0
Totaal 7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	19.847	7.416	13.532	2.827	4.621	721
8 Provincie midden in de samenleving						
8.1 Regiodeals						
8.1.1 Regiodeals	0	17.238	278	316	0	0
Totaal 8.1 Regiodeals	0	17.238	278	316	0	0
8.2 Betrouwbare en integere overheid						
8.2.1 Bestuurlijke verhoudingen	0	321	1.634	0	0	0
8.2.4 Externe relaties en Public Affairs	75	903	750	0	0	0
Totaal 8.2 Betrouwbare en integere overheid	75	1.225	2.384	0	0	0
Totaal 8 Provincie midden in de samenleving	75	18.463	2.662	316	0	0
9 Financiën en overhead						
9.1 Overhead						
9.1.1 Overhead	3.236	2.106	1.838	226	23	0
Totaal 9.1 Overhead	3.236	2.106	1.838	226	23	0
9.2 Algemene financiën						
9.2.5 Stelposten en overige financiën	188.044	251.622	81.637	14.550	4.774	776
Totaal 9.2 Algemene financiën	188.044	251.622	81.637	14.550	4.774	776
Totaal 9 Financiën en overhead	191.280	253.727	83.475	14.776	4.796	776

Exploitatie	Realisatie 2025	Begroting 2026 na wijziging	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
Totaal Onttrekkingen aan reserves	311.206	418.204	158.346	27.658	18.523	6.315
Saldo mutatie reserves	120.450	175.668	143.336	18.047	8.689	3.315
Resultaat	85.303	39.553	50.592	40.707	39.983	32.321

Toelichting per programma

Over het algemeen ontstaan de verschillen in de jaarcijfers door incidentele beleidsmiddelen en fasering van projecten. In algemene zin zijn de lasten in de periode 2025-2027 incidenteel hoger van aard. Na 2027 nemen de lasten af, vanwege het einde van deze statenperiode. In algemene zin zien we in het lopende en volgende jaar altijd een piek in de begroting. Dit wordt vooral veroorzaakt door het incidentele karakter van overboekingsvoorstellen en faseringseffecten. De aanwendungen van de reserves hebben vooral betrekking op inzet van de bestemmingsreserves, gekoppeld aan de lasten in de begroting. Hieronder rapporteren wij de belangrijkste verschillen in de lasten en baten en de stortingen in de reserves tussen de jaren (2025 - 2026 - 2027):

1. Perspectief voor het landelijk gebied:

De grootste verschillen in de lasten worden veroorzaakt door incidentele subsidieregelingen en tijdelijke SPUK-middelen. Het betreft met name de RPML MGB-subsidieregeling (€ 20,27 mln. in 2026), ANLB GLB/NSP (€ 3,45 mln. in 2025, € 19,67 mln. in 2026 en € 10,69 mln. in 2027) en Beheerplannen uitvoering maatregelen (€ 0,11 mln. in 2025, -€ 3,21 mln. in 2026 en € 11,79 mln. in 2027). Daarnaast is sprake van een meerjarige oploop bij natuurgebied SVNL van € 9,85 mln. in 2025 naar € 13,31 mln. in 2027. Een belangrijk deel van de verschillen hangt samen met SPUK-middelen, waaronder de natuursubsidieregeling, Deltaplan Hoge Zandgronden, subsidies waterveiligheid 24-26, klimaatadaptatie en het aanvalsplan waterkwaliteit.

De verschillen in de baten hebben met name betrekking op de inzet van de specifieke uitkeringen.

De stortingen in de reserves in 2025 hebben betrekking op de vorming van AROV-budgetten inzake Waterveiligheid Maas (€ 1,13 mln.) en de toevoeging aan de egaliserende reserve grondwaterbeheer (€ 0,62 mln.).

2. Samen leven en bestaanszekerheid:

De verschillen in de lasten worden vooral verklaard door de oplopende reeks voor de gebiedsgerichte wijkaanpak, van nihil in 2025 naar € 3,00 mln. in 2026 en € 7,00 mln. in 2027. Daarnaast is bij Veilige, kansrijke en gezonde jeugd en de ondersteuningsstructuur sport sprake van een piek in 2026, waarna de geraamde lasten in 2027 afnemen. Tevens zijn enkele incidentele posten zichtbaar, waaronder Amendement Limburg gezond vooruit in 2026 en De Lijn in 2027, terwijl het gratis bibliotheeklidmaatschap uitsluitend in 2025 voorkomt.

In de baten zijn er geen relevante verschillen.

3. Werken aan een toekomstbestendige economie:

De verschillen worden met name veroorzaakt door de sterke afname van de kapitaallasten 'reserve SIS' en de inzet op enkele incidentele posten, waaronder de Strategische Euroregionale AI-alliantie en de SPUK ontsluiting Maastricht Aachen Airport in 2027. Daarnaast is bij meerdere economische en innovatiegerichte posten sprake van een piek in 2026, zoals Talent charter, ET actielijn majeure projecten en innovatieve bedrijvigheid herontwikkeling, waarna de geraamde lasten in 2027 afnemen.

De baten in 2027 zijn incidenteel hoger vanwege de SPUK ontsluiting MAA. Daarnaast ontvangen wij vanaf 2026 structureel dividend inzake de Chemelot Campus vastgoed van ruim € 2 mln. In 2025 waren de baten incidenteel hoger door vrijval van voorzieningen.

In 2026 zijn er een aantal incidentele toevoegingen aan de risicoreserve SIS ter hoogte van € 10 mln. Daarnaast wordt € 2,46 mln. toegevoegd aan de egaliserende reserve voor meerjarige projectsubsidies.

4. Nieuwe energie en leefmilieu:

De verschillen in de lasten worden met name veroorzaakt door de incidentele post LEF toevoeging voorziening in 2025 en de inzet van nieuwe middelen voor energie en klimaat in 2026 en 2027. Daarnaast laat de provinciale bijdrage aan RUD-ZL/ODZL een structurele stijging zien ten opzichte van 2025, terwijl de post nazorg stortplaatsen vanaf 2026 volledig vervalt.

De baten nemen in 2026 zijn hoger dan in 2025 en 2027 door incidentele decentralisatie-uitkeringen en de SPUK CDOKE.

In 2025 heeft er een incidentele reservering plaatsgevonden t.b.v. LEF ter hoogte van € 9 mln.

5. Leefbare steden en dorpen:

De verschillen in de lasten worden met name veroorzaakt door de sterke inzet op LA gebiedsgerichte publieke initiatieven fysiek, met een piek in 2026 en een afname in 2027. Daarnaast nemen de lasten voor maatregelen na-ijl effect steenkoolwinning meerjarig toe, terwijl meerdere andere posten, waaronder de samenwerkingsagenda's, voorzieningen en de SPUK afvoer grondsanerung, vanaf 2026 of 2027 vervallen.

In 2025 waren de baten incidenteel hoger voor vrijval van voorzieningen. En in 2026 houden we rekening met baten uit grondverkoop.

In 2025 is een nieuwe reserve ingesteld inzake Limburg Centraal ter hoogte van € 50 mln.

6. Cultuur en erfgoed voor iedereen:

De verschillen in de lasten worden met name veroorzaakt door de sterke stijging van de DU-uitkering restauratie rijksmonumenten en de oplopende lasten voor het Bonnefantenmuseum. Daarnaast is sprake van enkele meerjarig stijgende posten, zoals Limburgse taal en het groeiplan Noord-Midden Limburg, terwijl diverse andere posten incidenteel van aard zijn en slechts in één begrotingsjaar voorkomen.

In de baten zijn er geen aanmerkelijke verschillen.

7. Een bereikbaar en toegankelijk Limburg:

De verschillen in de lasten worden met name veroorzaakt door de Businesscase Maaslijn Arriva, de DU voor het verbeteren en op peil houden van het OV-aanbod en de OV-concessie 16-31 exploitatie. Daarnaast is sprake van meerdere incidentele projectposten, waaronder Rhombus-projecten, VDL/NEDCAR-gerelateerde lasten en SPUK-middelen, terwijl enkele posten richting 2027 verder oplopen, zoals kapitaallasten, verkeerseducatie en verduurzaming van de Chemelot MMC haven Stein.

In de baten kan de daling van 2025 naar 2026 met name worden verklaard uit de incidentele bijdrage aan de Maaslijn.

De toevoeging aan de reserves in 2025 betreft meerjarige projectsubsidies.

8. Provincie midden in de samenleving:

De verschillen in de lasten worden met name veroorzaakt door incidentele middelen uit de Regiodeal Midden-Limburg, in het bijzonder voor landschap (€ 6,09 mln. in 2026), onderwijs en kennis (€ 5,99 mln. in 2026 en € 0,57 mln. in 2027) en leefbare wijken (€ 3,80 mln. in 2026 en € 0,54 mln. in 2027). Daarnaast zijn er enkele posten die uitsluitend in 2025 voorkomen, zoals Center court voor gezondheid (€ 1,24 mln.) en Brightlands Next Generation Farming (€ 2,36 mln.). Tegelijkertijd worden Regiobranding Limburg (€ 0,22 mln. in 2025, € 1,72 mln. in 2026 en € 0,65 mln. in 2027) en GUN (€ 0,08 mln. in 2026 en € 1,40 mln. in 2027) vanaf 2026 zichtbaar dan wel oplopend geraamd.

De baten in 2026 zijn aanmerkelijk hoger dan in 2025 en 2026 als gevolg van de inkomsten uit de SPUK's inzake de regiodeal.

9. Financiën en overhead:

De verschillen in de lasten worden met name veroorzaakt door de afrekeningen voorgaand dienstjaar gerelateerd aan het rekeningsaldo, waarbij het negatieve saldo afneemt van -€ 14,00 mln. in 2025 naar -€ 9,00 mln. in 2026 en -€ 5,00 mln. in 2027. Daarnaast nemen de doorberekende personeelskosten structureel toe van € 32,14 mln. in 2025 naar € 34,21 mln. in 2026 en € 37,05 mln. in 2027. Het organisatie-ontwikkeltraject laat een piek zien in 2026 met € 3,34 mln., ten opzichte van € 1,06 mln. in 2025 en € 1,50 mln. in 2027. Verder zijn de reservering voor onvoorziene uitgaven vanaf 2026 zichtbaar (€ 2,21 mln. in 2026 en € 2,26 mln. in 2027) en de stelpost GLB/NSP uitsluitend in 2027 (€ 2,24 mln.)

De baten dalen in 2026 en 2027 ten opzichte van 2025 door lagere incidentele dividenden en rente-inkomsten.

De verschillen in de stortingen in de reserves worden met name veroorzaakt door faseringen waarbij de Algemene reserve de functie van overboekingsrekening heeft.

Nieuw beleid

Met **bestaand beleid** in financiële zin (volgens BBV) bedoelen we de budgetten en investeringskredieten die door Provinciale Staten al zijn goedgekeurd.

Dit betekent dat **nieuw beleid** alle besluiten van PS omvat vanaf de Voorjaarsrapportage 2026 (PS 26 juni 2026). De wijzigingen in de begroting uit de Najaarsrapportage 2026 en meicirculaire 2026 zijn nog niet definitief, omdat PS deze rapportage op 6 november 2026 behandelt, samen met de Programmabegroting 2027. Zoals beschreven in het hoofdstuk 'Financieel kader' van de begroting, bevat de programmabegroting de volgende financiële onderdelen:

- Ruimte-scheppende aanpassingen ontstaan door het bijwerken van bestaande begrotingsposten en door autonome ontwikkelingen, zoals indexerings.
- Ruimte-vragende aanpassingen zijn besluiten van GS die zijn genomen tussen de Voorjaarsrapportage 2026 en deze Begroting 2027, inclusief de Najaarsrapportage 2026. Dit omvat ook het aanpassen en indexerings van budgetten.

Met "ruimte" bedoelen we de financiële ruimte in de begroting. De kosten voor ruimte-vragende voorstellen kunnen worden gedekt uit het begrotingsresultaat, algemene middelen of reserves.

Deze mutaties leveren de volgende wijzigingen op in de totale omvang van de baten en de lasten (excl. mutaties reserves) van de begroting.

€ x
1.000

Baten en lasten vóór mutaties reserves	2027		2028		2029		2030	
	lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten
Bestaand beleid (ramingen tot en met de Najaarsrapportage 2026)	622.328	540.601	507.324	536.624	490.223	529.799	490.311	528.641
Nieuw beleid (mutaties ná Najaarsrapportage 2026)	12.330	1.313	7.172	532	8.115	-167	8.494	-829
Totaal lasten en baten	634.657	541.914	514.496	537.156	498.338	529.631	498.806	527.812

Mutaties reserves

De mutaties van de reserves maken deel uit van de meerjarige exploitatiebegroting:

- De stortingen in de reserves zijn geprogrammeerd conform besluitvorming over eerdere voorstellen, aangevuld met de nieuwe voorstellen zoals opgenomen in het financiële kader van deze begroting.
- De onttrekkingen maken deel uit van het dekkingsplan van de begroting en vinden plaats overeenkomstig de specifieke bestemming van de betreffende reserve.

Voor de uitoefening van het budgetrecht door Provinciale Staten is het belangrijk dat er inzicht wordt geboden in de stortingen en onttrekkingen van de provinciale reserves. In onderstaande tabel wordt per programma een specificatie gegeven van de mutaties in de reserves.

Programma	Reserve	Begroting 2027		Meerjarenraming					
		Lasten	Baten	L2028	B2028	L2029	B2029	L2030	B2030
1. Perspectief voor het landelijk gebied	Programmareserve Perspectief Landelijk Gebied	0	226	0	77	0	0	0	0
	Programmareserve onvoorziene uitgaven	0	10	0	0	0	0	0	0
	Algemene reserve (vrije deel)	0	768	0	200	0	200	0	0
	Reserve Natuur	0	300	0	0	0	0	0	0

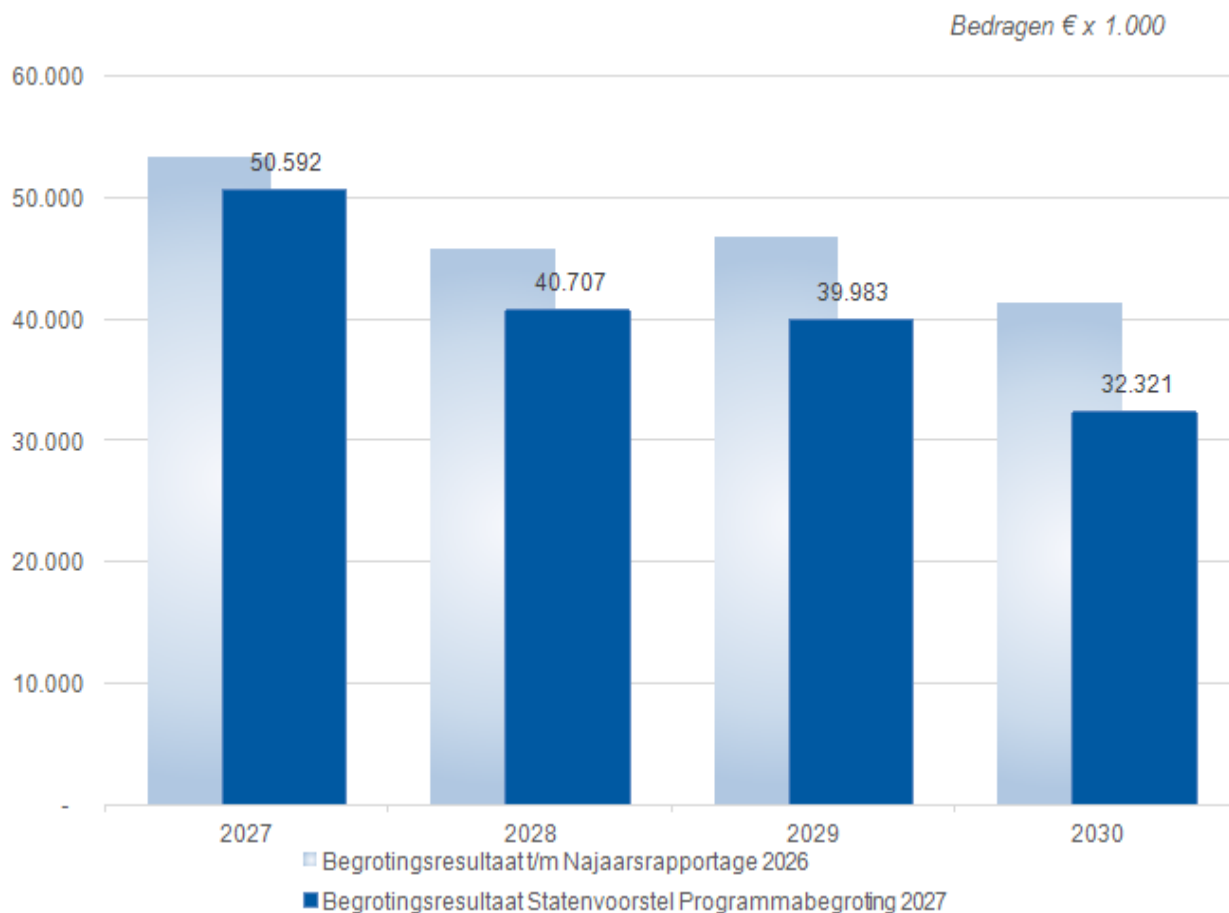
Programmabegroting 2027

Programma	Reserve	Begroting 2027		Meerjarenraming					
	Reserve N2000	0	1.289	0	1.223	0	0	0	0
	Reserve DU Ooijen-Wanssum	0	161	0	161	0	161	0	161
	Programmareserve Water en bodem	0	1.890	0	0	0	0	0	0
	Reserve Waterveiligheid Limburg	0	0	0	0	0	0	0	0
	Reserve grondwaterbeheer	0	63	0	0	0	0	0	0
Totaal 1		0	4.707	0	1.661	0	361	0	161
2. Samen leven en bestaanszekerheid	Programmareserve Sociale Agenda	0	11.309	0	0	0	0	0	0
Totaal 2		0	11.309	0	0	0	0	0	0
3. Werken aan de toekomstige economie	Egalisatiereserve meerjarige projectsubsidies	0	1.820	0	638	0	0	0	0
	Risicoreserve financieel instrumentarium SIS	3.510	3.167	2.210	2.999	5.210	2.761	3.000	0
	Programmareserve Brightlands	4.550	2.700	4.550	1.400	4.550	1.400	0	750
	Programmareserve Onderwijs en Arbeidsmarkt	509	945	0	0	0	0	0	0
	Programmareserve Economie	0	9.210	0	250	0	173	0	54
	Programmareserve Landbouw	0	3.128	0	237	0	7	0	0
	Programmareserve Onvoorziene uitgaven	0	1.900	0	450	0	450	0	0
	Programmareserve Herontw. VDL en Natuurcompensatie	0	725	0	0	0	0	0	0
	Egalisatiereserve Programmakosten VDL-Nedcar	0	193	0	0	0	0	0	0
	Algemene reserve vrij deel (BFF)	0	0	0	0	0	3.000	0	3.000
Totaal 3		8.568	23.787	6.759	5.974	9.759	7.791	3.000	3.804
4. Nieuwe energie en leefmilieu	Programmareserve Energie	0	290	0	0	0	0	0	0
Totaal 4		0	290	0	0	0	0	0	0
5. Leefbare steden en dorpen	Programmareserve Leefbaarheid	0	5.924	0	0	0	0	0	0
	Programmareserve versted.budg. Limburg Centraal	0	1.000	0	0	0	0	0	0
	Reserve DU Naijl-effecten mijnbouw	0	2.524	0	60	0	60	0	60
	Programmareserve Onvoorziene uitgaven	0	317	0	0	0	0	0	0
Totaal 5		0	9.765	0	60	0	60	0	60
6. Cultuur en erfgoed voor iedereen	Bruteringsreserve Limburgs Museum	0	187	0	95	0	87	0	87
	Bruteringsreserve prov. gebouwen	0	82	0	0	0	0	0	0
	Bruteringsreserve Creative City	0	706	0	706	0	706	0	706
	Programmareserve Cultuur	0	3.855	0	1.142	0	0	0	0
	Programmareserve Monumenten, erfgoed, archeologie	0	3.805	0	100	0	100	0	0
	Programmareserve Sociale Agenda	0	100	0	0	0	0	0	0

Programma	Reserve	Begroting 2027		Meerjarenraming					
Totaal 6		0	8.735	0	2.044	0	894	0	794
7. Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	Programmareserve Bereikbaarheid	0	2.500	0	0	0	3.900	0	0
	Bruteringsreserve realisatie N280	0	0	0	0	0	0	0	0
	Bruteringsreserve VDL Nedcar	0	0	0	0	0	0	0	0
	Reserve Bereikbaarheidsmiddelen	0	10.310	0	706	0	0	0	0
	Bruteringsreserve N270 Ooijen-Wanssum	0	721	0	721	0	721	0	721
	Egalisatiereserve meerjarige projectsubsidies	0	0	0	1.400	0	0	0	0
Totaal 7		0	13.532	0	2.827	0	4.621	0	721
8. Provincie midden in de samenleving	Programmareserve Onvoorziene uitgaven	0	750	0	0	0	0	0	0
	Programmareserve Bestuurlijke vernieuwing	0	1.634	0	0	0	0	0	0
	Programmareserve Regiodeals 5e en 6e tranche	0	278	0	316	0	0	0	0
Totaal 8		0	2.662	0	316	0	0	0	0
9. Financiën en overhead	Programmareserve Onvoorziene uitgaven	0	1.500	0	0	0	0	0	0
	Algemene reserve (egal. jaarresultaten)	6.442	65.464	2.852	14.550	75	4.774	0	776
	Bruteringsreserve prov. gebouwen	0	112	0	0	0	0	0	0
	Reserve POB	0	204	0	204	0	0	0	0
	Algemene reserve (vrije deel)	0	10.100	0	0	0	0	0	0
	Algemene reserve (egal. coalitieakkoord)	0	5.826	0	0	0	0	0	0
	Reserve N2000	0	200	0	0	0	0	0	0
	Programmareserve Economie	0	48	0	0	0	0	0	0
	Programmareserve Landbouw	0	107	0	23	0	23	0	0
Totaal 9		6.442	83.560	2.852	14.776	75	4.796	0	776
Eindtotaal		15.010	158.346	9.611	27.658	9.834	18.523	3.000	6.315

Begrotingsresultaat 2027-2030

In het Financieel kader, vooraan in de begroting, is reeds gedetailleerd inzicht gegeven in de ontwikkeling van het begrotingsresultaat. Daarom volstaan we nu met de grafische voorstelling ervan.

Doorwerking Najaarsrapportage 2026 naar begroting 2027 e.v.

Alle voorstellen leidend tot begrotingswijzigingen in 2026 en volgende begrotingsjaren zijn toegelicht en aan PS aangeboden ter vaststelling (budgetrecht PS) in de Najaarsrapportage 2026 (PS 6 november 2026). De meerjarige consequenties van deze voorstellen zijn per begrotingsprogramma samengevat in de onderstaande tabel. Deze mutaties maken deel uit van de cijfers van deze programmabegroting.

De onderstaande voorstellen uit de Najaarsrapportage 2026, hebben consequenties voor het begrotingsresultaat over de jaren 2027-2030:

- Programma 5 'Leefbare steden en dorpen': Motie 3270 Limburg eert mijnverleden jaarlijks € -0,04 mln.
- Programma 7 'Een bereikbaar en toegankelijk Limburg': Minder onderhoudslasten als gevolg van overdracht wegen (N556 Horst aan de Maas) jaarlijks € 0,08 mln.
- Programma 8 'Provincie midden in de samenleving': Ophoging fractievergoedingen o.b.v. indexaties jaarlijks € - 0,07mln.
- Programma 9 'Financiën en overhead':
 - Extra personele middelen faunaschade en faunaschadepreventie -€ 0,40 mln. jaarlijks t/m 2029.

- Meicirculaire provinciefonds en prognose herijking provinciefonds leidt in 2027 tot een stijging van het resultaat met € 2,8 mln. terwijl dit voor de daaropvolgende jaren voor een daling zorgt (€ -5,00 mln. 2028, € -5,96 mln. 2029 en € -5,47 mln. 2030).
- Daarnaast zorgen de bijgestelde renteopbrengsten op beleggingen tot stijgingen t/m 2029 (€ 7,31 mln. 2027, € 2,88 mln. 2028, € 1,55 mln. 2029) en een daling in 2030 (€ -1,46 mln.).
- De herberekening van kapitaallasten leidt tot een jaarlijkse verbetering van het resultaat (€ 2,52 mln. 2027, € 2,55 mln. 2028, € 0,40 mln. 2029 en € 0,11 mln. 2030).
- De gevolgen van de nieuwe cao provincies 2026-2027 leidt tot een daling van het resultaat in 2027 met € -0,05 mln.

€ x 1.000

Begrotingsprogramma		Begroting 2027		Begroting 2028		Begroting 2029		Begroting 2030	
		Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
1	Perspectief voor het landelijk gebied	18.112	9.439	9.723	9.075	3.216	505	1.111	0
2	Samen leven en bestaanszekerheid	3.698	0	-10	0	-9	0	-9	0
3	Werken aan een toekomstbestendige economie	19.778	3.493	1.092	0	997	0	875	0
4	Nieuwe energie en leefmilieu	9.718	5.965	4.127	-312	1.269	-312	1.269	-312
5	Leefbare steden en dorpen	10.930	1.954	3.016	1.954	3.001	1.954	3.000	1.954
6	Cultuur en erfgoed voor iedereen	7.464	0	301	0	298	0	268	0
7	Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	2.461	15.461	4.496	22.920	-1.911	13.920	-351	13.920
8	Provincie midden in de samenleving	2.701	835	934	949	-316	0	-315	0
9	Financiën en overhead	753	-3.207	-3.150	-15.452	-3.149	-17.741	-3.188	-20.259
Totaal baten lasten		75.615	33.939	20.529	19.133	3.396	-1.675	2.660	-4.698
	Mutatie reserves								
	Toevoeging aan reserves	3.618		2.455		0		0	
	Onttrekking aan reserves		56.135		2.506		-1.153		-3.100
Totaal ná mutatie reserves		79.233	90.074	22.984	21.639	3.396	-2.828	2.660	-7.798
	Resultaat	10.841		-1.345		-6.225		-10.458	
Totaal		90.074	90.074	21.639	21.639	-2.828	-2.828	-7.798	-7.798

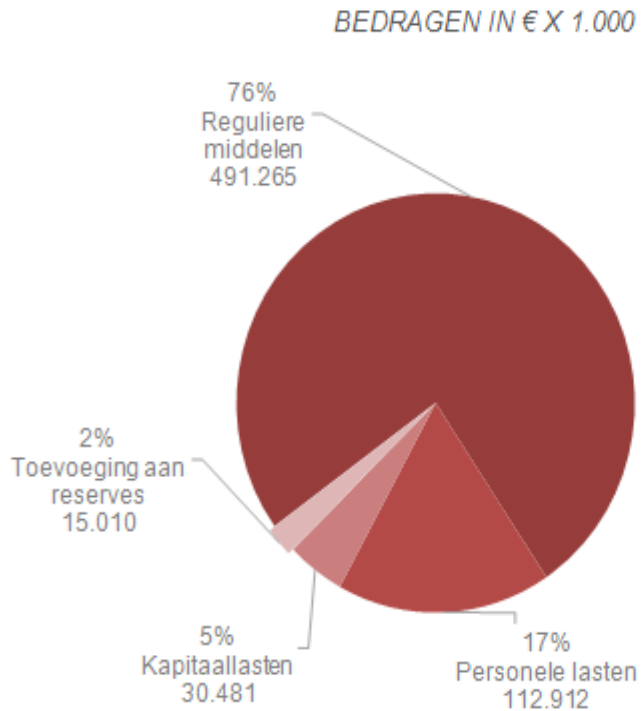
Dwarsdoorsnede lasten Programmabegroting 2027

De programmabegroting heeft 9 begrotingsprogramma's, die zijn onderverdeeld in meerdere producten. Naast de beleidsindeling van de begroting maken we onderscheid in vier soorten budgetten:

- toegekende reguliere budgetten (programmamiddelen) o.a. opdrachten, subsidies, directe kosten;
- verdeelde personele lasten: verdeling van de formatie naar programma's en producten;
- berekende kapitaallasten van de investeringen conform de afschrijvingstermijnen;
- toevoegingen aan de reserves: stortingen in de provinciale reserves ter dekking van de toekomstige uitgaven.

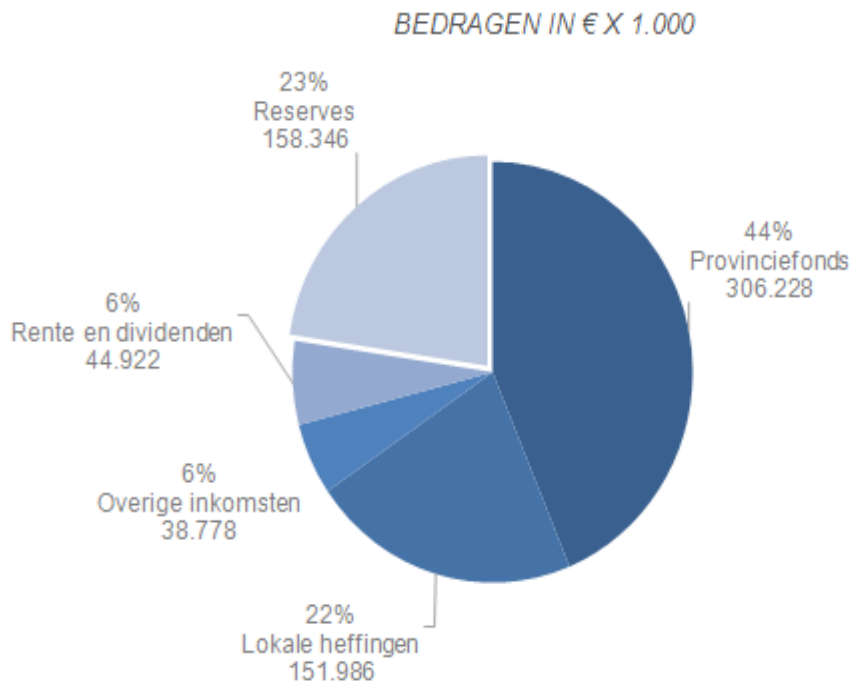
Programmabegroting 2027

In onderstaande grafiek treft u de verdeling aan van de begrote lasten 2027.

Dwarsdoorsnede baten Programmabegroting 2027

In onderstaande grafiek is de verdeling van de begrote baten 2027 weergegeven. Deze is gerubriceerd naar de te onderscheiden baten-categorieën, inclusief aanwending van reserves. In deze categorieën zijn de grootste inkomstenbronnen voor de begroting van de Provincie opgenomen. Een aanzienlijk deel van de baten heeft het karakter van algemeen dekkingsmiddel. Dit zijn baten die vrij besteedbaar zijn. Hieronder vallen de opcenten MRB, provinciefonds, renteopbrengsten, dividenden en overige opbrengsten.

Financiële grondslagen

Algemene uitgangspunten

Om een goed beeld te geven van onze financiële situatie, zijn de uitgangspunten en onderliggende keuzes van belang.

Bestaand beleid

De begroting is gebaseerd op het bestaande beleid en is een uitwerking van eerder vastgestelde beleidskaders door Provinciale Staten. Daarbij hebben we ook rekening gehouden met autonome en andere ontwikkelingen, methodieken en regelgeving. Het bestaande beleid vormt de belangrijkste basis van deze programmabegroting.

Met 'bestaand beleid' bedoelen we de budgetten en investeringsplannen die al zijn goedgekeurd door Provinciale Staten. Dat betekent dat alle besluiten van Provinciale Staten tot en met de Najaarsrapportage 2026 in de begroting zijn verwerkt. Hierop zijn aanvullingen gedaan, zoals de meerjarige effecten van voorstellen uit de Najaarsrapportage 2026 en GS-besluiten over de begroting vanaf 2027. In de programmabegroting lichten we toe welke wijzigingen er zijn ten opzichte van de Voorjaarsrapportage 2026.

Methodieken en regelgeving

Het "Besluit Begroting en Verantwoording" (BBV) vormt de basis voor het opstellen van onze begroting en meerjarenraming. Conform het BBV worden baten en lasten toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben. Daarnaast wordt toegelicht hoe de ramingen tot stand zijn gekomen en welke uitgangspunten daarbij zijn gehanteerd.

Begrotingsresultaat

Het begrotingsresultaat wordt berekend volgens de BBV-voorschriften. Dit wil zeggen dat baten worden verantwoord in het jaar waarin ze worden gerealiseerd, en lasten in het jaar waarin ze voorzienbaar zijn. Het BBV schrijft voor dat eerst het saldo van baten en lasten wordt bepaald. Daarna verwerken we toevoegingen aan of onttrekkingen uit de reserves, wat resulteert in het uiteindelijke begrotingsresultaat.

Risico's

De risico's worden regelmatig beoordeeld via de Planning & Control-cyclus. Op basis hiervan geeft het risicoprofiel bij de begroting de meest actuele situatie weer. Gezien onze financiële positie en het weerstandsvermogen zijn er op dit moment geen extra stortingen nodig om de bufferfunctie van ons eigen vermogen op peil te houden. Voor meer informatie verwijzen wij naar de verplichte paragraaf 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing'.

Afrondingsverschillen

In de financiële tabellen worden de bedragen weergegeven in duizenden euro's (€ 1.000), tenzij anders aangegeven. Hierdoor kunnen kleine afrondingsverschillen voorkomen in de presentatie.

Exploitatiegrondslagen

Autonome ontwikkelingen

Elk jaar zijn er (financiële) ontwikkelingen waarop de Provincie geen invloed heeft, maar die wel gevolgen hebben voor onze begroting. Hieronder noemen we er een aantal:

Provinciefonds meicirculaire 2026

In onze schattingen van het provinciefonds baseren we ons op de meicirculaire 2026. We maken hierbij een onderscheid tussen de algemene uitkering uit het provinciefonds en de decentralisatie-uitkeringen. De algemene uitkering provinciefonds is opgenomen in Hoofdstuk 9, 'Financiën en overhead', omdat het een algemeen dekkingsmiddel is. De decentralisatie-uitkeringen zijn toegewezen aan de betreffende beleidsterreinen/ begrotingsprogramma. In de begroting is daarnaast rekening gehouden met een ingroeipad inzake de herijking provinciefonds en het nieuwe verdeelmodel.

Personele begroting en de nieuwe CAO 2026-2028

De personeelskosten zijn berekend op basis van vaste lonen (met als uitgangspunt: de formatie op 1 mei 2026 en het salarisniveau op 1 juli 2026). Deze kosten zijn verdeeld over de verschillende beleidsproducten in de begroting. In de begroting en de meerjarenraming is een aparte stelpost opgenomen voor toekomstige loonontwikkelingen, zoals een nieuwe CAO voor provincies en hogere premies. Deze post neemt elk jaar met € 4 miljoen toe. De stelpost valt onder programma 9, 'Financiën en overhead'.

De toerekening van de personele lasten vindt plaats op basis van de voorschriften van het BBV, waarbij overhead apart inzichtelijk is gemaakt in de begroting. De loonkosten van medewerkers die voor meerdere taakvelden werken, zijn over deze meerdere taakvelden verdeeld. We hanteren een maximum aantal taakvelden van 5 waar de loonkosten van 1 medewerker aan toe worden bedeed. Ook taakvelden waar slechts een klein percentage (<10%) van de tijd aan wordt besteed, worden buiten beschouwing gelaten. De berekening van de toe te rekenen loonkosten is gebaseerd op de gemiddelde lasten per fte.

Ontwikkelingen groei aantal motorrijtuigen

De berekening van de zogenoemde theoretische opbrengst van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting gebeurt als volgt: we vermenigvuldigen het aantal opcenten (waarover de Provinciale Staten zelf beslissen) met de opbrengst per opcent. Deze opbrengst per opcent is afhankelijk van de samenstelling van het wagenpark in de provincie, zoals het gewicht van auto's en het type brandstof. In het coalitieakkoord is afgesproken dat de opcenten op de motorrijtuigenbelasting voortaan meebewegen met de 'regulaire' van de begrotingsindexering. De jaarlijkse verhoging (indexatie) van de opcenten is daarom gelijkgesteld aan de algemene begrotingsindex.

Overige indexeringen

De verwachte effecten van algemene prijsinflatie zijn gebaseerd op de meicirculaire 2026 provinciefonds (berekend door het centraal planbureau) en bedragen:

2027: 3,95 %. De grondslag is 3,10% in 2027 inclusief de correctie van € 0,85% over 2026.

2028: 3,25 %

2029: 2,80 %

2030: 2,85 %

2031: 2,85%

De budgetten binnen de programma's zijn in de meerjarenraming berekend met vaste prijzen. Voor de verwachte stijgingen van lonen en prijzen is een aparte stelpost opgenomen in het programma 9 'Financiën en overhead'.

Voor het openbaar vervoer geldt een iets ander percentage, volgens de afspraken in het concessiecontract.

Gesubsidieerde instellingen volgen de indexatie die de Provincie hanteert.

Interne rentevoet

Dankzij de gunstige financieringspositie bedraagt de interne rentevoet 0%. De Provincie hoeft op dit moment geen vreemd vermogen aan te trekken om uitgaven te dekken. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar de verplichte paragraaf 4 'Financiering'.

Kapitaallasten

De kapitaallasten komen voort uit de investeringen en bestaan meestal uit afschrijvingen en rente. Omdat de interne rente nu 0% is, worden alleen de afschrijvingen meegenomen. Deze afschrijvingen zijn verdeeld over de verschillende beleidsproducten en programma's van de begroting. De periode waarover wordt afgeschreven, is vastgelegd in de geldende financiële verordening. Investerings worden zo veel mogelijk afgedekt, zodat ze de ruimte in toekomstige begrotingen zo min mogelijk beperken. Hiervoor worden (bruterings)reserves gevormd om de toekomstige afschrijvingen te betalen.

Aanvullend hierop is in de begroting rekening gehouden met een stelpost kapitaallasten om mogelijke risico's in investeringen in weginfra op te kunnen vangen. Deze stelpost is opgenomen in programma 9 'Financiën en overhead'.

Subsidies

Lasten met betrekking tot subsidies worden in principe toegerekend aan het jaar waarop de prestatie wordt geleverd. Er is daarbij in lijn met de financiële verordening een grensbedrag ingesteld van € 1,2 mln. vanaf 1-1-2024. Onder dit bedrag wordt ervan uitgegaan dat, op het moment dat de subsidie wordt beschikt, de prestatie in datzelfde jaar wordt geleverd. Dit om de administratieve lastendruk te beperken en te voorkomen dat elke ontvanger van een subsidie ook meteen verantwoording moet afleggen.

Dividenden

Dividenden in de begroting zijn verwerkt in het jaar, waarop we verwachten dat de Algemene vergadering van Aandeelhouders een besluit neemt tot uitkering van het (interim-)dividend.

Renteopbrengsten

In de begroting is uitgegaan van actuele inzichten in onze portefeuille volgens meerjarige prognoses. Daarbij is rekening gehouden met de effecten van Schatkistbankieren. In de paragraaf Financiering wordt e.e.a. nader toegelicht.

Stelposten

In de begroting is rekening gehouden met stelposten voor:

- loon- en prijsontwikkeling incl. CAO;
- structurele risico's infra;
- afrekeningen voorgaande dienstjaren.

Onvoorzien

In de begroting wordt rekening gehouden met een post onvoorzien. Voor inzet van deze post gelden de drie O's: Onvoorzien, Onvermijdbaar en Onuitstelbaar. Deze bedraagt vanaf 2024 € 2,50 mln. per jaar, waarop op basis van het coalitieakkoord gedurende de Statenperiode 2024-2027 jaarlijks € 0,13 mln. is onttrokken als dekkingsmiddel voor de uitvoering van het coalitieakkoord.

Vennootschapsbelasting

Op dit moment verwachten we geen afdracht van vennootschapsbelasting.

Balansgrondslagen

Balans Activa

Investerings in Immateriële vaste activa

Immateriële vaste activa worden gewaardeerd tegen aanschafwaarde, en indien van toepassing verminderd met investeringssubsidies of bijdragen van derden. De afschrijvingen worden bepaald op basis van de verwachte economische levensduur en worden berekend volgens de lineaire methode. De afschrijvingstermijn van de immateriële vaste activa mag volgens de voorschriften maximaal 5 jaar bedragen.

Bij het activeren van kosten van onderzoek en ontwikkeling geldt als randvoorwaarde dat de kosten alleen dan worden geactiveerd als de plannen uitvoerbaar zijn en de kosten al redelijk omlijnd en in te schatten zijn. Daarbij is het ook van belang dat het daadwerkelijk om kosten ter voorbereiding van een nog te realiseren investering gaat.

Bijdragen aan activa van derden worden geactiveerd conform PS-besluit. Dergelijke geactiveerde bijdragen zijn gewaardeerd tegen het bedrag van de verstrekte bijdragen, verminderd met afschrijvingen. De verleende bijdragen worden afgeschreven in de periode, waarin het betrokken actief van de derde bijdraagt aan de publieke taak.

Investerings in Materiële vaste activa

Materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen aanschafwaarde, verminderd met (extra) afschrijvingen. Bijdragen van derden, die in directe relatie staan met een actief, worden in de regel hierop in mindering gebracht. De afschrijvingen worden berekend volgens de lineaire methode op basis van de verwachte economische levensduur. Het BBV schrijft voor dat de materiële vaste activa worden onderscheiden in de categorie economisch nut of maatschappelijk nut:

Maatschappelijk nut: materiële vaste activa met een maatschappelijk nut worden gewaardeerd voor het bedrag van de investering. Bijdragen uit reserves worden niet in mindering op een actief gebracht. Bijdragen van derden, voor zover deze een directe relatie met het actief hebben, worden op de waardering in mindering gebracht;

Economisch nut: Materiële vaste activa met een economisch nut worden bruto geactiveerd. Het verschil met investeringen met maatschappelijk nut is dat bestemmingsreserves gelijkmatig, gedurende de afschrijvingsperiode, in het resultaatbestemmende gedeelte ten gunste van de exploitatie worden gebracht.

Investeringsplanningen

De bestaande investeringsplanningen in vaste activa zijn geactualiseerd. De grondslag voor de bestaande investeringen zijn gebaseerd op door Provinciale Staten vastgestelde kredietbesluiten. We merken op dat wij voor uitvoering van investeringsprogramma's afhankelijk kunnen zijn van partners, zoals gemeenten, maar ook van juridische procedures. Dit heeft tot gevolg dat er sprake kan zijn van verschuivingen van kapitaallasten in de tijd. In de reguliere planning en control cyclus wordt dit jaarlijks herijkt. Daarnaast zijn er nieuwe (vervangings)investerings opgenomen in de begroting 2026 tot en met 2029.

Erfpacht

De in erfpacht uitgegeven gronden zijn gewaardeerd tegen de eerste uitgifteprijs (i.c. de waarde die bij de eerste uitgifte als basis voor de canonberekening in aanmerking is genomen).

Financiële vaste activa

Kapitaalverstrekkingen aan gemeenschappelijke regelingen en overige verbonden partijen, (overige) leningen u/g en (overige) uitzettingen zijn opgenomen tegen nominale waarde. Zo nodig is een voorziening voor verwachte oninbaarheid in mindering gebracht. Participaties in het aandelenkapitaal van N.V.'s en B.V.'s (kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen) zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingprijs van de aandelen. Indien de waarde van de aandelen onverhoopt structureel mocht dalen tot onder de verkrijgingprijs zal afwaardering plaatsvinden. De obligatieportefeuille is gewaardeerd tegen de verwachte aflossingswaarde.

Flottende activa

Voorraden

De nog niet in exploitatie genomen bouwgronden zijn gewaardeerd tegen verkrijgingprijs, dan wel lagere marktwaarde.

De overige grond- en hulpstoffen (magazijnvoorraden) worden gewaardeerd tegen de betaalde inkoopprijs.

De als onderhanden werk opgenomen bouwgronden zijn gewaardeerd tegen de vervaardigingsprijs dan wel de lagere marktwaarde. De vervaardigingsprijs omvat die kosten die rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend. Winsten uit grondexploitatie worden slechts genomen indien en voor zover die met voldoende mate van betrouwbaarheid als gerealiseerd aangemerkt kunnen worden. Gereede producten worden gewaardeerd tegen de kostprijs of tegen de marktwaarde indien de marktwaarde lager is dan de kostprijs.

Vorderingen en overlopende activa

De vorderingen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde. Voor verwachte oninbaarheid is een voorziening in mindering gebracht. De voorziening wordt statisch bepaald op basis van geschatte inningskansen.

Liquide middelen en overlopende posten

Deze activa worden tegen nominale waarde opgenomen.

Balans Passiva

Eigen vermogen

Wij maken bij onze reserves (eigen vermogen) onderscheid in:

Algemene reserve

De algemene reserve bestaat uit drie componenten:

- een bufferdeel (dit kan worden ingezet als algemeen dekkingsmiddel);
- een egalisatie van jaarrekeningresultaten (wordt gebruikt voor het faseren van overboekingsvoorstellen);
- egalisatie dekkingsplan coalitieakkoord (wordt gebruikt voor het faseren van dekkingsmiddelen in de meerjarenraming).

Bestemmingsreserves

Middelen zijn geormerkt voor het realiseren van een doelstelling. Daarbij maken we onderscheid tussen vrij aanwendbare reserves en gebonden bestemmingsreserves, op grond van de mate van beleidsvrijheid om de bestemming te wijzigen.

Voorzieningen

Voorzieningen worden tegen nominale waarde of contante waarde gewaardeerd.

- Risicovoorzieningen en voorzieningen voor toekomstige verplichtingen:

Deze voorzieningen worden gevormd voor concrete of specifieke risico's c.q. verplichtingen die op de balansdatum bestaan en waarvan de omvang onzeker is doch redelijkerwijs in te schatten.

- Lasten-egaliserende voorzieningen:

Deze voorzieningen worden gevormd voor kosten die in volgende begrotingsjaren worden gemaakt, mits het maken van die kosten zijn oorsprong vindt in het (voorafgaande) begrotingsjaar en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van de lasten over een aantal begrotingsjaren. In de begroting 2024 wordt, net als bij voorgaande jaren uitgegaan van bestaande reeksen. Voor wat betreft onze onderhoudsvoorzieningen ligt er planvorming aan ten grondslag. In de paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen wordt nader inzicht hierin gegeven. Ook is een storting in de voorziening APPA ten behoeve van verplichte pensioenverplichtingen rondom (voormalige) GS-leden meerjarig opgenomen. Uitgangspunt is een gemiddelde van de stortingen van de afgelopen 5 jaar.

- Tram Hasselt-Maastricht

In het besluit van de Jaarstukken 2021 is het addendum rondom de Tram Hasselt Maastricht betrokken.

Er is op dit moment nog geen nieuwe informatie dan wel besluitvorming die heeft geleid tot aanpassing van boekwaardes en afschrijvingsreeksen.

Incidentele baten en lasten

Incidentele baten en lasten

Onderstaande tabel geeft (bij openklappen) gedetailleerd inzicht in de incidentele lasten en baten, incl. mutaties reserves. per product Incidentele lasten vormen (peiljaar 2027) 32% van de provinciale begroting en 27% van de baten hebben een incidenteel karakter. Dit betekent dat een inzicht in de incidentele component van de begroting belangrijk is. De inhoudelijke analyse over de ontwikkeling van het structureel evenwicht is opgenomen in het onderdeel Financieel perspectief van deze begroting.

De tekorten in de tabel in het saldo van de incidentele baten en lasten is in 2027 ruim € 149 mln. negatief. Dit nadelig verschil is ook terug te zien in de grafiek. Dit is het gevolg van veel incidenteel beleid dat ook grotendeels met incidentele middelen wordt gedekt door het aanwenden van reserves. Dit saldo wordt in de meerjarenraming minder negatief doordat het aandeel aan incidentele lasten daalt. Deze is in financiële zin "beleidsarm".

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2027 incidenteel	Begroting 2028 incidenteel	Begroting 2029 incidenteel	Begroting 2030 incidenteel
Lasten				
1 Perspectief voor het landelijk gebied				
1.1 Natuur en landschap				
1.1.1 Natuur, biodiversiteit en fauna	10.567	11.188	1.080	372
1.1.2 Limburgs programma Landelijk Gebied	25.329	5.327	3.004	750
1.1.3 Landschap	3.074	550	929	202
Totaal 1.1 Natuur en landschap	38.970	17.066	5.013	1.324
1.3 Water				
1.3.1 Waterbeheer en waterkwaliteit regionaal systeem	13.157	-48	0	0
1.3.2 Waterveiligheid Maas	8.193	0	0	0
1.3.3 Bodemvitalisering	390	0	0	0
1.3.4 Waterveiligheid en Ruimte Limburg (WRL)	250	0	62	0
Totaal 1.3 Water	21.990	-48	62	0
Totaal 1 Perspectief voor het landelijk gebied	60.960	17.018	5.075	1.324
2 Samen leven en bestaanszekerheid				
2.1 Sociale agenda				
2.1.1 Sociale agenda	2.517	0	0	0

Exploitatie	Begroting 2027 incidenteel	Begroting 2028 incidenteel	Begroting 2029 incidenteel	Begroting 2030 incidenteel
Totaal 2.1 Sociale agenda	2.517	0	0	0
2.2 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen				
2.2.1 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen	8.542	0	0	0
Totaal 2.2 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen	8.542	0	0	0
2.3 Sport en bewegen				
2.3.1 Sport en bewegen	400	0	0	0
Totaal 2.3 Sport en bewegen	400	0	0	0
Totaal 2 Samen leven en bestaanszekerheid	11.459	0	0	0
3 Werken aan de toekomstige economie				
3.1 Vestigingsklimaat van morgen				
3.1.1 Vestigingsklimaat van morgen	2.793	100	100	0
3.1.3 Maastricht Aachen Airport	8.594	1.752	1.192	0
Totaal 3.1 Vestigingsklimaat van morgen	11.387	1.852	1.292	0
3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven				
3.2.1 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	6.546	511	505	0
3.2.2 Brightlands	4.532	4.265	4.014	750
3.2.3 Einstein Telescope	4.820	1.088	450	0
Totaal 3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	15.898	5.864	4.969	750
3.3 Een gezonde arbeidsmarkt				
3.3.1 Een gezonde arbeidsmarkt	945	0	0	0
Totaal 3.3 Een gezonde arbeidsmarkt	945	0	0	0
3.4 Verduurzaming en circulaire economie				
3.4.1 Verduurzaming en circulaire economie	1.492	237	124	113

Exploitatie	Begroting 2027 incidenteel	Begroting 2028 incidenteel	Begroting 2029 incidenteel	Begroting 2030 incidenteel
Totaal 3.4 Verduurzaming en circulaire economie	1.492	237	124	113
3.5 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg				
3.5.1 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg	6.385	1.493	7	0
Totaal 3.5 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg	6.385	1.493	7	0
Totaal 3 Werken aan de toekomstige economie	36.107	9.446	6.392	863
4 Nieuwe energie en leefmilieu				
4.1 Nieuwe energie				
4.1.1 Energie infrastructuur & ruimtelijke inbedding en verduurzaming industrie en bedrijventerreinen	7.745	3.117	279	0
4.1.2 Verduurzaming gebouwde omgeving & warmte en grootschalige opwek.	1.082	0	0	0
Totaal 4.1 Nieuwe energie	8.827	3.117	279	0
4.2 Gezond en veilig leefmilieu				
4.2.1 Gezond en veilig leefmilieu	548	49	30	20
4.2.2 Vergunningen, toezicht en handhaving	165	144	0	0
Totaal 4.2 Gezond en veilig leefmilieu	714	193	30	20
Totaal 4 Nieuwe energie en leefmilieu	9.541	3.311	308	20
5 Leefbare steden en dorpen				
5.1 Leefbare steden en dorpen				
5.1.1 Leefbare steden en dorpen	6.333	0	0	0
5.1.2 Toekomstbestendige woonruimte	1.744	0	0	0
5.1.3 Kwaliteit met minder ruimte	317	0	0	0

Exploitatie	Begroting 2027 incidenteel	Begroting 2028 incidenteel	Begroting 2029 incidenteel	Begroting 2030 incidenteel
5.1.4 Bodem en ondergrond	4.746	2.249	2.249	2.249
Totaal 5.1 Leefbare steden en dorpen	13.140	2.249	2.249	2.249
Totaal 5 Leefbare steden en dorpen	13.140	2.249	2.249	2.249
6 Cultuur en erfgoed voor iedereen				
6.1 Cultuur				
6.1.1 Cultuur	6.554	2.687	491	62
Totaal 6.1 Cultuur	6.554	2.687	491	62
6.2 Erfgoed				
6.2.1 Erfgoed, monumenten en archeologie	10.741	950	100	0
Totaal 6.2 Erfgoed	10.741	950	100	0
Totaal 6 Cultuur en erfgoed voor iedereen	17.295	3.637	591	62
7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg				
7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid				
7.1.1 Mobiliteitsvisie en uitvoeringsprogramma	14.124	3.506	4.592	0
Totaal 7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid	14.124	3.506	4.592	0
7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer				
7.2.1 Infrastructuur	-2.727	-4.309	-2.206	-474
7.2.2 Openbaar vervoer	11.900	0	0	0
Totaal 7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer	9.173	-4.309	-2.206	-474
7.3 Limburg nationaal en internationaal verbonden				
7.3.1 Limburg nationaal en internationaal verbonden	9.140	8.640	113	113
Totaal 7.3 Limburg nationaal en internationaal verbonden	9.140	8.640	113	113
Totaal 7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	32.436	7.836	2.499	-361
8 Provincie midden in de samenleving				
8.1 Regiodeals				
8.1.1 Regiodeals	1.114	1.265	0	0

Exploitatie	Begroting 2027 incidenteel	Begroting 2028 incidenteel	Begroting 2029 incidenteel	Begroting 2030 incidenteel
Totaal 8.1 Regiodeals	1.114	1.265	0	0
8.2 Betrouwbare en integrale overheid				
8.2.1 Bestuurlijke verhoudingen	1.632	0	0	0
8.2.2 Grensoverschrijdende samenwerking	0	0	0	0
8.2.3 Coördinatie internationalisering en Euregio Maas-Rijn	401	372	320	0
8.2.4 Externe relaties en Public Affairs	1.880	0	0	0
8.2.5 Rijkstaken CdK en Weerbare Overheid	185	185	185	0
Totaal 8.2 Betrouwbare en integrale overheid	4.097	556	505	0
Totaal 8 Provincie midden in de samenleving	5.211	1.821	505	0
9 Financiën en overhead				
9.1 Overhead				
9.1.1 Overhead	1.520	234	234	263
Totaal 9.1 Overhead	1.520	234	234	263
9.2 Algemene financiën				
9.2.5 Stelposten en overige financiën	4.801	5.903	283	134
9.2.6 Onvoorzien	-107	0	0	0
Totaal 9.2 Algemene financiën	4.694	5.903	283	134
Totaal 9 Financiën en overhead	6.214	6.137	517	397
Totaal Lasten	192.362	51.454	18.137	4.553
Baten				
1 Perspectief voor het landelijk gebied				
1.1 Natuur en landschap				
1.1.1 Natuur, biodiversiteit en fauna	8.317	8.570	0	0
1.1.2 Limburgs programma Landelijk Gebied	1.859	2.467	873	0
1.1.3 Landschap	854	275	275	0
Totaal 1.1 Natuur en landschap	11.029	11.312	1.148	0

Exploitatie	Begroting 2027 incidenteel	Begroting 2028 incidenteel	Begroting 2029 incidenteel	Begroting 2030 incidenteel
1.3 Water				
1.3.1 Waterbeheer en waterkwaliteit regionaal systeem	5.537	0	0	0
1.3.4 Waterveiligheid en Ruimte Limburg (WRL)	0	0	0	0
Totaal 1.3 Water	5.537	0	0	0
Totaal 1 Perspectief voor het landelijk gebied	16.566	11.312	1.148	0
3 Werken aan de toekomstige economie				
3.1 Vestigingsklimaat van morgen				
3.1.1 Vestigingsklimaat van morgen	0	0	0	0
3.1.3 Maastricht Aachen Airport	3.493	0	0	0
Totaal 3.1 Vestigingsklimaat van morgen	3.493	0	0	0
3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven				
3.2.2 Brightlands	-444	-376	0	0
Totaal 3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	-444	-376	0	0
3.3 Een gezonde arbeidsmarkt				
3.3.1 Een gezonde arbeidsmarkt	509	0	0	0
Totaal 3.3 Een gezonde arbeidsmarkt	509	0	0	0
3.4 Verduurzaming en circulaire economie				
3.4.1 Verduurzaming en circulaire economie	147	103	59	59
Totaal 3.4 Verduurzaming en circulaire economie	147	103	59	59
Totaal 3 Werken aan de toekomstige economie	3.704	-273	59	59
4 Nieuwe energie en leefmilieu				
4.1 Nieuwe energie				
4.1.1 Energie infrastructuur & ruimtelijke inbedding en	5.783	279	279	0

Exploitatie	Begroting 2027 incidenteel	Begroting 2028 incidenteel	Begroting 2029 incidenteel	Begroting 2030 incidenteel
verduurzaming industrie en bedrijventerreinen				
4.1.2 Verduurzaming gebouwde omgeving & warmte en grootschalige opwek.	1.082	0	0	0
Totaal 4.1 Nieuwe energie	6.864	279	279	0
4.2 Gezond en veilig leefmilieu				
4.2.1 Gezond en veilig leefmilieu	0	0	0	0
4.2.2 Vergunningen, toezicht en handhaving	165	144	0	0
Totaal 4.2 Gezond en veilig leefmilieu	165	144	0	0
Totaal 4 Nieuwe energie en leefmilieu	7.030	423	279	0
5 Leefbare steden en dorpen				
5.1 Leefbare steden en dorpen				
5.1.2 Toekomstbestendige woonruimte	614	0	0	0
5.1.3 Kwaliteit met minder ruimte	0	0	0	0
5.1.4 Bodem en ondergrond	1.954	1.954	1.954	1.954
Totaal 5.1 Leefbare steden en dorpen	2.568	1.954	1.954	1.954
Totaal 5 Leefbare steden en dorpen	2.568	1.954	1.954	1.954
6 Cultuur en erfgoed voor iedereen				
6.1 Cultuur				
6.1.1 Cultuur	333	333	0	0
Totaal 6.1 Cultuur	333	333	0	0
Totaal 6 Cultuur en erfgoed voor iedereen	333	333	0	0
7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg				
7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid				
7.1.1 Mobiliteitsvisie en uitvoeringsprogramma	4.021	1.150	567	0

Exploitatie	Begroting 2027 incidenteel	Begroting 2028 incidenteel	Begroting 2029 incidenteel	Begroting 2030 incidenteel
Totaal 7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid	4.021	1.150	567	0
7.3 Limburg nationaal en internationaal verbonden				
7.3.1 Limburg nationaal en internationaal verbonden	420	9.000	0	0
Totaal 7.3 Limburg nationaal en internationaal verbonden	420	9.000	0	0
Totaal 7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	4.441	10.150	567	0
8 Provincie midden in de samenleving				
8.1 Regiodeals				
8.1.1 Regiodeals	835	949	0	0
Totaal 8.1 Regiodeals	835	949	0	0
8.2 Betrouwbare en integere overheid				
8.2.1 Bestuurlijke verhoudingen	59	59	59	59
8.2.3 Coördinatie internationalisering en Euregio Maas-Rijn	401	372	320	0
8.2.5 Rijkstaken CdK en Weerbare Overheid	185	185	185	0
Totaal 8.2 Betrouwbare en integere overheid	644	615	564	59
Totaal 8 Provincie midden in de samenleving	1.479	1.564	564	59
9 Financiën en overhead				
9.1 Overhead				
9.1.1 Overhead	0	0	0	0
Totaal 9.1 Overhead	0	0	0	0
9.2 Algemene financiën				
9.2.2 Provinciefonds	7.756	11.005	11.459	-3.291
9.2.4 Rente	9	9	9	9
Totaal 9.2 Algemene financiën	7.765	11.014	11.469	-3.282
Totaal 9 Financiën en overhead	7.765	11.014	11.469	-3.282
Totaal Baten	43.886	36.478	16.039	-1.209
Saldo van baten en lasten	-148.476	-14.976	-2.098	-5.763
Stortingen in reserves				

Exploitatie	Begroting 2027 incidenteel	Begroting 2028 incidenteel	Begroting 2029 incidenteel	Begroting 2030 incidenteel
1 Perspectief voor het landelijk gebied				
1.1 Natuur en landschap				
1.1.1 Natuur, biodiversiteit en fauna	0	0	0	0
Totaal 1.1 Natuur en landschap	0	0	0	0
Totaal 1 Perspectief voor het landelijk gebied	0	0	0	0
3 Werken aan de toekomstige economie				
3.1 Vestigingsklimaat van morgen				
3.1.1 Vestigingsklimaat van morgen	0	0	0	0
3.1.3 Maastricht Aachen Airport	0	0	0	0
Totaal 3.1 Vestigingsklimaat van morgen	0	0	0	0
3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven				
3.2.1 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	0	0	3.000	3.000
3.2.2 Brightlands	8.059	6.759	6.759	0
Totaal 3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	8.059	6.759	9.759	3.000
3.3 Een gezonde arbeidsmarkt				
3.3.1 Een gezonde arbeidsmarkt	509	0	0	0
Totaal 3.3 Een gezonde arbeidsmarkt	509	0	0	0
Totaal 3 Werken aan de toekomstige economie	8.568	6.759	9.759	3.000
4 Nieuwe energie en leefmilieu				
4.1 Nieuwe energie				
4.1.2 Verduurzaming gebouwde omgeving & warmte en grootschalige opwek.	0	0	0	0
Totaal 4.1 Nieuwe energie	0	0	0	0
Totaal 4 Nieuwe energie en leefmilieu	0	0	0	0

Exploitatie	Begroting 2027 incidenteel	Begroting 2028 incidenteel	Begroting 2029 incidenteel	Begroting 2030 incidenteel
9 Financiën en overhead				
9.2 Algemene financiën				
9.2.5 Stelposten en overige financiën	6.442	2.852	75	0
Totaal 9.2 Algemene financiën	6.442	2.852	75	0
Totaal 9 Financiën en overhead	6.442	2.852	75	0
Totaal Stortingen in reserves	15.010	9.611	9.834	3.000
Onttrekkingen aan reserves				
1 Perspectief voor het landelijk gebied				
1.1 Natuur en landschap				
1.1.1 Natuur, biodiversiteit en fauna	847	177	161	161
1.1.2 Limburgs programma Landelijk Gebied	1.489	1.423	200	0
1.1.3 Landschap	182	60	0	0
Totaal 1.1 Natuur en landschap	2.519	1.661	361	161
1.3 Water				
1.3.1 Waterbeheer en waterkwaliteit regionaal systeem	1.798	0	0	0
1.3.2 Waterveiligheid Maas	0	0	0	0
1.3.3 Bodemvitalisering	390	0	0	0
Totaal 1.3 Water	2.188	0	0	0
Totaal 1 Perspectief voor het landelijk gebied	4.707	1.661	361	161
2 Samen leven en bestaanszekerheid				
2.1 Sociale agenda				
2.1.1 Sociale agenda	2.517	0	0	0
Totaal 2.1 Sociale agenda	2.517	0	0	0
2.2 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen				
2.2.1 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen	8.542	0	0	0
Totaal 2.2 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen	8.542	0	0	0

Exploitatie	Begroting 2027 incidenteel	Begroting 2028 incidenteel	Begroting 2029 incidenteel	Begroting 2030 incidenteel
2.3 Sport en bewegen				
2.3.1 Sport en bewegen	250	0	0	0
Totaal 2.3 Sport en bewegen	250	0	0	0
Totaal 2 Samen leven en bestaanszekerheid	11.309	0	0	0
3 Werken aan de toekomstige economie				
3.1 Vestigingsklimaat van morgen				
3.1.1 Vestigingsklimaat van morgen	1.963	100	100	0
3.1.3 Maastricht Aachen Airport	80	0	0	0
Totaal 3.1 Vestigingsklimaat van morgen	2.043	100	100	0
3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven				
3.2.1 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	6.046	11	3.005	3.000
3.2.2 Brightlands	5.982	4.415	4.164	750
3.2.3 Einstein Telescope	4.420	1.088	450	0
Totaal 3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	16.448	5.514	7.619	3.750
3.3 Een gezonde arbeidsmarkt				
3.3.1 Een gezonde arbeidsmarkt	945	0	0	0
Totaal 3.3 Een gezonde arbeidsmarkt	945	0	0	0
3.4 Verduurzaming en circulaire economie				
3.4.1 Verduurzaming en circulaire economie	1.224	124	65	54
Totaal 3.4 Verduurzaming en circulaire economie	1.224	124	65	54
3.5 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg				
3.5.1 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg	3.212	237	7	0
Totaal 3.5 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg	3.212	237	7	0

Exploitatie	Begroting 2027 incidenteel	Begroting 2028 incidenteel	Begroting 2029 incidenteel	Begroting 2030 incidenteel
Totaal 3 Werken aan de toekomstige economie	23.872	5.974	7.791	3.804
4 Nieuwe energie en leefmilieu				
4.1 Nieuwe energie				
4.1.1 Energie infrastructuur & ruimtelijke inbedding en verduurzaming industrie en bedrijventerreinen	0	0	0	0
4.1.2 Verduurzaming gebouwde omgeving & warmte en grootschalige opwek.	0	0	0	0
Totaal 4.1 Nieuwe energie	0	0	0	0
4.2 Gezond en veilig leefmilieu				
4.2.1 Gezond en veilig leefmilieu	290	0	0	0
4.2.2 Vergunningen, toezicht en handhaving	0	0	0	0
Totaal 4.2 Gezond en veilig leefmilieu	290	0	0	0
Totaal 4 Nieuwe energie en leefmilieu	290	0	0	0
5 Leefbare steden en dorpen				
5.1 Leefbare steden en dorpen				
5.1.1 Leefbare steden en dorpen	5.924	0	0	0
5.1.2 Toekomstbestendige woonruimte	1.000	0	0	0
5.1.3 Kwaliteit met minder ruimte	317	0	0	0
5.1.4 Bodem en ondergrond	2.524	60	60	60
Totaal 5.1 Leefbare steden en dorpen	9.765	60	60	60
Totaal 5 Leefbare steden en dorpen	9.765	60	60	60
6 Cultuur en erfgoed voor iedereen				
6.1 Cultuur				
6.1.1 Cultuur	4.172	1.060	-43	-43
Totaal 6.1 Cultuur	4.172	1.060	-43	-43

Exploitatie	Begroting 2027 incidenteel	Begroting 2028 incidenteel	Begroting 2029 incidenteel	Begroting 2030 incidenteel
6.2 Erfgoed				
6.2.1 Erfgoed, monumenten en archeologie	3.587	100	100	0
Totaal 6.2 Erfgoed	3.587	100	100	0
Totaal 6 Cultuur en erfgoed voor iedereen	7.759	1.160	57	-43
7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg				
7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid				
7.1.1 Mobiliteitsvisie en uitvoeringsprogramma	8.810	2.106	3.900	0
Totaal 7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid	8.810	2.106	3.900	0
7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer				
7.2.1 Infrastructuur	-508	-2.170	-1.720	-209
7.2.2 Openbaar vervoer	0	0	0	0
Totaal 7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer	-508	-2.170	-1.720	-209
7.3 Limburg nationaal en internationaal verbonden				
7.3.1 Limburg nationaal en internationaal verbonden	4.000	0	0	0
Totaal 7.3 Limburg nationaal en internationaal verbonden	4.000	0	0	0
Totaal 7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	12.302	-65	2.180	-209
8 Provincie midden in de samenleving				
8.1 Regiodeals				
8.1.1 Regiodeals	278	316	0	0
Totaal 8.1 Regiodeals	278	316	0	0
8.2 Betrouwbare en integere overheid				
8.2.1 Bestuurlijke verhoudingen	1.634	0	0	0
8.2.4 Externe relaties en Public Affairs	750	0	0	0
Totaal 8.2 Betrouwbare en integere overheid	2.384	0	0	0
Totaal 8 Provincie midden in de samenleving	2.662	316	0	0

Exploitatie	Begroting 2027 incidenteel	Begroting 2028 incidenteel	Begroting 2029 incidenteel	Begroting 2030 incidenteel
9 Financiën en overhead				
9.1 Overhead				
9.1.1 Overhead	1.726	308	65	43
Totaal 9.1 Overhead	1.726	308	65	43
9.2 Algemene financiën				
9.2.5 Stelposten en overige financiën	81.637	14.550	4.774	776
Totaal 9.2 Algemene financiën	81.637	14.550	4.774	776
Totaal 9 Financiën en overhead	83.363	14.858	4.839	818
Totaal Onttrekkingen aan reserves	156.029	23.965	15.288	4.590
Saldo mutatie reserves	141.019	14.354	5.454	1.590
Resultaat	-7.457	-622	3.356	-4.172

Structurele baten en lasten

Overzicht structurele baten en lasten

Onderstaande tabel geeft (bij openklappen) gedetailleerd inzicht in de structurele component van de begroting. Het overzicht betreft de lasten en baten, incl. mutaties reserves van de begroting 2027 en behorende meerjarenraming. De inhoudelijke analyse over de ontwikkeling van het structureel evenwicht is opgenomen in het onderdeel Financieel perspectief van deze begroting.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2027 structureel	Begroting 2028 structureel	Begroting 2029 structureel	Begroting 2030 structureel
Lasten				
1 Perspectief voor het landelijk gebied				
1.1 Natuur en landschap				
1.1.1 Natuur, biodiversiteit en fauna	35.460	35.915	36.378	36.351
1.1.2 Limburgs programma Landelijk Gebied	11.784	11.954	11.896	11.895
1.1.3 Landschap	2.417	2.441	2.414	2.413
Totaal 1.1 Natuur en landschap	49.661	50.310	50.688	50.658
1.2 Land- en tuinbouw				

Exploitatie	Begroting 2027 structureel	Begroting 2028 structureel	Begroting 2029 structureel	Begroting 2030 structureel
1.2.1 Land- en tuinbouw	0	0	0	0
Totaal 1.2 Land- en tuinbouw	0	0	0	0
1.3 Water				
1.3.1 Waterbeheer en waterkwaliteit regionaal systeem	3.488	3.515	3.483	3.482
1.3.2 Waterveiligheid Maas	1.618	1.638	1.614	1.614
1.3.3 Bodemvitalisering	105	107	105	105
1.3.4 Waterveiligheid en Ruimte Limburg (WRL)	1.283	1.305	1.280	1.279
Totaal 1.3 Water	6.494	6.565	6.482	6.480
Totaal 1 Perspectief voor het landelijk gebied	56.155	56.874	57.170	57.138
2 Samen leven en bestaanszekerheid				
2.1 Sociale agenda				
2.1.1 Sociale agenda	10.195	11.027	11.005	11.005
Totaal 2.1 Sociale agenda	10.195	11.027	11.005	11.005
2.2 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen				
2.2.1 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen	474	482	473	473
Totaal 2.2 Krachtige gemeenschappen in wijken en dorpen	474	482	473	473
2.3 Sport en bewegen				
2.3.1 Sport en bewegen	4.859	4.862	4.851	4.851
Totaal 2.3 Sport en bewegen	4.859	4.862	4.851	4.851
Totaal 2 Samen leven en bestaanszekerheid	15.528	16.372	16.330	16.328
3 Werken aan de toekomstige economie				
3.1 Vestigingsklimaat van morgen				
3.1.1 Vestigingsklimaat van morgen	1.903	2.229	2.198	2.198
3.1.3 Maastricht Aachen Airport	6.363	6.369	6.362	6.249
Totaal 3.1 Vestigingsklimaat van morgen	8.266	8.599	8.561	8.447

Exploitatie	Begroting 2027 structureel	Begroting 2028 structureel	Begroting 2029 structureel	Begroting 2030 structureel
3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven				
3.2.1 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	6.772	6.801	6.767	6.766
3.2.2 Brightlands	1.175	1.193	1.172	1.171
3.2.3 Einstein Telescope	449	457	448	448
Totaal 3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	8.396	8.451	8.387	8.385
3.3 Een gezonde arbeidsmarkt				
3.3.1 Een gezonde arbeidsmarkt	1.749	1.762	1.747	1.746
Totaal 3.3 Een gezonde arbeidsmarkt	1.749	1.762	1.747	1.746
3.4 Verduurzaming en circulaire economie				
3.4.1 Verduurzaming en circulaire economie	868	881	866	865
Totaal 3.4 Verduurzaming en circulaire economie	868	881	866	865
3.5 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg				
3.5.1 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg	696	708	2.298	2.298
Totaal 3.5 Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg	696	708	2.298	2.298
Totaal 3 Werken aan de toekomstige economie	19.975	20.401	21.858	21.741
4 Nieuwe energie en leefmilieu				
4.1 Nieuwe energie				
4.1.1 Energie infrastructuur & ruimtelijke inbedding en verduurzaming industrie en bedrijventerreinen	2.132	2.168	2.126	2.125
4.1.2 Verduurzaming gebouwde omgeving & warmte en grootschalige opwek.	1.233	1.254	1.230	1.229
Totaal 4.1 Nieuwe energie	3.366	3.423	3.356	3.354

Exploitatie	Begroting 2027 structureel	Begroting 2028 structureel	Begroting 2029 structureel	Begroting 2030 structureel
4.2 Gezond en veilig leefmilieu				
4.2.1 Gezond en veilig leefmilieu	1.427	1.447	1.422	1.422
4.2.2 Vergunningen, toezicht en handhaving	23.648	23.810	23.675	23.678
Totaal 4.2 Gezond en veilig leefmilieu	25.075	25.256	25.097	25.100
Totaal 4 Nieuwe energie en leefmilieu	28.441	28.679	28.453	28.454
5 Leefbare steden en dorpen				
5.1 Leefbare steden en dorpen				
5.1.1 Leefbare steden en dorpen	2.564	2.607	2.556	2.555
5.1.2 Toekomstbestendige woonruimte	2.254	2.025	1.988	1.987
5.1.3 Kwaliteit met minder ruimte	4.943	5.009	4.932	4.930
5.1.4 Bodem en ondergrond	1.258	1.268	1.256	1.256
Totaal 5.1 Leefbare steden en dorpen	11.018	10.910	10.733	10.728
Totaal 5 Leefbare steden en dorpen	11.018	10.910	10.733	10.728
6 Cultuur en erfgoed voor iedereen				
6.1 Cultuur				
6.1.1 Cultuur	36.693	36.576	36.384	36.139
Totaal 6.1 Cultuur	36.693	36.576	36.384	36.139
6.2 Erfgoed				
6.2.1 Erfgoed, monumenten en archeologie	8.188	8.192	8.169	8.168
Totaal 6.2 Erfgoed	8.188	8.192	8.169	8.168
Totaal 6 Cultuur en erfgoed voor iedereen	44.881	44.768	44.553	44.307
7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg				
7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid				
7.1.1 Mobiliteitsvisie en uitvoeringsprogramma	4.669	4.785	4.793	4.792
Totaal 7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid	4.669	4.785	4.793	4.792

Exploitatie	Begroting 2027 structureel	Begroting 2028 structureel	Begroting 2029 structureel	Begroting 2030 structureel
7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer				
7.2.1 Infrastructuur	68.351	72.796	73.351	74.144
7.2.2 Openbaar vervoer	104.259	104.847	104.822	104.821
Totaal 7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer	172.610	177.643	178.173	178.965
7.3 Limburg nationaal en internationaal verbonden				
7.3.1 Limburg nationaal en internationaal verbonden	4.812	6.576	6.948	6.948
Totaal 7.3 Limburg nationaal en internationaal verbonden	4.812	6.576	6.948	6.948
Totaal 7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	182.091	189.004	189.914	190.705
8 Provincie midden in de samenleving				
8.1 Regiodeals				
8.1.1 Regiodeals	249	253	248	248
Totaal 8.1 Regiodeals	249	253	248	248
8.2 Betrouwbare en integere overheid				
8.2.1 Bestuurlijke verhoudingen	15.821	15.128	15.082	15.081
8.2.2 Grensoverschrijdende samenwerking	752	760	751	750
8.2.3 Coördinatie internationalisering en Euregio Maas-Rijn	2.142	2.241	2.204	2.203
8.2.4 Externe relaties en Public Affairs	1.339	1.354	1.337	1.336
8.2.5 Rijkstaken CdK en Weerbare Overheid	2.840	2.871	2.834	2.833
Totaal 8.2 Betrouwbare en integere overheid	22.893	22.353	22.208	22.204
Totaal 8 Provincie midden in de samenleving	23.142	22.606	22.456	22.452
9 Financiën en overhead				
9.1 Overhead				
9.1.1 Overhead	65.132	65.188	64.549	64.225
Totaal 9.1 Overhead	65.132	65.188	64.549	64.225
9.2 Algemene financiën				
9.2.1 Opcenten motorrijtuigenbelasting	0	0	0	0

Exploitatie	Begroting 2027 structureel	Begroting 2028 structureel	Begroting 2029 structureel	Begroting 2030 structureel
9.2.2 Provinciefonds	0	0	0	0
9.2.3 Dividenden	0	0	0	0
9.2.4 Rente	912	865	821	776
9.2.5 Stelposten en overige financiën	-7.349	4.874	20.864	34.896
9.2.6 Onvoorzien	2.370	2.500	2.500	2.500
Totaal 9.2 Algemene financiën	-4.067	8.239	24.185	38.173
Totaal 9 Financiën en overhead	61.065	73.427	88.734	102.398
Totaal Lasten	442.295	463.042	480.200	494.252
Baten				
1 Perspectief voor het landelijk gebied				
1.1 Natuur en landschap				
1.1.1 Natuur, biodiversiteit en fauna	103	103	103	103
Totaal 1.1 Natuur en landschap	103	103	103	103
1.3 Water				
1.3.1 Waterbeheer en waterkwaliteit regionaal systeem	1.417	1.417	1.417	1.417
Totaal 1.3 Water	1.417	1.417	1.417	1.417
Totaal 1 Perspectief voor het landelijk gebied	1.520	1.520	1.520	1.520
3 Werken aan de toekomstige economie				
3.1 Vestigingsklimaat van morgen				
3.1.3 Maastricht Aachen Airport	621	621	621	621
Totaal 3.1 Vestigingsklimaat van morgen	621	621	621	621
3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven				
3.2.2 Brightlands	2.524	2.695	2.544	2.544
Totaal 3.2 Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	2.524	2.695	2.544	2.544
3.3 Een gezonde arbeidsmarkt				
3.3.1 Een gezonde arbeidsmarkt	581	581	581	581

Exploitatie	Begroting 2027 structureel	Begroting 2028 structureel	Begroting 2029 structureel	Begroting 2030 structureel
Totaal 3.3 Een gezonde arbeidsmarkt	581	581	581	581
Totaal 3 Werken aan de toekomstige economie	3.726	3.897	3.746	3.746
4 Nieuwe energie en leefmilieu				
4.2 Gezond en veilig leefmilieu				
4.2.2 Vergunningen, toezicht en handhaving	2.363	2.363	2.363	2.363
Totaal 4.2 Gezond en veilig leefmilieu	2.363	2.363	2.363	2.363
Totaal 4 Nieuwe energie en leefmilieu	2.363	2.363	2.363	2.363
5 Leefbare steden en dorpen				
5.1 Leefbare steden en dorpen				
5.1.3 Kwaliteit met minder ruimte	2.426	2.426	2.426	2.426
5.1.4 Bodem en ondergrond	647	647	647	647
Totaal 5.1 Leefbare steden en dorpen	3.073	3.073	3.073	3.073
Totaal 5 Leefbare steden en dorpen	3.073	3.073	3.073	3.073
6 Cultuur en erfgoed voor iedereen				
6.1 Cultuur				
6.1.1 Cultuur	3.743	3.743	3.743	3.743
Totaal 6.1 Cultuur	3.743	3.743	3.743	3.743
6.2 Erfgoed				
6.2.1 Erfgoed, monumenten en archeologie	1.939	1.939	1.939	1.939
Totaal 6.2 Erfgoed	1.939	1.939	1.939	1.939
Totaal 6 Cultuur en erfgoed voor iedereen	5.682	5.682	5.682	5.682
7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg				
7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid				
7.1.1 Mobiliteitsvisie en uitvoeringsprogramma	0	0	0	0
Totaal 7.1 Mobiliteit en bereikbaarheid	0	0	0	0

Exploitatie	Begroting 2027 structureel	Begroting 2028 structureel	Begroting 2029 structureel	Begroting 2030 structureel
7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer				
7.2.1 Infrastructuur	981	981	981	981
7.2.2 Openbaar vervoer	22.259	22.259	22.259	22.259
Totaal 7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer	23.240	23.240	23.240	23.240
Totaal 7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	23.240	23.240	23.240	23.240
8 Provincie midden in de samenleving				
8.2 Betrouwbare en integere overheid				
8.2.3 Coördinatie internationalisering en Euregio Maas-Rijn	188	256	256	256
8.2.5 Rijkstaken CdK en Weerbare Overheid	6	6	6	6
Totaal 8.2 Betrouwbare en integere overheid	194	262	262	262
Totaal 8 Provincie midden in de samenleving	194	262	262	262
9 Financiën en overhead				
9.1 Overhead				
9.1.1 Overhead	967	967	967	967
Totaal 9.1 Overhead	967	967	967	967
9.2 Algemene financiën				
9.2.1 Opcenten motorrijtuigenbelasting	148.345	153.166	157.455	161.942
9.2.2 Provinciefonds	266.086	270.002	280.812	293.922
9.2.3 Dividenden	16.420	16.420	16.420	16.420
9.2.4 Rente	26.413	20.087	18.054	15.884
9.2.5 Stelposten en overige financiën	0	0	0	0
Totaal 9.2 Algemene financiën	457.264	459.675	472.740	488.169
Totaal 9 Financiën en overhead	458.231	460.642	473.707	489.136
Totaal Baten	498.028	500.678	513.592	529.021
Saldo van baten en lasten	55.733	37.636	33.392	34.769
Stortingen in reserves				
7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg				

Exploitatie	Begroting 2027 structureel	Begroting 2028 structureel	Begroting 2029 structureel	Begroting 2030 structureel
7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer				
7.2.1 Infrastructuur	0	0	0	0
Totaal 7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer	0	0	0	0
Totaal 7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	0	0	0	0
9 Financiën en overhead				
9.2 Algemene financiën				
9.2.5 Stelposten en overige financiën	0	0	0	0
Totaal 9.2 Algemene financiën	0	0	0	0
Totaal 9 Financiën en overhead	0	0	0	0
Totaal Stortingen in reserves	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves				
6 Cultuur en erfgoed voor iedereen				
6.1 Cultuur				
6.1.1 Cultuur	976	883	836	836
Totaal 6.1 Cultuur	976	883	836	836
Totaal 6 Cultuur en erfgoed voor iedereen	976	883	836	836
7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg				
7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer				
7.2.1 Infrastructuur	1.229	2.891	2.441	931
Totaal 7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer	1.229	2.891	2.441	931
Totaal 7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	1.229	2.891	2.441	931
9 Financiën en overhead				
9.1 Overhead				
9.1.1 Overhead	112	-82	-43	-43
Totaal 9.1 Overhead	112	-82	-43	-43
9.2 Algemene financiën				
9.2.5 Stelposten en overige financiën	0	0	0	0
Totaal 9.2 Algemene financiën	0	0	0	0

Exploitatie	Begroting 2027 structureel	Begroting 2028 structureel	Begroting 2029 structureel	Begroting 2030 structureel
Totaal 9 Financiën en overhead	112	-82	-43	-43
Totaal Onttrekkingen aan reserves	2.317	3.693	3.235	1.724
Saldo mutatie reserves	2.317	3.693	3.235	1.724
Resultaat	58.050	41.329	36.627	36.493

Structurele mutaties reserves

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2027 structureel	Begroting 2028 structureel	Begroting 2029 structureel	Begroting 2030 structureel
Stortingen in reserves				
7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg				
7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer				
7.2.1 Infrastructuur	0	0	0	0
Totaal 7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer	0	0	0	0
Totaal 7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	0	0	0	0
9 Financiën en overhead				
9.2 Algemene financiën				
9.2.5 Stelposten en overige financiën	0	0	0	0
Totaal 9.2 Algemene financiën	0	0	0	0
Totaal 9 Financiën en overhead	0	0	0	0
Totaal Stortingen in reserves	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves				
6 Cultuur en erfgoed voor iedereen				
6.1 Cultuur				
6.1.1 Cultuur	976	883	836	836
Totaal 6.1 Cultuur	976	883	836	836
Totaal 6 Cultuur en erfgoed voor iedereen	976	883	836	836

Exploitatie	Begroting 2027 structureel	Begroting 2028 structureel	Begroting 2029 structureel	Begroting 2030 structureel
7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg				
7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer				
7.2.1 Infrastructuur	1.229	2.891	2.441	931
Totaal 7.2 Openbaar vervoer en wegbeheer	1.229	2.891	2.441	931
Totaal 7 Een bereikbaar en toegankelijk Limburg	1.229	2.891	2.441	931
9 Financiën en overhead				
9.1 Overhead				
9.1.1 Overhead	112	-82	-43	-43
Totaal 9.1 Overhead	112	-82	-43	-43
9.2 Algemene financiën				
9.2.5 Stelposten en overige financiën	0	0	0	0
Totaal 9.2 Algemene financiën	0	0	0	0
Totaal 9 Financiën en overhead	112	-82	-43	-43
Totaal Onttrekkingen aan reserves	2.317	3.693	3.235	1.724
Saldo mutatie reserves	2.317	3.693	3.235	1.724

Jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume

In de begroting zijn stortingen in de voorziening APPA opgenomen. De voorziening kent per 1 januari 2026 (stand van de balans) een omvang van € 10,48 mln. Voeding vindt plaats op basis van gemiddelde stortingen over enkele jaren. In de begroting is voor 2027 een storting in de voorziening van € 0,99 mln. opgenomen. Per 1 januari stopt deze regeling en worden de rechten overgedragen aan het ABP.

Daarnaast is in de begroting een structureel bedrag geraamd voor kosten voormalig personeel/ niet-actieven: € 0,37 mln. en voor kosten voormalig bestuur € 0,38 mln. per jaar.

Uitvoeringsinformatie met behulp van taakvelden

Verdelingsprincipe taakvelden

Naast de organieke indeling van de begroting op basis van programma's en producten, waarvoor de Provincie zelf keuzes kan maken, geldt er een wettelijke verplichting om de begroting volgens taakvelden te presenteren. Deze verplichting, die voor alle provincies geldt, maakt het mogelijk om financiële gegevens onderling te vergelijken.

De Programmabegroting 2027 bestaat uit negen begrotingsprogramma's. Elk begrotingsprogramma is opgedeeld in meerdere producten, waarbij de beschikbare middelen nader zijn uitgesplitst in verschillende budgetten. Binnen deze indeling onderscheiden wij vier soorten budgetten:

- toegekende reguliere budgetten;
- doorverdeelde personeelslasten;
- berekende kapitaallasten;
- mutaties in reserves.

Elk budget wordt vervolgens toegewezen aan het taakveld dat het beste aansluit bij de betreffende beleidsinhoudelijke bijdrage. Deze toedeling van budgetten vindt plaats conform de regeling van het Ministerie van BZK en het Iv3-informatievoorschrift voor provincies.

Financieel overzicht taakvelden

In onderstaande tabel zijn de baten en lasten uit de begroting 2027 weergegeven, gespecificeerd naar de Iv3-taakvelden.

€ x 1.000

Taakveld		Begroting 2027		
		Baten	Lasten	Saldo
0.	Algemene dekkingsmiddelen			
0.1	Uitkering provinciefonds	305.938	0	305.938
0.2	Opbrengst provinciale belastingen	148.038	0	148.038
0.3	Geldleningen en uitzettingen	26.422	912	25.510
0.4	Deelnemingen	18.500	0	18.500
0.5	Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten	130	909	-779
0.6	Overhead	332	65.966	-65.634
0.7	Vennootschapsbelasting	0	0	0
0.8	Mutaties reserves	131.607	14.189	117.418
0.9	Resultaat	0	47.092	-47.092
	Totaal 0.Algemene dekkingsmiddelen	630.967	129.068	501.899
1.	Bestuur			
1.1	Provinciale Staten	0	6.664	-6.664
1.2	Gedeputeerde Staten	0	3.475	-3.475
1.3	Kabinetszaken	6	3.028	-3.022
1.4	Bestuurlijke organisatie	0	1.922	-1.922
1.5	Interbestuurlijk toezicht op de regio	0	99	-99
1.6	Openbare orde en veiligheid	0	919	-919
1.9	Bestuur, overige baten en lasten	588	9.360	-8.772
	Totaal 1.Bestuur	594	25.466	-24.872
2.	Verkeer en vervoer			
2.1	Landwegen	1.199	69.912	-68.713
2.2	Waterwegen	0	0	0

€ x 1.000

2.3	Openbaar vervoer	11.724	126.336	-114.611
2.9	Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	3.421	29.415	-25.994
	Totaal 2.Verkeer en vervoer	16.344	225.663	-209.319
3.	Water			0
3.1	Waterkeringen	0	2.930	-2.930
3.2	Kwantiteit oppervlaktewater	0	5.940	-5.940
3.3	Kwantiteit grondwater	1.417	1.734	-317
3.4	Kwaliteit oppervlaktewater	0	2.541	-2.541
3.5	Kwaliteit grondwater	0	693	-693
3.9	Water, overige baten en lasten	5.537	13.445	-7.909
	Totaal 3.Water	6.953	27.284	-20.330
4.	Milieu			0
4.1	Bodembescherming	0	1.123	-1.123
4.2	Luchtverontreiniging	0	0	0
4.3	Geluidhinder	0	214	-214
4.4	Vergunningverlening en handhaving	2.679	15.833	-13.154
4.5	Ontgronding	2	0	2
4.6	Duurzaamheid	1.082	8.013	-6.931
4.9	Milieu, overige baten en lasten	-6	9.654	-9.660
	Totaal 4.Milieu	3.757	34.837	-31.080
5.	Natuur			0
5.1	Natuurontwikkeling	967	17.197	-16.230
5.2	Beheer natuurgebieden	0	35.973	-35.973
5.3	Beheer flora en fauna	0	5.867	-5.867
5.9	Natuur, overige baten en lasten	493	22.937	-22.444
	Totaal 5.Natuur	1.461	81.974	-80.513
6.	Regionale economie			0
6.1	Agrarische aangelegenheden	0	9.694	-9.694
6.2	Logistiek	621	207	414
6.3	Kennis en innovatie	655	22.338	-21.683
6.4	Recreatie en toerisme	288	1.194	-906
6.9	Regionale economie, overige baten en lasten	581	11.047	-10.466
	Totaal 6.Regionale economie	2.145	44.481	-42.335
7.	Cultuur en maatschappij			0
7.1	Cultuur	3.743	55.292	-51.549
7.2	Maatschappij	0	19.432	-19.432
7.9	Cultuur en maatschappij, overige baten en lasten	0	3.751	-3.751
	Totaal 7.Cultuur en maatschappij	3.743	78.476	-74.733
8.	Ruimte			0

€ x 1.000

8.1	Ruimtelijke ordening	723	10.933	-10.210
8.2	Volkshuisvesting	0	1.628	-1.628
8.3	Stedelijke vernieuwing	0	3.207	-3.207
8.9	Ruimte, overige baten en lasten	1.996	5.669	-3.673
	Totaal 8.Ruimte	2.719	21.436	-18.717
	Totaal	668.684	668.684	0

BBV-indicatoren

BBV- indicatoren

BBV-indicatoren

Op deze pagina zijn de verplichte BBV-indicatoren opgenomen zoals die volgens de ministeriele regeling beleidsindicatoren Provincies sinds het begrotingsjaar 2018 verplicht in de begrotingen en jaarrekeningen van de Provincies moeten worden opgenomen. Doel van het publiceren van deze beleidsindicatoren is een nadere duiding geven aan de maatschappelijke effecten in de programma's van de Provincies. De beleidsindicatoren zijn in overleg met het IPO vastgesteld in 2017.

Onderstaande gegevens geven de meest actuele stand weer op het moment van publicatie (bron: [Overzicht BBV-indicatoren - Interprovinciaal Overleg](#)).

Voor alle indicatoren uit het indicatorenplan verwijzen wij naar de P&C beleidsmonitor voor Limburg.

Kwaliteit oppervlaktewater

De ecologische toestand van oppervlaktewateren is beoordeeld volgens de beoordelingsmethode van de Europese Kaderrichtlijn Water (KWR). De KWR is in 2000 door het Europees Parlement vastgesteld. Deze kaderrichtlijn heeft als doel de kwaliteit van de oppervlakte- en grondwateren te verbeteren en in stand te houden. Weergegeven zijn de cijfers van alle oppervlaktewateren die in het beheer van de waterschappen zijn. De gegevens hebben betrekking op de ecologische waterkwaliteit. De score op de ecologische waterkwaliteit is opgebouwd uit de scores voor de fysisch-chemische toestand, verontreinigingen, hydromorfologie en biologische toestand. Deze zijn op zichzelf ook weer samengesteld uit afzonderlijke componenten. Daarbij hanteert de KRW het principe one-out-all-out: scoort één van de meetpunten in het waterlichaam op één van de componenten een onvoldoende, dan is de score op ecologische waterkwaliteit van het hele waterlichaam ook onvoldoende.

De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) is in 2000 door het Europees Parlement vastgesteld. Deze kaderrichtlijn heeft als doel de kwaliteit van de oppervlakte- en grondwateren te verbeteren en in stand te houden. De KRW bevat een beoordelingsmethode voor het bepalen van de kwaliteitstoestand van het oppervlaktewater. De belangrijkste indicatoren voor de kwaliteit zijn de chemische en ecologische toestand van de waterlichamen. De beoordeling van de chemische toestand wordt getoetst op meer dan 40 stoffen, de ecologische toestand wordt o.a. beoordeeld op fysisch-chemische en biologische kwaliteitselementen. Deze methode werkt volgens het 'one out-all out principe'. Indien één kwaliteitselement niet aan de eisen voldoet, wordt de toestand van het waterlichaam als onvoldoende beoordeeld.

De weergegeven percentages hebben betrekking op de beoordeelde waterlichamen. Niet-beoordeelde waterlichamen blijven buiten beschouwing.

Bron: Waterkwaliteitsportaal Informatiehuis Water; bewerking: Kurtosis

Waterschap Limburg

Rapportagejaar	Onderwerp	Oordeel	Aantal waterlichamen	Percentage
2025	Ecologie toestand of potentieel	goed	18	21,4%
2025	Ecologie toestand of potentieel	matig	38	45,2%
2025	Ecologie toestand of potentieel	ontoeikend	20	23,8%
2025	Ecologie toestand of potentieel	slecht	8	9,5%

Waterschap Limburg (verdieping)

Rapportagejaar	Onderwerp	Oordeel	Aantal waterlichamen	Percentage
2025	Chemische toestand	voldoet	25	29,8%
2025	Chemische toestand	voldoet niet	59	70,2%
2025	Ecologie toestand of potentieel	goed	18	21,4%
2025	Ecologie toestand of potentieel	matig	38	45,2%
2025	Ecologie toestand of potentieel	ontoeikend	20	23,8%
2025	Ecologie toestand of potentieel	slecht	8	9,5%

Bron: Waterkwaliteitsportaal Informatiehuis Water; bewerking:

Kurtosis

Emissie broeikasgassen

De emissie van broeikasgassen (CO₂-uitstoot die het gevolg is van energieverbruik wordt berekend door de verbruikte energiedragers (bijvoorbeeld kWh elektriciteit of m³ aardgas) te vermenigvuldigen met de emissiefactor van die energiedrager. Deze emissiefactoren variëren per jaar, afhankelijk van bijvoorbeeld de brandstofmix van de elektriciteitsproductie en de samenstelling van aardgas.

Vanwege bijstellingen die met terugwerkende kracht in de Klimaatmonitor kunnen worden doorgevoerd, worden alle gegevens jaarlijks geactualiseerd. Niet voor alle jaren zijn alle gegevens bekend.

Bron: Klimaatmonitor Rijkswaterstaat; bewerking: Kurtosis

Totaal bekende CO₂-uitstoot (aardgas, elektr., stadswarmte woningen, voertuigbrandstoffen)

Provincie	Periode	Uitstoot in tonnen
Limburg	2018	11.604.000
Nederland	2018	133.773.000
Limburg	2019	10.980.000
Nederland	2019	124.444.000
Limburg	2020	9.656.000
Nederland	2020	112.988.000
Limburg	2021	9.798.000
Nederland	2021	115.072.000
Limburg	2022	8.470.000
Nederland	2022	101.070.000
Limburg	2023	7.464.000
Nederland	2023	93.084.000
Limburg	2024	7.970.000
Nederland	2024	92.279.000

Bron: Klimaatmonitor Rijkswaterstaat; bewerking: Kurtosis

Energieneutraliteit

Hernieuwbare energie is energie afkomstig uit natuurlijke bronnen. Deze worden constant hernieuwd en zijn daardoor oneindig beschikbaar. Het gaat om energie uit zon, wind, biomassa, bodem, buitenlucht en water. Niet alle gegevens zijn op provinciaal niveau beschikbaar. Dit betreft onder meer cijfers over hernieuwbare energie uit grootschalige technieken, zoals afvalverbrandingsinstallaties en het meestoken van biomassa in elektriciteitscentrales. Uitsplitsing van deze cijfers naar provincie zou ertoe leiden dat cijfers van een individuele installatie herleidbaar zijn, wat in strijd is met vertrouwelijkheid. Voor een aantal andere technieken zijn geen regionale cijfers beschikbaar, omdat de cijfers worden vastgesteld aan de hand van opgaven van landelijk opererende leveranciers van hernieuwbare-energiesystemen (zonnearmte, warmtepompen) of hernieuwbare energie (biobrandstoffen). Voor technieken waarvoor geen gegevens op provinciaal niveau beschikbaar zijn, worden in de Klimaatmonitor een aantal verdeelsleutels toegepast.

De emissie van broeikasgassen (CO₂-uitstoot die het gevolg is van energieverbruik wordt berekend door de verbruikte energiedragers (bijvoorbeeld kWh elektriciteit of m³ aardgas) te vermenigvuldigen met de emissiefactor van die energiedrager. Deze emissiefactoren variëren per jaar, afhankelijk van bijvoorbeeld de brandstofmix van de elektriciteitsproductie en de samenstelling van aardgas.

Vanwege bijstellingen die met terugwerkende kracht in de Klimaatmonitor kunnen worden doorgevoerd, worden alle gegevens jaarlijks geactualiseerd. Niet voor alle jaren zijn alle gegevens bekend.

Bron: Klimaatmonitor Rijkswaterstaat; bewerking: Kurtosis

Provincie	Periode	Hernieuwbaar in petajoule
Limburg	2018	7,30
Nederland	2018	134,89
Limburg	2019	7,15
Nederland	2019	157,03
Limburg	2020	8,11
Nederland	2020	176,17
Limburg	2021	9,44
Nederland	2021	189,90
Limburg	2022	10,74
Nederland	2022	206,82
Limburg	2023	11,85
Nederland	2023	229,45
Limburg	2024	13,15
Nederland	2024	258,98

Bron: Klimaatmonitor Rijkswaterstaat; bewerking: Kurtosis

Ontwikkelde natuur

Dit betreft het oppervlakte verworven en ingerichte natuur in hectare in het kader van de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Bij verworven natuur gaat het om het aantal hectares blijvend beschikbare grond voor natuur, inclusief nieuwe natuur als gevolg van functiewijziging (bijvoorbeeld doordat boerenland als natuurland wordt aangeboden). Onder inrichting worden gebieden verstaan waar inrichtingsmaatregelen zijn uitgevoerd, die noodzakelijk zijn voor de versterking en het behoud van (kwetsbare) natuur en biodiversiteit. Als er geen inrichtingsmaatregelen nodig zijn, wordt het gebied ook beschouwd als ingericht. De cijfers geven de stand van zaken weer op 31 december van het desbetreffende jaar.

Bron: Voortgangsrapportages Natuur (publicaties IPO/BIJ12); bewerking: Kurtosis

Provincie	Periode	Onderwerp	Nieuw	Cumulatief vanaf 2011
Limburg	2018	Ingericht natuurgebied	50	2.614
Limburg	2018	Verworven natuurgebied	25	1.730
Nederland	2018	Ingericht natuurgebied	3.029	38.743
Nederland	2018	Verworven natuurgebied	1.781	18.969
Limburg	2019	Ingericht natuurgebied	175	2.789
Limburg	2019	Verworven natuurgebied	261	1.991
Nederland	2019	Ingericht natuurgebied	2.727	41.470

Provincie	Periode	Onderwerp	Nieuw	Cumulatief vanaf 2011
Nederland	2019	Verworven natuurgebied	1.882	20.851
Limburg	2020	Ingericht natuurgebied	35	2.824
Limburg	2020	Verworven natuurgebied	113	2.104
Nederland	2020	Ingericht natuurgebied	2.851	44.321
Nederland	2020	Verworven natuurgebied	2.050	22.901
Limburg	2021	Ingericht natuurgebied	-452	2.162
Limburg	2021	Verworven natuurgebied	646	2.376
Nederland	2021	Ingericht natuurgebied	6.825	45.568
Nederland	2021	Verworven natuurgebied	6.074	25.043
Limburg	2022	Ingericht natuurgebied	-1	2.161
Limburg	2022	Verworven natuurgebied	29	2.405
Nederland	2022	Ingericht natuurgebied	2.943	48.511
Nederland	2022	Verworven natuurgebied	5.886	30.929
Limburg	2023	Ingericht natuurgebied	15	2.176
Limburg	2023	Verworven natuurgebied	96	2.501
Nederland	2023	Ingericht natuurgebied	1.969	50.480
Nederland	2023	Verworven natuurgebied	422	31.351
Limburg	2024	Ingericht natuurgebied	275	2.451
Limburg	2024	Verworven natuurgebied	57	2.558
Nederland	2024	Ingericht natuurgebied	2.537	53.017
Nederland	2024	Verworven natuurgebied	1.027	32.378

Bron: Voortgangsrapportages Natuur (publicaties IPO/BIJ12); bewerking: Kurtosis

Beheerde natuur

Dit betreft het oppervlakte grondgebied dat in beheer is als natuurgebied. Hierbij gaat het om gesubsidieerd natuurbeheer in het kader van het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL).

Bron: Voortgangsrapportages Natuur (publicaties IPO/BIJ12); bewerking: Kurtosis

Provincie	Periode	Onderwerp	Aantal
Limburg	2018	Beheerd natuurgebied met subsidie	32.407
Limburg	2018	Beheerd natuurgebied zonder subsidie	15.661
Nederland	2018	Beheerd natuurgebied met subsidie	490.953
Nederland	2018	Beheerd natuurgebied zonder subsidie	203.700
Limburg	2019	Beheerd natuurgebied met subsidie	32.909
Limburg	2019	Beheerd natuurgebied zonder subsidie	17.895
Nederland	2019	Beheerd natuurgebied met subsidie	485.099
Nederland	2019	Beheerd natuurgebied zonder subsidie	211.845
Limburg	2020	Beheerd natuurgebied met subsidie	32.694
Limburg	2020	Beheerd natuurgebied zonder subsidie	16.352
Nederland	2020	Beheerd natuurgebied met subsidie	488.937
Nederland	2020	Beheerd natuurgebied zonder subsidie	209.316
Limburg	2021	Beheerd natuurgebied met subsidie	33.008
Limburg	2021	Beheerd natuurgebied zonder subsidie	16.656
Nederland	2021	Beheerd natuurgebied met subsidie	494.657
Nederland	2021	Beheerd natuurgebied zonder subsidie	208.621
Limburg	2022	Beheerd natuurgebied met subsidie	33.596
Limburg	2022	Beheerd natuurgebied zonder subsidie	15.381
Nederland	2022	Beheerd natuurgebied met subsidie	497.535
Nederland	2022	Beheerd natuurgebied zonder subsidie	206.270
Limburg	2023	Beheerd natuurgebied met subsidie	30.999
Limburg	2023	Beheerd natuurgebied zonder subsidie	17.974
Nederland	2023	Beheerd natuurgebied met subsidie	499.446
Nederland	2023	Beheerd natuurgebied zonder subsidie	205.364
Limburg	2024	Beheerd natuurgebied met subsidie	30.923
Limburg	2024	Beheerd natuurgebied zonder subsidie	17.739
Nederland	2024	Beheerd natuurgebied met subsidie	510.772
Nederland	2024	Beheerd natuurgebied zonder subsidie	203.851

Bron: Voortgangsrapportages Natuur (publicaties IPO/BIJ12); bewerking: Kurtosis

Klantenwaardering OV

Dit betreft het gemiddelde waarderingscijfer (algemene oordeel) voor het regionaal openbaar vervoer. Dit cijfer is gebaseerd op de OV-Klantenbarometer: een jaarlijks terugkerend onderzoek naar de mening van reizigers in het stads- en streekvervoer.

De weergegeven cijfers hebben betrekking op de vervoersgebieden waarvoor de provincie de concessie heeft afgegeven. Vanwege de coronapandemie zijn er over 2020 geen resultaten van de OV-klantenbarometer.

Bron: OV-klantenbarometer CROW; bewerking: Kurtosis

Provincie	Periode	Onderwerp	Rapportcijfer
Limburg	2018	Algemeen oordeel	7,6
Nederland	2018	Algemeen oordeel	7,7
Limburg	2019	Algemeen oordeel	7,5
Nederland	2019	Algemeen oordeel	7,7
Limburg	2021	Algemeen oordeel	7,7
Nederland	2021	Algemeen oordeel	7,8
Limburg	2022	Algemeen oordeel	7,6
Nederland	2022	Algemeen oordeel	7,8
Limburg	2023	Algemeen oordeel	7,7
Nederland	2023	Algemeen oordeel	7,8
Limburg	2024	algemeen oordeel	7,8
Nederland	2024	algemeen oordeel	7,8
Limburg	2025	algemeen oordeel	7,6
Nederland	2025	algemeen oordeel	7,8

Bron: OV-klantenbarometer CROW; bewerking: Kurtosis

Bruto Regionaal Product

Dit betreft het bruto regionaal product (tegen marktprijzen) per provincie. Het BRP is de totale geldwaarde van alle in een provincie geproduceerde goederen en diensten gedurende een jaar. Het getoonde percentage is de verandering in het BRP ten opzichte van het voorafgaande jaar.

Bron: CBS; bewerking: Kurtosis

Provincie	Periode	% groei t.o.v. voorgaand jaar
Limburg	2018	4,0%
Nederland	2018	4,8%
Limburg	2019	3,4%
Nederland	2019	5,4%
Limburg	2020	-2,0%
Nederland	2020	-1,6%
Limburg	2021	9,0%
Nederland	2021	9,2%
Limburg	2022	5,7%
Nederland	2022	11,5%
Limburg	2023*	6,1%
Nederland	2023*	5,7%
Limburg	2024*	5,2%
Nederland	2024*	6,9%

Verdieping

Provincie	Periode	Bbp (marktprijzen) (mln euro)	Bbp per inwoner (euro)	% groei t.o.v. voorgaand jaar
Limburg	2018	44.681	40.013	4,0%
Nederland	2018	787.273	45.688	4,8%
Limburg	2019	46.217	41.388	3,4%
Nederland	2019	829.767	47.839	5,4%
Limburg	2020	45.293	40.566	-2,0%
Nederland	2020	816.463	46.812	-1,6%
Limburg	2021	49.387	44.211	9,0%
Nederland	2021	891.550	50.850	9,2%
Limburg	2022	52.199	46.468	5,7%
Nederland	2022	993.820	56.145	11,5%
Limburg	2023*	55.388	48.981	6,1%
Nederland	2023*	1.050.133	58.742	5,7%
Limburg	2024*	58.265	51.367	5,2%
Nederland	2024*	1.122.459	62.381	6,9%

* Betreft voorlopige cijfers

Bron: CBS; bewerking: Kurtosis

Werkgelegenheid

Werkgelegenheid wordt hier uitgedrukt in het percentage bruto-arbeidsparticipatie: het aandeel van de (werkzame en werkloze) beroepsbevolking in de totale bevolking van 15-75 jaar (exclusief institutionele bevolking).

Bron: CBS

Provincie	Periode	Bruto arbeidsparticipatie (%)
Limburg	2018	69,5%
Nederland	2018	72,6%
Limburg	2019	70,1%
Nederland	2019	73,3%
Limburg	2020	69,7%
Nederland	2020	73,2%
Limburg	2021	70,0%
Nederland	2021	73,5%
Limburg	2022	70,6%
Nederland	2022	74,8%
Limburg	2023	71,6%
Nederland	2023	75,8%
Limburg	2024	71,7%
Nederland	2024	76,0%
Limburg	2025	72,0%
Nederland	2025	76,2%

Bron: CBS

Staat van Rijksmonumenten

Het percentage Rijksmonumenten in Limburg weergegeven naar de huidige staat van onderhoud. Rijksmonumenten in een matige of slechte staat van onderhoud hebben een restauratieopgave. Op basis

van bestuursafspraken uit 2012 en 2015 werkt de Provincie samen met het Rijk aan de verbetering van de staat van onderhoud van deze Rijksmonumenten.

Bron: Interprovinciaal Overleg

Gebied	Jaar	Oordeel	Waarde
Limburg	2023	slecht	2,30%
Limburg	2023	goed	66,40%
Nederland	2023	slecht	3,30%
Limburg	2023	matig	6,90%
Nederland	2023	redelijk	41,80%
Limburg	2023	redelijk	24,40%
Nederland	2023	goed	43,60%
Nederland	2023	matig	11,30%

Preventief toezicht gemeenten

Gemeenten staan onder preventief financieel toezicht van de provinciale toezichthouder als er sprake is van een niet meer structureel en reëel sluitende begroting bij een gemeente.

Bron: Ministerie van BZK, provinciale websites, Binnenlands Bestuur; bewerking: Kurtosis

Provincie	Periode	Aantal met preventief toezicht	Totaal aantal gemeenten	Percentage onder preventief toezicht
Nederland	2018	6	380	1,6%
Limburg	2018	1	33	3,0%
Nederland	2019	3	355	0,8%
Limburg	2019	1	31	3,2%
Nederland	2020	8	355	2,3%
Limburg	2020	0	31	0,0%
Nederland	2021	12	352	3,4%
Limburg	2021	0	31	0,0%
Nederland	2022	1	344	0,3%
Limburg	2022	0	31	0,0%
Nederland	2023	2	342	0,6%
Limburg	2023	0	31	0,0%
Nederland	2024	2	342	0,6%
Limburg	2024	0	31	0,0%
Nederland	2025	1	342	0,6%
Limburg	2025	0	31	0,0%
Nederland	2026	0	342	0,6%
Limburg	2026	0	31	0,0%

Bron: Ministerie van BZK, provinciale websites,
Binnenlands Bestuur; bewerking: Kurtosis

Opkomst verkiezingen

De opkomst geeft aan hoeveel procent (%) van de Limburgse kiesgerechtigden heeft gestemd. Dit kan dus ook een blanco stem zijn.

Provincie	Periode	Verkiezingen	% Opkomst
Limburg	2018	Gemeenteraad	53,0%
Nederland	2018	Gemeenteraad	55,0%
Limburg	2019	Provinciale Staten	52,6%
Nederland	2019	Provinciale Staten	56,2%
Limburg	2021	Tweede Kamer	75,8%
Nederland	2021	Tweede Kamer	78,7%
Limburg	2022	Gemeenteraad	48,8%
Nederland	2022	Gemeenteraad	51,0%
Limburg	2023	Provinciale Staten	53,9%
Limburg	2023	Tweede Kamer	75,1%
Nederland	2023	Provinciale Staten	58,6%
Nederland	2023	Tweede Kamer	77,8%
Limburg	2025	Tweede Kamer	75,3%
Nederland	2025	Tweede Kamer	78,3%
Limburg	2026	Gemeenteraad	49,9%
Nederland	2026	Gemeenteraad	53,8%

Bron: Kiesraad

Lijst met afkortingen

Afkortingen

Afkortingen

Excel-tabel

A	
ACM	Autoriteit Consument & Markt
AI	Kunstmatige Intelligentie
ANLb	Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer
APPA	Algemene Pensioenwet politieke ambtsdragers
AROV	actieprogr.reg.openb.vervoer
B	
BADO	Bedrijfsvoering en Auditing Decentrale Overheden
BBV	Besluit Begroting & Verantwoording
BCC	Brightlands Chemelot Campus
BCGV	Brightlands Campus Greenport Venlo
BFF	Brightlands Future Fund
BIBOB	Bevordering integriteitsbeoordelingen door het Openbaar Bestuur
Bkal	Bestuurlijke Klimaatadaptatietafel Limburg
BL-MHC	Brightlands Maastricht Health Campus
BOPA	buitenplanse omgevingsplanactiviteiten
BROL	Bestuurlijk Regionaal Overleg Limburg
BSSC	Brightlands Smart Service Campus
BV	Besloten Vennootschap
BZK	Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
C	
CAO	Collectie Arbeidsovereenkomst
CdK	Commissaris van de Koning
CDOKE	Capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid
CE	Circulaire Economie
CEL	Circulaire Economie Limburg
CEL	Coöperatie Erfgoed Limburg
CES	Cluster Energie Strategie
CIMLK	Centraal Instrument Monitoring Luchtkwaliteit
CROW	Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw en de Verkeerstechniek
CSRD	Corporate Sustainability Reporting Directive
D	
DHZ	Deltaplan Hoge zandgronden Zuid Nederland

A	
DIVIT	Dialogo over Infrastructuur voor Industrie in Transitie
DPIA	Data Protection Impact Assessment
DRC	Delta Rhine Corridor
DRIS	Dynamische Reis Informatie Systemen
DSTA	Agentschap van de Generale Thesaurie
DU	Doeluitkering
DU	Decentralisatie Uitkering
E	
EGTS	Europese Groepering voor Territoriale Samenwerking
EIB	Europese Investeringsbank
EIP	Europees Innovatie Partnerschap
EMR	Euregio Maas-Rijn
EMU	Europese Monetaire Unie
ET	Einstein Telescope
ET-LFC	Einstein Telescope Low Frequency Centre
EU	Europese Unie
F	
FIDO	Financiering decentrale overheden
FIN	Financiën
G	
GBDA	Groenblauwe dooradering
GGD	Gemeentelijke of Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst
GLB-NSP	Gemeenschappelijke Landbouwbeleid-Nationaal Strategisch Plan
GPP	Geluidsproductieplafonds
GR	Gemeenschappelijke Regeling
GS	Gedeputeerde Staten
GUN	Gemeentelijke Uitvoeringskracht Nieuwe stijl
GWW	Grond- Weg- en Waterbouw
H	
HBO	Hoger beroepsonderwijs
HOF	Houdbare Overheidsfinanciën
HWBP	Hoogwaterbeschermingsprogramma
I	
IAMA	Impact Assessment Mensenrechten en Algoritmes
IBT	Interbestuurlijk Toezicht
IP	Investeringsplan
IPML	Integraal Programma Mobiliteitsopgaven Limburg
IPO	Interprovinciaal overleg
IRM	Integraal Riviermanagement

A	
IVN	Instituut voor Natuureducatie en Duurzaamheid
I&W	Infrastructuur en Rijkswaterstaat
K	
KGG	Ministerie van Klimaat en Groene Groei
KICL	Klachten Informatie Centrum Luchtverkeer
KLC	Kwaliteit Limburgse Centra
KRW	Kaderrichtlijn Water
L	
LABO	Limburgse Aanpak Bebouwde Omgeving
LEA	Limburgs Energie Akkoord
LEADER	Liaison Entre Actions de Développement de l'Economie Rurale
LEF	Limburgs Energiefonds
LEO	Leefomgeving
LIOF	Limburgs Instituut voor Ontwikkeling en Financiering
LIPI	Leidraad Inrichting Provinciale Infrastructuur
LLO	programmalijs Leven Lang Ontwikkelen
LLTB	Limburgse Land- en Tuinbouwbond
LOS	Limburgs Offensief Stikstof
LUPEH	Limburgse uitvoeringsprogramma Energiehubs
M	
MAA	Maastricht Aachen Airport
MAABI	Maastricht Aachen Airport Beheer en Infrastructuur
MBO	Middelbaar beroepsonderwijs
MEZK	Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
MFK	Meerjarig Financieel Kader
MGB	Maatregel gebiedsgerichte beëindiging
MIRT	Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport
MKB	Midden- en Klein Bedrijf
MOB	Mobiliteit
M&O	Misbruik en Oneigenlijk gebruik
MRB	Motorrijtuigenbelasting
MUMC+	Maastricht Universitair Medisch Centrum
MVOI	Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen
N	
N2000	Natura 2000
NEDAB	Niet Economische Diensten van Algemeen Belang
NEET	Not in Education, Employment, or Training
NIK	Nota Infrastructurele Kapitaalgoederen
NNL	Natuurnetwerk Limburg

A	
NNN	Natuur Netwerk Nederland
NPE	Nationaal Programma Energiesysteem
NV	Naamloze Vennootschap
NSP	Nationaal Strategisch Plan
NWB	Nederlandse Waterschapsbank
O	
ODZL	Omgevingsdienst Zuid-Limburg
ODNML	Omgevingsdienst Noord- en Midden-Limburg
OOT	Organisatie OntwikkelTraject
OR	Ondernemingsraad
OV	Openbaar Vervoer
P	
PA	Public Affairs
PAS	Programma Aanpak Stikstof
P&C	Planning en Control
PEH	Programma Energiehoofdstructuur
PEM	Provinciale Energiediensten Maatschappij
PIP	Provinciaal Inpassingsplan
PLA	Platteland
pMIEK 2.0	provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat 2.0
POVI	Provinciale Omgevingsvisie
PR	Programmareserve
PS	Provinciale Staten
PVB	Programma Verduurzaming Bedrijventerreinen
PWP	Provinciaal Waterprogramma
R	
RAL	Regionale Aanpak Laadinfrastructuur
R&D	Research & Development
RES	Regionale Energie Strategieën
RIEC	Regionale Informatie- en Expertise Centrum Limburg
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
RO	Ruimtelijke Ordening
ROL	Reizigersoverleg Limburg
RUD	Regionale Uitvoerings Diensten
RUDDO	Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden
RvdR	Ruimte voor de Rivier
S	
SEB	Schoon en Emissie loos Bouwen
SIBL	Strategisch Informatiebeleid Limburg

A	
SIS	Sturing in Samenwerking
SKB	Schatkistbankieren
SMR	Kleine modulaire reactoren
SPUK	Specifieke Uitkering
STIPP	SME Transition Innovation Partner Projects
STOER	Schrappen Tegenstrijdige en Overbodige Eisen en Regelgeving
T	
TEFAF	The European Fine Art Fair
TNO	Nederlandse Organisatie voor Toegepast-Natuurwetenschappelijk Onderzoek
U	
Ufdo	Uitvoeringsregeling financiering decentrale overheden
UM	Universiteit Maastricht
V	
VDJ	voorgaande dienstjaren
VDL	Van der Leegte
VHR	Vogel- en Habitatrichtlijn
VPD	Veilige Publieke Dienstverlening
VRP	Vermijdings- en Reductieprogramma's
VSV	Vroegtijdig Schoolverlaters
VTH	Vergunningen, Toezicht en Handhaving
W	
WDO	Wet Digitale Overheid
WML	Waterleiding Maatschappij Limburg
Wnb	Wet natuurbescherming
WO	Wetenschappelijk onderwijs
WOO	Wet Open Overheid
WRL	Waterveiligheid en Ruimte Limburg
WvrV	Wet versterking regie Volkshuisvesting
WZL	Warmtenet Zuid-Limburg
Z	
ZLSM	Zuid-Limburgse Stoomtrein Maatschappij
ZRK	Zuidelijke Rekenkamer
ZZS	Zeer Zorgwekkende Stoffen